مہنڈیں سٹھنڑیں

باباۓ سرائیکی

سردار خادم حسین مخفی

مِہنڈیں سَٹھڑیں

شاعر

سردار خادم حسین مخفیؔ
(مُقلّب بہ بابائے سرائیکی)

ناشر
مخفی سرائیکی ادبی سنگت، عادل عباسی ٹاؤن بہاول پور
0301-7799743 , 0302-6898324

ضابطہ:

کتاب داناں	مہٹیں سٹھٹیں
شاعر	سردار خادم حسین مخفیؔ (مُقلّب بہ بابائے سرائیکی)
ایڈیشن	پہلا
ناشر	مخفی سرائیکی ادبی سنگت، بہاول پور
سن اشاعت	2025ء
ترتیب تے تزئین	ریاض حسین بھٹہ
ڳنتری	ہِک ہزار
اُہری	خالد حسین عباسی
	(صدر) مخفی سرائیکی ادبی سنگت، بہاول پور
مُل	ہک ہزار روپے

کتاب مِلّݨ دے پتّے

☆ مخفی سرائیکی ادبی سنگت، عادل عباسی ٹاؤن، بہاول پور 0301-7799743

☆ جھوک پبلشرز، بیرون دولت گیٹ ملتان 0308-7385765

☆ کتابستان شاہی بازار بہاول پور 062-2874815

لِکھّت نانواں

اردو، سرائیکی شاعر، ادیب، محقق، مؤرخ تے ماہرلسانیات

سئیں امان اللہ کاظم دے نانویں

خادم حسین مخفیؔ

مہٹیں سٹھٹیں تیڈے خلق ڈیندی رہی
مونجھ مارو وی من کوں منجھیندی رہی
تانگھ توٹیں ترامٹ تپیندی رہی
وَل وی بازی وفا دی نی ہاری اساں

تندیر

غزلاں

کافیاں

شخصیات

☆☆☆

بابائے سرائیکی سردار خادم حسین مخفی دے حضور

جیویں اپݨی بولی دا ہئی جگ وچ ماݨ ودھایا
جیویں اپݨی بولی کوں ہئی مخفی خون پِلایا
جیویں دان کیتا ہے اینکوں تیئں ادبی سرمایا
جیویں اپݨے فن دا لوہا سب توں ہئی منوایا
لطفؔ علی ، خرمؔ تے خواجہؔ ہوندے جیکر جیندے
تیڈے فن دی خوبی دے او صدقوں قائل تھیندے

جیویں نال گیان دے کیتی علم عروض کوں حاصل
جیویں ثابت کیتی خود کوں شعر لکھݨ وچ کامل
جیویں نال ہنر تے فن دے کیتی سب کوں قائل
جیویں اُستاداں دی صف وچ کیتی خود کوں شامل
جیویں عین عروج تے ہے تیئں بولی کوں پہنچایا
اینویں کہیں بے شاعر اینکوں نئیں پروان چڑھایا

بخشی ہے رب قلم تیڈے کوں دریا وانگ روانی
پڑھ تے شعر تیڈے دنگ تھیندن سخن شناس گیانی
سخنوری وچ ثابت کیتے خود کوں تیئں لاثانی
ہفت اقلیم سخن تے تیڈی ہے اجکل سلطانی
تیڈے شعراں وچ نئیں ڈسدی فنّی فکری خامی
تیڈی شعری عظمت کوں ہݨ من ڳن لوک تمامی

جیویں کیتی ہے تیئں مخفی ما بولی دی خدمت
جیویں کیتی ہے تیئں ظاہر ایں بولی دی وسعت
جیویں نال خلوص دے کیتی ساری عمراں محنت
جیویں تیئں منوا ڈکھلئی ہے ایں بولی دی عظمت
ہوندی ہستی تاں میں کاظمؔ تیکوں تاج پویندا
تیڈے شعر سنہری حرفاں نال سبھے لکھویندا

ہکڑیاں کوں تاں ڈیندی تمغے ہے ہر سال حکومت
ہکڑیاں کوں ہے وَل وَل کیتا مالا مال حکومت
تیڈے پاسے بھالی نی چا اج تیئں بھال حکومت
کم کیتے مترائیاں والا تیڈے نال حکومت
پر تیئں کیتی نئیں کجھ لالچ نہ وِچی خودداری
ایں گالھوں ہے راضی تیئں تے قوم سرائیکی ساری

ہوندا جے توں کہیں بے مُلک اچ تیکوں تاج پویندے
اپݨے مُلک دے اعلیٰ ادبی تمغے تیکوں ڈیندے
نال حروف سنہری دے او تیڈے شعر لکھیندے
تیڈے ناں دے نال ادارے، سڑکاں، ہال بݨیندے
پر توں پاکستان دے وچ ہئیں اِتھ کئیں پچھݨیں تیکوں
اِتھ ہے ظلم تے بے انصافی، دھاں سݨویسیں کیکوں

☆☆☆

ازقلم: امان اللہ کاظمؔ

لوک دانش دا علمبردار

او ڈِسدی بیاں دے نہ اَفکار وچ ہے
جہڑی گال مخفی دے اشعار وچ ہے

نہ فن وچ کوئی ایندا ڈسدا ہے ثانی
نہ ہمسر کوئی ایندا معیار وچ ہے

پڑھوں ''کھٹیا وٹیا'' تاں محسوس تھیندے
عجب رنگ عقیدت دے اظہار وچ ہے

جڈاں ''ڳوجھی پوجھی'' کوں ڈیہداں تاں لگدے
ذہانت نرالی ایں فنکار وچ ہے

نصیحت دیاں گالھیں اتے لوک دانش
سبھو ''کرڑی بھرڑی'' دے شہکار وچ ہے

ہے تخلیق ایندی عجب ''لیکھاچوکھا''
ونو ون دا گُل پھُل ایں گلزار وچ ہے

ایندی قصہ گوئی ہے وکھری بیاں توں
عجب رنگ لفظاں دی تکرار وچ ہے

فصاحت ، بلاغت ، لسانی لطافت
دی چس رَس عجب ایندی گفتار وچ ہے

ایہا عاجزی رب کرے دان سب کوں
جو مخفی دے انداز و اطوار وچ ہے

☆☆☆

بابائے سرائیکی دی خدمت وچ

توں ہئیں دھرتی جایا
توں سندھو دا واسی
توں تھل دا تھلوچڑ
توں روہی دا راجا
سرائیکی زباں تے اے احسان تیڈے
جھڑے قوم کہیں ڈینہہ لہا کیناں سگسی
توں بابائے سرائیکی
تیڈیاں نظماں غزلاں
اے وسّوں دی پارت، اے وسبے دیاں گالھیں
توں رہبر اساڈا، توں لیڈر اساڈا

سرائیکی وسیب اچ توں پھُلّیں دے وانگوں
ودا اپٹی ہر جاہ تے خوشبو ونڈیندیں
ودا دھرتی مادی توں خدمت کریندیں
سدا جیویں جگ تے توں اَے مخفی سئیں آں
تیکوں کئی زمانے وِسر کائناں سگسن
ساڈیاں نسلاں تیکوں ہی رہبر منیسن
توں نسلیں دا رہبر، توں سچ دا پندھیڑو
تیڈے کیتے ہر دَم دُعا مخفی سئیں آں
سبھے جگ دیاں خوشیاں ہنڈھا مخفی سئیں آں

O

حامد مجید

توں بابائے سرائیکی ہئیں

تیڈی خوشبو ہے پھُل وانگوں توں ماکھی وانگ ہئیں مِٹّھا
تیڈے وانگوں بیا کامل اساں اُستاد نئیں ڈِٹّھا
توں بابائے سرائیکی ہئیں تیکوں ڈیندے دُعا ساحر
زمانے وچ رہے اینویں سدا تیڈا چڑھیا چٹّھا

سعید احمد ساحؔر اللہ آبادی

ہِک شہوار

سوہنٹی صورت شکل دا مالک ، خوش گفتار ہے مخفی
علم ادب دے وچ لاثانی ہک شہوار ہے مخفی
مانڑ کریندی ہے سب سنگت جیندی یاری اُتّے
او یاراں دا مانڑ ودھاونڑ والا یار ہے مخفی

ازقلم: غلام یٰسین حیدریؔ

سرائیکی وسیب دامہاندرا شاعر

سردار خادم حسین مخفی دی شاعری اُنھاں دے تجربیاں، حسرتاں ،ڈُکھاں تے خاہشاں دا منظر بنڑیندی ہے جیندے وچ سچ تے خلوص دے رنگ لشکدے ڈِسدن۔مخفی صیب انسان دوست شاعر ہن۔انھاں دی شاعری انسان دوستی نال کجھ ایویں جڑی ہے جو پڑھن والیاں کوں اوندے وچ اپڑاں ای دل دھڑکدا محسوس تھیندے۔ایں طرحاں پڑھن والا احساساتی تے جذباتی طور تے انھاں دی شاعری نال جڑ ویندے۔انھاں دے ہر شعر وچ ہک قصہ، ہک کہانی لُکی ہے۔انھاں دی شاعری روایات نال وی جڑی ہے۔انداز بیاں روائتی تے سادہ ہے۔

سردار خادم حسین مخفی لفظاں دی انگل پکڑ تے اپڑیں ذات دا سفر کریندن۔ہجر جدائی تے ڈُکھ دے بھانبھڑ وچ بلدی اُنھاں دی شاعری جے کہیں جا مونجھا کریندی ہے تاں ہئی جا اُمید دا رستہ وی ڈِکھیندی ہے۔

مسرت کلانچوی

(صدارتی ایوارڈ یافتہ مصنفہ)

لاہور

خادم حسین مخفی کا تصوّرِ عشق

درجن سے زائد کتابوں کے خالق سردار خادم حسین مخفی نے سرائیکی اور اردو میں تاریخ ساز اور یادگار ادب تخلیق کیا ہے۔ مخفی کی شاعری فنّی اور فکری اعتبار سے منفرد لب و لہجے کی روایت قائم کرتی دِکھائی دیتی ہے۔ اِسی روایت کو قائم رکھتے ہوئے خادم حسین مخفی نے اپنی نئی شاعری کی کتاب ''مہٹیں سٹھٹیں'' کے ذریعے اپنے تخلیقی سفر کا ایک اور سنگِ میل طے کیا ہے۔

''مہٹیں سٹھٹیں'' میں جو حمد و نعت ہے وہ عقیدت و احترام کے نئے زاویے دریافت کرتی دِکھائی دیتی ہے۔ اس میں حضرت امام حسینؑ کے حضور ایک طویل سلام بھی ہے جس میں آلِ رسول کے صبر و استقلال، حق پرستی، حیدری انداز اور دینِ اسلام کے لیے قربانی کو عقیدت کے ساتھ پیش کیا گیا ہے۔ غزل میں سماجی شعور جھلکتا نہیں بلکہ چھلکتا دِکھاتی دیتا ہے۔ ساتھ ہی شاعری کے سب سے بڑے موضوع یعنی محبت کی منفرد کیفیتوں کو پر جلال انداز میں پیش کیا گیا ہے۔ اس کے

علاوہ قطعات، ابیات اور مسدس کی ہیئتوں میں بھی تخلیقی جوہر دکھائے ہیں۔ ایک منفرد کام جو انہیں سرائیکی شاعری میں ممتاز کرتا ہے وہ گرہ بند ''سرائیکی-اردو، سرائیکی-عربی، سرائیکی- فارسی'' اور'' سرائیکی- ہندی'' کے تجربات ہیں جو ایک طرف مخفی کی قدرت کلامی کو ظاہر کرتے ہیں اور دوسری طرف کامیاب ہیئتی تجربات کے عکاس ہیں۔

اتھے دھن توں غربت بھلّی دین کوں ڈیوے جو نقصان
'' بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان ''

اپنڑے عیب لُکاونڑ کیتے عذر بیاں تے ڈیوے جیڑھا
اُس پر مِثل یہی ہے صادق ناچ نہ جانے آنگن ٹیڑھا

چپ ہے بولنڑ توں بھلیری چپ کوں ہے پردہ ہزار
دار پر منصور نہ چڑھتا وہ رہتا گر خموش
عشق دے ہِن کم نرالے عشق دی مستی عجیب
عشق میں سر بھی کٹاتے ہیں خوشی سے سرفروش
عشق وچ سوہنڑی ، سسی تے ہیر ہاری زندگی

قیس دیوانہ ہوا ، رانجھا بنا خانہ بدوش
بے وفائی ہے زمانے دا شعار
'' جور دارد نیشتش با مہر کار ''
ترجمہ: دنیا نے ستم کیے اور مہربانی سے کوئی سروکار نہ رکھا
مُردہ دِل ہن دنیا دے سب مالدار
'' اے پسر با مُردگاں صحبت مدار ''
ترجمہ: اے بیٹا مُردوں کی صحبت اختیار نہ کر

❁❁❁

کراوے زیارت خدا یار دی
'' زیارت ہمہ درد ہا را دواست ''
ملی ہے خبر یار آندا پے کل
'' بریں مژدہ گر جاں فشانم رواست ''
(ترجمہ: زیارت ہی تمام دکھوں کی دوا ہے۔ اگر اس خوش خبری پر جان فدا کر دوں تو روا ہے)

❁❁❁

کر خدا دا ذِکر ہر دَم چھندیں جے دِل دا قرار
ذکر دا درجہ رکھیے مخفی بلند پروردگار
''لا نبی بعدی'' ہے برحق اے وی رکھ پختہ یقیں
'' لافتٰی اِلاّ علی لا سیف اِلاّ ذوالفقار ''

❁❁❁

حیاتی تے پل دا وی کیئنی بھروسہ نہ رکھ مخفی دل وچ اُمیداں طویل
ہوس حرص کوھوں بچا خود کوں توں عمل آخرت کیتے کر اَے عقیل
قناعت کریندی ہے رُتبے بلند اتے حرص وچ تھیندے بندہ ذلیل
جڈاں پیش مشکل کوئی آ ونجے ، پڑھیں حسبنا اللہ و نعم الوکیل

❁❁❁

مخفی نے بھی کتاب کا آغاز حمد سے کیا ہے۔حمد جہاں خدا کی عظمت کا بیاں ہے وہیں رحمت کی طلب کا ذریعہ بھی ہے۔مخفی نے بھی خدا کے ناموں کو ذریعہ اظہار بناتے ہوئے ربِ کائنات کی عظمت بیان کی ہے اور ساتھ ہی اپنی کم علمی کا اعتراف بھی کیا۔

توں خالق ہئیں توں مالک ہئیں توں رازق ہیں توں ہیں قادر
مؤخر توں ، مقدّم توں ، توں ہئیں باطن اتے ظاہر
قوی ، واحد ، احد ، واجد توں ہئیں اوّل اتے آخر
غنی ، ہادی ، ولی ، باعث تیڈا ہر اِسم ہے طاہر
بشر کُئی نی سمجھ سگیدا نرالے کم تیڈے اللہ
تیڈی عظمت اتے قدرت دی حد کیئنی میڈے اللہ

''بشر کئی نی سمجھ سگیدا'' کہہ کر مخفی نے شاعرانہ عاجزی کا مظاہرہ کیا ہے مگر حمد

میں ربِّ کائنات کی تعریف کا بھی حق ادا کیا ہے۔نعتِ رسول مقبول لکھتے ہوئے بھی مخفی نے جہاں حبِّ رسولؐ کو شاعری کا موضوع بنایا ہے وہاں عقیدت واحترام کا دامن نہیں چھوڑا۔مخفی ایک طرف عشقِ رسول میں حدِّ ادب سے باہر نہیں نکلا تو دوسری طرف اُمّتِ رسول ہونے پر بھی ناز کیا ہے۔مخفی نے فلسفۂ اسلام ایک شعر میں سمو دیا ہے۔

؎ نمونہ ہے نبیؐ دی زندگی مومن کیتے جگ وچ
ہدایت دے کیتے بھیجا گیا قرآن ہے مخفی

حبِّ امام حسینؓ میں لازوال سلام صرف ایک سلام ہی نہیں بلکہ مسلم فلسفۂ حیات کی تفصیل ہے۔مخفی نے جہاں حبِّ اہلِ بیت کا حق ادا کیا ہے وہاں امام حسینؑ کو دینِ مصطفےٰؐ کا پاسبان اور حق پرست قرار دیا ہے۔مخفی کے نزدیک امام حسینؑ کا غلام ہونا باعثِ فخر ہے۔

حسینؑ پاک تاں میڈے نبی دا نورِ عین ہے
حسینؑ ذی وقار تاں علیؓ دے دل دا چین ہے
حسینؑ پاک تاں مجاہدینِ حق دا زَین ہے
حسینؑ دا ہمیش کیتے ہر کہیں تے دَین ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

غلامئی حسینؑ بِن کوئی نہ بنڈی بات ہے
غلامئی حسینؑ دے بناں عبث حیات ہے
غلامئی حسینؑ وچ سکون تے ثبات ہے
غلامئی حسینؑ وچ رکھی خدا نجات ہے

حسینؑ پاک دی تُوں حُب دیوچ عمر گزار وِنج
حسینؑ دا غلام بنڑ تے عاقبت سنوار وِنج

مخفی شاعری برائے شاعری نہیں کرتا بلکہ وہ شاعری کو فلسفۂ حیات اور فلسفۂ عشق بیان کرنے کا ذریعہ سمجھتا ہے۔ اُس کے نزدیک فلسفۂ حیات وممات سمجھنے کا ایک راستہ خدا اور رسول ہے۔ دردِ دل اور سوزِ جگر کا یہ راستہ عشقِ حقیقی کا راستہ ہے:

؎ رب دی قدرت دے جلوے بہوں ہِن مگر
بے بصر آدمی کیا نظارا کرے

مخفی کے نزدیک راہِ حق کی تلاش انسان کا مقصدِ اوّل ہے اور اِس کی تلاش کے لیے انسان پہلے خود آگہی پیدا کرے اور پھر اُس کے ہر طرف قدرت کے جلوے اُسے سمجھانے کے لیے موجود ہیں۔ مظاہرِ فطرت کو سمجھ کر ان سے کنارہ کرنے والا ہی اصل راستے کا اشارہ پا سکتا ہے اور اپنے راستے جدا کرنے کا ہنر جان جاتا ہے۔ یہ سوال ہر فلسفی شاعر کے لیے اہم رہا ہے کہ آگہی زیست کے لیے آدمی کیا کرے؟

مخفی کے ہاں ہمیں نظامِ زیست اور ادراکِ زیست کا راستہ ملتا ہے۔ یہ فہم و فراست کا راستہ مخفی کی شاعری میں بار بار ملتا ہے۔

اوکوں مل ویندی شہرت ہے جلدی جھڑا
کم زمانے دے وچ کُئی نیارا کرے
پیش آندی پشیمانی اونکوں نی جو
پہلوں ہر کم کنوں استخارا کرے
او وڈا عقل مند آدمی ہوندے جو
بے وقوفاں کنوں نِت کنارا کرے
امن تھیندا نی قائم اُتھاں ظلم جتھ
ہر اسمبلی اَتے ہر اِدارا کرے
اَے خدا بھیج حاکم کوئی اِے جیہاں
آ تے سچ کوڑ دا جو نِتارا کرے
غسل واجب دے وچ کر کلولی گھنے
کوئی صائم نہ ہرگز غرارا کرے
تیڈی مدحت سرائی دا یا مصطفےٰؐ
حق ادا کیویں مخفی نِکارا کرے

مخفی امن اور بھلائی کا شاعر ہے۔ وہ اقبال کی طرح زندگی اور زندہ انسانوں

کے درمیان رہ کر قربِ خداوندی کا طالب ہے۔ وہ خدا سے محبت کا ذریعہ انسانوں سے محبت کو سمجھتا ہے۔ وہ خوابِ غفلت بھی نہیں چاہتا اور فسادِ حق بھی نہیں۔ وہ انسان کو باخبر مگر بے نیاز دیکھنا چاہتا ہے۔ وہ مومن کو اقبال کے مردِ مومن کی طرح راہِ حق پر کھڑا دیکھنا چاہتا ہے۔ یوں مخفی ایک ایسا تصورِ انسان پیش کرتا ہے جو دونوں جہانوں میں سرخرو ہو سکتا ہے۔

ایہا ہے عبادت ایہو دین ہے ایہو ہے خدا کوں مناوݨ دا ڈھنگ
توں مخفی سدا خیر ہر شخص دی خدا کولھوں دل نال ہر وقت منگ
میڈی گال کر گھن ایہا دِل تے نوٹ کماندا ہے لیڈر جیڑھا کوئی کھوٹ
نہ ڈیویں توں ہرگز اونکوں بھُل تے ووٹ کھڑاون تیکوں بھانویں سُولی تے ٹنگ
بݨاوو ہمیشاں اونکوں پیشوا جیڑھا ہووے ہمدرد تے باوفا
اوندے کیتے رَل تے منگو اِے دُعا خدایا پیا وی توں لا اینکوں رنگ
خدا دے سِوا بے کہیں توں نہ ڈر ، جتی وی کوئی ہووے ظالم بشر
سچی گال ڈے بے دھڑک اونکوں کر ، کپیندا ہے سر تاں کپیے نسنگ
تیڈے شعر کیوں نہ کرے جگ پسند توں دریا کوں کر کوزے وچ ڈیندیں بند
ڈسا مخفی تیکوں سکھایا ہے کئیں نرالا اے پختہ کلامی دا ڈھنگ

انسان اور اس کی حقیقت مخفی کی ساری شاعری کا نمایاں موضوع ہے۔ اُس کی شاعری میں بار بار انسان کو احساس دلایا گیا ہے کہ خدا سے محبت کا ذریعہ خدا کے

انسانوں سے محبت ہے۔انسانوں سے محبت میں رواداری اور معافی کا کردار مرکزی ہے۔اُس کے خیال میں تہذیبی پستی انسانوں کو انسانی معیار سے گرا دیتی ہے۔ لیڈر، فقیر، قلندر اس طرح انسانوں کی نظروں سے نہیں، خدا کی نظروں سے بھی گر جاتا ہے۔

راہِ حق میں وہ روشِ منصوری کا قائل ہے مگر پیر فرید کے مکتبِ عشق سے بھی وہ دُوری نہیں چاہتا۔ وہ رمزِ حقیقت سے عین حقیقت تک کے سفر میں شرطِ وفا پوری کرنے کے حق میں ہے۔ اِس کے لیے امیری ترک کرنی پڑے تو سودا مہنگا نہیں ہے۔مخفی کے خیال میں جب ''نعرۂ ہست'' سے ''نعرۂ ہو'' کا سفر ہوتا ہے تب مسرتِ کُلّی نصیب ہوتی ہے۔ یہاں مخفی خودی سے بے خودی کا سفر طے کرتا دکھائی دیتا ہے۔

مت پیر فریدؒ دی نہ بھُل
ڳنڈھ پدھ گھن ڳالھیں اٹ مُل
توں فرد تے جزو سڈ़ا نہ
توں آپ ہئیں کُلّی تے کُل
توں باغ بہشت دا مالک
توں بُلبل ہئیں توں خود گُل
ہے عرش تے فرش وی تیڈا
توں عالی ہئیں توں اٹ مُل

ہے یار تیڈڑے خود کولھوں
توں مخفی مفتا نہ رُل

OOO

مت پیر فریدؒ دی نہ بھُل
رکھ یاد اُوندا اِرشاد
بٹھ گھت سب کوڑ نکمڑے
نِت ہِک حق کوں کر یاد
بس اَحد حقیقی باجھوں
ہے محض خراب آباد
نہ تھی گاِلھا رَت پُوں تے
نہ کر تُوں دھاں فریاد
کتھ ہے مجنوں کِتھ لیلیٰ
کتھ ہے شیریں فرہاد
ہر ہک شئے باجھ خدا دے
ہے ہالک بے بنیاد
ہے باجھ محبت ذاتی
سب کوجھا شور فساد

ڳنڈھ ٻدھ اے ڳال توں مخفی

رَہ غیر کنوں آزاد

لیکن مخفی کا بڑا موضوع محبت اور عشق ہے جس کے دھنگ رنگ اُس کی شاعری میں جا بجا نظر آتے ہیں۔ مخفی نے بھی خواہشِ وصال، ہجر و فراق، ساون میں ہجر موسم کا سوز اور عشق میں آس اور اُمید کی شاعری کی ہے مگر محبوب سے التجا زیادہ اور شکوہ کم کیا ہے۔ سرائیکی شاعری کی روایت بھی یہی ہے کہ عاشق فقیرانہ عشق کرتے ہوئے بھی شکوہ نہیں کرتا۔ سرائیکی میں دراصل عاشق اور محبوب کا یہ روّیہ سرائیکی کلچر کے عین مطابق ہے۔ سرائیکی شاعری میں محبوب سے زیادہ تصوّرِ محبوب باعثِ مسرت ہے۔ یوں سرائیکی شاعری محبوب سے زیادہ طلبِ محبوب کے گرد گھومتی ہے۔ محبوب کی کرم نوازی پر ناز کرتا سرائیکی شاعر شکووں سے زیادہ کرمِ محبوب کی لذت میں سرشار رہتا ہے۔

مخفی کی شاعری کبھی کبھی محبوب کی بے اعتنائی پر احتجاج کرتی دِکھائی دیتی ہے مگر اِس احتجاج کے اندر طلبِ دیدار اور طلبِ وصال کی سرگوشی سنائی دیتی ہے۔ یہ شدتِ خواہشِ وصل مخفی کی شاعری کو نئے انداز عطا کرتی ہے۔ وہ سرائیکی شاعری میں یوں جدید روایت قائم کرتا ہے کہ کبھی غیر مشروط عشق کا احساس دِلاتا ہے تو کبھی کربِ ہجر میں بلند آہنگ اور پُر جلال ہو جاتا ہے۔ اِس جلالِ عشق میں مخفی کا اظہار ''چُپ'' تک مگر ابلاغ شور مچاتا نظر آتا ہے۔

جیڑھی کیتی ہئی واہ واہ کیتی نِوھی کیتی گھٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ
میڈا عیش اَرام سکون سبھو کر چھوڑی چٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ
کھڑے ہجر تیڈے دے ساوے ہِن اجاں ہاں وچ پھٹ ،ہُݨ چُپ کر بہہ
ہر موڑ تے مخفی چاتی ہے تیئں غیر دی وَٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ

مخفی کا یہ احتجاج اُسے محبوب کے قرب اور خواہشِ وصل سے دُور نہیں کرتا بلکہ اِس کی شدت اور بڑھ جاتی ہے۔ یہاں عقل اور دل کی جنگ ہے جو مخفی کی شاعری میں جا بجا نظر آتی ہے۔ یوں محسوس ہوتا ہے کہ مخفی کے ہاں ایک طرف احتجاج ہے اور دوسری طرف بے بسی، ایک طرف خواہشِ وصل ہے اور دوسری طرف حقیقتِ ہجر، ایک طرف عید ہے تو دوسری طرف دید ہے۔ ہر طرف خوشی ہے مگر مخفی کے اندر غم در غم ہے۔ وہ ایسے بے وفا محبوب کی محبت میں آخر کیوں گُم ہے اس لیے کہ وہ عشق کے ہاتھوں مجبور ہے۔

ہݨ بند کر جور جفا ماہی بے ظلم نہ کر مجبور ہاں مَیں
نہ بَر وچ سٹ تے تھی راہی کجھ رَب توں ڈر مجبور ہاں مَیں
نہ تیر جدئی دا لا جاہی میں ویساں مَر مجبور ہاں مَیں
نئیں سٹ سگدی میں بے واہی تیڈا مخفی در مجبور ہاں میں

مخفی کی شاعری محبت کے دھنک رنگوں سے بھری پڑی ہے۔ اس شاعری میں شکوے بھی ہیں اور محبت بھی۔ ''اجاں توں رُسدیں'' کی ردیف میں کی گئی ساری

شاعری اکیسویں صدی کا وہ احتجاج ہے جو المیۂ بے وفائی سے جنم لیتا ہے۔اس بے وفائی کا گلہ کلاسیکل شاعری میں دھیما اور رمز و کنائے میں چھپا تھا مگر عہدِ جدید سے بے وفائی کا یہ گلہ شکوہ بلند آہنگ ہو چکا ہے۔یوں محسوس ہوتا ہے کہ شاعری میں عاشق کی ہمّتِ وفا جواب دے رہی ہے یا محبوب زیادہ بے حس یا بے نیاز ہو چکا ہے۔مخفی نے بھی جدید رنگ اپناتے ہوئے یہ شاعرانہ احتجاج کیا ہے مگر سرائیکی تہذیبی روّیوں کی پاسداری کرتے ہوئے اکثر محبوب کی خیر مانگی ہے۔

*****

میڈے نال وَلا ایں سال سجݨ نِوھی عید کیتی اجاں توں رُسدیں
بݨ کُوڑا کُوڑے لوکاں دی تقلید کیتی اجاں توں رُسدیں
میڈے حال تے ہِک ڈینہہ ترس بھری نِوھی دید کیتی اجاں توں رُسدیں
ہتھوں غیراں وچ بہہ مخفی تے تنقید کیتی اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے نال سلوک جو کیتی اِج تیڈے نال ایہو کل ہووݨا ہے
میں وانگوں تیڈے ڳل دے وچ اے ڳیڑ ڈُکھاں دا پووݨا ہے
نئیں رہݨا بخت عروج تے نِت منہ نال ہنجوں تیئں دھووݨا ہے
وَدا تیئں وی مخفی وانگ اِتھاں لا ڳل وݨ وݨ کوں رووݨا ہے

*****

کہیں کہیں محبوب کی بے وفائی پر مخفی کی فریاد، شکوے اور شکوے سے احتجاج تک پہنچتی ہے مگر یہ احتجاج اس لیے ہے کہ عاشق کا ہر غم اور خوشی محبوب کے رویے سے مشروط ہے۔ اُس کا دن دیدارِ محبوب اور اس کی ہر شب خواہشِ وصل سے جڑی ہے۔ اُس کے حسن اور شباب کا غنچہ صرف تپشِ محبوب سے کِھلتا ہے۔ اِس بے رُخی اور وعدہ خلافی کے باوجود مخفی محبوب کی زندگی میں کسی دُکھ کا سوچ بھی نہیں سکتا۔

مخفی کے عشق میں یقین کا پہلو بھی نمایاں ہے اُسے یقین ہے کہ محبوب بھی اُس کے عشق میں مبتلا تھا اور ہے مگر کسی رقیب کی باتوں میں آ گیا ہے اور پردیس جا بسا ہے۔ اِس احساس کے ساتھ مخفی کی یاد ایک فریاد کا روپ دھارتی ہے اور وہ اپنے سے زیادہ اپنے محبوب کے حال پر پریشان ہے۔

میکوں دلبر اپڻا حال سڻا میڈا درد بھریا کُئی حال نہ پُچھ
جیویں گزری ہے تیں باجھ میڈی بس چُپ کر بہہ اے ڳال نہ پُچھ
تیڈی سک سکرات کواہ کیتن جیڑھے رات ڈینہاں میڈے نال نہ پُچھ
تیڈے ہجر فراق اچ میں مخفی جیڑھے بھوگیے ہن ڳڑدھال نہ پُچھ

*****

مخفی کی خواجہ فرید سے محبت اور عقیدت شاعری میں جھلکتی نہیں بلکہ چھلکتی ہے۔ وہ ''فریدن پیر'' کو ''راہِ قلندری'' میں راہِ نروان بھی سمجھتا ہے کیونکہ اُس کے نزدیک یہی راستہ روح کو شادو آباد رکھنے کا ہے۔ یہی عشقِ فرید ہے جو مخفی کو عشقِ مجازی سے

عشقِ قلندری کی طرف لے جاتا ہے۔یہی وجہ ہے کہ اُس کی شاعری کا ایک نمایاں حصہ محبوب سے زیادہ انسان اور اُس کے سماجی روّیوں کے گرد گھومتا ہے۔

جے سمجھناں چہندا ہئیں توں عظمتِ انسان کوں
تاں وَلا پڑھ توں فریدؒ پیر دے دیوان کوں
نہ توں خود کوں فرد سڈوا نہ توں خود کوں جزو آکھ
توں ہئیں کلّی توں ہئیں کل رکھ یاد ہیں فرمان کوں
باغِ جنت دا توں مالک توں ہئیں بلبل توں ہئیں گل
کیوں ڳیا ہئیں بھُل توں ایں فرمانِ عالیشان کوں

مجموعی طور پر کہا جاسکتا ہے کہ کلاسیکل شاعری کی روایت کو اپناتے ہوئے مخفی کی زیادہ شاعری کیفیتِ عشق کی تفسیر اور ہجر وفراق کی تفصیل ہے۔محبوب کی بے مروّتی اور بے اعتنائی کا رزمیہ ہے۔ان کیفیات کو مخفی نے کلاسیکل سرائیکی زبان، رواں بحروں اور بلند آہنگ لہجے میں اس طرح بیان کیا ہے کہ ایک طرف اپنی شاعری کو اَمر کر دیا ہے اور دوسری طرف سرائیکی شاعری کو ایک منفرد فکر اور اظہاری قرینہ عطا کیا ہے۔اپنے سیاسی ،سماجی ،تہذیبی اور فکری شعور کے ساتھ اُس نے وہ شاعری پیش کی ہے جو قابلِ دید اور قابلِ تقلید ہے۔

ڈاکٹر اسلم ادیب
بہاول پور

ساونڑ مینگھ ملھار

دھوتیاں دا تاں کم ہے مخفی

ایڑوں سنڑ تے اوڑے لاونڑ

''مہٹیں سٹھٹیں'' اپنی نوعیت کے اعتبار سے حد درجہ منفرد مختلف شعری تجربات اور دیدہ ورانہ کوششوں سے عبارت ہے جو یقیناً ہزار ہار عنائیوں اور اَن گنت دلآویزیوں سے سرشار و بارآور ہے۔ یہ ایسے سودمند اور دیرپا ادبی تجربات ہیں جن کی بدولت ، بلاشک و شبہ سرائیکی ادب میں نہ صرف یہ کہ خوبصورت اور قابلِ قدر اضافے ہوئے ہیں بلکہ اس کاوشِ صدآثار واحوال نے سرائیکی زبان و ادب کا دامن لعل و جواہر ہائے گراں مایہ سے بھی بھر دیا دیا۔ روزمرہ کی فصاحتیں، ضرب الامثال کی بلاغتیں ،محاوروں کی دانش وبینش اکھانوں کی گہرائی، گیرائی اور ان کی وسعت ، ذخیرۂ الفاظ ،معاشرت ،ثقافت اور مقام و مرتبے کے غماز ہوا کرتے ہیں کیونکہ یہ سب منجملہ کسی بھی قوم کے صدیوں زمانوں کے علمی ادبی ،سرّی جہری سفر کی نا قابلِ تنسیخ وتردید دستاویز روز وشب ہوا کرتی ہے کہ جس کی زندہ شہادت

کے بل بوتے پر قوم اپنے علمی ادبی اور زبان و بیان کے گراں مایہ خزانوں پر فخر ومباہات کا اظہار کرسکتی ہے اور یہی حرف ومعانی کی ثروت مندی یقیناً قوموں کے سماجی ارتقاء کا بلیغ اشاریہ ہوتا ہے۔

توں فرد تے جزو سڈا ناں
توں آپ ہئیں کُلی تے کُل
توں باغ بہشت دا مالک
توں بلبل ہئیں توں خود گل
ہے یار تیڈے خود کولھوں
توں مخفی مفتا نہ رُل

ایسا ہے کہ صاحبِ اعتبار زبان وُہی ہوتی ہے جس زُبان کی جگ ویہڑے میں آن بان، عزت وتوقیر اور رکھ رکھاؤ اُس کے اپنے سرمایۂ وجودِ ذات سے قائم ہو۔ جعلی بندوبستوں اور انتظامی تمنداریوں کے زیرِ انتظام و انصرام، پرویزی حیلہ ہائے بے اصل سے کسی بھی زبان کو نہ تو بڑھاوا دیا جاسکتا ہے اور نہ ہی سندِ قبولِ عام۔ ایسا صرف اُسی وقت ہوتا ہے جب کسی زبان میں قدرتی حلاوت، اُلوہی قوتِ تسخیر اور ماورائی اوصافِ اثر ونفوذ موجود ہوں۔ ایک مستشرق کا مشہورِ زمانہ قول ہے کہ

"Saraiki is the mother tongue of Indus vally"

یہ بات ہیئت دان اور تاریخ دان جانتے ہیں کہ پورا پاکستان تاریخی تناظر میں وادئ سندھ کی حیثیت سے لکھا پڑھا اور یاد کیا جاتا ہے۔ خوش قسمت ہے سرائیکی وسیب کہ اُسے بابائے سرائیکی جناب خادم حسین مخفی جیسا قادرالکلام شاعر نصیب ہے جس کی مساعئ جمیلہ کے سبب بلاشبہ سرائیکی شعروادب کا دامن سچے موتیوں سے بھرتا جارہا ہے۔ ایسا ہے کہ سردار خادم حسین مخفی کی قبل ازیں دس کُتبِ شعر منصۂ شہود پر آ چکی ہیں اور گیارہویں کتاب اہلِ ذوق سے داد طلب ہے۔ سو منجملہ یہ سب کُتبِ شعر اس امر کی شاہد و مشہود ہیں کہ جنابِ مخفی کو تراش خراش لفظ اور خدمتِ حرف و حکایت بہت خوش آ گئی ہے۔ زیرِ نظر کتاب ''مہٹیں سٹھٹیں'' کے مطالعہ کے دوران مسلسل محسوس ہوا کہ جناب مخفی کے ہاں اظہار و بیان کی لفظی گنجلتاؤں سے شعوری گریز پوری بھرپور تاثیر کے ساتھ کارفرما ہے۔ اُس کی جگہ سلاست لفظ، ابلاغ معینہ اور روزمرہ حیات کے فطری حسن و جمال اور اظہارِ جواہر کی رفت و گزشت کے تخیل و فنا اور زوال آمادگی کے آثار یکسر معدوم دکھائی دیتے ہیں تاہم خوب سے خوب تر کی تلاش و تازکا جنون اپنے نصف النہار پر ہے۔

بابائے سرائیکی سردار خادم حسین مخفی اپنی تازہ تخلیق ''مہٹیں سٹھٹیں'' کے تناظر سب رنگ میں اپنے عروجِ فن کی طرف عازمِ سفر ہیں۔ مُجھے اُن کے فکر و فن میں تھکن اور تھکن کے زیرِ اثر کسی قسم کا خطرۂ افتاد اس لیے دکھائی نہیں دیتا کہ اُن کا فن اُلوہی چشموں سے سیراب ہوتا ہے اور وہ کسی حد تک آورد کی بخیہ گری سے پاک

ہے۔اظہاران کی فطرت اور دانشورانہ صنّاعی کا لازمہ ہے۔اس لیے یہ مسلسل اور بے تکان شعر کہنے پر قدرتِ وافر رکھتے ہیں۔ ریاست بہاول پور کے خاندان عباسیہ سے نسبی تعلق ہونے کے باوجود نسبتِ حرف ومعنہ کی بدولت، حد درجہ سادگی خوش خلقی اور دردمندی ان کے مزاج کا خوش آثار پہلو دکھائی دیتے ہیں۔ جنابِ مخفی اپنی ذات اور اپنے شعر کے تناظر میں، اپنی بڑی زمینداری کے ظاہری کرّ وفر سے قطع نظر، حد درجہ عاجزی کا حامل انسان ہے۔اپنے خاک نشیں ہم جلیسوں کے ساتھ فرش نشینی میں طبعاً خوش اخلاق والا، تکبر، تنافر، تصنع، بناوٹ اور خود پسندی سے شعوری گریز برتنے اور درویش منش میں مست رہنے والا آدمی ہے۔اس مقام پر ضروری خیال کرتا ہوں کہ ان کی کتابِ شعر ''کرنٹی بھرنٹی'' پر گفتگو کرتے ہوئے پروفیسر شوکت مغل نے بڑی خوبصورت اور برمحل بات کی ہے جو جنابِ مخفی کے فکر و فن پر مہرِ تصدیق کے مصداق ہے۔ پروفیسر صاحب کا ارمغانِ لفظ ملاحظہ ہو:

''مخفی دی زبان سادہ ہے......بنّی سنوری ہوئی اے......سرائیکی شاعری وچ ایں ونکی دی شاعری پہلے موجود کیناں ہئی''

''مھٹیں سٹھٹیں'' کا تمام تر اندورن، اپنے بیرون سے مربوط ہو کر زبان، بیان، حرف، معانی کی آرائش وزیبائش کی ایک ایسی سادہ وپرکار دُنیا تشکیل دیتا ہے جو اپنے پڑھنے والے کو اکتاہٹ اور درماندگی کا شکار نہیں ہونے دے گا۔ مجھے یقین واثق ہے کہ اس مجموعہ میں کیفیت انجذاب بیحد ہے۔اپنے قاری کی توجہ اپنی طرف

کیے رکھنے کی یہ صلاحیت دراصل اس کتاب کا حقیقی اثاثہ ہے۔شعری حسن کے اجزاو عناصر میں فکر کی گہرائی، روزمرہ، محاورے اورضرب الامثال کا برمحل استعمال سہلِ ممتنع کی آرائش وزیبائش ،حشو وزوائد سے اجتناب ، رواں اور سادہ مصرعے اور زبان وبیان کی برجستگی شامل ہیں۔

اُتّھی جا ٹر جُلّوں مخفی
جھگڑے دی جتھ بیخ نہ ہووے

ٹکّے دی گئی مخفی ہانڈی
کُتّے دی گئی ذات پچھانٹی

وڈے ٹھیک مخفی اکھیندن ایہو
جو ہوندی ہمیشہ ہے کَس نال چَس

ایسا ہے کہ جنابِ مخفی کی شعری کائنات متعددمحاسنِ ظاہروباطن اپنے جُملہ امکانات میں آباد کیے ہوئے ہے۔ یقیناً اس مزاج کے مجموعہ ہائے لفظ تا دیر قائم رہنے کی توفیق سے متّصِف ہوتے ہیں۔زمانوں کی گردشیں ان کی قدر ومنزلت میں کچھ اضافے ہی کرتی ہیں، کمی نہیں کر پاتیں۔ یہی کسی فن پارے کی حقیقی ادبی قدوقامت ہوتی ہے۔

''مہٹیں سٹھٹیں'' کا مطالعہ کرتے ہوئے میرے شعور پر نہ صرف خوشگواریت کا احساس طاری رہا بلکہ بہرہ اندوزیٔ زبان و بیان، علمی اضافوں کے عملِ خیر کو بھی مہمیز کیے رہی۔ میری دُعا ہے کہ جنابِ مخفی کا یہ سفر حروف و معنہ جاری و ساری رہے۔ (آمین ثم آمین)

وفا چشتی

اسلام آباد

سردار خادم حسین مخفی کی شاعری

سردار خادم حسین مخفی سے میری ملاقات چولستان ادبی فورم کے اجلاس میں NCBA&E یونیورسٹی کے بہاول پور کیمپس میں ہوئی۔ ''سرائیکی میں شعر کہتے ہیں، شاعر ہیں، اعلیٰ ادبی ذوق رکھتے ہیں''۔ یہ تمام باتیں معروف ادبی شخصیت ڈاکٹر نواز کاوش نے کہیں۔ اگرچہ یہ میرا پہلا تعارف تھا مگر مخفی صاحب کی شخصیت میں کشش، انکساری و عاجزی کی عمدہ مثال ہونے کے باعث میں نے اُن کے کلام میں دلچسپی لی تو معلوم ہوا کہ آپ کی شاعری کسی طور نظر انداز کرنے والی نہیں۔

مخفی صاحب کے تازہ مجموعہ کلام ''مہٹیں سٹھٹیں'' کا مسوّدہ میرے سامنے ہے۔ مسودّے کے پہلے شعر نے ہی میری طبیعت پر خوشگوار اثر چھوڑا ہے کہ میرے مطالعے میں آنے والا یہ مجموعہ ایک ایسے شاعر کا ہے جو انسانی نفسیات کا گہرا شعور رکھنے کے ساتھ ساتھ جس قرینے اور سلیقے سے شخصی کمزوریوں اور معاشرتی مسائل کو بے باکی سے بیان کرتا ہے، یہ خوبی صرف اِنہی کے حصے میں آئی ہے۔ یہ شعر

دیکھئے:

بے دی گاں دا آلھا وڈا
بھانویں ہووے نِکا چِڈا
اپنی خیر جے چھندیں مخفی
کہیں دے راہ وچ کھٹ نہ کھڈا

یہ جو کہا جاتا ہے کہ شاعری وہبی ملکہ ہے یہ بات حرف بحرف مخفی صاحب کی شاعرانہ صلاحیتوں پر صادق آتی ہے۔ ان کے اشعار میں جس قدر روانی، جوش، جذبے و جنون کی کیفیات ملتی ہیں وہ سب بیّن اشارہ دیتی ہیں کہ آپ ایک شاعر کا دل و دماغ لے کر آئے ہیں۔

سماجی شعور کے سبب اُن کی شاعری میں تنوع اور موضوعات میں وسعت آ گئی ہے ورنہ عام طور پر شعراء صرف چند موضوعات تک خود کو محدود کر لیتے ہیں اور ان کی شاعری تکرار محض کے سوا کچھ نہیں رہتی۔ مخفی صاحب نے زمانے کے ہر رنگ وطور کو دیکھا ہے۔ اس کا مشاہدہ کیا ہے بلکہ حالات کا سامنا کیا ہے تبھی وہ جس رنگ ورخ کو آزمانا چاہتے ہیں وہ ان کے اشعار میں پوری تاب وتوانائی کے ساتھ جھلکتا نظر آتا ہے۔ مثلاً ملکی سیاسی صورت حال کا تجزیہ کچھ یوں بیان کیا ہے۔

امن تھیندا نی قائم اُتھاں ظلم جتھ
ہر اسمبلی اَتے ہر ادارا کرے

اے خدا بھیج حاکم کوئی اے جیہاں
آ تے سچ کوڑ دا جو نتارا کرے

کلاسیکل شاعری اور جدید مزاج میں جو بُعد نظر آتا ہے، وہ کچھ یوں کہ آج کا تخلیق کار اپنی ذات میں اس قدر گم ہے، اس قدر مست ہے کہ وہ اپنے اردگرد دیکھتا تو ہے مگر اس طرح جیسے کوئی ایسی مخلوق اس کے سامنے ہو جو عقل وشعور سے عاری ہو لہٰذا اس کا کلام بھی اس کی شخصیت اور ذات کی طرح ابہام کے پردوں میں گم ہو جاتا ہے چنانچہ اظہار ابلاغ مخالف سمتوں میں سفر شروع کر دیتے ہیں۔ خادم حسین مخفی ایک باہوش تخلیق کار ہیں۔ وہ اظہار وابلاغ کی باریکیوں سے خوب واقف ہیں۔ وہ جدیدیت کے شوق میں نہ تو ابلاغ کا خون ہونے دیتے ہیں نہ اظہار کے قرینوں کو نظر انداز کرتے ہیں۔ یہ دیکھیے:

جو راز دِل دا کہیں کوں ڈیندے بشر او کملا دِوانہ ہوندے
بگانی شے تے نی زور ہوندا بگانہ ترکہ بِگانہ ہوندے
ہے قول سچّا اے سولھاں آنے جو سچ ہے کوڑا تے کُوڑ مٹھا
جو گال سچی کریندے مخفی اُوندا مخالف زمانہ ہوندے

خادم حسین مخفی کے کلام میں جو بات سب سے زیادہ متاثر کن اور قابل تعریف ہے وہ اُن کی فارسی زبان پر قدرت ہے۔ فارسی شعروادب سے اُن کی

رغبت اور رسائی کا اندازہ یوں کیا جا سکتا ہے کہ اُنھوں نے فارسی شاعری کے اُن مصرعوں اور اقوال کو سرائیکی شاعری میں لا کر تضمین و تشریح کی ایک ایسی صورت پیدا کی ہے جو قاری کے لیے پند و نصائح کے در بھی وا کرتی ہے اور شاعر کی قادر الکلامی کی داد بھی طلب کرتی ہے۔

مخفی صاحب کی شخصیت میں جو کریمانہ اطوار دکھائی دیتے ہیں، جس طرح آپ خلوص و محبت کا پیکر دکھائی دیتے ہیں۔ جس طرح دوست احباب سے محبت جتاتے ہیں۔ اُن کی پوری شخصیت اُن کی شاعری میں جلوہ گر ہوگئی ہے۔ تہذیب و ثقافت کی نمائندگی جس طرح اُن کی ذات کا جزوِ لاینفک ہے۔ اسی طرح پند و نصیحت کو شاعرانہ مٹھاس کے ساتھ شاعری کا ضروری جزو بنانے میں کوئی قباحت محسوس نہیں کرتے۔ مثلاً پند و نصائح سے طبیعتیں اکتاہٹ کا شکار ہوتی ہیں مگر مخفی صاحب شاعرانہ حسن کاری اور تخلیقی اُپج سے قاری کے لیے دلچسپی اور ذوق کی تسکین کا سامان فراہم کرتے ہیں۔ اُن کا یہ خاص رنگ دیکھئے:

❁❁❁

نفس اپنڑے کمینے تے مُردار کوں جے تلک مار ڈیوے نہ کوئی بشر
او تلک لُطف آندا عبادت دا نی او تلک تھیندا کئینی دُعا دا اثر
ہووی عمراں وڈی نِت رہیں شاد توں گال مخفی دی رَکھ بس ایہا یاد توں
اوں تے راضی نی تھیندا کڈاہیں وی ربّ خوش رکھیندا نی پیو ماکوں جو بے بصر

کئی نیک عمل نئیں کول میڈے ہن ڈھیر گنہ میکوں معافی ڈے
میڈے عیباں دے ہر دفتر تے چا پردہ پا میکوں معافی ڈے
جھڑے کرنے ہن نھی کر سگیا او فرض ادا میکوں معافی ڈے
تیڈی ذات رحیم کریم جو ہے میڈے پاک خدا میکوں معافی ڈے

ہماری شاعری کی یہ مضبوط روایت رہی ہے کہ شعراء صنعتوں کے استعمال سے خود بھی لطف لیتے ہیں اور قاری کے ذوق کی تسکین کا سامان بھی فراہم کرتے ہیں۔ مخفی صاحب بھی شاعرانہ نفاستوں، نزاکتوں کو پیش نظر رکھتے ہوئے تکرار لفظی سے خوب لطف اندوز ہوتے دکھائی دیتے ہیں۔ کچھ ناقدین نے خواہ مخواہ اسے عیوب کی فہرست میں شامل کر دیا ہے حالانکہ حق اور حقیقت یہ ہے کہ فن کا فنکارانہ اظہار ضروری ہوتا ہے۔ اس کے بغیر فن کی قدر و قیمت کا تعین نہیں ہو سکتا۔ شعر و ادب کی تخلیق میں شاعر لفظی و معنوی دونوں طرح کی خوبیوں کو اپنے کلام کا حصہ بناتا ہے جہاں اُس کی فکر و خیال قاری کو ترفع عطا کرتے ہیں، وہیں محسنات شعر سے کلام جاذب نظر ہو جاتا ہے۔ لفظ ڈکھ کی تکرار سے پیدا ہونے والے صوتی اور صوری حُسن کو دیکھیے:

ڈکھ ڈِے ڳئیں ڈِس کیا ڈکھ ہاوی ڈکھ ڈِے تے جیڑھا ماری ڈکھ
ڈکھ ڈِے تے ڳئیں ڈکھ مار کوئی جیڑھے ڈِے ڳئیں اتنے کاری ڈکھ
ڈکھ ڈِے گئیں تاں ڈکھ نبھ ویسن نئیں رہنْے عمراں ساری ڈکھ
ڈکھ ڈیونْ مخفی بھُل ویسیں پئے پیش جڈاں ہک واری ڈکھ

المختصر خادم حسین مخفی سرائیکی زبان کے معتبر شاعر ہیں جن کی شاعری کا فن خاص و عام کو متاثر کرتا ہے۔ آپ سماجی مسائل کو بیان ہی نہیں کرتے اُن کا حل بھی بتاتے ہیں۔ بآسانی کہا جاسکتا ہے کہ خادم حسین مخفی کی شاعری تہذیب و اخلاق کا بہترین مرقع ہے۔

پروفیسر ڈاکٹر سید زوار حسین شاہ
صدر شعبہ اردو، ایس ای کالج بہاول پور

''جگر دا خون سڑ دے تاں لکھیندے شعر''

سرائیکی دے سنجاپو شاعر سردار خادم حسین مخفی نال میڈی پہلی ملاقات ڈیہنہ وار ''جھوک'' ملتان دے چیف ایڈیٹر ظہور احمد دھریجہ دے دفتر وچ اوں موقعے تھئی جڈاں میں ملتان ہونداہم تے او آپݨی منظوم داستان ''سیف الملوک'' چھپواوݨ آئے ہن۔ ایں توں پہلے اُنھاں دے ترائے شعری مجموعے ''اجاں توں رسدیں (ڈوہڑے)، گھبکار (نظماں تے غزلاں) تے ''اے سب تساڈا اکرم ہے آقا'' (نعتیہ کلام) دا وی پتہ لگا۔ ویلھا گزردا رہیا۔ میں ملتاں توں لیہ آ گیم تے ویلھے دی ٹورا گونہی تھیندیں تھیندیں لگ بھگ ڈو ڈہاکے لنگھ گئے۔ ''سیف الملوک'' دی اشاعت دے بعد خادم حسین مخفی دی کوئی کتاب نظر توں نہ گزری تے ایں طرحاں رابطے وی ترٹ کے رہ گئے۔ آخر کار 2015ء دے چھیکڑ وچ لیہ دے بزرگ شاعر تے لسانی مہاندرے امان اللہ کاظم دے گھر مخفی سئیں نال ہک وار ول ملاقات دا سوّب بݨیا۔ ایں موقعے تے اُنھاں دا حمد تے نعت دا مجموعہ ''کھڈیا وٹیا'' دے عنوان نال چھپ کے سامݨے آ چکا ہا جیندا اے شعر ڈوہائیں اصناف اُتے عنوان دی نمائندگی کریندے۔

ہے حمد، نعت میڈی عمراں دا کھٹیا وٹیا
بخشش دا اپڻے رب توں چھندا انعام ہاں میں

ایں طرحاں خادم حسین مخفی نال اے ڈو وجھی ملاقات وی کتاب دی اشاعت دے سلسلے دی ہک کڑی ہئی۔ایں موقعے تے مخفی سئیں ہر سال ہک شعری مجموعہ وسیب کوں دان کرݨ دی خواہش ظاہر کیتی تے او آپݨی ایں خواہش کوں ہک قول دے طور تیں نبھاوݨ دی کوشش کریندے نظر آندن۔ ہر سال نویں نویں موضوع دی مناسبت نال سرائیکی شعری ادب دے ودھارے سانگے آپݨا حصہ رَلیندے پئین۔سرائیکی ادب دی جھولی وچ پاتی ونجݨ والی ہر کتاب دا عنوان ڈو لفظیں دی سوہݨی اصطلاح کوں واضح کریندے تے اے عنوان جتھاں موضوع دی نمائندگی کریندے اُتھاں اے عنوان آپݨی وکھری تے نویکلی سنڄاݨ وی رکھیندے۔

2015ء وچ سامݨے آوݨ والی کتاب ''کھٹیا وٹیا'' دے بعد 2016ء وچ ''ڳوجھی پوجھی'' دے ناں نال سامݨے آوݨ والا مجموعہ کلام سرائیکی غزل کیتے وقف کیتا ڳئے جیندے وچ چھوٹی بحر دیاں غزلاں خاص طور تیں سنڄاپوں ہن۔ اخلاقیات دا درس ڈیوݨ والے ایں کلام وچوں نمونے دے ڈو شعر ہن:

جھڑے بندے کوں دُنیا دین توں وَدھ تے پیاری ہے
نہ ہے ایمان اوندے وچ نہ اوں وچ دین داری ہے

مسلمانی دا دعویٰ او کریندا ہے اجئے کیتے
خدا دی خلق دی جہڑا کریندا دِل اَزاری ہے

''کرنٹی بھرنٹی'' دے عنوان نال 2017ء وچ شائع تھیوݨ والے شعری مجموعے کوں ایں حوالے نال وکھری سنڄاݨ دے طور تاچا تا ویندے جو ایں مجموعے وچ سرائیکی زبان دیاں اکھاݨاں کوں منظوم رنگ وچ پیش کیتا ڳئے۔ ایں کلام کوں ابیات دے رنگ وچ پیش کرݨ دا تجربہ کیتا ڳئے جیویں جو:

ہک آکھے تے ڈوجھا منے اوندا بھول خدا نہ بھنّے
فیدے وچ او رہندے مخفی چار بھراواں دی جو منّے

ایندے بعد سال 2018ء وچ ''لیکھا چوکھا'' دے عنوان نال آوݨ والی کتاب وچ پاتیاں ونجݨ والیاں غزلاں، نظماں، کافیاں تے گیت دے نال نال مزاحمت دے رنگ واضح نظر آندن۔ ایں انقلابی شاعری دے علاوہ کجھ شخصیات دے حوالے نال منظوم خراج تحسین وی ایں مجموعے دا حصہ ہے۔ مزاحمت دے سلسلے وچ کیتی ڳئی شاعری وچوں ہک شعر ڈیکھو:

نہ تاں ڈیسوں روہی کہیں کوں نہ وت ڈیسوں تھل داماں
صوبہ ہک بݨوا تے مرکز آن بݨیسوں وچ ملتان

2022ء وچ ''لکھیٹاں کلام'' تے 2023ء وچ ''مخفی دی مثنوی'' چھپی۔ اتے انھاں ڈوہائیں کتاباں کوں سرائیکی ادب وچ بہوں اُچا مقام حاصل ہے۔

2025ء دی اشاعت دے طورتیں سامنڑے آونڑ والا اے شعری مجموعہ ''مہٹیں سٹھٹیں'' وی آپنڑی نوعیت دے نویکلے رنگ تے وکھرے انگ کوں نشابر کریندے۔ایں مجموعے وچ کوشش کیتی گئی ہے جوایں کلام کوں پڑھنڑ والیں نال مخاطب تھی کے کوئی سوہنڑی صلاح ڈِتی ونجے۔کتھائیں موقعے دی مناسبت نال گلے شکوے دا رنگ ظاہر کیتا ونج سگدے۔کہیں کوں طعنے دے انداز وچ سمجھاونڑ دی کوشش کیتی ونجے یاوت کوئی اینجھی مت لائی ونجے جودل وچ گھر کرونجے۔سیانڑیں دی مت لاونڑ دے حوالے نال اوئیں تاں کئی شعرایں مجموعے وچوں ڳولیے ونج سگدن بھل پیر فرید دا حوالہ سرائیکی ادب دی خاص سنڄانڑ بنڑا یاگئے:

مت پیر فرید دی نہ بھُل
ڳنڈھ بدھ گھن ڳالھیں انڑ مل
توں فرد تے جزو سڈا نہ
توں آپ ہئیں گُلی تے کُل

خادم حسین مخفی آکھنڑ کوں تاں سردار ہن بھل ایں سرداری کوں اُنھاں آپنڑے تخلص دی نسبت نال لُکا کے رکھیا ہوئے۔اوہک درویش صفت انسان ہن تے آپنڑی شاعری وچ وی انسان دوستی جھئیں رویے اختیار کر کے درس ڈیندے ڈسدن۔

جہڑا سر کوں رکھدے جھکّا
اوکوں محض نی آندا دِھکّا

جھلے اگوں ہر کئی جھِکّا

گال ایہا ہے سَو دی ہِکّا

انھیں دے شعریں وچ شامل کئی اکھاݨ آپݨے اندر حکمت دیاں ڳالھیں لکائی کھڑن۔شاعری وچ کئی موقعے تے مختلف انداز دے اکھاݨ ورتیندیں ہوئیں شاعر آپݨے سامݨے والیں کوں کوڑی ڳالھ وی مٹھے ڈھنگ نال کرڈیندے۔کئی موقعیں تے کئی کئی اکھاݨ کٹھے شامل کر کے کلام دے سوہݨپ کوں بیا وی ودھا ڈیندن۔جیویں جوہک قطعہ ہے:

پاݨی جھلّے پاسے وہندے

قرضہ آخر ڈِتّیں لہندے

سچّے سر کٹوا ڈیندن پر

سچ آکھݨ توں کیئنی رہندے

خادم حسین مخفی دی اے خصوصیت ہے جو او سچی تے کھری ڳالھ کوں جتھاں آپݨی تہذیب تے ثقافت وچوں حاصل کر کے آپݨی شاعری وچ رلیندے رہ ویندن اُتھاں ڈوجھیاں زباناں دے مقولے،معروف مصرعے،یا اکھاݨ سرائیکی شاعری وچ ایں طرحاں شامل کریندن جو انھیں کوں مندری وچ نگ دی مثال آکھ سگدے ہئیں۔

سرائیکی وسیب وچ جتھاں فارسی زبان کوں ادبی سلسلے وچ ورتاوݨ دا

رواج ریہے ۔اُتھاں ہندی نال اتھوں دے لکھاریں آپٹا ڳانڈھا ڳنڈھی رکھیے۔ سرائیکی ادب وچ ہندی دے ڈھیر سارے لفظ ورتیے ویندن۔ بھوں سارے لفظ انھیں ڈٖو ہائیں زبانیں آپس وچ ''مستعار'' گھدے ہوئن۔ کئی لفظ اتھجے وی پاتے ویندن جہڑے ہک زبان توں ڈٖوجھی زبان وچ ڳئین تاں او''مستعار'' دی بجائے''دخیل''تھی کے رہ ڳئین تے انھیں کوں اِنھیں زبانیں توں انج نئیں کیتا ونج سگدا۔شعری مجموعہ''مہٹیں سٹھٹیں'' وچ ڈھیر سارے شعر اتھجے شامل کیتے ڳئین جنھیں دا ہک مصرع سرائیکی دا ہے تاں ڈٖوجھا مصرع ہندی توں گھدا ڳئے جیویں جو ہک بیت ڈٖیکھو:

ایندے وچ کوئی شک نی مخفی دام کوں ہے ہر وقت سلام
''ترت پھرت سب کام ہو جاویں مُٹھی میں جب ہوویں دام''

ڈٖوجھیں زبانیں دے نال نال سرائیکی دا ڳانڈھا اُردو نال ڈٖٹھا ونجے تاں ایں ڳوڑھے ڳانڈھے توں کوئی انکار نئیں کر سگدا۔ ہندی وانگوں سرائیکی تے اردو دے مصرعے رَلا کے وی بیت بݨاوݨ دی کاوش ایں کتاب دا حصہ ہے۔مثال دے طورتیں ہک سرائیکی اردو بیت ہے۔

اتھجے پتراں توں سنج بھلی ہووݨ جہڑے نافرمان
''بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان''

تخلیق کار کوئی وی ہووے تخلیق کار آپݨی دناوت نال کم گھندے۔تھوں

ہر تخلیق کار کوں سبھ توں پہلا نقاد وی آکھیا گئے۔ خادم حسین مخفی ہک رجائی قلم کار ہے جہڑا ہمیش اُمید دے پلّو کوں نپی رہندے اتے ڈوجھیں کوں وی آس اُمید کوں نہ چھوڑݨ دا درس ڈیوݨ دے نال نال اے وی ڈیسیندے جو بندے کوں ہر کہیں نال ایں طرحاں پیش آوݨاں چاہیدے جو اوندیاں ڳالھیں وچ کوڑ نہ بھریا ہووے۔ جے ڳالھیں وچ مٹھا پاتا ویسی تاں اوندا نتیجہ چنڳاں نکل سڳدے کیوں جو منہ توں نکھتی ڳال ہمیشہ پرائی ہوندی ہے تے ایہا ڳال مہاڑ ہی ہوندی ہے جہڑی بندے کوں تخت توں لہیندی ہے یا تخت تے ٻلھیندی ہے:

ڳالھیں نال جیڑھا ہاں ساڑے رہ مخفی نت اوں توں پرّے
بھانویں بندہ ٻگڑ نہ ڈیوے پر ٻگڑ سنوّیں ڳال تاں کرّے

خادم حسین مخفی ہمیش اُمید دا پلو نپی رہوݨ والے شاعر دے نال نال اینجھاں من موہݨ ہے جہڑا ڈوجھے دے من کوں موہ گھندے۔ اوں بندے دے مزاج کوں صرف او ہے سمجھ سڳدن جنھیں اوں شخص کوں نیڑے توں ڈٹھے۔ مخفی سئیں شاعری کیتی ہے تاں ایں انداز نال کیتی ہے جو ایں بوٹے کوں جگر دا خون ڈے کے پالیے:

جگر دا خون سڑدے تاں لکھیندے شعر ونج کوئی
مگر لوکاں دیاں نظراں وچ اے کم آسان ہے مخفی

ڈاکٹر حمید الفت ملغانی

ریاست بہاول پور دا رئیس شاعر

حکیم الامت علامہ اقبال، کیا خوب آکھیے!

ے عمر ہا در کعبہ و بت خانہ می نالد حیات
تازِ بزمِ عشق یک دانائے راز آید بروں

خواجہ فرید علیہ الرحمت سرائیکی زبان دے او نابغہُ روزگار شاعر ہن جنھاں سرائیکی زبان کوں ابدی حیاتی بخشی ہے۔ ایہ بھوں وڈا اتے کھرا سچ ہے جو خواجہ فرید علیہ الرحمت جہیں شاعر صدّیں بعد پیدا تھیندن تے تاریخ دے صفحات اُتے اپنٹے فکر و عمل دے اینجھے نقشے لیک کراہیں جڈاں دنیا کنوں رُخصت تھیندن تاں او ہک وڈا خلا چھوڑ ویندن۔ ایں خلا کوں لوک صدیاں تائیں محسوس کریندن۔ ایں ڳالھ دا قوی اِمکان ہا جو خواجہ فرید علیہ الرحمت جہیں جامع کمالات تے مجمع البحرین شخصیت دے بعد علم و عرفان اتے شعر و الہام دے میدان وچ ہک طویل خاموشی آ ویسی مگر ایں نہ تھیا کیوں جو مولوی نصیر الدین خرّم المعروف خرم بہاول پوری علم و ادب دی وادی کوں سنسان تھیونڑ کنوں بچایا اتے مسلسل خواجہ فرید علیہ الرحمت دے موضوعات بالخصوص کافی دی روایت کوں اڳوں تیں ودھایا۔

فطرت ہووے یا تاریخ، ایہ اپݨے آپ کوں ہک دفعہ لازمی ڈُہریندی ہے البتہ خرم بہاول پوری دے بعد بہاول پور دی دھرتی تے علم و عرفان اتے شعروالہام دے میدان وچ ہک طویل خاموشی ڈِٹھی۔خرم بہاول پوری دے بعد روہی راݨی دی دھرتی شعروِالہام دے حوالے نال بالکل سنڄ تھی ڳئی۔ علمی وادبی حلقیں دے لوکیں دا ایہو خیال ہا جو ایں دھرتی کنوں کہیں نویں شخصیت دا اُبھرݨ ممکن کوئینی۔ جڈاں جو او ایہ وی ڄاݨدے ہن جو علمی تے ادبی میدان وچ جمود ممکن کوئینی ہوندا۔ ایہ ہک مسلسل عمل ہے جیرھا ہمیشہ جاری رہندے۔

خرّم بہاول پوری دے بعد ادبی و علمی پندھ وہاݨی وچ ہک خلا تاں پیدا تھیا، لوکیں کوں مایوسی تھئی۔سرائیکی شعروادب دے میدان وچ آ جھوپاݨ دی کیفیت ہئی۔محفلاں ویران ہن، سنگتاں سوگ وچ ہن، لوکیں کوں بھالا ہا جو کوئی مردِ میدان اُٹھسی جیرھا ایں خلا کوں پُر کریسی، پر اکھ تریڈھ تائیں کوئی اینجھا بندہ نہ نظریا۔پنج ڈہاکے (ادھی صدی) گذر ڳئی۔لوکیں دے ڈِ ربھوٗ وچ کجھ پیا ودھارا تھیا۔کجھ ورہیاں بعد دلچسپؔ، بےرنگؔ، اتے سفیرؔ لاشاری ریاست بہاول پور دی دھرتی کوں شعروالہام نال سیراب کرݨ دی بھارویں کوشش کیتی۔ اِنھاں مذکورہ ہستیں دی آمد ہک خوش آئند واقعہ ثابت تھئی مگر ایہ لوک جامع کمالات خرّم بہاول پوری دے خلا کوں پُر کرݨ وچ پوری طرح کامیاب نہ تھی سڳیے کیوں جو سوچ تے فکر وفن دا تاݨا پیٹا مکمل محنت تے کوشش دا متقاضی ہا۔تہوں اے لوک خرّم بہاول پوری

دی بساط توڑیں نہ پہنچ سگیے۔تھوں اِنھاں شعراء کرام مجبوراً اپݨے رنگِ شعر اَتے موضوعات تبدیل کر گھدے۔

اللہ تعالیٰ مسبب الاسباب ہے اتے اللہ تعالیٰ دی کائنات موتیاں بھری ہے۔پوری ادھ صدی بعد بہاول پور دی دھرتی کنوں ہک عظیم المرتبت شاعر وادیب خادم حسین مخفی شعر وادب دی وادی وچ مکمل عزم و ہمت نال قدم رکھیا۔انھاں اپݨے موہری قدم نال شعر وادب دے کئی علاقے آباد کیتے۔ایں غیر معمولی شخصیت دا شعری پندھ وی ہک غیر معمولی واقعہ ہے۔ایں موقعے تے یار لوکیں کوں ایہ مغالطہ نہ تھیوے جو میں خادم حسین مخفی کوں خرّم بہاول پوری دا ثانی آکھداں۔میڈے خیال وچ خادم حسین مخفی سانگے ایہو اعزاز وی کافی ہے جو او خرّم بہاول پوری دی دھرتی توں جمݨ والا کلھا شاعر ہے جیرھا اپݨے سینے وچ علم وآگہی دے کئی علاقے اتے موضوعات رکھدے۔مگر اے وی بجا ہے جو فکر و فن دے حوالیں نال خادم حسین مخفی کہیں رنگ وچ وی کہیں کنوں پچھوں کوئینی۔

عربی زبان دا مشہور شاعر زُہیر بن ابی سلمٰی اَہدے:

''چنگاں شعر او ہے جیکوں پڑھیا ونجے تاں سنݨ والا واہ وہ دے نال آکھے، سچ آکھئے بھئی سچ''۔شاعری دے حوالے نال عربی دیاں ڈو اصطلاحیں وڈی اہمیت رکھیندین۔پہلی مطبوع اتے ڈوجھی مصنوع۔شاعری دے سوجھواݨ فطری تے وہبی شاعری کوں مطبوع اتے کسبی شاعری کوں مصنوع آکھدن۔ایں سانگے

کوئی ڈو وجھی رائے کوئینی جیویں جو جوانی رومان لیوں ہک وسیع میدان ہے، ایویں شاعری جذبیں دے کھنڈارے اتے سچائی دے انگرݨ داناں ہے۔ فطری شاعری نہ صرف حیات و کائنات کوں جمالیاتی تصورات وچ پیش کریندی ہے بلکہ ایندا اسلوب اتے لفظیں دی چوݨ وی انسانی دل و دماغ تے گہری حِس نال وجدانی اثرات مرتب کریندی ہے۔ اے گال کافی حد تائیں درست ہے جو لفظ و معنی دے صوتی پیراہن جے تائیں شاعر دے خیال نال بالِ جبرائیل (الہام) دا پیرایۂ اظہار نہ ہووے تاں چولے دا رنگ بالکل پسا تے بے ڈِکھا لگدے۔ شاعر دے شعر دی جاذبیت اتے شعریت پسی پسی لگدی ہے کیوں جو الہام شاعری دا جمالیاتی پیکر ہے جیندا بنیادی موضوع حسن و عشق ہے جتھوں تصوّف دے چشمے اپݨا رستہ کڈھدن۔ ایں مقام تے شاعری تصوّف نال ہتھ ملا کراہیں کہیں تخلیق کارکوں اَمر کرڈیندی ہے اتے ایہ تخلیق کار تاریخ دا معتبر حصہ بݨ ویندے۔

میڈے خیال تائیں خادم حسین مخفی دے کلام اتے اشعار وچ او جوہر اپݨی پوری توانائی نال موجود ہِن جیرھے کہیں سامع یا قاری دے دل و دماغ کوں آپݨی طرف چھکیندن اتے کھیڑ ودھاند نال اُنھاں دے ذوق وچ کجھ پیا وی ودھارا کریندن۔ ایں حوالے نال انھاں دے کجھ تازہ شعر ڈیکھو:

رب دی قدرت دے جلوے بہوں ہن مگر
بے بصر آدمی کیا نظارا کرے

؎ غسل واجب دے وچ کر کلولی گھنے
کوئی صائم نہ ہرگز غرارا کرے

؎ نظر دی مئے ایں پلا اَے ساقی طلب رہے کجھ نہ مخفی باقی
نشہ حشر تک لہے نہ جیندا تے چڑھدا جوں جوں خمار آوے

خادم حسین مخفی سرائیکی وسّوں دے مہان اتے استاد شاعر ہن۔ انھاں دے کئی سرائیکی شعری مجموعے علمی تے ادبی حلقیں وچوں پوری پذیرائی حاصل کر چکن۔ جنھاں دا جیکر ایں مضمون وچ ذکر کیتا ونجے تاں مضمون کافی درگھا تھی ویسی۔ مذہبی شاعری ہووے یا رومانوی، تصوف ہووے یا انقلابِ زمانہ، خادم حسین مخفی دی فکر مذکورہ تمام موضوعات کوں ویڑھی کھڑی ہے۔ انھاں دا ہک شاہکار بعنوان ''سیف الملوک'' اُنھاں دی عہد ساز تخلیق ہے۔ ایں ضمن وچ کہیں شک تے گمان دی کوئی گنجائش کوئینی جو ''مثنوی سیف الملوک'' وچ مولوی لطف علی کنوں جیرھیاں فکری تے فنی خامیاں رہ ڳیاں ہن، جنھاں دی وجہ کنوں قاری کتھائیں بے مزگی محسوس کریندا ہا۔ اُنھاں خامیاں تے تسامحات کوں خادم حسین مخفی اپݨے فکروعمل نال اُڈا ڈِتے۔ جڈݨ وی کوئی سوجھواݨ خادم حسین مخفی دے مصنفہ ''سیف الملوک'' دا تقابل مولوی لطف علی دے مصنفہ ''مثنوی سیف الملوک'' نال کریسی تاں میں ایہ اگوہی خبر ڈیندا پیاں جو خادم حسین مخفی کوں پہلی پوزیشن نال لکھسی۔ ایں بارے میڈی رائے دے مقابلے سعدیؒ صاحب دا ایہ شعر زیادہ توجہ دا مستحق ہے:

؎ ایں سعادت بزورِ بازو نیست
تا نہ بخشد خدائے بخشندہ

ایں وقت میڈے سامݨے خادم حسین مخفی دا نواں آوݨ والا مجموعہ "مھٹیں سٹھڑیں" ہے جیندے وچ حمد ونعت، سلام دے علاوہ کجھ نچاند سرائیکی غزلاں، ڈوہڑے، اتے ابیات وقطعات دی تعداد زیادہ ہے۔ ابیات وقطعات نظریاتی اتے علیحدہ فکری بنیاد تے لکھیے ڳئن۔ ابیات دے ڈوجھے مصرعے وچ ہندی زبان دے نال نال اردو زبان دے وی جگہ مشہور مصارع رکھیے ڳئن۔ ایہ سارا کم جدتِ طبع نال تعلق رکھیندے۔ ایں جدّت دا سہرا وی خواجہ فریدؒ سئیں دے سر ہے۔ خواجہ فرید علیہ الرحمت ایں کم دی بنیاد ہک صدی پہلے رکھی۔ جنھیںؒ دی کافی نمبر 209 (جیرھی بنیادی طور تے غزل ہے) ایں جدّت دی غماز ہے۔ خواجہؒ علیہ الرحمہ دے کجھ شعر ڈیکھو:

؎ دلے دارم بسے آوارہ طبعے وحشت آرائے
برہوں بارے بروچل دے بیاباں دست رُلوائے
کیہاں غم دیاں کیہاں باتیں، ڈکھی ہے دل ڈینہاں راتیں
خدا را حال زارم بیں، کہ بے دستیم و بے پائے
(خواجہ فریدؒ کافی نمبر ۲۰۹)

خواجہ فریدؒ علیہ الرحمت اپݨی ایں غزل وچ ہر شعر دا ہک مصرعہ فارسی اتے ہک

مصرع سرائیکی رکھیے۔ایویں راقم الحروف اپݨی ہک نعت شریف وچ تجرباتی بنیاد تے چار زباناں دا استعمال کیتے۔نعت شریف دا ہک بند ڈیکھو:

تھو اشکنے مَے غیں خبر
مہجو ہُما تو بھاگ ور
تو ہے فقط رحمت ثمر
میڈا اَلم بھائیوال ہے

(سرورِ کائنات،ص۵۰)

میڈی ایں نعت دا پہلا مصرع بلوچی، ڈوجھا سندھی، تریجھا اُردو تے چوتھا مصرع سرائیکی زبان وچ ہے لیکن ایں تجربے کوں جزوی آکھیا ونڄ سگیندے پر خادم حسین مخفی ایں روایت کوں نہ صرف اڳوتیں ودھائے بلکہ مضبوط وی کیتا ہے۔ اُنھاں دے ایں تجربے دے ڈو پکھ ہن۔ہک تاں ڈو تہذیبیں دا آپت وچ گانڈھا ہے اتے ڈوجھا پکھ تضمین دا ہے۔سوجھواݨ دی مرضی جو مخفی صاحب دے جیرھے پکھ کوں اپݨے انتقاد دا حصہ بݨاوے۔

خادم حسین مخفی نا صرف ایں روایت دے امین ہن بلکہ جدید شاعروی ہن۔ انھاں دی علمی سطح وی بلند ہے اتے ادبیات وچ غیر معمولی مطالعہ رکھدن۔فارسی، ہندی، اردو ادب تے مکمل دستگاہ رکھدن۔سرائیکی اُنھاں دی مادری زبان ہے۔ زبان و بیان دے حوالے نال اِنھاں دا مرتبہ اُستاد ذوق والا ہے۔بدیع اتے بیان

انھاں دے کلام اتے بیان دا سوہٹپ ہے۔ بہاول پور دی زبان پنجابی قوم دے نوآبادیاتی نظام نال کافی حد تائیں متاثر تھی ڳئی ہے۔ اچو کی بہاول پور وچ بولی ونجݨ والی سرائیکی زبان کلھو کی سرائیکی زبان والی کار فصیح تے بلیغ کوئینی۔ بہاول پور دی سرائیکی زبان تے پنجابی آئی تے ہمسائی زبان دا گہرا اثر ہے۔ ایں ڳالھ کوں کوئی محسوس کرے نہ کرے، راقم الحروف کوں ایں ڳالھ دا ڈاڈھا ڈکھ ہے۔

خادم حسین مخفی کوں جیرھا عمل بہاول پور دے شاعریں کنوں وکھرا مقام عطا کریندے، او انھاں دے زبان و بیان دا استعمال ہے۔ میڈے سانگے خوش آئند خبر اے ہے جو خادم حسین مخفی دا کلام ''پنجپ'' کنوں پاک ہے۔

فرید ساجد لغاری

دیرہ غازی خاں

''نویکلا شاعر''

لنگھی صدی دے ستر دے ڈہاکے وچ حکومت، علاقائی زباناں تے ثقافت دی ترقی دا منصوبہ بݨایا تاں سرائیکی دھرتی وچ ہک من بھاندی تبدیلی دا منڈھ بدھیج ڳیا۔ سرائیکی لوکاں دے دلاں وچ خوشی دیاں شرناواں وجݨ لڳ پیاں۔ ایندے نال نال دھرتی دی وڈائی اتے ماء بولی زبان دے مٹھاج دا احساس وی بہوں ودھ ڳیا۔ مٹھی ماء دیاں مٹھّیاں لوریاں کناں وچ اَمرت گھولݨ لڳ پیاں۔

دیس مٹی دی خشبو دے ہُلے دل دماغ کوں معطر کرڈ تا۔ ثقافت اتے وسیب دی محبت سُتیاں کوں آن جگایا۔ ڈوجھے پاسوں خواجہ غلام فریدؒ دیاں کافیاں ہک نواں ویس وٹایا تاں روہی نویں سروں پھُلاں دی چُنی اتے چولا پا گھدا۔

ما دھرتی دے پیار، کافیاں تے ڈوہڑیاں دا روپ دھار گھدا۔ جا جا تے مشاعرے تھیوݨ لڳ پے۔ شاعر لوک اپݨے جذبیاں دا اظہار محبت بھرے پرسادے انداز وچ کرݨ لڳے۔ شاعری دی پراݨی ریت کوں جگاوݨ تے جواوݨ والے زیادہ اووستی واس ہن جہڑے گھٹ پڑھے لکھے ہن۔ جنھاں دی شاعری وچ جذبے دی ترنگ تاں ہئی پر فنی نزاکتاں کنوں خالی ہئی۔

اپݨے دیس تے اسلام نال عقیدت وچ گاۓ ہوۓ ڈوڑھیاں اتے کافیاں ساری فضا کوں اپݨے جادو نال مست کرڈ تا۔ایں طرحاں سرائیکی لوکاں کوں اپݨی سنڄاݨ مل ڳئی۔

سرائیکی ادب دی اڳونہیں ڈیکھ تے ہولے ہولے پڑھیا لکھیا طبقہ وی پچھوں نہ ریہا۔ اوں وی قلم چا گھدا تاں سرائیکی ادبی دنیا وچ ہک نویں بہار آ ڳئی۔ادب دے ون سونیں پھُلاں اپݨی خشبوا تے رنگاں سببوں سارا منظر بدلا ڈ تا۔نویکلے انداز دیاں نثری اتے شعری تخلیقات وجود وچ آوݨ لڳ پیاں۔ نویاں ادبی صنفاں،نویاں اسلوباں اتے نویں سوچ ڈیوݨ آلیاں لکھتاں سارے وسیب اچ ہک انقلاب گھن آیاں۔ایہ انقلاب نہ صرف ادبی ہا بلکہ قومی، مذہبی، اخلاقی،معاشی اتے تہذیبی انقلاب وی ثابت تھیا۔خاص طور تے ادب دے معیار اتے مقدار وچ وی اݨ کھٹ ودھارا تھی ڳیا۔

اڄ سرائیکی زبان سبھے علاقائی زباناں دے مونڈھیاں نال مونڈھا مریندی نظر آندی ہے۔سرائیکی دے وطن دوست ذہین اتے محنتی قلم کاراں دی محنت اتے پورہیا آپاں سبھیں دے سامݨے ہے۔اللہ کریم انھاں دے قلم کوں ٻئی ڈھیر ساری ست دان کرے۔

اونویں تاں سرائیکی دا ہر لکھاری اپݨا وکھرا مقام رکھیندے پر کجھ لکھاری اتجھے وی ہن جہڑے اپݨی نویکلی سنڄاݨ رکھیندن۔انھاں دی اے نویکلی سنڄاݨ

اُنھاں دی محنت علم اتے تجربے سببوں ہے۔

مثال دے طور تے میں انھاں لکھاری فنکاراں وچوں ہک اتجھے فنکار داناں گھنداں۔اوہن سئیں خادم حسین مخفی۔انھاں دا ادبی پورہیا کہیں وی ڈو وجھے نثری اتے شعری قلمکار کنوں گھٹ کینی۔انھاں دی وکھری شاعرانہ حیثیت انھاں دے اعلیٰ شعری ذوق ،لسانی عبور اتے عروضی مہارت سببوں ہے جیندا ثبوت انھاں دیاں چھپیاں گھٹوگھٹ ڈاہ کتاباں ہن۔وافر مطالعہ تے وسیع علمیت کارݨ او استاد شاعراں وچ ڳݨیے ویندن اتے لوک اُنھاں کوں ''بابائے سرائیکی'' اکھیندن۔

انھاں دی شاعری کہیں ہک صنف یا موضوع تک محدود نیں۔انھاں صرف پراݨیاں اصناف وچ نیں لکھیا بلکہ داستان، ڈوہڑہ، غزل، قطعہ، اتے قومی موضوعات لکھ کراہیں اپݨی ادبی استادی تے فنکاری دا لوہا منوائے۔سلاست، روانی، بے ساختگی اتے تاثیر او خوبیاں ہن جھڑیاں انھاں دے شعراں کوں ابلاغ دے درجے تئیں پچیندن۔ساکوں جا جا تے انھاں دے شعراں وچ تنقیدی اشارے وی ملدن۔جنھاں دی وضاحت او اپݨے ذاتی شعراں دے حوالے نال کریندن۔انھاں دا ایہہ استادانہ اتے نقادانہ روّیہ وڈائی دا طرہ بݨدے۔

بہوں سارے نویں اتے کم علم شاعر ایہہ سمجھدن جو شاعر بݨݨ کیتے صرف سرائیکی زبان دا جاݨو ہووݨ ضروری ھے۔شعری محاسن یا عروضی قواعد دا جاݨن ضروری کینی۔

سئیں خادم حسین مخفی دی غزل دے کجھ اشعار بطور نمونہ میں اپنڑے دعوے دے ثبوت اچ پیش کریندا ں۔

کیا ڈسوں کیا کھٹیا ہے حیاتی دے وچ نال تیڈے سجنڑ لا تے یاری اساں
سُکھ ونجا تے ہتھوں ڈکھ نبھئے ہِن بھوں تیڈی فرقت دیوچ عمر ساری اساں

مہٹیں سٹھٹیں تیڈے خلق ڈیندی رہی ، مونجھ مارو وی من منجھیندی رہی
تانگھ توٹیں ترامنڑ تپیندی رہی وَل وی بازی وفا دی نی ہاری اساں

کون ہے ساڈا جگ وچ پیا تیئں بناں، تیڈا گھندے ہئیں ناں ویندے ٹھر ساڈا اہاں
تیڈے ناں دی جھڑی تسی پڑھدے ودوں ، وِرد رکھسوں ہمیشہ اے جاری اساں

پروفیسر فدائے اطہر

ماڈل ٹاؤن بی، بہاول پور

''سوجھل سوچاں دا شاعر۔ خادم حسین مخفی''

لفظ اظہار دا حسن وی ہن تے سنْھپ وی تے ایہے لفظ شاعری دا اعتبار وی۔ شاعر کوں وسیب دی اَکھ سمجھیا ویندے۔ او جو کجھ ڈیہدے، محسوس کریندے، اوکوں سنگریے پنگریے لفظاں وچ اظہار دا وسیلہ بݨا ڈیندے۔ اظہار دا حسن لفظاں دے ورتارے بغیر نامکمل سمجھیا ویندے۔ اکھراں دا مفہوم اوندا پس منظر، آہنگ تے صوتی تاثر بہوں اہمیت رکھیندے۔

سرائیکی زبان دے سخنوراونویں تاں بہوں ہن پر انھاں وچوں نشابرا او ہے ہن جنھاں دی ہکل وچ لفظاں دا نظام، تخلیق و تخیل دی رعنائی، خیال دی ندرت تے بیان دی قدرت دا ہنر موجود ہے۔ اے سب ڳالھیں کٹھے ہووݨا بہوں مشکل ہے پر جنھاں تخلیق کاراں کوں اللہ سئیں نے اے فنی مہارت عطا کیتی ہے انھاں وسیب وچ آپڑیں سنڄاݨ بݨا تے خود کوں منوایا ہے۔ سرائیکی زبان دے قادرالکلام ،مہان تے سنڄاپو شاعر سئیں خادم حسین مخفی اپݨاں ہک نواں، انج تے متاثر کن انداز رکھیندن۔ انھاں انسانی جذبات دی کھری تے سچی ترجمانی کیتی ہے، خواب، چھوٹیاں چھوٹیاں خواہشاں تے دلاں وچ لُکیاں محبتاں کوں زبان عطا

کیتی ہے۔ وسیبی منظر نامے ہوون، روہی دے ونکو ون فطری احساس ہوون، خواجہ سئیں دی دھرتی دے پھلاں دی خشبو ہووے یا ول دیہاتی حیاتی دی تصویر کشی ہووے، انھاں نِکیاں نِکیاں چیزاں کوں اپنے اندر جذب کر تے شعراں دی کچاہری سجائی ہے۔

ڳالھ اے نی جو اے سب کجھ پہلے توں شاعری وچ موجود ہے بلکہ انھاں دے شعری تجربے تے آہنگ ڈو جھے شاعراں توں انج محسوس تھیندن او ایں جو انھاں فکر کوں نویں چولے پوا تے شاعری کوں حیاتی عطا کر ڈتی ہے۔ سادگی دا حسن تے حسن دی سادگی انھاں دا خاصہ ہے۔ مہٹیں سٹھٹیں وچ خادم حسین مخفی نے ہر موضوع کوں اظہار دا وسیلہ بݨائے۔ حمد لکھݨ والے شاعراں وچ او بہوں سارے فکری در کھلیندن۔ انھاں حمد دے مضامین وچ اللہ سئیں دی یکتائی و بزرگی کوں ایں طرح سنگار تے پیش کیتے جو مظاہرِ فطرت کوں آسانی نال سمجھیا ونج سگیندے۔ مثال دے طور تے:

توں خالق ہئیں توں مالک ہئیں توں رازق ہئیں توں ہئیں قادر
مؤخر توں ، مقدّم توں ، توں ہئیں باطن اتے ظاہر
قوی ، واحد ، احد ، واجد توں ہئیں اوّل اتے آخر
غنی ، ہادی ، ولی ، باعث تیڈا ہر اِسم ہے طاہر
بشر کُئی نی سمجھ سگدا نرالے کم تیڈے اللہ
تیڈی عظمت اتے قدرت دی حد کئینی میڈے اللہ

حمد یہ شاعری دے نال نال انھاں نعتیہ شاعری وچ وی عقیدتاں دے گلاب پیش کیتن جنھاں دی خشبو دلاں وچ ساہ گھندی ہے تے احترام وعقیدت نال معمور نظر آندی ہے۔ عام طور تے نعت وحمد وچ بہوں ساریاں چیزاں دا خیال نی رکھیا ویندا لیکن مخفی سئیں دے ہک ہک لفظ، ہک ہک مصرعے وچ دھڑکناں کوں محسوس کیتا ونج سگدے۔ نعت دا ہک شعر ملاحظہ کرو:

میڈا ماہی مِٹھل ہنڑ تاں لہہ میڈی گَل لاج ہے کوجھی کملی دی بس تیڈے گل

میکوں روضہ ڈِکھا میڈیاں موجھاں لَہا پئی رَہاں نہ اِتھاں جاں بلب سوہنڑا سئیں

نعت گوئی بہوں احتیاط دا تقاضا کریندی ہے۔ تقدس، احترام تے عقیدت ایں صنف کوں اعتبار عطا کر ڈیندی ہے۔ اینویں ہی منقبت، سلام، مرثیہ وچ وی موضوع دے حوالے نال فنی ریاضت دی لوڑ ہوندی اے۔ فنی ریاضت تے عبور عرق ریزی نال حاصل تھیندے۔ سئیں مخفی سئیں دی ساری شاعری فنی اعتبار نال انج اسلوب دی حامل نظردی ہے۔ انھاں دا ہک ہک مصرعہ مہارت تے فنی پختگی دا نمونہ ہے۔ سرائیکی شاعری دچ شاعر وسیب تے انسانی محسوسات دے نال نال زمینی محبت دا ادراک وی رکھیندن۔ مٹی دی خوشبو ہک ہک ونڑ، بوٹے تے ٹوبھے دی تجسیم کاری، خواہشات تے خواباں دی آبیاری اساڈے وسیب دے لکھاریاں دے لکھتاں کوں سنہپ عطا کر ڈیندی ہے۔ واقعہ کربلا انسانیت کیتے ہک درس

ہے، سبق ہے۔ مظلومیت تے صبر و رضا دی ایں سچائی کوں سئیں مخفی ہوراں نے وی اپݨی شاعری وچ جاڑ تی ہے۔ سلام دا ہک بند توجہ طلب ہے، ملاحظہ فرماؤ:

حسینؑ وانگ کُئی پیا نہ پِیت پال پیر ہے
حسینؑ کیتا دین توں فِدا عباسؑ وِیر ہے
حسینؑ پاک صبر دی ݙکھا ݙتی اَخیر ہے
حسینؑ بے نظیر ہے، حسینؑ بے نظیر ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

غزل لطیف تے نرم و نازک جذبیاں دا اظہار ہے۔ ایندے وچ دھڑکناں دا احساس تے محبتاں دے سمندر ساہ گھندن۔ ہجر و فراق تے موسماں دے رنگ بلیندن۔ اُلانبھے، گلے، شکوے، اکھیں، وال، قد و قامت، ٹور بول اَلا، کھلݨ ہسݨ، اُٹھݨ بہوݨ، کھاوݨ پیوݨ، چین قرار ہر ادا تے جذبہ غزل دی سرزمین کوں رنگاں نال معمور کر یندے۔ جڈاں لفظاں نال منظرنامے روشن تھی تے سنگرتج ویندن تاں شعر دِلاں کوں دِلاں نال جوڑ ݙیندن۔

سئیں مخفی سئیں غزل دی چیزی کوں کئی رنگاں نال سجا تے اظہار کوں من بھانوݨاں بݨائے۔ جنھاں وچ ہر رنگ دی اپݨی ہک خشبو تے چس ہے۔ انھاں دیاں غزلاں دے کجھ شعر ݙیکھو:

گاندی پیٹھی ہاں ہر ویلے
تیڈے ہجر فراق دے گاوݨ

ڈُھوتیاں دا تاں کم ہے مخفی
ایڑوں سُٹن تے اوڑے لاوݨ

اونکوں مل ویندی شہرت ہے جلدی جھڑا
کم زمانے دے وچ کُئی نیارا کرے

مت پیر فریدؒ دی مَن تے ، سِکھ ریت رَوِش منصوری
رَکھ دَم دَم سِک توں ہِک دی ، ہݨ ٹھُپ رَکھ کنز قدوری
جڈاں عشق دے مکتب ویسیں ، ونج صِدقوں سِیس نِویسیں
وَل عارف تھی کر پیسیں ، سب رَمز حقیقت پوری

غزل دے نال انھاں نظماں وچ وی نویں موضوعات کوں شاعری وچ پیش کیتے۔ وطن اُنھاں دی شاعری دا او استعارہ ہے جیندے وچ انھاں کمال مہارت نال اپݨیاں محبتاں دا اظہار کیتے۔ وطن دے محافظاں کوں وی جا جا تے خراج تحسین پیش کیتے۔ انھاں دیاں قربانیاں، ہمت تے عزم کوں وی نشابر کیتے۔ ہک بند ملاحظہ کرو:

پاکستانی فوج دی جرأت ڈیکھ تے جگ حیران ہے
ہے کہیں مُلک دی فوج نی اَیجھی اے ساڈا ایمان ہے
پاکستانی فوج دی وکھری ہیبت حشمت شان ہے
ایندیاں دُھماں ہِن کُل جگ وچ اے رب دا احسان ہے

مخفی سئیں فارسی زبان دی سدھ بدھ وی رکھیندن۔ انھاں فارسی شاعری دے مصرعے ایں انداز وچ کلام دا حصہ بݨائن جو ایں تجربے نال انھاں دے مطالعے دا پتہ لگدے۔ انھاں شعراں وچ آگہی تے مقصدیت کوں سامݨے رکھ تے معاشرتی ناہمواریاں کوں مکاوݨ دی اَہر کیتی اے تے ایندے وچ بہوں حد تک کامیاب رہے ہِن۔ انھاں شعراں وچ طنز و مزاح دے نال نال گہرے فکری احساس کوں وی الاوݨ دا ہنر ݙتا ہے۔

ݙوہڑا سرائیکی شاعری دی پسندیدہ صنف ہے۔ ایندے وچ شاعر سادہ بیانی نال ݙکھاں درداں دا اظہار کریندے تے اے ݙوہڑے بعض دفعہ تاں وسیب دے لوکاں دی سچی ترجمانی کریندن۔ جھیڑے جھگڑے، حال حوال، قصے، ڳاوݨ، موسم، رنگ، سفنے، مونجھ منجھاری، پندھ، پندھیڑو، رنج فراق، مینگھ ملہار، پینگھاں، کھوہ، ملہڑیں، گاجے، ساوݨ بدروں، ہیلاں، کھمݨ، گاجاں، ڳاہݨے، نازنہورے، کجلے دیاں دھاراں، پنکھ پکھیرو، نیر تے سُکھ دے ویلے، ڳبھر وتے مکھ بھاندے سانول سب کجھ ݙوہڑیاں دا پورھیا ہن جہڑے مخفی دے فن کوں منفرد کریندے ہِن۔ کجھ ݙوہڑے ملاحظہ کرو:

ہر قول وفا دا تروڑ ݙتی رکھی ظلم روا اجاں توں رُسدیں
تیڈے پیار دے وچ سُکھ چین میڈا تھئے لوݨ سُوا اجاں توں رُسدیں
میڈی سوچ کنوں ودھ کیتی ہے تئیں ڈھول جفا اجاں توں رُسدیں
بے جُرم ݙتی مخفی کوں سزا ڳئی عمر وِہا اجاں توں رُسدیں

*****

*****

کئی جرم نہ ہا میڈا چن ماہی میکوں چھوڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳئے ؟
لگ آ کھیے دشمن لوکاں دے منہ موڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳئے ؟
میڈے خواباں دے سب شیش محل بھن تروڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳئے ؟
میڈی پیڑی مخفی اَدھ دریا وچ بوڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳئے ؟

*****

مخفی سئیں دی شاعری دا ہر پہلو اپنڑے اسلوب دے سنْہپ نال سجیا ہویا ہے۔ فنی باریکیاں ہوون، تشبیہاں تے استعاریاں دا برمحل استعمال ہووے۔ لفظاں دی خوبصورتی ہووے یا اظہار دا سلیقہ ہووے۔ ہر انداز وچ انھاں آپڻاں آپ منوایا ہے۔ ایجھے شاعر ادبی تاریخ وچ ہمیشاں زندہ رہندن جنھاں اظہار دے نویں ڈگ چݨیے ہن۔

دُعا ہے اللہ سئیں مخفی ہوراں کوں مزید فنی نکھار نال زندہ رکھے۔ آمین

ڈاکٹر نواز کاوش

چیئر مین شعبہ اردو

نیشنل کالج آف بزنس ایڈمنسٹریشن اینڈ اکنامکس

سرور شہید روڈ، ماڈل ٹاؤن اے، بہاول پور

''سرائیکی ادب دا مخفی خزانہ - خادم حسین مخفی''

ایندے وچ کوئی شک نہیں جو سرائیکی ادب مسلسل اگونہیں منزل دو رواں دواں ہے۔ ادب دی ترقی وچ جتھاں سرائیکی وچ نصاب سازی وچ سرائیکی ڈیپارٹمنٹ دا کم ہے اُتھاں سب توں زیادہ محنت شعراء تے نثر نگاریں دی ہے جنھیں مسلسل سرائیکی زبان کوں پروموٹ کیتے جیندے وچ ہک نشابرناں بابائے سرائیکی سئیں خادم حسین مخفی صاحب داوی ہے جنئیں سرائیکی ادب کوں متعدد کتاباں دان کیتن جنھاں دے نال سرائیکی زبان تے ادب دا سر فخر نال اُچا تھی گئے۔

خادم حسین مخفی صاحب تقریباً ہر صنف وچ لکھیے۔ چاہے ڈوہڑہ ہووے یا کافی، نظم ہووے یا غزل، گیت ہووے یا قطعہ، سرائیکی دے وچ میں صرف خادم حسین مخفی صاحب دی مثنوی ڈٹھی اے۔ الغرض مخفی صاحب سرائیکی دے قادر الکلام شاعر ہن جنھیں دی ہک نئی کتاب دا مسودہ میڈے سامنے ہے۔

''مہٹیں سٹھٹیں'' انھیں دی اے کتاب یقیناً سرائیکی حلقیں وچوں پذیرائی حاصل کریسی کیوں جو ایندی سب توں پہلی خوبی علم العروض تے پورا اُترݨ ہے جیڑھی جو سرائیکی دے نویں لکھاریں کیتے مشعلِ راہ ہوسی۔

مخفی صاحب اپݨی شاعری وچ محاورے دا استعمال کجھ ایں طرانویں کریندن جو شعر دی سادگی دل وچ اثر کرویندی ہے۔ مخفی صاحب سرائیکی شاعری کوں ونکوونکی دے موضوعات اتے نواں نکور لہجہ بخشے۔ انقلابی فکر، فلسفیانہ اندازِ تخیّل، صوفیانہ اتے مزاحمتی رنگ جیندے وچ انسانی زندگی دے نشیب و فراز اتے انھیں توں نکلݨ دا حل انھاں دی شاعری وچ موجود ہے۔

مخفی صاحب دی غزل دے وچ جتھاں موسیقیت اے، تغزل اے، اتھاں انھیں دی شاعری وچ علم و دانش دیاں ڳالھیں بدرجہ اتم موجود ہن جیویں جو ہک شعر وچ اہدن:

؎ او وݙا عقل مند آدمی ہوندے جو
بیوقوفاں کنوں نِت کنارا کرے

خادم حسین مخفی آپݨی شاعری وچ جتھاں علم و دانش دیاں ڳالھیں دان کریندن، اُتھاں نال نال اُنھاں طنزیہ اشعار وی اصلاحی انداز نال پیش کیتن۔ انھیں دی ایں کتاب وچوں ݙو شعر ݙیکھو:

جے ہوندے ایں بلی نماݨی دے پر
تاں چیڑیاں دی جد ݙیندی اے ختم کر
جے مل ویندے کھوتے کوں ݙو سنگ تاں ول
نہ لنگھ سگدا کُئی ایندے نالوں بشر

انھاں شعراں وچ مخفی صاحب دناوت دیاں ڳالھیں کیتن۔ اِج دے دور

وچ کہیں بدذات بندے کوں کوئی قوت مِل ویندی ہے تاں او اوندا غلط استعمال کریندیں ہوئیں نظامِ دُنیا کوں مفلوج کرݨ دی کوشش کریندے۔ مخفی صاحب دے اے شعر خوبصورت معاشرتی بیانیے نال رنگیے ہوئے اصلاحی شعر ہِن اوراے وی حقیقت ہے جواج دے شعراء وچ اے خوبی تقریباً ہے وی کائنا۔

ایں کتاب وچ ہِک نظم جیندا عنوان'' پاک فوج کیتے'' ہے۔ اوندے وچ جذبۂ حب الوطنی نظر آندے۔ جتھاں او آپݨی دھرتی نال محبت رکھدن ، اُتھاں آپݨے وطن دے محافظیں نال وی محبت رکھدن۔ ففتھ جنریشن وار دا دور ہے جتھاں ساڈی فوج کوں بدنام کرݨ دی کوشش کیتی ویندی پئی اے، اتے اندرونی ملکی حالات کوں خراب کرݨ دی کوشش کیتی ویندی پئی اے۔ اُتھاں مخفی صاحب وطن دے محافظیں دے شانہ بشانہ کھڑن۔

اُنھیں دی کافی اتے ڈوہڑے دے وچ تصوف دے رنگ خواجہ فریدؒ اتے سئیں احمد خان طارق صاحب توں گھٹ کائنی۔ دُعا ہے جو بابائے سرائیکی خادم حسین مخفی صاحب دا سایہ سرائیکی ادب تے ہمیش راہوے۔ آمین

شبیر شرر

کوٹ ادو

نباضِ ادب ''سردار خادم حسین مخفی''

آہدن ٹُردا پندھ کریندے، سردار خادم حسین مخفی سرائیکی ادب دے پندھیڑو ہن جیڑھے مستقل مزاجی نال پندھ نبڑیندے پئین تے ایں سفر دے ہر کوہ تے وسیب واسئیں کوں ہک نویں سوغات دان کریندن۔ ایں ویلھے تئیں درجن دے لگ بھگ سوکھڑیاں ڈِے چکن جنھیں وچ ''ڄاں توں رُسدیں، اے سب تہاڈا کرم ہے آقا، گھرکار، سیف الملوک، کھٹیا وٹیا، ڳوجھی پوجھی، کرنٹی بھرنٹی (منظوم اکھاݨ)، لیکھا چوکھا، لکھیٹاں کلام تے مخفی دی مثنوی'' شامل ہن۔ آپ دے نام نامی دی نسبت نال مخفی سرائیکی ادبی سنگت وی قائم ہے جیڑھی فروغِ ادب واسطے بھرواں کم کریندی پئی اے۔

ہݨ ''مہٹیں سٹھٹیں'' جیہاں مِٹھا میوہ گھن کے آئن۔ ''مہٹیں سٹھٹیں'' کوں مٹھا میوہ تھوں آکھیم جو مخفی سئیں مہٹیں دے نال سٹھٹیں دا لفظ رَلا تے چس رَس وچ جیڑھا ودھارا کیتے اینکوں سمجھݨ والے سمجھسن کیوں جو اے مہٹیں سٹھٹیں ڄُج ڄجیت تے رمز دیاں ڳالھیں ہوندن۔

''مہٹیں سٹھٹیں'' آپ دی نویں کتاب ہے جیندے وچ حمد، نعت، سلام، غزلاں، نظماں، فردیات، ابیات، ڈوہڑے، قطعے، مسدس موجود ہن ۔ ایندے علاوہ منظوم خراج تحسین اتے میاں نذیر پنوار دے لکھیے ہوئے افسانے ''پلر پانڑی'' کوں وی مخفی سئیں منظوم کرتے ایں کتاب وچ شامل کر ڈتے۔ مخفی سئیں ہوراں افسانے کوں منظوم کرتے جتھاں ہک نویں روایت دا منڈھ بدھیے، اُتھاں اپنڑی قادرالکلامی دا ثبوت وی ڈتے ۔

مخفی سئیں ادب دی ہر صنف تے کامل دسترس رکھدن، انھاں دی غزل، نظم تے ڈوہڑہ سنڑ کراہیں روح کوں تسکین مِلدی اے۔ آپ نے آپڑیں شاعری کنوں اصلاح معاشرہ دا بھرواں کم گھدے۔ مخفی صاحب نت نویں تجربے کرتے آپڑیں سٹنں پڑھنڑ والیں کوں حیران کرڈیندن۔ ایں کنوں پہلے آپ سرائیکی اکھاٹاں کوں منظوم کرتے کرنڑی بھرنڑی دے ناں نال ہک شاندار، مثالی تے منفرد کتاب سرائیکی ادب دی جھولی وچ پا چکن ۔ نمونۂ کلام ملاحظہ فرماؤ:

سخی دا بہوں ہے بلند مرتبہ
سخی ہوندا مخفی خدا دا ہے یار
سخی کیتے کم ہوندا مشکل نی گئی
سخی دا کریندے خدا بیڑا پار

❁❁❁

فقط ہک خدا کوں ہے مخفی دوام
ہے دنیا دی ہر شے کوں آخر زوال
کتھاں ہے سکندر ہے دارا کتھاں
کتھاں ہے اُنھاں دا او جاہ و جلال

مخفی صاحب نال میڈیاں محدود ملاقاتاں ہِن بھل ہنیں ملاقاتیں وچ وی انھاں دی بزرگی دا احترام حائل رہیے۔ ہݨ انھاں فون کر کے آپݨی نویں کتاب واسطے تبصرہ لکھݨ دی خواہش دا اظہار کیتے جیڑھا میڈے واسطے اعزاز دی گالھ اے۔ مولا انھاں کوں علم و ادب دی خدمت سانگے چِرک تئیں سلامت رکھے۔

محمد سلیم انسب
جام پور، ضلع راجن پور

''مخفی سئیں ہݨ مخفی نی رہ گئے''

گول چہرہ، چاپویں ڈاڑھی، کمال سوہݨیاں اکھیں، سرتے اکثر سندھی ٹوپی تے ہک مُل مہانگی جیپ وچ ڈرائیور تے کُجھ سنگتیاں سمیت وسیب وچ کہیں شادی، میل، کٹھ یا ثقافتی پروگرام وچ ہک وڈیرے دی سج دھج آلے جوان سئیں خادم حسین مخفی المعروف سردار چھیٹرے خاں نال ملاقات تھی ویندی ہئی، سݨی وداہم جو سئیں سرائیکی زبان وادب ثقافت تے دھرتی نال پیار کریندن تے شاعری وی بھرپور کریندن۔ جوان ڈاڈھا ملا پڑہ تے محبت کرݨ آلا۔ ویلھے دی ہر ونڈ وچ حیاتی دی چس چانوݨ آلا، وسیب نال گانڈھا، شاعراں نال محبت تے دھرتی واسیں دے کم آنوݨ آلا سردار چھیٹرے خان ہوراں سرائیکی ادب تے شاعری کوں کئی کتاباں دان کیتیاں ہن۔ اُنھاں دی میکوں ملݨ آلی پہلی کتاب گھبکا رہئی ہک سو اٹھاوی صفحیاں دی، ایں کتاب وچ شاعری، سرائیکی زبان دی مٹھاس تے کلچر نال جڑت نشابر ہے۔

1993ء وچ اے کتاب ملی۔ ایں توں پہلے ڈوہڑیاں دا کتابچہ ''اجاں توں رُسدیں'' اتے نعتیہ شاعری دا کتابچہ ''اے سب تساڈا کرم ہے آقا'' آ چکیا ہا۔

وَل خادم حسین مخفی دی کتاب جھڑی جو بہوں مشہور تھئی تے شہرت وی ملی تے جگ مشہور وی تھئے او قصہ سیف الملوک دی شاعری ہئی ۔ اے کتاب 1996ء وچ وسیب وچ آئی تے ہُل ہُل پے ڳئی ۔ ایندے وچ فصاحت و بلاغت ، لفظیں تے اکھریں دا سنڄھپ ، واقعات تے تشبیہات دی جڑت ، کتاب کوں سوہݨا تے نشابر کر ڳن ۔

مخفی سئیں دا سن وی ڈھلیا ، شاعری دی پختگی تے سنڄھپ دے نال نال ڈاڑھی وی ودھ ڳئی تے آپ نے 2015ء وچ حمد و نعت دی شاعری وچ ہک کتاب ''کھٹیا وٹیا'' سرائیکی ادب کوں دان کیتی ۔ جیندے وچ خالقِ کائنات تے اوندے محبوب سرکارِ دو عالم دی محبت تے عقیدت وچ لفظیں دی چوݨ وی خوب اے ۔ ول مخفی سئیں شاعری نال ہتھ میل کرادب دے کھاڑے وچ آ ڳئے ۔ ہݨ سئیں ہوراں نے ڈِو ہڑے ، قصے تے نعتیہ شاعری دے بعد 2016ء وچ غزلاں دی سرائیکی شاعری دی ہک کتاب ''ڳوجھی پوجھی'' وسیب کوں دان کیتی تے وسیب وچ وَلا ہک واری اُنھاں داناں اُچا تھیا ۔

آپ ہر مشاعرے دی جان تے سنگت دی شان دے نال نال سرائیکی ادب دا ماݨ وی بݨڑ دے ڳئے تے ارادہ پدھ گھدونے جو ہر سال کتاب گھن آساں تے اے وعدہ پورا وی تھیا تے اُنھاں دی پرکھ پرچول دے بعد 2017ء وچ شاعری دے سمورے کرت کمال دے نال منظوم اکھاݨاں دی ہک کتاب ''کرنٹی بھرنٹی'' دے ناں نال سرائیکی ادب دا حصہ بݨی ۔

اے ہک اپڻے انداز دی نویکلی تے بھاونٹی دِھر دی کتاب ہے جیندے وچ اکھاڻ دی ڳول، پرکھ پرچول تے ٹھہا بڻا تے اونکوں شاعری وچ ورتڻ دی اَہر کیتی ڳئی ہے۔ جیویں جیویں مخفی سئیں تے بزرگی آندی ڳئی، شاعری دا زور تے مقدار وی ودھدی ڳئی۔ گھر تے بالیں دے رُدھیمیں کنوں شاعری سانگے ویلہا کڈھڻ دا ہنر اِنھاں کوں آندے۔ آئے ڳئے دا آدر کرڻ، یاریں کچاریں تے محفلیں وچ رنگ بھرڻ وی جاݨدن۔ 2018ء آیا تاں انھاں دی ہک کمال شاعری دی کتاب ''لیکھا چوکھا'' سرائیکی ادب تے وسیب دی رنگا میزی وچ آپڻاں حصہ آ رَلایا۔ کافیاں، غزلاں، نظماں، انقلابی کلام تے منظوم خراج تحسین نال سنگری ہوئی اے کتاب سرائیکی شاعری دی نشابر کتاب بڻ ڳئی۔

ایں کتاب وچ انقلابی کلام اتے کافیاں اپڻے سوہݨیں انداز نال وسیب دے ڈکھ، ظالم دے روّیے، وَزبر لوکیں دی وانج تے غریبیں دے ڈکھ دے نال نال دھرتی نال جڑت تے پیار تے محبت دا درس وی اے۔ مظلوم دی دھانہہ تے ظالم دے ورتاوے کوں وی نشابر کیتا ڳئے۔ مخفی سئیں خود کیوں جو دیہات دی گزران آلے شاعر ہن، کافی عرصے توں بہاول پور دیرہ لئی پیٹھن پر سنگت نال گانڈھا اونویں رہ ڳئے۔ اُنھاں نال ہر مشاعرے تے وسیبی کٹھ وچ ملاقات تھی ویندی ہے۔ میڈے نال وڈی محبت تے پیار دی جڑت رکھدن۔ اے میڈے سانگے اعزاز وی ہے۔ سرائیکی شاعری تے زبان و ادب سانگے اُنھاں دی خدمات کوں یاد رکھڻ آلی ڳال ہے۔ میڈے نال ملاقات تھئی تاں انھاں اپڻی

نویں آونڑ آلی کتاب داذ کر کیتا۔اُنھاں دی کتاب ''مہنڑیں سٹھنڑیں'' وچ،قطعات، فریدیات،ڈوہڑے،فردیات،مسدس،وطن دی شاعری،ابیات تے کجھ غزلاں وی شامل ہن۔

ایں کتاب وچ کجھ تصوّف دا رنگ ہے تے اندر دی ڳول،اپنڑی سنجانڑ، دنیاداری دے اوکھے پینڈے تے رب نال لو لانونڑ دیاں ڳالھیں وی نشابر کیتیاں ڳن۔اے وکھرے سٹائل دی سوہنڑی شاعری دی چنگی کتاب سرائیکی ادب دا حصہ بنڑدی پئی اے۔کجھ صوفیانہ رنگ وی ہے تے نصیحت دیاں ڳالھیں وی۔

دنیا داری دے نشے وچ رَہ نہ ونڄ توں دُھت سدا
ہوش کر بے ہوش نہ تھی رہندی نی ہک رُت سدا
کم اوہو کر نال جیندے تھی ونڄے دل مطمئن
اوجھا کم ہرگز نہ کر جو رَہ ونڄے کھُت کھُت سدا

....

کر ہمیشہ سچ دا رستہ اختیار
تے سخاوت کوں بنڑا مخفی شعار
صاف کرگھن دل کوں پہلوں بغض توں
وَل کریں توں آپ کوں مومن شمار

....

ایندے وچ کئی کوڑ کینئی گاٖل ہے بالکل کھری
اُتلے ہتھ کوں بخشی ہے رب تلویں ہتھ تے برتری
صدقہ مخفی ٹھار ڈٖیندا ہے خدا دے قہر کوں
ہے سخاوت نال ملدی آدمی کوں سروری

....

تن تیڈٖا ہے خاکی پُتلا بھُل نہ مخفی توں اے گاٖل
ھک ڈٖینہہ ایجھا آسی مٹی رَل ونجݨا ہے مٹی نال

....

اجو کے دور وچ سرائیکی ادب تے شاعری دے حوالے نال مخفی سئیں ہݨ مخفی نی رہ گٖئے بلکہ سمورے جگ تے سرائیکی وسیب وچ مشہور تھی گٖن۔ شاعری دے نال نال اُنھاں دا اخلاق، پیار، آئے دا آدر تے مہمان نال محبت تے دھرتی تے زبان نال جڑت اُنھاں دے ناں کوں مزید اُچا کیتے۔ وسیب دا ہر مشاعرہ تے ثقافتی کٹھ اُنھاں توں بغیر ادھوراڈٖسدے۔ رب سوہݨا اُنھاں دی حیاتی تے زورِ قلم وچ ودھارا کرے۔ آمین

جہانگیر مخلص

''بابائے سرائیکی''......سئیں سردار خادم حسین مخفی

اورنگ زیب عالمگیر دی ستیں بختیں آلی دھی زیب النساء مخفی ہِک اَنجھی ہَستی ہئی جینکوں ڈِینہہ آخر تائیں اے جَگ سلام کریسے۔ اُنھاں دی ہِک مشہور گالھ اے جو اُنھیں کوں ہار سنگار کرݨ دی عادت کائنا ہئی۔ ہِک ڈِینہہ اُنھیں دی باندھی پُچھڑا اں کیتا جو بی بی اساں کِڈاہیں تہاکوں سِنگر دا پنگُر دا کئینسے ڈِٹھا۔ کیوں بھلا؟ تاں بی بی زیب النساء مخفی کِھل تے وَلدا ڈِتا جو

دُخترِ شاہَم ولیکن رُو بَہ فقر آوُردَہ اَم
زِیب و زِینَت ہَیمَنَم کہ نامِ مَن زیبُ النساء

دِھی ہاں میں بادشاہ دی پَر میڈا مُنہ فقیری آلے پاسے ہے
ہار سِنگار مینکوں ایہو کُجھ سَئے ہے جو میڈا ناں ای تریمتیں دا سُنْہپ اے

اے گال ڈسائی چُلاں جو زیب النساء دا معنیٰ تریمتیں دا سنگار تھیندے،
ایں پاروں اے آکھیا ویندے جو چَندر کُوں گانڑھیں دی لوڑھ کائنی ہوندی۔اے تاں ساڈی سئیت دا پُھانہ ہا جو اساں بادشاہ دی دھی، مخفی، کوں ڈِیکھ سگوں ہا پر اللہ

سوہݨے ہُوں کنوں بہوں وڈا اکرم ساڈے اُتے کیتے جو ساکوں خود ادب دے بادشاہ سردار خادم حسین مخفی سئیں دی زیارت وی نصیب تھئی اے تے کچارھی وی۔ مخفی سئیں سرائیکی ادب اچ ''بابائے سرائیکی'' دا مقام رکھیندن۔ اُبھر دی لہندی تائیں لکھیچݨ آلے سمورے سرائیکی ادب اچ آپ دانو لاتے نِشابُر ناں اے تے اے ناں اے جیڑا اسُو بھ وَنداے جو اینکوں سمورا ڈیکھݨ کیتے ڳاٹا اُتے کرتے ڈیکھݨاں پوندے تے اے ڳال پتھر تے لیک سمجھیوے جو جیڑاں وی کہیں بڈے قد والے اللہ پاک وَلوں ایں سُو بھ وَند اِنسان دا سمورا قد ڈیکھݨ دی تَݨ لاتی تاں آپݨاں ڳاٹا بھنوا بہسے کیوں جو کہیں وی انسان داعلمی قد ناپݨ کیتے آپݨے پلے ای عِلم دا ہووݨ ضروری اے۔ گنجی دھُو یسے کیا تے نپڑ یسے کیا؟۔ جیڑھا بڈ قد اڈوں ڈوہڑے، ڈِڈھ غزل، ڪِسکلا قطعہ تے اَدھ پچِدھ بحر اُوہا وی مانگویں پڑھدا ودے تے گچھاں ودا مریندے جو مئیں وی شاعر آں تاں اُوندی بھلا اے اوقات ڪتھاں جو آپݨیں جہالت آلی جریب نال بابائے سرائیکی داعلمی قد ناپ سگے۔

اَلو کانویں اُکھریں دا وَرتا وا مخفی سئیں کنوں بَس اے۔ جے کرائیں اے آکھوں جو آپ دی شاعری فَنِ عُروض تے پوری لَہندی اے تاں اے پھوڳا ساڑݨ آلی ڳال ہوسے۔ سچ اے ہے جو عُروض آپ دی شاعری تے پورا لَہندے۔ جے کرائیں کہیں، صنائع بدائع دے بَلدے لعل ڈیکھݨے ہووِن جو صنعت نُقاط بین السطور کیا ہوندی اے تے تحت السطور کیا، تجنیسِ تام کیا ہوندی اے تے

مِراۃ النظیر کیا، لَف ونشر مُرتب تے غیر مُرتب دا ورتا وا کیں کریندے تے اوتا دو اسباب دی نچاندوَنڈ کیں، وتد مجموع ومفروق کوں اُستاذانہ قابلِ کاری نال اپنی اپنی جاء تے ٹھہاوݨ کیں ہوندے تے سبب خفیف وثقیل داسمورے سِنْہپ نال کم لاوݨ کیں، مُبالغہ بعید و اِرسال و اِغراق دیاں ٹہلدیاں بہاراں کیں ہوندین تے خیالات دے وَن پوَنے آلوآل دے گُل پھُل کِیں، تاں اومخفی سئیں دیاں لِکھیاں کتاباں پڑھے اینویں لگدے جو عُروض آپٹیں لڑاں سُودھا ہتھیں بَدھیا پاتھاں بَݨ تے ہرویلے بابائے سرائیکی دی علمی ڈیڈھی تے کھڑا رَہندے جو کچھلے میڈ ے بھاگ جاگسن تے مخفی سئیں مینکوں اکھریں داہار پویسن۔

آپ دیاں لِکھتاں چاتے پڑھوں تاں ہِک ہِک شِعر تے نویں جہان دا دَر کھُلدے۔ جیندے وِچ نویں نکور تے اَݨ ڈِٹھیں علمی سُوکھڑیں دی ہِک نِولی کھاݨ ہوندی اِے۔ جیندے وِچ اَݨ سِکھَندریں کیتے وی تے پُرانے لِکھݨ آلیں کیتے وی سِکھَݨ سمجھَݨ لیئوں اِتی کُجھ ہوندے جو حیاتی مُک ویسے پَر اے علمی کھاݨ نہ کھُٹسے۔آپ دا ہِک بہوں وڈا کم سرائیکی اکھاݨیں کوں شعری لڑی اِچ پونوݨ ہے تے اے ایہو جیڑا وڈا تے نِولا کم اے جو اَجھاں کم ایں دھِر نال سرائیکی سودھ جَگ دی کہیں وی بئی بولی اِچ پہلے کائنی تھِیا۔ بیشک ایں کم دا نہ مُل لاتا وَنج سگیندے تے نہ ایندا الانڑھاں لاتھا وَنج سگیندے۔آپ دا لِکھیا ہویا قِصہ سیفل الملوک پڑھوں تاں اینویں لگدے جو بندہ خود شاہ سیفل دے رَلے سُنج بَر تے رُوہ

دے کِشالے کٹیندا اَو دے۔ آپ نے مولوی لُطف علی صاحبؒ دے لکھیے ہوئے قصے سیفل الملوک اچ نویں روح پاڑ تی اے۔ دعوٰی دلیل نال ہوندے۔ ایں سانگے آپ دی کتاب ''لیکھا چوکھا'' دے ڈِو شِعر تے اُنھاں دے وِچ وَرتی صَنعَت وی ڈیکھوتے بحر،ہَزَج مُثَمَّن اَخرَب سالِم، مَفعُول مَفاعیلُن، مَفعُول مَفاعِیلُن دا کمال ورتا اوی جو کیویں ہیرے تے لعل جڑیے ہِن۔

خاصان وِچوں ہووے یا کوئی بَشَر عامی
ہوندی ہے اُوندے اندر کوئی نہ کوئی خامی
مِلٹاں ہے خدا کوں تاں عارِف دا پکڑ دامن
'' صُوفی نَہ شَوَد صافی تا دَر نَکُشَد جامی ''

آپ دی کتاب گوجھی پوجھی دے شعر ڈیکھو جیڑھے جو بحر،ہَزَج مُثَمَّن سالِم،مَفاعِیلُن مَفاعِیلُن مَفاعِیلُن مَفاعِیلُن ،وِچ لکھیے ہِن۔

خدائے پاک دی جے کر تُوں چَہندا ہَئیں رضامَندی
تاں کر دِل نال سب پورے توں احکامِ خداوندی
ایہو فرمان ہے آقاؐ دا مُسلم ہِن بھِرا سارے
کوئی رومی ہے یا شامی بخاری یا سَمرقندی

اینویں آپ دی حمدیہ تے نعتیہ لِکھت نال سجھی ہوئی کتاب 'کھٹیا وَٹیا' دے حمدیہ شعر ڈیکھو جیڑھے جو بحر مُتدارِک مُثَمَّن سالِم ، فَاعِلُن فَاعِلُن فَاعِلُن

فاعِلُن وِچ لِکھیے ڳِن:

تیڈی قُدرت اُتوں تھیواں قُربان میں،تیڈی قُدرت دی ہے ہر نشانی عجب
تیئں سُمندر کوں بَخشی ہے وُسعَت عجب، تیئں ڈِتی موج کوں ہے روانی عجب

اینویں بحر، رَمَل مُثَمّن مشکول مسکن، مَفعُول فَاعِلاتُن، مَفعُول فَاعِلاتُن، ءِ چ لکھی نعت پاک ڈیکھو:

محبوبِ کِبریا دا انداز ہے نِرالا
ہر ہِک ادا نرالی ہر ناز ہے نرالا
جِن تے نظر بھَنویندے دِلڑیاں ویندا موہیندے
کلمہ ویندا پڑھیندے دمساز ہے نرالا

تے اے تاں تھی نی سگدا جو بندہ اِتی ترلا مارے اِتی پورھیا کرے تے اللہ پاک اونکوں بھاگ سہاگ نہ لاوے۔ ہیں گاِل تے قبلہ مخفی سئیں دی لکھی ہوئی کتاب کرنٹی بھرنٹی دے کجھ بیت ڈیکھو:

جتنی محنت، اُتنی عظمت، اے ہے میں اَزما تے ڈِٹھا
سچ ہے جتنا ڳڑ گُھئی پاوے، اُتنا مخفی تھیندے مِٹھا

محنت دا کئی مہٹاں کئینی محنت وچ ہے شان وقار
گِدّڑ بے دی ماری کھاندے، شیر کریندے آپ شکار

محنت وچ ہے عظمت مخفی محنت وچ ہے چین قرار
دنیا وچ ہے بیشک ساری محنت دے دم نال بہار

اے گالھ صِرف قبلہ مخفی سئیں کیتے عزت دی کئینی بھل جو ساڈے کیتے وی وڈی عزت تے عظمت آلی گالھ اے جو آپ دے لکھتیں اُتے علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی دے وچ ایم فل دی سطح تے کم کیتا گے۔ البتہ اسلامیہ یونیورسٹی بہاول پور دے اگواٹاں دا ایں علمی شخصیت اَتے انھاں دیاں لکھتیں توں فیدہ نہ چاوݨ بلکہ مَپ ماری رہ ویجݨ سمجھ اچ نہ آوݨ آلی گالھ ہے۔ ہتھوں تاں اِنھائیں دا حق تے فرض پہلے بݨداہا جو اومقامی ہووݨ پاروں ایں نعمت کنوں وَدھ توں وَدھ فیدہ چاون ہا اَتے آوݨ والیاں نسلاں کیتے وی اَہر کرن ہا جو ڈھولے ماہیے کنوں بچاتے نچا دا اخلاقی ادب انھیں کوں ڈے ویجن ہا۔ ہیں افسوسناک وَل وانج تے اَکھ نوٹ تے میڈی ہک مسدس ڈیکھو:

او تاں شاعر سخنور تے ہمدرد ہا ، ہک زمانہ اوندے در دا محتاج ہا
اوندے پیراں کوں چُمدی سدا سیت ہئی ، جھڑ تخیل دا ڈیندا سدا گاج ہا
اوندے شمس وقمر ہمسفر ہوندے ہَن ، اپݨے ویلے دے وسدیں دا او تاج ہا
دَور ایجھا ہا جو لوک جاہل جمیے ، کیتا زخمیں اُوندی روح تے راج ہا

تھئے زخم ڈکھ نہیں ،ڈکھ ہے ایں گال دا زخم کیتے تاں ڳن زخم سیتے نی ڳے نِیرے،ڳن پُھل اُوہے اِچ اوندی قبر تے جیڑھے جیندیں اوکوں پیش کیتے نی ڳے

....

ایں جہان توں لڈ ونجݨ حق دی واٹ اے پر اللہ رب العزت دی بارگاہ وِچ دِلی دُعا اے جو عِلم وادب دا اے بلدا اڈیوا علمی پڑ تے اینویں مُدام اپݨا سوجھلا ڈیندا رہے تاں جو اساں جیہے ادب دے پاندھی،ایں سوجھلے وِچ آپݨاں پندھ اڳونہاں کیتی رہن۔

(آمین ثُم آمین)

ایم ایچ مُرشد جگ مشہور حکیم پاندھی خان
سرائیکی پنجابی اردو شاعر ونثر نگار،نچا دسرائیکی انشائیہ ءِچ پیلھی پگ تے ایوارڈ
(ایگزیکٹو باڈی ممبر گلوبل یونین آف جرنلسٹ)رجسٹرڈ لندن،
بیورو چیف وکالم نگار روزنامہ نوائے خلیل۔اِنگلینڈ
بانی ومُنتظمِ اعلیٰ۔بین الاقوامی ادبی وصحافتی فورم،نوائے مُرشد

مخفی کے شعری مجموعہ مہنٹیں سٹھنٹیں پر ایک نظر

سردار خادم حسین مخفی بحرِ سخن وری کا مشاق شناور ہے۔ اُس نے علم و آ گہی اور حکمت و دانش کی سیپیوں سے فکر و خیال کے نادر و تابناک گوہر یکجا کر کے اہلِ ذوق واہلِ علم و دانش کو پیش کیے اور انہوں نے بھی داد و تحسین کے ڈونگرے برسا کر مخفی کو عزت دی اور سندِ قبولیت بخشی۔ مخفی نے بارہ شعری مجموعے تخلیق کیے ہیں جو بلا شبہ اُن کے صفِ اوّل کا شاعر اور قادر الکلام شاعر ہونے کا منہ بولتا ثبوت ہے۔

مخفی کا نیا مجموعۂ شعر آپ کی داد پانے کا منتظر ہے اور یہ مجموعہ بعنوان ''مہنٹیں سٹھنٹیں'' ہے جو مخفی کی شاعرانہ اور استادانہ چابکدستی کا نادر نمونہ، فنی عظمت اور اعلیٰ معیارِ شعری کا شاہکار ہے۔ مہنٹیں سٹھنٹیں تمام اصنافِ سخن کے خوش رنگ اور معطر پھولوں کا گلدستہ ہے جس میں حمد، نعت، سلام، غزل، نظم، مسدس، گیت، ڈوہڑے، قطعے اور کافی بطورِ خاص شامل ہیں۔

کسی تخلیق کار شاعر کی تخلیق اُس کی سیرت و کردار کا عکسِ جلی ہوتی ہے۔ شاعر کی شاعری اُس کے خیال و فکر کی عکاس ہوتی ہے۔ یہ مسلمہ حقیقت ہے کہ اچھے

ذہن میں اچھی سوچ جنم لیتی ہے۔ یہ ہو ہی نہیں سکتا کہ کسی پراگندہ ذہن میں اچھی سوچ ہو۔مخفی ایک اچھی فکر کا مالک پیکرِ عجز و نیاز و انکسار ہے۔وہ خوش گفتار، دھیمے لب و لہجے کا دلوں میں گھر کرنے والا درویش منش انسان جو ایثار و مروّت اور دردمند دل کا مالک اخلاص و اخلاق کا پیکر ہے۔اُس کے شعر اُس کی باطنی خوبصورتی و دل پذیری کا منہ بولتا ثبوت ہیں۔

اپنے نئے مجموعے کی ابتداء انھوں نے حمدِ باری تعالیٰ سے کی ہے جس میں اُنہوں نے ایک راسخ العقیدہ مسلمان ہونے کے ناتے رب کی ربوبیت، حاکمیت وقدرت کا نہایت یقین سے اعتراف کیا ہے۔خدا کو مالک وارث، رازق و حاجت روا قرار دیتے ہوئے دنیا و آخرت میں سرخروئی اور نجات و بخشش کی التجا کی ہے۔حمد کے بعد فخرِ موجودات، امام الانبیاء اور وجہِ تخلیقِ کائنات کے حضور عقیدت و محبت اور مؤدّت کے پھول نچھاور کیے ہیں۔خیرالانام کے اوصافِ حمیدہ،عقیدت کی گہرائیوں میں ڈوب کر بیان کر کے اُن کی رحمت سے دامن بھرنے کی کوشش کی ہے۔سبطِ نبی فرزند بوتراب اور سیدہ فاطمۃ الزہرہ کے لختِ جگر سید الشہداء امامِ عالی مقام حضرت حسینؓ کی شان میں کئی بندوں پر مشتمل سلام پیش کر کے جس میں امام کی سیرت و کردار ،غیرت وحمیت بقائے دینِ محمدی اور حق کی سربلندی کے لیے اپنا بچہ بچہ قربان کرنے کی جرأت آفرین داستان رقم کر کے محبِ اہلِ بیت اور حبدارِ حسینؑ ہونے کا ثبوت دیا ہے۔اُن کی ذات پر کروڑوں سلام کا نذرانہ پیش کیا ہے۔مخمس میں حسینیت کو ہی برحق اور جزوِ ایمان بنانے کی تلقین کی ہے۔

مخفی کی غزل تغزل کا بہترین نمونہ ہے۔ حدّتِ جذبات ، شدّتِ اظہار ، وارداتِ قلبی ، دلسوزی و دل گدازی جو غزل کی روح قرار دی جاتی ہے، اپنی جگہ بدرجہ اتم موجود ہے۔ سرائیکی ابیات و فردیات مفہوم و معنی مشاہدے اور تجربے اور اپنے لوگوں سے جڑے ہونے کا بہترین نمونہ ہیں۔ دوہڑا سرائیکی زبان و بیان اور شاعری کا طرۂ امتیاز ہے۔

سرائیکی کے ہر چھوٹے بڑے شاعر نے دوہڑے کو اوّلیت دی ہے۔ موجودہ دور کے نامور شاعر شاکر شجاعبادی کی وجۂ شہرت بھی دوہڑہ ہے۔ مخفی کے شعری مجموعے مہٹیں سٹھٹیں کا بیشتر حصہ مسدس، دوہڑوں، قطعوں اور منظوم سرائیکی اکھاٹوں پر مشتمل ہے۔ مخفی سے قبل مرحوم شوکت مغل اور پنجابی کے ماہرِ لسانیات پروفیسر ڈاکٹر شہباز ملک نے پنجابی اکھان جمع کیے تھے لیکن مخفی کا کلام منفرد اور قابلِ ستائش ہے کہ اُس نے اکھاٹوں کو منظوم کر کے ایک نئی طرح ڈالی ہے۔ دنیا کی ہر زبان میں اکھاݨ موجود ہیں لیکن منظوم اکھاݨ مخفی کا منفرد کام ہے۔

دوہڑہ چار مصرعوں پر مشتمل ہوتا ہے لیکن شاعر کا کمال ہوتا ہے۔ ایک دوہڑے میں زندگی کے تمام موضوعات اور مسائل کو اس خوبی سے بیان کرتا ہے کہ تشنگی نہیں رہتی۔ حقیقت کھل کر سامنے آ جاتی ہے۔ زندگی کے حسن و قبح پورے طور پر اجاگر ہوتے ہیں۔ مخفی کے دوہڑے میں اخلاقیات، سماجیات، روحانیت ، سیاسی ، مذہبی اور انسانی رویوں کا واضح عکس ملتا ہے۔ مخفی کے قطعے پڑھ کر سعدی شیرازی کی گلستان و بوستان کی یاد تازہ ہو جاتی ہے۔ مخفی نے ایک کمال یہ کیا ہے کہ سرائیکی شعر میں فارسی کی تراکیب

اورمقولے استعمال کر کے مفہوم و معنی کو ایک نئی جہت دی ہے جو مخفی کا ہی حصہ ہے۔

مخفی کی کافی، اگر عظیم کافی گوشعراء سے بڑھ کر نہیں تو اُن کے ہم پلہ کہی جا سکتی ہے۔ مجھے یہ کہنے میں باک نہیں کہ مخفی بلاشبہ کلاسیکی شعراء اور دورِ حاضر کے بڑے شعراء کا ہم پلہ بڑا شاعر ہے۔اس کا ثبوت اہلِ دانش اور معتبر شعراء کی مخفی کے بڑا شاعر ہونے کے ضمن میں آراء ہیں جو میری بات سے لگا کھاتی ہیں۔ عاشق خان بزدار، ڈاکٹر شکیل پتافی، ڈاکٹر طاہر تونسوی، ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر، پروفیسر شبیر ناز، نامور محقق مجاہد جتوئی، ڈاکٹر اسلم ادیب، پروفیسر شوکت مغل، سید تابش الوری، ڈاکٹر نواز کاوش، نامور شاعر و ادیب پروفیسر ڈاکٹر سید قاسم جلال، ڈاکٹر جاوید چانڈیو، ڈاکٹر اَشو لال، ڈاکٹر گل عباس اعوان، ڈاکٹر حمید الفت ملغانی، امان اللہ کاظم، پروفیسر مطلوب علی زیدی، ڈاکٹر صابرہ شاہین، میڈم قدسیہ قاسم، شعبہ سرائیکی ایس ای کالج بہاول پور کے صدر نشیں سید عصمت اللہ شاہ، غلام فرید ڈھکی، پروفیسر صفدر بخاری، اقبال سوکڑی، عباس سیفی، جسارت خیالی، سید حفیظ گیلانی، ظہور احمد فاتح، سردار سعد اللہ خان کھیتران، شبیر شرر، راہی گبول، شیدا چشتی، شباب بلوچ، ڈاکٹر مزمل بھٹی صاحبہ، فاخرہ بتول نقوی، پروفیسر الطاف خان ڈاہر، افضل عاجز، مظہر نیازی، پروفیسر ڈاکٹر سید زوار حسین شاہ، پروفیسر فدائے اطہر، وفا چشتی، تنویر شاہد محمد زئی، سید مالک اُشتر، مظہر قلندرانی، امان اللہ ارشد، جہانگیر مخلص، مصطفیٰ خادم، نادر لاشاری، رحیم طلب، سلیم انسب، پروفیسر عبدالواحد ندیم اور حکیم محمد حسین پاندھی کی رائے میں مخفی کی شاعری، اخلاقی، روحانی، تصوف اور حسن و عشق کے اَسرار و رموز سے آراستہ ہے۔ یہ اوصاف

اُنہیں ایک بڑا اور ورسٹائل شاعر قرار دینے کے لیے سند کا درجہ رکھتے ہیں۔

مخفی کے اسلوب کی بات کی جائے تو مخفی کے ہاں سادگی، پُرکاری، برجستگی، موسیقیت، زبان، صحت مندانہ الفاظ کا چناؤ اور استعمال کی موزونیت بے مثال ہے۔ مخفی تمام شعری تلازمے سے بخوبی واقف ہے۔

پروفیسر قیصر ہاشمی

صدر پنجابی اکیڈیمی۔ ملتان

برائے ملتان ڈویژنل صدر الفانوس لائبریری، گوانوالہ

0303-6910025

خادم حسین مخفی......صاحبِ طرز شاعر

آرنلڈ نے کہا تھا کہ فن بے ایمانی سے پاک ہونا چاہئے۔

خادم حسین مخفی ان چند سرائیکی شعراء میں شامل ہیں جنھوں نے اپنے خونِ جگر سے فن کی آبیاری کر کے سرائیکی شعری ادب کو حکمت و دانش کے موتیوں سے بھر دیا ہے۔ موصوف کی ظاہری صباحت و وجاہت کی طرح باطن بھی پاکیزگیِ خیالات، فکری سچائی اور علمی و ادبی دیانت سے منوّر رہے۔

اُن کی اب تک درج ذیل کتابیں ۱) اجاں توں رُسدیں ۲) گھبکار (نظمیں ،غزلیں) ۳) اے سب تساڈا کرم ہے آقاؐ ۴) سیف الملوک (منظوم داستان) ۵) کھڈیا وٹیا (مجموعہ حمد ونعت) ۶) گوجھی پوجھی (غزلیں) ۷) کرنٹی بھرنٹی ۸) لیکھا چوکھا ۹) لکھیٹاں کلام ۱۰) مخفی دی مثنوی چھپ کر ادبی اور عوامی حلقوں میں پذیرائی پا چکی ہیں جو سرائیکی زبان و ادب کی اعلیٰ معیار کی حامل ہیں۔ اس وقت ''مہٹیں سٹھٹیں'' کا مسوّدہ میرے سامنے ہے۔ خادم حسین مخفی صاحبِ علم ہی نہیں بلکہ ذات و کائنات کا ادراک رکھنے والے شاعر بھی ہیں اس لیے وہ معاشرے کے نباض بھی ہیں اور عکاس بھی۔ شعر دیکھیے:

حالات دی عکاسی کرنا ہے وصف میڈا
ڈکھ قوم دے جو ڈہداں لکھداتمام ہاں میں

مخفی کا ابتدائیہ بے ساختہ احساسات کا آئینہ دار ہی نہیں بلکہ بحر ہزج مثمن سالم میں ہے جس میں اُنھوں نے نام نہاد شعراء پر طنز کیا ہے، جن کو صرف نحو کا پتا ہے نہ علمِ عروض کا۔ وہ شاعر تو کیا متشاعر بھی نہیں۔ اس کے باوجود اپنے آپ کو افلاطونِ زمانہ سمجھتے ہیں۔ سرائیکی مشاعروں میں ایک دوسرے کی بے جا تعریفیں کر کے ادبی ماحول کو خراب کر دیا ہے۔ اُن کا مقصدِ حیات مفادات کے کشکول بھرنا ہیں نہ کہ ادب کی خدمت۔ انہوں نے اس طرف بھی اشارہ کیا ہے کہ نصاب میں اُن سفارشی شعراء کو شامل کیا جاتا ہے جن کا ادب میں کوئی مقام ہے اور نہ جامع کردار۔ دراصل خادم حسین مخفی نیک دل اور مصلح انسان ہیں، اُن کے طنز کے پیچھے بھی اِصلاح کارفرما ہے۔

اگر تاریخ کا مطالعہ کریں تو مختلف فلاسفہ، مفکروں اور شعرائے تصورِ الٰہ کو مختلف زاویۂ نظر سے دیکھتے رہے ہیں جو کہ دلچسپ اور بصیرت افروز بحث ہے۔ خاکسار اس کی تفصیل میں نہیں جانا چاہتا۔ البتہ قرآنِ عظیم میں اللہ کے بے شمار نام ہیں۔ اُن میں سے کچھ میرے ذہن میں بھی آ رہے ہیں جن میں قوت، ارادہ، اخلاق، حکمت، محبّ، محبوب، جمال، جلال، حقیقت، خیر اور خالق وغیرہ، مخفی نے بھی اپنے حمدیہ اشعار میں واحد، احد، واجد، غنی اور ہادی جیسے ناموں کا نہ صرف ذکر کیا ہے بلکہ اپنے اس شعر میں قرآنی آیت کا ترجمہ ہے جس سے اُن کی قرآنی تفہیم کا اندازہ ہوتا ہے۔ کاش مُسلم اُمہ بھی مغربی اقوام کی طرح قرآن کی روح کو سمجھتی جو حکمت و دانش کی

کتاب ہی نہیں بلکہ مکمل ضابطۂ حیات بھی ہے۔

آیت: هو الاوّل و الاخر و الظاهر و الباطن

شعر دیکھیے:

توں خالق ہئیں توں مالک ہئیں توں رازق ہئیں توں ہئیں قادر
مؤخر توں ، مقدّم توں ، توں ہئیں باطن اتے ظاہر

یہ ابدی حقیقت ہے کہ آپؐ کی ذاتِ اقدس وجہِ تخلیقِ کائنات ہی نہیں بلکہ رحمت اللعالمین بھی ہے۔اس لیے آپؐ سے بے پایاں عقیدت رکھنا ہر مسلمان کے ایمان کا بنیادی جزو ہے اس لیے حسان بن ثابتؓ سے لے کر موجودہ عہد تک جس میں غیر مسلم شعراء بھی شامل ہیں، ایمان افروز شاعری سامنے آئی ہے۔

خادم حسین مخفی کے ہر نعتیہ شعر میں بھی عشقِ صادق کی خوشبو محسوس ہوتی ہے۔وہ بھی اقبال اور حالی کی طرح مسلم اُمہ کو فروعی اختلاف ختم کر کے اور درِ اغیار کی دریوزہ گری چھوڑ کر آپؐ کے کردارِ سرمدی کو اپنانے کا احساس جگاتے ہیں کیونکہ اس میں دنیا و آخرت کی بھلائی ہے۔اشعار دیکھیے۔

توں ہیں بحرِ سخا توں ہیں خیر الوریٰ ، تیکوں رحمت لقب کیتا ہے رب عطا
توں ہی باعث ہئیں تخلیقِ کینئات دا رب ڈِتن رتبے تیکوں عجب سوہنا سئیں

قسم خدا دی خدا ڈِتی ہے عجب مٹھے مصطفےٰؐ کوں عظمت
طفیل ایندے تھیا ہے سارا جہان روشن ٹلی ہے ظلمت

تمام عالم دے کیتے اینکوں خدا ہے بھیجا بݨا تے رحمت
جو اُمتّی ہے میڈے نبیؐ دا ہے قابلِ رشک اوندی قسمت

خادم حسین مخفی خود کو قافلۂ حسینی میں شمار کرتے ہوئے کہتے ہیں کہ حسینیت نام ہے حق وصداقت، آزادئ فکر، بے باکی، مزاحمت، صبر وتحمل، ارفع اخلاقی اقدار اور خدا شناسی کا، اس لیے اُنہوں نے حضرت امام حسین کے حضور نذرانۂ سلام پیش کر کے نہ صرف اپنی عقیدت کا اظہار کیا ہے بلکہ عالمی استعماری، یزیدی قوتوں کے منہ پر زوردار طمانچہ بھی مارا ہے کیونکہ یہی سچّے تخلیق کار کا وصف ہے۔ آخر میں مخفی نے مسلم اُمہ کو غمِ حالات سے نکلنے کے لیے امام حسین کی راہِ حق پر چلنے کی تلقین بھی کی ہے۔

حسینؑ ابتدا وی ہے حسینؑ انتہا وی ہے
حسینؑ دینِ حق دا ہک عظیم رہنما وی ہے
حسینؑ دین دی پنہ تے فخرِ انبیاء وی ہے
حسینؑ لااِلٰہ دی بلاشبہ بِنا وی ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ دا غلام بݨ حسینیت دے رَہ تے ٹُر
حسینؑ پاک دا بݨا محبّ توں خود کوں وانگ حُر
حسینؑ پاک ڈِس ڈِتے خدا کوں خوش کرݨ دا گُر
حسینؑ دے ہتھوں تیڈی طلب دا کاسہ تھیسی پُر
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

خادم حسین مخفی ظلم کے خلاف بغاوت کا علَم بلند کرنے والے بے باک شاعر ہیں۔ اُنھوں نے اپنی نظم کشمیر میں مسلم اُمہ کے سوئے ہوئے ضمیر کو جھنجھوڑ کر اہلِ کشمیر کو بھارت کے پنجہ استحصال سے آزار کرانے کا احساس جگایا ہے۔ جس کا ہر ایک شعر جذبوں اور ولولوں کو گرماتا ہے۔ مخفی کی سیاسی بصیرت کا اندازہ اس شعر سے بھی لگایا جاسکتا ہے، جس میں تاریخِ انسانی کا خونچکاں عکس نمایاں ہے۔ موجودہ عہد بھی ظلم و بربریت اور سفاکیت کا آئینہ دار ہے۔ شعر دیکھیے:

امن تھیندا نی قائم اُتھاں ظلم جتھ
ہر اسمبلی اتے ہر ادارا کرے

خادم حسین مخفی کی شاعری میں ایسے اشعار بھی میری نظر سے گزرے ہیں جن میں ہجر و فراق کا رونا بھی ہے اور محبوب سے جور و جفا کے شکوے بھی لیکن وہ حسنِ مجازی کی بجائے حسنِ حقیقی کو روح کی تسکین کا باعث سمجھتے ہیں۔ دراصل مخفی کے باطن میں باعمل صوفی بھی چھپا ہوا ہے جو افرادِ معاشرہ کو مردانہ وارغمِ حالات کا مقابلہ کرنے، خوابِ غفلت سے بیدار ہونے، اوہام و خرافات اور اندھی تقلید کی بجائے علم و آگہی کا دامن پکڑنے، بے عملی کی بجائے عملِ صالح کو شعار بنانے اور معاشرتی برائیوں کو چھوڑ کر ارفع اخلاقی اقدار اپنانے کی تلقین کرتا ہے۔ خادم حسین مخفی کو عربی، فارسی اور ہندی پر نہ صرف مکمل عبور ہے بلکہ حکایاتِ سعدی اور رومی کی مثنوی معنوی کا مطالعہ بھی رکھتے ہیں۔ انھوں نے سرائیکی اور فارسی کی آمیزش کا نیا تجربہ متعارف کرا کے اچھوتا کام کیا ہے جو اُن کو تمام سرائیکی شعراء پر فوقیت عطا کرتا ہے۔ یہ اُن کی شاعری کا زریں حصہ

ہے جس کے ہر شعر میں گوہر علم کی چمک دمک ہے جو سرائیکی شعروادب کے لیے گراں بہاارمغاں سے کم نہیں۔

توں ہیں مخفی جے آدمی باخدا
تو پیغامِ سعدی یہ سب کو سُنا
'' بداں را بدی سہل باشد جزا
اگر مردی اَحسن الا من اَسا''

(ترجمہ: برائی کا بدلہ برائی سے دینا آسان ہے، اگر تو مرد ہے تو بُروں کے ساتھ بھلائی کر)

زور زر بخشے خدا تاں عاجزی کر اختیار
کر خدا دی خلق دی خدمت نہ ڈِے کہیں کوں اَزار
توبہ کر توبہ جوانی دی خدا کوں ہے پسند
'' وقتِ پیری گُرگِ ظالم می شود پرہیزگار''

ترجمہ: بڑھاپے میں ظالم بھیڑیا بھی پرہیزگار بن جاتا ہے۔

ان کے علاوہ اردو سرائیکی ابیات ہوں یا سرائیکی ہندی، ان سب میں نئے عزم سے جینے کا پیغام ہی نہیں بلکہ سبق آموز باتیں بھی ہیں۔ چند اشعار دیکھیے:

ہمت ہار نہ آخر دم تئیں ہمت مرداں دی ہے رِیت
من کے ہارے ہار ہے مخفی من کے جیتے سے ہے جیت

بُکھا پیٹھا رہ پر نہ گھن ٻنیے کہیں توں محض اُدھار
سچ ہے جس کا یار ہو بنیا اُس کو دشمن کیا درکار

خادم حسین مخفی نے عربی، فارسی، اردو اور ٹھیٹھ سرائیکی الفاظ کا چناؤ، محاورات اور ضرب الامثال کا استعمال کمال ہنر سے کیا ہے۔ اُن کی شاعری میں فنی، فکری پختگی، بے ساختگی، شگفتگی، نغمگی اور دریا کی سی روانی ہی نہیں بلکہ زبان شستہ، سادہ اور انداز ناصحانہ ہے۔

جسارت خیالی

لیہ

مہٹیں سٹھٹیں کی شعری خصوصیات

دنیا کتنی بڑی، لمبی چوڑی اور الاسکا، امریکہ، کینیڈا سے آسٹریلیا تک سات ساڑھے سات ارب افراد کا ٹھکانہ ہے جو چاند اور مریخ سے گزر کر دوسری ان گنت کہکشاؤں کی خبریں دے رہی ہے لیکن یہی دنیا کتنی چھوٹی اور کتنی مختصر بھی ہے کہ بہت سے بچھڑے ہوئے لوگ بچھڑ بچھڑ کر ملتے اور ہر راہ گزر پر مل جاتے ہیں۔

مثال کے طور پر اُستاد مکرّم جناب عابد صدیق نے ستمبر ۱۹۷۸ء میں اُردو مجلس بہاول پور کی بنیاد رکھی اور اپریل ۱۹۷۹ء میں ایک شخص نے اجلاسوں میں آنا شروع کر دیا۔ ہم سبھی لوگ اس شخص سے محض ناواقف اور ناآشنا تھے جبکہ اُن کا رویہ بھی بڑی حد تک مشکوک اور پُر اسرار سا ہوتا تھا۔ وہ یوں کہ وہ تقریباً سب سے پہلے آتے اور چائے وغیرہ کے بعد سب سے آخر میں تشریف لے جاتے اور اس سارے دورانیے میں کچھ لوگوں سے سرسری سلام دُعا کرنے کے علاوہ کچھ نہ بولتے۔ یہ زمانہ ذوالفقار علی بھٹو کی پھانسی اور افغانستان میں سوویت یونین کی مداخلتِ بے جا کا زمانہ تھا سو ہر شخص یہی تصوّر کرتا تھا کہ انھیں مارشل لاء حکام بطور خاص جنرل محمد ضیاء الحق نے اردو مجلس کی ''کارروائیوں'' کی سُن گُن اور مخبری کے لیے مامور کیا ہے لہٰذا اکثر

حاضرین گفتگو میں شریک نہ ہوتے اور اگر گفتگو کرتے بھی تو ایسے اسلوب اور پیرائے میں کہ اگر یہ لفظ بہ لفظ خود جنرل صاحب تک پہنچ جائے تو بھی ان کی ''پکڑ'' نہ ہو سکے۔ یہ تو بہت بعد میں کھُلا کہ یہ تو اخبارات کے لیے لکھنے اور کسی غیر معروف اور بے ضرر محکمے میں معمولی حیثیت کے امور انجام دینے والے ریٹائرڈ ملازم ''صدیق اظہر'' ہیں۔ اسی طرح ایک اور صاحب اُردو مجلس میں آنے لگے۔ پتا چلا کہ یہ محکمہ انہار میں کسی اچھے منصب پر فائز ہیں۔ پھر پتا چلا کہ ان کا اِسمِ گرامی محمد شفیع ہے۔ تھوڑے عرصے بعد معلوم ہوا کہ یہ شعر کہتے اور طاہرؔ تخلص کرتے ہیں لیکن ہم نے اُن سے اُن کے شعر شاید کبھی نہیں سُنے۔ البتہ وہ مجید تمنّا کی ڈیل ڈول کے شخص تھے اور جب وہ یا پروفیسر عابد صدیق ایک دوسرے کو کوئی کثیف لطیفہ زیرِ لب سنا کر بھر پور قہقہہ لگاتے تو اُن کا پیٹ مجید تمنا کے پیٹ کی طرح تھر تھراتا رہتا تو ہم ایک دو دوست اس تھرتھراہٹ سے بہت لطف اندوز ہوتے اور اُستادِ محترم عابد صدیق، سہیل احمد خان اور ڈاکٹر معید قریشی کو دیکھ لینے کے باوجود شفیع طاہرؔ کو شاعر ماننے میں متامّل ہو جاتے لیکن دو تین ہفتے قبل معلوم ہوا کہ شفیع طاہرؔ صاحب نہ صرف شاعر تھے بلکہ ایسے شاعر تھے جو غالب و داغ کی طرح شاگردوں کا با قاعدہ سلسلہ بھی رکھتے تھے۔ خادم حسین مخفی نے خود کو شفیع طاہرؔ کا شاگرد بتایا تو مجھے خوشگوار حیرت ہوئی۔ اس لیے کہ میں نے اُردو مجلس کی دو تین نشستوں میں خادم حسین مخفی کا کلام سنا اور شعری میدان میں اُن کی مہارت، تخیّل، جذبے اور صنّاعی کی کھُل کر داد دی ہے حالانکہ خادم حسین مخفی کا تعلق دو چار سال کے فرق کے ساتھ ہماری نسل اور ایج سے ہے۔ پھر ہم نے تو ایم اے، پی ایچ ڈی تک کی

سطح تک کی تعلیم حاصل کی اور تربیت پائی ہے جبکہ خادم حسین مخفی نے ۱۹۵۶ء میں آنکھ کھولی۔ میٹرک تک تعلیم حاصل کی اور اس کے بعد زمینداری اور مقامی سیاست میں مصروف ہو گئے۔ مجھے عابد صدیق صاحب جیسے استاد میسّر آئے لیکن چند غزلوں، ایک دو نظموں اور کچھ فردیات سے آگے نہ بڑھ سکے جبکہ مخفی صاحب تو تقریباً تمام اصنافِ سخن اور کئی شعری مجموعوں اور مثنویات کے خالق ہیں لیکن نور پور نورنگا جیسے دیہاتی اور دُور اُفتادہ علاقے اور کم تر سندی تعلیم کے باوجود "مخفی" تخلص رکھنا بجائے خود حیران کن ہے کہ اسداللہ خاں غالبؔ نے کہا تھا کہ:

ہوں ظہوری کے مقابل میں خفائی غالب
میرے دعویٰ پہ یہ حجّت ہے کہ مشہور نہیں

ظہوری، خفائی اور مخفی کے تخلص ظاہر کرتے ہیں کہ خادم حسین مخفی کی سندی تعلیم بے شک کم ہو لیکن اپنے مطالعے کے حوالے اور فن کے حوالے سے کسی سے پیچھے نہیں اور اس کے لیے ان کی تصانیف کا سرسری جائزہ لینا ضروری ہے مثلاً خادم حسین مخفی کی اب تک دس کتابیں شائع ہو چکی ہیں جن میں حمد و نعت، غزلیات، مثنویات، ڈوہڑے، اکھانڑ اور موضوعاتی نظمیں شامل ہیں۔ خادم حسین مخفی کی کتب کی ترتیب، "اجاں توں رُسدیں، اے سب تساڈا اکرم ہے آقا، گھیکار، منظوم داستاں سیف الملوک، کھٹیا وٹیا، گوجھی پوچھی، کرنڈی بھرنڈی، لیکھا چوکھا"، لکھیٹاں کلام اور مخفی دی مثنوی شائع ہو چکی ہیں جبکہ "مہٹیں سٹھٹیں"، مثنویِ مخفی اردو، اور کلامِ مخفی اردو منتظرِ اشاعت ہیں۔ خادم حسین مخفی کی فکر اور شاعری پر اسلامی ثقافت کی گہری چھاپ ہے۔

انہوں نے بہاول پوری اسلامی کلچر کا گہرا مطالعہ کیا ہے بلکہ یوں کہنا چاہیے کہ اُنھوں نے اس معاشرت و ثقافت کو اپنی شخصیت میں سمویا ہے کہ اس مشقّت کے بغیر ''شاعری'' تو ہو جاتی ہے لیکن اکھاٹ اور ضرب المثل اس کا حصہ نہیں بنتے۔ اس حوالے سے زیرِ نظر مجموعۂ کلام ''مہٹیں سٹھٹیں'' کو دیکھا جائے تو دو امور سب سے پہلے ہماری توجہ کا مرکز بنتے ہیں اور یہ دونوں امور اس کتاب کے عنوان کے حوالے سے ہیں۔ اس عنوان کے دو ٹکڑے یعنی ''مہٹیں'' اور ''سٹھٹیں'' خاص دہلی اور لکھنؤ کی اردو معلیٰ میں شامل نہ ہوں تو بھی گرد و نواح دہلی اور لکھنؤ سے بہاول پور تک کے سارے علاقے میں بولے جاتے ہیں۔ پہلا لفظ ''مہٹیں'' طعن و تشنیع کے معنی میں رائج ہے جبکہ ہندوستان بھر میں شادی بیاہ کے موقع پر سمدھی بطور خاص سمدھنیں اور اُن کے عزیز و اقارب جس طرح کی ''گالیاں'' دیتے تھے۔ یہ لفظ ان معنوں میں استعمال اور بولا جاتا ہے لیکن اب وہ شادیاں، شادیوں کے وہ طور طریقے اور وہ رسم و رواج ہی نہیں رہے تو یہ لفظ بھی کہاں رہے گا؟ اور یوں خادم حسین مخفی مبارک باد کے مستحق ہیں کہ وہ ضرب الامثال کو برتنے کے علاوہ بہت سے الفاظ کو ازسرِ نو زندہ کر رہے ہیں تاکہ پرانی ثقافت اور اُس کی یادیں موجود رہیں۔ ''مہٹیں سٹھٹیں'' چھوٹے بڑے کئی حصوں پر مشتمل ہے لیکن ان حصوں کو اپنی آسانی کے لیے ہم چار پانچ بڑے موضوعاتی حصوں میں تقسیم کر سکتے ہیں مثلاً حمد و نعت، سلام، غزلیات اور منظومات وغیرہ لیکن میرے نزدیک ہمیں ''موہری اکھر'' کو بھی نظر انداز نہیں کرنا چاہیے جو دراصل مثنوی کی صنف میں خادم حسین نے بطور شعری مقدمہ تحریر کیا ہے۔ اردو میں اس کی سب

سے اچھی مثال مجید امجد کی کتاب ''شبِ رفتہ'' کے ''حرفِ اوّل'' اور بہاول پور میں ظہور نظر کے مجموعہ ''ریزہ ریزہ'' کے مقدمے کی صورت میں ملتی ہے جو نو صفحات اور ساٹھ اشعار پر مشتمل ہے۔ ''موہری اکھر'' میں شاعر نے سچی اور حقیقت پر مبنی باتیں کرتے ہوئے جو سوالات اُٹھائے ہیں منافق اور علم دشمن معاشرے میں اُن کا جواب کسی کے پاس نہیں ہے۔ یہ سوال کم علم، جعلی اور چور شاعر و ادیبوں سے لے کر اُن کمیٹیوں تک کے حوالے سے اُٹھائے گئے ہیں جو نصاب بناتی اور طالب علموں کو گمراہ کرتی ہیں۔

ہمارا شاعر بنیادی طور پر ایک متشرّع شخصیت کا حامل ہے لہٰذا یہ ممکن ہی نہیں کہ اس کی کتاب چھپے اور اس میں حمد، نعت اور سلام نہ ہو جبکہ یہ روایت تو ترقی پسند ادیبوں اور شاعروں کے علاوہ لکھنؤ کے ہندو شعراء تک کی شاعری بطورِ خاص مثنویات میں موجود ہے۔ خادم حسین مخفی نے جہاں ملی نظمیں اور ترانے لکھے ہیں وہاں پاک فوج کو بھی نذرانۂ عقیدت پیش کیا ہے۔ مقبوضہ کشمیر کی آزادی کے لیے بھی مسلمانوں میں جذبۂ جہاد کو اُبھارنے کی کوشش کی ہے۔ جبکہ بہت سی دیگر شخصیات کے علاوہ ہمارے شاعر، محسنِ پاکستان نواب سر صادق محمد خاں خامس عباسی کو بھی نہیں بھولے اور اس کے دو اسباب ہیں۔ اوّل یہ کہ خادم حسین مخفی بھی اسی خانوادے سے تعلق رکھتے ہیں جبکہ نواب صاحب موصوف کی شخصیت ایسی دل آویز ہے کہ ہر شخص اُن سے متاثر نظر آتا ہے۔ میری رائے میں تو نواب صادق محمد خان خامس کی مفصّل سوانح عمری لکھی جانی چاہیئے۔ ''مہٹیں سٹھٹیں'' میں نثری نظم کے علاوہ تقریباً تمام مروّجہ اصناف

ملتی ہیں جو شاعر کی قوتِ شعر گوئی کو ظاہر کرتی ہیں۔ جہاں تک فنِ شعر گوئی کا ذکر ہے تو اس کا اندازہ اس مجموعے کی اس غزل سے ہو جاتا ہے۔ چند شعر ملاحظہ کیجئے۔

بے دی گاں دا آلھا وڈا بھانویں ہووے نِکا چِڈا
او بندہ نی ہوندا چنگاں ہر ہِک نال جو پاوے پھڈا
جیڑھی پیر لَہاوے پٹکے چاوو اُوندا منڈھوں تڈا
مرد سیاٹا اُتھ نئیں ویندا ہووے نہ جِتھ اونکوں سڈا
دشمن کوں کمزور نہ سمجھیں لوتھا ہووے بھانویں جڈا
غافل نہ تھی آ سگدا ہے کہیں ویلے وی موت دا سڈا
اپنٹی خیر جے چہندیں مخفی کہیں دے رَہ وچ کھٹ نہ کھڈا

مطلع ہی ضرب المثل سے شروع ہو رہا ہے اور ضرب المثل ایسی ہے جو اس سے پہلے شاید ہی کسی نے برتی ہو اور جس سے کسی طور بھی اِنکار نہیں کیا جا سکتا لیکن اس غزل کا تیسرا شعر مطلع سے بھی بڑی حقیقت کی طرف اشارہ کرتا ہے اور ایک نئی ضرب المثل کو تخلیق کرتا ہے۔ اس غزل کی ایک اور خصوصیت یہ ہے کہ اس کے اشعار کے ذریعہ انسان کی اخلاقی تربیت ہوتی ہے اور یہ معاملہ کسی ایک شعر تک محدود نہیں بلکہ غزل کے سبھی شعر اس خصوصیت کے حامل ہیں۔ اس غزل میں منظر نگاری کا کیف بھی سر چڑھ کر بولتا اور قاری کو اپنی طرف متوجہ کرتا ہے۔ مثلاً ہم غزل کے تیسرے شعر میں دیکھتے ہیں کہ ایک سر برآوردہ اور عزت و آبرو مند شخص سر پر پگڑی باندھے کسی بیری کے درخت کے نیچے سے گزرتا ہے لیکن درخت کی خاردار شاخیں پگڑی سے اُلجھتی ہیں

اور پگڑی سنبھالنے اور آئندہ کے لیے اس طرح کے سانحے سے بچنے کے لیے بیری کے درخت کو جڑ سے اُکھاڑ دینا پڑتا ہے۔ اُن اشعار کا درجہ خود بخود بلند ہو جاتا ہے۔ جو کسی دوسرے فنِ لطیف کو اپنا جز بناتے اور مزید آرائش کا سامان کرتے ہیں۔ اس غزل کی تیسری خوبی، اس کی مختصر ترین بحر ہے۔

خادم حسین مخفی بنیادی طور پر نظم گو شاعر ہے لیکن ان کی غزلیں بھی قابلِ توجہ ہیں اور اُن سے صرفِ نظر نہیں کیا جاسکتا۔ مثال کے طور پر مندرجہ ذیل غزل کے چند شعر دیکھیے:

خزاں رسیدہ چمن میڈے وچ خدا کرے جو بہار آوے
مِٹے میڈے دل دا درد تے غم سکون راحت قرار آوے

بلھا تے دلبر کوں نال اپنے سنڑیساں درداں دے حال اپنے
خدا کرے جو میڈا پُنل اج اڈِاہیں موڑی مَہار آوے

سجنڑ میڈے نال بولے کِھل تے لہاواں سِک مَیں سجنڑ کوں مل تے
میڈی حیاتی دے وچ خدایا کوئی تاں اَجھی ڈِینہوار آوے

صرف یہی نہیں بلکہ ''مہٹیں سٹھٹیں'' میں بہت سی غزلیں تغزّل کی تمام خصوصیات کی حامل ہیں۔ زیرِ نظر غزل میں ایک اضافی خوبی یہ بھی نظر آتی ہے کہ اس کے ہر مصرعہ کو برابر ٹکڑوں میں تقسیم کیا جاسکتا ہے اور یہ دونوں ٹکڑے عام طور پر مسجع اور مقفٰی بھی ہیں۔ خادم حسین مخفی نے صرف غزلیں ہی نہیں کہیں بلکہ دوغزلے، سہ غزلے

، چہار غزلے حتیٰ کہ آٹھ غزلے تک بھی کہے ہیں اور یہ اس وقت ممکن ہے جب شاعر کے پاس قوافی کا وافر ذخیرہ موجود ہو۔ ہم دیکھتے ہیں کہ اردو میں غالب کے دو چار ہی دوغزلے ہیں۔ اسی طرح داغ دہلوی نے کئی دوغزلے ارشاد فرمائے ہیں۔ خادم حسین مخفی کے ہاں ایک خاص الخاص چیز ''ریختہ'' کی وہ صورت ہے جو ہمیں سب سے پہلے امیر خسرو کے ہاں نظر آتی ہے لیکن امیر خسرو صرف اردو اور فارسی زبان کو ملاتے ہیں جبکہ خادم حسین مخفی اردو مصاریع کے ساتھ فارسی کے علاوہ سرائیکی مصرعے ملاتے اور خوب جوڑ نبھاتے ہیں۔ مثال کے طور پر چند ریختائی صورتیں ملاحظہ کیجیے۔

بے وفائی ہے زمانے دا شعار

'' جور دارد نیشتش با مہر کار ''

ترجمہ: دنیا نے ستم کیے اور مہربانی سے کوئی سروکار نہ رکھا

مُردہ دِل ہن دنیا دے سب مالدار

'' اے پسر با مُردگاں صحبت مدار ''

ترجمہ: اے بیٹا مُردوں کی صحبت اختیار نہ کر

اتھے پتراں توں سنج بھلی ہووݨ جھڑے نافرمان

''بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان''

جہاں مخفی فارسی مصاریع لکھتے ہیں، وہیں عام قارئین کی سہولت کے لیے اردو ترجمہ بھی دے دیتے ہیں اور ریختہ کی یہ صورتیں زیرِ نظر کتاب میں جا بہ جا ملتی ہیں

اور خادم حسین مخفی کی مہارت کو ظاہر کرتی ہیں۔ یہ بات تو کہنے کی ضرورت نہیں رہ جاتی کہ جو شاعر ضرب الامثال کے معیارات پر پورا اُترتا ہے اس کے لیے علم بیان اور بدیع کی ہیٔت ،حیثیت اور اس کی مثالیں دینا وقت و الفاظ کا ضیاع ہوگا۔ البتہ شاعر سے یہ درخواست ضرور کرنی چاہیۓ کہ وہ اپنا کام دلجمعی سے جاری رکھے کہ اس میں ایک اعلیٰ تخلیق کار کی سبھی خصوصیات موجود ہیں۔ یہاں پر جناب شفیع طاہر کو بھی کریڈٹ دیا جانا چاہیۓ جن کے شاگرد اتنی اعلیٰ درجے کی شاعری سے سرائیکی زبان و ادب کا دامن گراں بار کر رہے ہیں۔

پروفیسر ڈاکٹر شفیق احمد
محقّق ،مصنّف ،ناوِل نگار ،ناقد
سابق ڈین فیکلٹی آف آرٹس ،صدر شعبۂ اُردو،
اسلامیہ یونیورسٹی بہاول پور

مہاگ اکھّر

زندگی اللہ سئیں دی ہک نعمت ہے۔ ایندی قدر تے قیمت انسان تیں واجب ہے۔ مختصر جھئیں زندگی ہر بشر کوں بخشی گئی ہے تیں اونکوں گزارݨ دا اختیار وی ڈے ڈتا گئے۔ بندہ چنگے انداز نال زندگی گزار کے اینکوں بہار بݨا سگدے۔ رب سچّے ساکوں بے شمار انعام ڈے رکھین جنھاں دا احساس ساکوں بہوں گھٹ ہے۔ اے کاغذ تے قلم دا امین ہووݨ یا شاعر تیں ادیب ہووݨ وی مولا کریم دے انعامیں وچوں ہک انعام ہے۔

کجھ ڈینہہ پہلے ہک مردِ درویش نال ساڈی ملاقات تھئی ہے۔ طبیعت خوش تھی گئی۔ انھاں دا کلام سݨ تے جی نہال تھی گئے۔ اصل وچ میڈے شاگرد سئیں گل محمد چانڈیہ دے نال تشریف گھن آئے ہن۔ انھاں اے شفقت کیتی اے جو اپݨی کتاب ''گوجھی پوجھی'' وی عطا کیتی ہے۔ یقین فرماؤ بہوں خوشی تھئی اے۔ اللہ انھاں کوں دیرگاہ سلامت رکھے تے او آپڑیں ماء بولی سرائیکی دی وادھو وادھ خدمت کریندے راہون۔

ایں وقت انہیں دی نویں کتاب مہٹیں سٹھٹیں دا مسودہ میڈے کول ہے۔ تیں گل محمد چانڈیہ میکوں پڑھ تے سݨویندے پیٹھن۔ ماشاءاللہ، سبحان اللہ بہوں

پیاری کتاب اے۔ بہوں ستھرا کلام اے، اللہ سئیں سردار خادم حسین مخفی صاحب کوں بہوں صلاحیتاں عطا کیتن جنھاں وچوں ہک وصف زبان داوی ہے۔ ڈوں مٹھیں زبانیں یعنی فارسی تے سرائیکی تیں انھاں کوں وڈی دست گاہ حاصل ہے۔ او نظم تے غزل ڈوہیں اصناف تیں یکساں قدرت رکھدن۔ رباعی وچ وی انھاں کوں وڈی مہارت حاصل ہے۔ تضمین لکھݨ دے فن وچ وی کافی لیاقت رکھدن۔ فارسی مثالیں تے مصرعیں تیں اپݨی رباعی وچ اینجھے سوہݨیں انداز نال تضمین پدھیندن کہ جی خوش تھی ویندے۔

ایں کتاب وچ انہیں دیاں اکثر اصناف شامل ہن جنھاں وچ نظماں، غزلاں، رباعیاں، ڈوہڑے سب شامل ہن ۔ ہر پھُل دی اپݨی خوشبو ہے۔ ہر صنف دا اپݨا لطف ہے۔ مخفی صاحب دی اے شان ہے جو ہر صنف نال انصاف کریندن۔ مالک حقیقی انھاں کوں ابلاغ دی بھرپور طاقت عطا کیتی ہے۔ انھاں کوں دین دا جذبہ وی ودیعت ہے۔ قومی سوچ وی دان کیتی گئی ہے۔ او بہوں قیمتی نصیحتاں وی کریندن تیں نویاں نسلاں واسطے رہبری دا فریضہ وی انجام ڈیندن۔ سرائیکی دے ایں غالب دیاں نظماں تاں نظماں انھاں دیاں غزلاں وی حکمت بھریاں ہن۔

اینویں محسوس تھیندے جو حضرت مخفی بامقصد شاعری دے قائل ہن ۔ انھاں دی محبت و خلوص، پاکیزگی دا مظہر ہے۔ زبان دی خدمت دے فریضے

کنیں ہرگز غافل نہیں تھیندے بلکہ اے پیغام ڈیندیں ہوئے ڈسدن جو رب دی ایں ڈات دا حق ادا کرݨ ضروری ہے چھیکڑ نمونہ کلام دے طور انھاں دی ہک غزل دے کجھ شعر پیش کریندے ہئیں۔

میں تاں حاضر ہاں جند وار ڈیساں مگر
او کڈاہیں تاں میڈو اشارا کرے
رب دی قدرت دے جلوے بہوں ہِن مگر
بے بصر آدمی کیا نظارا کرے
رب کنوں کر طلب علم توں نت اوہو
دور دل دا تیڈے جو اندھارا کرے
موت کوں یاد رکھدا ہے نت جو بشر
کیوں نہ دنیا کنوں او کنارا کرے

ساڈی دعا ہے جو مخفی سئیں کوں اللہ لمبی حیاتی عطا کرے تے او اپݨیں زندگی دا زیادہ وقت فن دی خدمت تے قوم دی رہنمائی دے وچ صرف کریندے رہ ونجن تاکہ عنداللہ ماجور و عندالناس مشکور راہون۔

پروفیسر ظہور احمد فاتح

تونسہ شریف

سماجی اتے ثقافتی قدراں دارا کھا-سردار خادم حسین مخفی

زمانہ جتلا ترقی کر ونجے ، دریافتاں اتے سائنسی ایجاداں بھانویں عین عروج کنوں وی اگاں تے سفر کر ونجن ،بھل بندہ جیکر بندگی نہ سکھیا تاں کیا سکھیا۔ بے محابا اجو کی ترقی بندے کوں اعصابی اتے روحانی تھکیڑے توں نی کڈھ سگی ۔ بدلدے سماجی اتے معاشی منظر نامے اجو کے بندے کوں (Allination) دا سونہاں کر کھڑائے۔اج ان دھن دی کثرت دے باوجود بندہ ناشکرا اتے ناپھرائی دا استعارہ بݨ کھڑ وتے۔ بورژوا طبقے پرولتاریاں کوں مُتوں مکاوݨ دے اہر کرݨ وچ لگے پن۔عالمگیریت دے دروہ اتے منگیے تنگیے تریخی نظریات،مقامی ماہݨو دی تہذیبی سنجاݨ اتے کلچرل رہتل کوں مسخ کرݨ کارہن۔ایں ویلے اَجھیں تخلیق کار دی اہمیت وادھو وادھ ہوندی ہے جیڑھا خلقت کوں پتوں پتیں دا سونہاں کرے۔ سردار خادم حسین مخفی ہک اَیجھا قادرالکلام شاعر ہے جیڑھا روہی دی رہتل اتے سرائیکی وسوں دیں سماجی،ثقافتی قدراں (values) دا محافظ اتے راکھا ہے۔مخفی سئیں بے پناہ بصیرت رکھݨ والے شاعر ہن۔انھاں کوں کلاسیکل طرزِ احساس دا شاعر آکھیا ونج سگدے۔کیوں جو جدّت دا ہر اہم تجربہ روایت دی بھوئیں تے پھپھڑ دے۔ات واسطے مخفی سئیں دا کلام روہی دی ثقافتی خوشبو نال نت نرویا

جا پدے۔ ''مہٹیں سٹھٹیں'' اُنھاں دا ہِک اِیجھاں شعری گلدستہ ہے جیندے وچ سماج سُدھار، اخلاق سُدھار اتے بندے دی روحانی تکڑائی اتے ذوقی یکجائی دا سامان موجود ہے۔ مخفی سئیں زبان اتے بیان تے عبور رکھݨ والے شاعر ہِن۔ اُنھیں دی شاعری اُنھاں دی شخصیت وانگوں سنجیدہ، متین اتے نجیب جا پدی ہے۔ مخفی سئیں ہِک حساس شاعر اتے سچا ک تخلیق کار ہِن۔ آپ دے تخیّل دی پرواز ہمہ گیر اتے بھوں اُچیری ہے۔ بنیادی طور تے مخفی سئیں خیر دے فروغ سانگے شعر آہدن۔ بُرائی اتے شرکوں مار مکاوݨ دے تر لے اُنھاں دے شعراں وچ موجود ہِن۔ تہذیب نال جڑت، ثقافت نال رَلت اتے وسیبی اقدار نال پیار کھیں وی وݙے تخلیق کار دا اُتم سوبھا گا وصف ہوندے۔ مخفی سئیں چونکہ روہی نال تعلق رکھݨ والے شاعر ہِن اتے شخصی حوالے نال بے پناہ محبت کرݨ والے ماہنو ہِن، انھاں دی شخصی زندگی وی باوقار اتے با اتبار ہے۔ انھاں دی شعری زندگی وی انھاں دی ریاضت اتے جگاریاں دی گواہ ہے پئی۔ مخفی سئیں ہمہ جہت تخلیق کار ہِن۔ انھاں دا قلم رواں رہندے، متحرک رہندے اتے اَٹھے ویلے لعل و گہر اُگلیند ا رہندے۔ حمد، نعت، مناقب، شخصی قصائد، مسدس، رباعی، قطعہ، سرائیکو، مثنوی اتے ڈھگ صنفاں تے عبور رکھݨ والے شاعر مخفی سئیں سرائیکی وسوں دے بھاگ وند تے سوجھل شاعر ہِن۔ انھاں دی شاعری وچ وسوں دی ثقافت اتے وسو واٹاں دی حیاتی دے سبھے رنگ پوری ترنگ سودھے موجود ہِن۔ انھاں دی مذہبی شاعری سوز

اتے گداز دا دل چھکواں مرقع ہے۔مثال طور

توں خالق ہئیں توں مالک ہئیں توں رازق ہیں توں ہیں قادر

موٴخر توں ، مقدّم توں ، توں ہئیں باطن اتے ظاہر

قوی ، واحد ، احد ، واجد توں ہئیں اوّل اتے آخر

غنی ، ہادی ، ولی ، باعث تیڈا ہر اِسم ہے طاہر

بشر کُئی نی سمجھ سگدا نرالے کم تیڈے اللہ

تیڈی عظمت اتے قدرت دی حد کئینی میڈے اللہ

مخفی سئیں صاحبِ عرفان ہستی ہن ۔ انھاں دا سینہ مدینے دی سِک دا محور و مرکز ڈِسدے۔انھاں دا نعتیہ کلام حبِّ رسولؐ دا استعارہ جاپدے۔

سِک دِل وچ ہئی دیرینہ

ونج ڈیکھاں شہر مدینہ

رب آس پچئی ہے دل دی

آ ٹھاریم سڑدا سینہ

مدحتِ اہل بیت ''مھٹیں سٹھٹیں'' دا سنجا پو وصف اے مخفی سئیں واقعۂ کربلا کوں موثر انداز اچ بیان کرݨ دا گر جاݨدن۔حسینؑ پاک دی شجاعت اتے بہادری کوں اتے اُنھاں دی عظمت کوں پرتاثیر انداز وچ بیان کریندن۔

حسینؑ پاک دینِ حق دا ڈے گیا پیام ہے
حسینؑ کیتا دینِ حق توں گھر فدا تمام ہے
حسینؑ وانگ رب دا کئی نہ پڑھ سگیا کلام ہے
حسینؑ تے خدا بھیجیندا رحمتاں مدام ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

سردار خادم حسین مخفی دا اے شعری مجموعہ موضوعات دی پیش کش پاروں وی اہمیت دا حامل ہے اتے ایں مجموعے اندر فصاحت اتے بلاغت دے رواں ساگروی موجود ہن ۔ روزمرہ دے استعارے، محاورے، پہاکے، ضرب الامثال اتے کنایہ تے قرینہ سبھے اوصاف موجود ہن جیڑھے مخفی سئیں دی شعری قدرت دی گواہی ڈیندن اتے اُنھاں کوں سرائیکی وسوں دا مہان شاعر منویندن ۔ آ وَ رَل تے سئیں دی تہذیبی شاعری کوں دل دی اَکھ نال قرأت کروں۔

پروفیسر عمران میر
صدر شعبہ سرائیکی گورنمنٹ ڈگری کالج
ڈیرہ غازی خان

خادم حسین مخفی - ہک پختہ کار شاعر

شاعری واسطے ماحول دی مطابقت ضروری ہے یعنی جیڑھا شاعر جیڑھے ماحول وچ رہندا پے او اپنڑے ہوں ماحول تے ہوں کلچر دے ورت ورتاوے دی ترجمانی کریندے۔ سیاسی ماحول، معاشی مسائل تے لوکاں دے ڈکھ سُکھ دا مکمل ادراک ہوونڑ وی ہک اچھے شاعر دی نشانی ہے۔ مخفی صاحب بلاشبہ ہک اچھے شاعر ہن۔ اساں دُعا منگدے ہئیں مخفی صاحب دیر تک جیندے رہون۔ اُنھاں دی کتاب ''مہٹیں سٹھٹیں'' میڈی دھرتی دے شاعر گل محمد چانڈیہ دے ہتھوں پڑھنڑ کوں ملی ہے۔ ایں ضخیم کتاب وچ تقریباً ہر صنفِ سخن تے طبع آزمائی کیتی گئی ہے۔ شاعر اصناف تے بجور تے مکمل گرفت رکھیندے۔ اُمید کرینداں، زیرِ نظر مجموعہ (مہٹیں سٹھٹیں) وی مخفی صاحب دیاں ڈوجھیاں کتاباں وانگوں اُنھاں دے ہک پختہ کار شاعر ہوونڑ دا حوالہ بنڑسی۔ صدیاں تے محیط شاعری دا اے سفر کڈاہیں پراٹا لگیسی تاں لوک آکھسن جو مخفی صاحب اپنڑی رمز وچ بہوں سوہنڑا سفر کر گیے، ادبی نظریے وچ نشابر نظر آندے۔ جتھاں بہاول پور دی ادبی تاریخ دا ذکر تھیسی تاں قابل شاعراں وچوں مخفی صاحب دا ناں وی سرِفہرست کھڑا ہوسی۔ کتاب ''مہٹیں سٹھٹیں'' تساڈے ہتھیں وچ ہے ایں کتاب دا مطالعہ کر تے تساکوں ضرور چس آ ویسی۔

اقبال سوکڑی

صدارتی ایوارڈ یافتہ شاعر)

اللہ سوہݨے دی عطا

دنیا دا کوئی وی علم ہے میڈے اللہ سوہݨے اپݨیں بنداں کوں اپݨی مرضی مطابق عطا کر ڈیتے۔ شاعری وی ہِک علم ہے۔ میڈے اللہ سائیں جِس قابل کہیں کوں سمجھئے اُس بندے دی اوقات مطابق اُس کوں عطا کر چھوڑئے۔ اللہ سوہݨے جناب خادم حسین مخفی کوں شاعرانہ علم عطا کر کے انھاں کوں عزت تے مقام نال اتنا نوازیئے کہ جناب خادم حسین مخفی دے ہم عصر شاعر انھاں کوں بابائے سرائیکی، معلّمِ اَخلاق تے محسنِ سرائیکستان دا خطاب ڈیوݨ تے مجبور ہو گئین۔ جناب خادم حسین مخفی صاحب دا اے حق ہا جہڑا اُنھاں دے شاعر بھرانواں اَدا کر تے اپݨاں فرض پورا کیتے۔ جناب خادم حسین مخفی صاحب ہِک درجن کتاباں دے مصنف ہِن۔ شاعری دیاں ساریاں صنفاں دے وِچ جناب مخفی صاحب ودھ توں ودھ کمال ڈکھائیے۔ جیویں دانشوراں دا قول ہے کہ شاعر پیدا تھیندن، بݨدے نئیں تے اے اللہ سائیں دی عطا ہے جیکوں چاہوے عطا کر ڈیوے۔

بے شک ساڈے پیارے تے من بھانوݨے شاعر جناب خادم حسین مخفی اپݨی مثال آپ ہِن۔ میڈے اللہ سائیں اُنھاں کوں ایں شاعرانہ علم نال اتنا نوازیئے کہ اُنھاں کوں بابائے سرائیکی دے ناں نال پکاریندئے۔ اے بہوں فخر دی گال

ہے کہ سرائیکی وسیب وچ جناب خادم حسین مخفی دیاں تخلیقات کوں بہوں محبت تے ذوق شوق نال پڑھیا، سݨیا تے سمجھیا ویندے۔ ساڈی آنوٹ والی نسل جناب خادم حسین مخفی دی شاعرانہ صلاحیتاں کنوں ہمیشہ فیض یاب تھیندی رہسی۔

میڈی دُعا ہے، میڈا اللہ سائیں جناب خادم حسین مخفی دے قلم کوں مزید وسعت عطا فرماوے تے او قدم قدم تے اللہ دی امان اچ راہوِن۔ اُنھاں دی ہر کتاب اچ نویں توں نواں رنگ شامل ہے۔ انھاں دی تازہ کتاب ''مہٹیں سٹھٹیں'' وی اپݨاں ہک نواں رنگ گھدی آندی ہے جیڑھی ادب نواز لوکاں کیتے ہک بہوں وڈا تحفہ ثابت تھیسی۔ بہوں ساریاں دُعائیں نال بابائے سرائیکی جناب خادم حسین مخفی کوں ناچیز اپݨی باقی زندگی دیاں یاداں دے وچ شامل رکھدیاں ہویاں انھاں دی ایں ادبی خدمت کوں سلام پیش کر کے روحانی تسکین حاصل کریندا راہسی۔

ملک سونا خان بے وسؔ

ایم ایم روڈ ڈُلے والا

ضلع بھکر

مٹھیں سٹھڑیں

ادبی کیمیا گر

سردار خادم حسین مخفی دی شخصیت کہیں وی تعارف دی محتاج نئیں۔ خدا گواہ ہے جو خادم حسین مخفی جیڑھا ادبی کم کیتے تاریخ وچ کہیں ہئی ادبی شخصیت نے اینجھا کم نی کیتا۔ مکمل ادبی شناسائی بحر، عروض دی مہارت تے صنعت دی بٹاوت انھیں دے کمالِ فن دالا زوال تے بے مثال ہنر ہے۔ خادم حسین مخفی ڈھیر ساریں مجموعیں دے خالق ہووݨ دے نال نال سیف الملوک، کرنٹی بھرنٹی تے لکھیٹاں کلام جہیں مجموعیں دے وی خالق ہِن۔ اے ترائے مجموعے ساڈی سرائیکی زبان دے عظیم ترین مجموعے ہِن اور صدارتی ایوارڈ دے مستحق ہِن۔ خادم حسین مخفی اپݨی بے پناہ ادبی صلاحیت نال ادب کوں بے بہا اُچا مقام بخشے۔ خادم حسین مخفی ادب کوں اَبدی عروج ڈے کے سرائیکی ادب کوں اَمر کر ڈِتے۔ خادم حسین مخفی ادبی تخلیقی کم دے نال نال ادبی تقریبات تے سرائیکی وسیب دے ادبی تقاضے وی بھرپور طریقے نال سرانجام ڈِتن۔ میکوں یقین اے جو خادم حسین مخفی ادب کوں جیڑھی شان تے سنجاݨ عطا کیتی ہے اے کوئی گھٹ نئیں مگر ایندے باوجود وی مزید بہوں کجھ ڈیوݨ دی صلاحیت رکھدن۔ خادم حسین مخفی کوں سرائیکی ادب تے سرائیکی وسیب نے بابائے سرائیکی دا خطاب ڈے کے اپݨا حق ادا کر ڈِتے تے اے ایندا حق وی ہا۔

فقیر عبدالرحمٰن اختر،

قصبہ گجرات ضلع مظفر گڑھ

خادمِ سرائیکی توں بابائے سرائیکی توڑیں

خودکوں خادمِ سرائیکی سڈ واوݨ والا سردار خادم حسین مخفی تحصیل وضلع بہاول پور دے مضافاتی علاقے نور پور نورنگا دے نال ملحقہ موضع کوڑا رونجھا دے رہائشی زمیندار سردار عاقل محمد خاں دے گھر 1956ء کوں پیدا تھیا۔ سردار عاقل محمد خان جیڑھے جو خود وی ہک شاعر، ادیب اتے ادب نواز انسان ہن، فن تے فنکاراں دے قدردان ہن۔ خواجہ غلام فریدؒ دا دیوان اکثر و بیشتر پڑھدے رہ ویندے اتے علمِ موسیقی نال گہرا لگاؤ رکھیندے ہن تے موسیقی دی باقاعدہ تعلیم شام چوراسی گھرانے دے نامور کلاسیکل گائیک استاد سلامت علی خان صاحب کنوں حاصل کیتی ہانے۔ استاد سلامت علی خان صاحب چھی چھی مہینے تک سردار عاقل محمد خاں صاحب دے کول رہ ویندے ہن۔ ڈُور ڈُور کنوں نامور شاعر، قوال، کلاسیکل گائیک، نیم کلاسیکل گلوکار اتے سازندے انھاں دے کول حاضری ڈیندے، اپݨے فن دا مظاہرہ کریندے اتے داد مراد حاصل کریندے ہن۔ سردار عاقل محمد خان ڈاڈھی سوہݨی شکل وصورت دے مالک ہن۔ خوش اخلاق، خوش گفتار تے نہایت ملنسار انسان ہن۔ متانت، سنجیدگی اتے وجاہت وچ اپݨاں ثانی نہ رکھدے ہن۔ اُنھاں دی سخاوت، مہمان نوازی تے غریب پروری دور دور تک مشہور ہئی۔ دیسی پردیسی،

سونہیں، اڻ سونہیں لوک آ تے مہمان تھیندے ہن اتے ہر بندے کوں بلا امتیاز کھٹ بسترا، روٹی مانی، حقّہ پاڻی اتے لوڑ دی ہر شے مِل ویندی ہئی اتے جتنے ڈیہاڑے کئی مہمان ریہا پیا رہ ونجے ہا کئی پُچھ پرتیت یا روک ٹوک کیناں ہوندی ہئی۔ جیڑھے غریب آدمی دے کپڑے پراڻے تھی ونجن ہا اونکوں نویں کپڑے وی مل ویندے ہن اتے بیمار تھیوݨ والے کوں دوا دارو دا خرچہ وی مل ویندا ہا بلکہ کجھ لاوارث آدمی تاں مستقل اتھائیں رہ ویندے ہن۔ جنھاں وچ ہک جندو خان لوٹھڑ، پیا وسو خان رونجھا اتے تریجھا رمڻ خان ناں دا بندہ شامل ہا۔ اے فوت تھے تاں انھاں دے کفن دفن دا فی سبیل اللہ انتظام وی سردار عاقل محمد خان کیتا ہا۔ اُنھاں دی انسان دوستی دا ہک واقعہ جیڑھا پراݨے لوکاں وچ مشہور ہے او اے ہے جو جڈاں 1947ء وچ پاکستان وجود وچ آیا تاں ہندوستان وچوں مسلمان پاکستان وچ تے پاکستان دے علاقیاں وچوں ہندو ہجرت کرڻ لگے تاں ہندوستان وچ مسلماناں دا قتلِ عام اتے اُنھاں دی ڈیکھا ڈیکھی پاکستان دے علاقیاں وچ ہندو قوم دا قتلِ عام شروع تھی گیا تاں علاقہ نورپور دے گردونواح وچ رہݨ والے کافی سارے ہندو لوک سردار عاقل محمد خان دی پناہ وچ آ گئے جنھاں کوں سردار عاقل محمد خان اپݨے اسلحہ بردار جواناں اتے اپݨے فوجی دوست غلام قادر خان بلوچ دی نگرانی وچ بحفاظت ڈیرہ نواب صاحب دے مہاجر کیمپ وچ پچوایا۔

سردار عاقل محمد خان صاحب جڈاں چنݨ پیر، اوچ شریف، جلال پور پیروالہ یا احمد پور وسا خی میلے تے ونجن ہا تاں ڈھیر سارے غریب لوکاں اتے دوستاں کوں

نال گھن ویندے ہن۔ اُنھاں دا سارا خرچہ خود برداشت کریندے ہن اتے واپسی ویلے اُنھاں دوستاں دے گھراں واسطے مٹھائی دے لوٹے بھروا تے نال ڈے چھڑیندے ہن۔

سردار عاقل محمد صاحب نال میڈے والد صاحب دی گھاٹی یاری دوستی ہئی اتے خادم حسین مخفی نال میڈی دوستی ہئی۔ میں اپنڑے والد صاحب دے رلّے وی سردار عاقل محمد خان صاحب دی زیارت دا شرف کئی واری حاصل کیتا اتے کلھیں وی جڈاں خادم حسین مخفی کول ویندا ہَم تاں اُنھاں دے دیرے اُتے اُتھوں دے لوکاں کنوں سردار عاقل محمد خاں دی سخاوت دیاں گالھیں سنڑدا ہم۔ اولوک ڈسیندے ہن جو سردار عاقل محمد خان ہک دریا دل انسان ہن۔ اُنھاں کڈاہیں کہیں سوالی کوں خالی نئیں وَلایا۔ کہیں بندے اگر گاں دا سوال کیتے تاں اونکوں گاں دان تھی گئی ہے تے کہیں بندے اگر منجھ دا سوال کیتے تاں اونکوں منجھ مل گئی ہے۔ کہیں سوالی اُٹھ دا سوال کیتے تاں اونکوں اُٹھ دی مہار پکڑا ڈتی ہینے اتے کہیں گھوڑی دا سوال کیتے تاں اونکوں گھوڑی تے چڑھا تے روانہ کیتا ہینے۔ اللہ اَتے اللہ دے رسول صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلم اتے اہلِ بیت اطہار نال سچی محبت کریندے ہن۔ اپنڑی جاگیر وچوں ہک کھوہ داناں حضرت علی مشکل کشا شیرِ خدا دے نامِ نامی دی نسبت نال مشکل کشا والا کھوہ رکھیا ہویا ہانے اتے اوندی آمدن پیراں فقیراں وچ اتے غریباں مسکیناں وچ فی سبیل اللہ تقسیم کر ڈیندے ہن۔ او کھوہ تاں ہنڑ ختم تھی گئے پر اُوں جاتے جیڑھے گھر موجود ہن اوں جا کوں ہنڑ وی مشکل کشا والی وستی سڈ یا ویندے۔

اتنے وڈے زمیندار رہووݨ دے باوجود سردار عاقل محمد خان دی طبیعت وچ سادگی، عاجزی اتے نیازمندی کُٹ کُٹ تے بھری ہوئی ہئی۔ خودکوں پنجتنی ملنگ سڈویندے ہن۔ سرائیکی زبان وچ شاعری کریندے ہن اتے ''ملنگ تے عاقل'' تخلص کریندے ہن۔

خادم حسین مخفی دے گھر دا ماحول علمی تے ادبی ہا اتے فطرت وچ شاعری دا گݨ موجود ہا، ایں گاٖلھوں مخفی صاحب ٻلپݨ وچ شعر آکھݨ شروع کر ݙتے ہن۔ سکول دے زمانے وچ وی اکثر ادبی پروگراماں وچ حصہ گھندے رہ ویندے ہن۔ او چھوٹے لاکنوں ہی ذہین، فطین اتے خداداد صلاحیتاں دے مالک ہن۔ او شاعری دی مشق اتے کتاباں دا مطالعہ جاری رکھی رہ ڳئے اتے ماہرِ فن استاداں کنوں رہنمائی وی گھندے رہ ڳئے۔ اتے آخر کارفنِ شاعری، عروض تے بحور، صنائع بدائع اتے قواعد وضوابط وچ پختہ کارتھی ڳئے۔ قافیہ، ردیف تے تمام اصنافِ سخن دا پورا علم حاصل کرتے تقریباً 20 سال دی ریاضت دے بعد 34 سال دی عمر وچ سرائیکی قوم اتے سرائیکی زبان وادب دی خدمت دا سچا جذبہ گھن تے میدانِ علم و ادب اتے میدانِ عمل وچ قدم رکھ ݙتونے تے سب توں پہلے 1990ء وچ ݙوہڑے اتے قطعے دی صنف وچ ہک کتابچہ ''اجاں توں رُسدیں'' دے ناں نال چھپوایا جیندے وچ ''اجاں توں رُسدیں'' دی ردیف تے بہوں سارے ڈوہڑے لکھ تے اپݨے قادرالکلام شاعر ہووݨ دا ثبوت ݙے ݙتا۔ 1991 وچ نعتیہ کلام تے مشتمل ہک کتابچہ ''اے سب تساݙا اکرم ہے آقا'' چھپوایا۔ اڳلے سال 1992ء

وچ پہلی کتاب ''گھیکار'' دے ناں نال چھپوا تے ترائے سالاں وچ ترائے کتاباں چھاپݨ دا اعزاز حاصل کر گھدا۔

ایندے فوراً بعد ہی جگ مشہور داستان سیف الملوک کوں نویں سروں خالص سرائیکی زبان وچ اپݨے لاجواب شعری محاسن دے نال منظوم کرݨ شروع کیتا۔ تے پورے چار سال دے طویل عرصے وچ رات ڈینہہ سخت محنت اتے جگارے کٹ تے میڈیاں اکھیں دے سامھݨے ایں قصے کوں مکمل کر تے دلچسپ سرائیکی ادبی سنگت دے پلیٹ فارم توں چھپوا تے وݙے وݙے شعرا اتے دانشوراں کوں حیران کر ݙتا۔

پورے سرائیکی وسیب دے ادبی حلقیاں وچوں دادِ تحسین گھنݨ دے نال نال سردار خادم حسین مخفی محسنِ سرائیکی دا خطاب وی حاصل کر گھدا۔ سرائیکی زبان دے جگ مشہور نامور شاعر سئیں شاکر شجاع آبادی اتے سرائیکی زبان دے پہلے ناول نگار، ادیب تے دانشور سئیں محترم ظفر لاشاری ہوراں ایں کتاب دے بارے اپݨے تبصرے لکھیے اتے مخفی صاحب دی فنی پختگی کوں تسلیم کر تے انھاں کوں محسنِ سرائیکی دا خطاب وی ݙتا۔

سیف الملوک جہیں شاہکار کتاب دے بعد پورے اٹھاراں سال توڑیں مخفی صاحب دی کئی نویں کتاب چھپ تے سامھݨے نہ آ سگی۔ لوکاں اے سمجھیا جو مخفی صاحب سیف الملوک چھاپ کراہیں محسنِ سرائیکی دا خطاب حاصل کرݨ دے بعد مطمئن تھی تے بہہ گن لیکن سردار خادم حسین مخفی طور تے تخلیقی عمل وچ سرگرم عمل

ریہے۔اُنھاں 2015ء وچ دینی شعری ادب تے مبنی حمد ونعت دی کتاب ''کھڑیا وٹیا'' اتے 2016ء وچ غزلاں دی کتاب ''گوجھی پوجھی'' اتے 2017ء وچ منظوم اکھاݨاں تے مبنی منفرد اتے مثالی کتاب ''کرݨی بھرݨی'' اتے 2018ء وچ غزلاں، کافیاں، نظماں، منظوم خراج عقیدت اتے انقلابی کلام تے مبنی کتاب ''لیکھا چوکھا'' چھاپ تے بالترتیب چار سالاں وچ چار لاجواب کتاباں سرائیکی ادب تے سرائیکی زبان دے دامن وچ پاتے سرائیکی زبان کوں مالا مال کرڈِتا جیندے نال سرائیکی زبان دا دامن ہیرے موتیاں نال بھرتج ڳیا۔جیندی وجہ نال سرائیکی زبان دا معیار اتے مرتبہ بلند تھی ڳیا۔سرائیکی زبان قابلِ فخر زبان بݨ ڳئی اتے ڈِوجھیاں عالمی زباناں دے مونڈھے نال مونڈھا جوڑ تے ونڄ کھڑی اتے محسنِ سرائیکی سردار خادم حسین مخفی کوں فخرِ سرائیکی دا خطاب وی مل ڳیا۔ ہیں دوران سردار صاحب پورے سرائیکستان وچ تھیوݨ والے علمی ادبی اتے صوبہ سرائیکستان دے قیام واسطے تھیوݨ والے تمام پروگراماں وچ شامل تھیندے رہ ڳئے اتے اپݨے پرجوش اتے لہو کوں گرما ڈِیوݨ والے کلام نال نوجواناں تے سرائیکی قوم دا جذبہ ودھیندے رہ ڳئے اتے نوجواناں کوں سرائیکی صوبہ حاصل کرݨ دی ترغیب ڈِیوݨ واسطے رات ڈِینہہ ہک کرڈِتا اتے صدق دل نال تن من دھن دی بازی لا ڈِتی۔ جیندی وجہ نال پورے وسیب وچ سردار خام حسین مخفی دیاں دُھماں پے ڳیاں۔ ہر پاسے ہُل ہُل مچ ڳئی، اُبھے توں لمے تئیں اتے سکھر توں بکھر تئیں سردار خادم حسین مخفی دی مقبولیت ودھ ڳئی۔سرائیکی زبان دے اکثر پروگرام تے مشاعرے اُنھاں

دی زیرِ صدارت تھیوݨ لگ پئے تے اُنھاں کوں شیرِ سرائیکستان، شاعرِ سرائیکستان، محسنِ سرائیکستان تے فخرِ سرائیکستان دے علاوہ سرائیکی زبان دی سنڄاݨ، سرائیکی ادب داماݨ اتے استاذ الاساتذہ جہیں خطاب وی ملݨ پئے ڳئے جیندی وجہ کنوں مخفی صاحب دے ہم عصر کجھ شعراء تے تنگ نظر لوکاں وچ حسد اتے بغض دی بھا بھڑک پئی کیوں جو اے وی ہک فطری عمل ہوندے۔ سیاݨے آہدن، انسان دی کامیابی شروع ہی اوں ویلے تھیندی ہے جیڑھے ویلے اوندے نال حسد کرݨ والے پیدا تھی ویندن۔ بقول سئیں ظفر لاشاری دے مخفی سئیں ہک وݙے حوصلے دے مالک اتے مضبوط اعصاب والے انسان ہن۔ او جیڑھے کم دا ارادہ کر گھنن وَل پچھاں مڑ تے نئیں ݙیہدے۔ ایں واسطے انھاں کہیں حاسد، تنگ نظر، نااہل تے جاہل شخص دی مخالفت دی پرواہ کیتیں بغیر اپݨے انھاں شعراں دے اُتے عمل کریندے ہوئیں

؎ منݨ والے سارے من ڳن منکر دا ہے منݨ محال
منکر دی پرواہ نہ کر توں کم رکھ مخفی کم دے نال

؎ دشمن تیݙے ہنر کوں کرݨے ہر حالت وچ عیب شمار
توں ہئیں بھانویں نازک پھُل پر دشمن دی اَکھ وِی ہئیں خار

؎ نہ سݨ احمق دی کھڑ تے کول بک بک
کنی کر تے اُتھوں لنگھ ونڄ توں ٹھک پھک
نہ جاہل نال کر توں بحث علمی
''چہ داند بوزنہ لذّاتِ ادرک''

اپنے قیمتی وقت دا ضیاع کیتیں بغیر مکمل خاموشی اختیار کیتی رکھی تے اپنے انھاں شعراں دی روشنی وچ اپنی محنت، ریاضت، فنی پختگی، صبر، تحمل اتے مستقل مزاجی کنوں کم گھندیں ہوئیں اپنی منزل تے پہنچݨ واسطے مسلسل سفر جاری رکھیا اتے منزلِ مقصود تے پج تے دم گھدا۔ مخفی صاحب خود فرمیندن:

کریندا ہے مسلسل جو بشر محنت زمانے وچ
او کر گھندے بلند حاصل مقام آہستہ آہستہ
جیڑھا ٹردا رہے مخفی اوپج ویندا ہے منزل تے
مہِ نو می شود ماہِ تمام آہستہ آہستہ

(ترجمہ: نیا چاند آہستہ آہستہ ماہِ کامل بن جاتا ہے)

مخفی صاحب داستانِ سیف الملوک کوں منظوم کرتے محسنِ سرائیکی دا خطاب گھن تے اپنی محنت دا مٹھا پھل چکھ چکیے ہن۔ بعد وچ آوݨ والیاں چار کتاباں انھاں کوں سرائیکی زبان دا ماݨ تے سرائیکی ادب دی سنجاݨ، استاذ الاساتذہ، شانِ بہاول پور، فخرِ سرائیکی، محسنِ سرائیکستان، فخرِ سرائیکستان، شیرِ سرائیکستان، شاعرِ سرائیکستان اتے بے ڈھیر سارے قابلِ فخر خطاب تے القابات سرائیکی قوم کنوں ڈوائے۔ ہیں گالھوں اُنھاں دا حوصلہ بلند اتے جذبہ جوان رہ گیا۔ اتے او خوب توں خوب تر دی تلاش وچ سرگرم عمل رہ گئے۔ بقول الطاف حسین حالی:

ہے جستجو کہ خوب سے ہے خوب تر کہاں
اب دیکھئے ٹھہرتی ہے جا کر نظر کہاں

بقول خادم حسین مخفی:

کام سے اونچا جگ میں مخفی ہوتا ہے انسان کا نام
نام کمانا ہے گر تو پھر کام سے اپنے رکھ نت کام

بئی جا فرمیندن:

ہمت ہار تے مخفی نہ بہہ آخر دم تئیں کوشش وچ رہ
دُنیا ہے اُمید تے قائم مل پووی او ماہی متاں

قارئین کرام! نہ تاں مخفی صاحب اُمید دا دامن چھوڑیا اتے نہ کڈاہیں ہمت ہاری بلکہ او ''ہمتِ مرداں، مددِ خدا'' والے قول تے عمل کریندے رہ گئے جیندے نتیجے وچ اُنھاں مختلف زباناں دے جگ مشہور مصرعے، اشعار تے اکھاتاں کوں اپݨی شاعری وچ بطور گرہ دے استعمال کرتے 2022ء وچ حیران کرڈیوݨ والی کتاب ''لکھیتاں کلام'' اتے سرائیکی وچ اخلاقیات دی وݙی کتاب ''مخفی دی مثنوی'' 2023 وچ یکے بعد دیگرے چھاپ تے سرائیکی زبان کوں ݙوجھیاں عالمی زباناں دے شانہ بشانہ کھڑا کرتے ناصرف نا قابل فراموش کارنامے سرانجام ݙتے بلکہ انھاں کارنامیاں دے صلے وچ پورے وسیب وچوں معلّمِ اخلاق اتے بابائے سرائیکی دے قابلِ فخر القاب اتے ایوارڈ وی حاصل کرتے اپݨے اِنھاں شعراں تے مہرِ تصدیق ثبت کرڈتی:

؎ محنت وچ ہے عظمت مخفی اے ہے میں اَزما تے ݙٹھا
سچ ہے جتنا ٻگڑ کئی پاوے اُتنا مخفی تھیندے مِٹھا

لذت وچ ہن ودھ ہک بے توں انب پنڈ سیب ، انگور انار
سچ پچھدو تاں ہر ہک پھل توں پھل محنت دا ہے چس دار
محنت وچ ہے عظمت مخفی ، محنت وچ ہے چین قرار
دنیا وچ ہے بے شک ساری محنت دے دم نال بہار

قارئین کرام!

زیرِ نظر کتاب مہٹیں سٹھٹیں سردار خادم حسین مخفی دی یارہویں کتاب ہے۔ ایندے وچ حمد، نعت، مناجات، منقبت، منظوم خراج، سلام، غزلاں، نظماں، ڈوہڑے، ابیات تے ہک منظوم افسانہ شامل ہے۔ مخفی صاحب نے میاں نذیر پنوار دے افسانے ''پلر پاٹی'' کوں منظوم کرتے ہک نویں روایت دی بنیاد رکھی ہے۔ انھاں دا کمال اے ہے جو او ہر صنفِ سخن وچ اتے ہر موضوع تے شاعری کریندن اتے ہر صنفِ سخن نال انصاف وی کریندن۔ جیڑھی صنف وچ شعر لکھن اوندے مزاج دے مطابق لکھدن اتے جیڑھے موضوع تے لکھدن اوندا پورا حق ادا کریندن ۔ انھاں روایت کوں برقرار رکھدیں ہوئیں ادب کوں جدّت وی ڈِتی ہے۔ انھاں اکھاٹاں کوں ہک بے نال جوڑ تے منظوم کرتے شاعری دی ہک نویں صنف ایجاد کیتی ہے۔ گرہ بند شاعری وچ اُردو، فارسی، ہندی اتے عربی زبان دے ادب وچوں مشہور ضرب الامثال، شعر، اتے مصرعہ جات کوں اپنے کلام وچ جاڑ ے تے لاجواب تے لافانی کم کر ڈکھائے۔ مخفی صاحب دا کمال اے ہے جو او ہک قافیے یا ہک ردیف دے اُتے مختلف عنوانات اُتے کلام لکھݨ دے ماہر ہن۔ مثال

دے طور تے ہک قطعے وچ اُنھاں رحمت دے دریاواں دا ذکر کیتے یا منظر ڈِکھئے تاں وَل ڈِوجھی جاتے ہوں قافیے ردیف نال ہنجواں دے دریاواں دا ذکر کرتے تے وَل ترییجھی جاتے ہوں قافیہ تے ردیف وچ کلام لکھ تے رت دے دریاواں دا منظر ڈِکھا تے اپٹی قادرالکلامی دا مکمل ثبوت فراہم کیتے۔ مخفی صاحب اپٹی شاعری وچ ہک ردیف ''اجاں توں رُسدیں'' اُتے ہک سوتوں زائد ڈِوہڑے لکھین۔ ہک ردیف مخفی تے 30 غزلاں لکھ تے سرائیکی زبان دے ڈھیر سارے قافیاں کوں حسن بخشے۔ ہک ہک شعر وچ چار چار اکھاݨ منظوم کرتے گلدستہ بݨا چھوڑیے تے ہک ہک شعر وچ ڈِوں ڈِوں صنعتاں، ترائے ترائے صنعتاں، چار چار صنعتاں حتیٰ کہ ہک شعر وچ پنج صنعتاں تک بݨا تے بابائے سرائیکی ہووݨ دا ثبوت ڈِتے۔ تہوں تاں وڈے وڈے شعراء، اُدبا، محققین، ناقدین تے دانشوراں، اُنھاں کوں ماہرِ عروض اتے استاذالاساتذہ تسلیم کرتے اپٹے پُرمغز تبصریاں وچ خراج تحسین تے خراجِ عقیدت پیش کیتے۔ میں مخفی صاحب دے علاوہ کہیں اجھے شاعر کوں نی جاݨدا جئیں ڈھیر سارے موضوعات اُتے ڈھیر ساریاں صنفاں وچ شاعری کیتی ہووے، جئیں قصہ گوئی وچ اپٹے فن دا لوہا منوا تے محسنِ سرائیکی دا خطاب گھدا ہووے اتے اپٹی ثقافت اتے لوک ادب وچ مبنی اکھاݨاں کوں منظوم کرتے فخرِ سرائیکی دا خطاب گھدا ہووے۔ اتے سرائیکی وچ اخلاقیات وی وڈی کتاب مثنوی دی ہیئت وچ لکھ تے قوم کنوں معلّمِ اخلاق اتے بابائے سرائیکی دے القاب گھدے ہوون۔

مخفی صاحب او خوش قسمت شاعر ہن جنھاں اپٹی حیاتی وچ اپٹی زیرِ نگرانی اپٹا کلام چھپوا تے زمانے دی دست برد کنوں بچا گھدے اتے اپٹی قوم دے حوالے کر ڈِتے۔ سرائیکی قوم خوش قسمت ہے جو اُوکوں بابائے سرائیکی سردار خادم حسین مخفی جیہاں عظیم تے ہمہ صفت موصوف شاعر میسر ہے جیکوں اگر زندگی مہلت ڈِتی تاں او مزید ادبی سرمایہ سرائیکی قوم اتے سرائیکی زبان کوں عطا کر سگدن۔

نادر لاشاری

(صدارتی ایوارڈ یافتہ شاعر)

صدر روہی سرائیکی ادبی سنگت، مٹھڑ ابنگلہ، چولستان

تحصیل یزمان ضلع بہاول پور

موہری اکھّر

میڈڑیاں گالھیں سڻو سمجھو میڈڑے سب ہم وطن سڄݨو
سرائیکی دے ادب دا میں سجئی وینداں چمن سڄݨو
ادب دا باغ لئی ویندا ں لہو اپݨا پلئی ویندا ں
ادب دے وچ سرائیکی دا بہوں رُتبہ وَدھئی ویندا ں
قواعد کوں ہمیشاں سامھݨے رکھ تے ہاں میں لِکھدا
عمر ڈھل ڳئی ہے بھانویں پر ایجݨ تئیں فن پیاں سِکھدا
عمر ساری گزاری ہم عروضی علم سِکھ سِکھ تے
ݙتا ہم ادبی سرمایہ سبھے صنفاں دے وچ لِکھ تے

وزن وچ شعر کُئی لکھناں ہے کم بے شک ہوں اوکھا
مگر اُستاد کامل دی ہے صحبت دے اندر سوکھا
عروضی فن کہیں ہک حرف دا وی فرق نئیں سہندا
سمجھ ایندی جے نہ ہووے تاں وَل کجھ لُطف نئیں رہندا
سدا اوزان دی ہر جا تے میں کیتی ہے پابندی
میکوں ممتاز کر ڳئی ہے ایہا میڈی ہنرمندی
سرائیکی دے ادب دیوچ ہوں ہِن اے جیہے شاعر
جنھاں دیاں خود کتاباں وچ تھیاں غلطیاں کھڑین ظاہر
کہیں جا پیشرو 'رے' نال 'ڑے' کوں وی سلھاڑی ڳن
کنھاں لفظاں دی بھن گھڑ کر تے لفظاں کوں وِگاڑی ڳن
کہیں جا او سہیلی نال جھولی قافیہ لئی ڳن
کوئی مصرعہ وَدھئی ڳے ہِن کوئی مصرعہ گھٹئی ڳے ہِن
اجازت میکوں پر ایں کم دی میڈا علم نئیں ڈیندا
تھوں تاں مَیں غلط کُئی قافیہ بھُل تے وی نی لیندا

بہوں شاعر جمع واحد کوں گڈ مڈ چا کریندے ہِن
کہیں جا او مذّکر کوں مؤنث لکھ چھڑیندے ہِن
دھڑلّے نال ہِن جو بے وزن پڑھدے کلام اکثر
اُنھاں دی حوصلہ شکنی کریندی نئیں عوام اکثر
ڈُٖٹھی ہِئی رِیت کجھ شعرا دے وچ میں اے نرالی ہے
جیکوں ڈٖہدیں ہوئیں آندی عقل کوں وی بھنوالی ہے
عداوت بغض ہک بے نال اے بے حد رکھیندے ہِن
شکل ہک بے دی ڈٖیکھݨ تئیں گوارا نہ کریندے ہِن
کہیں اُستاد کامل دے وی فن کوں اے منیندے نئیں
اُوندی تعریف وچ جملہ کوئی ہک اَدھ پلیندے نئیں
جتھاں اسٹیج تے چلدی کہیں دی قبضہ گیری ہے
گروپ اپݨے دے شعراء دی کریندا چمچہ گیری ہے
بدھیندے پُل گروپ اپݨے دے شعرا دیاں تریفاں دے
کریندا عیب ہے ظاہر نِرے اپݨے حریفاں دے

کریندا ہر گھڑی کوشش ہے اپٹی دھج بٹاوݨ دی
رکھیندا دل دے وچ نیّت ہے بے دی پگ لہاوݨ دی
چنگے کوھوں چنگے شاعر کوں وی ݙیندا نی داد اصلوں
نی تھیندا اسݨ تے لُس توں مَس او جاہل نامراد اصلوں
ہتک اُستاد شاعر دی کراوݨ توں وی نئیں ٹَلدا
خباثت اپٹے اندر دی ݙکھاوݨ توں وی نئیں ٹَلدا
نویں شاعر کوں مَندھ ݙیندے اڳوں آوݨ کنوں پہلے
ہے لت اوندی کوں چھِک گھندا قدم چاوݨ کنوں پہلے
نویں شاعر دی ہر جا تے کریندا دِل اَزاری ہے
حسد تے بُغض کینے دی ایندے اَندر بِماری ہے
چمک دولت دی جتھ ݙیدھے اُتھاں لیلھوں کریندا ہے
تے ہر زردار دی موٹر دا بُھج تے دَر کھُلیندا ہے
وڈّے معیار ڳالی ہِن ادب دا پیشہ ور شاعر
کریندن حرکتاں ہوچھیاں پھوں اے بے ہنر شاعر

فقط پیسے دی خاطر ونج لویندن حاضری اپنٹی
اَتے موضوع کنوں ہٹ تے سٹیدن شاعری اپنٹی
جیڑھے شاعر عروضی علم کوں سِکھ تے لِکھیندے ہِن
قواعد کوں جیڑھے مدِّنظر ہر دم رکھیندے ہِن
غلط کُئی قافیہ جیڑھے کہیں جا تے وی نی لیندے
اتے پیغام ہِن کم دے جیڑھے شعراں دے وچ ڈیندے
اُنھاں کیتے دُعا ہے جو رکھے زندہ اُنھاں کوں رب
اُنھاں دی پیروی شالا کرن شاعر اساڈے سب
کوئی نااہل تمغے وی سفارش نال گھن آندن
کوئی جتنا وی تھیوے خرچ کر تے مال گھن آندن
اِتھاں چنگے تے ماڑھے دی قدر وچ فرق کُئی کیئنی
اِتھاں اہلِ ہنر تے بے ہنر وچ فرق کُئی کیئنی
اِتھاں کرسیاں اُتے بیٹھے اُوہے نااہل ہِن افسر
جھڑے خود رشوتاں ڈے تے گھدی ڈگریاں وِدِن اکثر

تساڈے علم وچ ہئی ہک نویں اے گاٖل ڈٖیندا ہاں
سرائیکی دے معلّم رہبراں دا حال ڈٖینداں ہاں
جنھاں کیتا مرتّب ہے سرائیکی دے نصاباں کوں
اُنھاں دی قابلیّت پڑھ تے ڈٖیکھو چا کتاباں کوں
کہیں اُستاد شاعر کوں اُنھاں کیتا نی وچ شامل
سمجھدے آپ کوں ہِن صنف ہر ہک دے اندر کامل
کریندے ڈھیر دعوے ہِن اے اپݨی قابلیّت دے
عیاں ہِن کارنامے پر اِنھاں دی جاہلیّت دے
اِنھاں 'چیڑی دا گھر' ہک نظم بے ترتیب لاتی ہے
لکھݨ ترجیع بند اوکوں اِنھاں دی رائے ذاتی ہے
میکوں ایں نظم دا شاعر وی لگدا ہے اناڑی چٹ
جھڑا اشعراں دے مصرعے وی اتے بند لکھ گیے ودھ گھٹ
عروضی علم توں واقف ذرا لگدا نی اے شاعر
قواعد تے تلفّظ دیاں وی ہِن غلطیاں کھڑیاں ظاہر

کمیٹی دے ممبر میکوں عقل دے لگدے ہِن موٹے
اُنھاں دے جاݨ مصرعے شعر دے ہوندن وݙے چھوٹے
شکل ترجیع بند دی کیا سمجھ سگسی اُتھاں طالب
کھڑی ترتیب کاراں دی جتھاں تُک بندی ہے غالب
ادب دے نال تِل جتنا اِنھاں انصاف نئیں کیتا
اِنھاں پیسے دی لالچ وچ اَدب کوں ماف نئیں کیتا
ذمہ داری کوں سمجھیا نئیں اِنھاں اپݨی ذمہ داری
سفارش دی وجہ توں کم ریہا ٻلدا ہے ہر واری
سفارش جو وی گھِن تے اَئے وَلایا نئیں اِنھاں خالی
مُراداں اوں وی پاتیاں ہِن پُچیئی ہے جئیں کوئی ڈالی
اِنھاں میرٹ کوں وچ آنوݨ ݙتا کئینی کہیں جا تے
کہیں بے کوں خلل پاوݨ ݙتا کئینی کہیں جا تے
چٹے ان پڑھ کوں چاہِن تاں اے ڈگریاں کر عطا ݙیندن
تے منظورِ نظر جاہل کوں دانشور بݨا ݙیندن

کہیں اٹ جاٹ کوں اَہدے غزل دا ہِن وڈا شاعر
اکھیندن بے وزن شاعر کہیں کوں نظم دا ماہر
سرائیکی دے جو سڈ ویندے کھڑے ہِن آپ کوں خادم
کڈاہیں اپنڑی نااہلی اُتے کئینی تھیسے نادم
اِے جاہل اپنڑے منصب توں غلط فیدہ اُٹھیندے پن
اتے برباد شاگرداں دا مستقبل کریندے پن
کمیٹی اہِل دانش دی نویں ہک وَل بنڑئی ونجے
اِنھاں سارے نصاباں وی وَلا ترتیب لئی ونجے

O

خادم حسین مخفیؔ

حمد

توں خالق ہئیں توں مالک ہئیں توں رازق ہیں توں ہیں قادر
مؤخر توں ، مقدّم توں ، توں ہئیں باطن اتے ظاہر
قوی ، واحد ، احد ، واجد توں ہئیں اوّل اتے آخر
غنی ، ہادی ، ولی ، باعث تیڈا ہر اِسم ہے طاہر
بشر کُئی نی سمجھ سگدا نرالے کم تیڈے اللہ
تیڈی عظمت اتے قدرت دی حد کئینی میڈے اللہ
تیڈی تعریف کر سگدے بشر کوئی بیاں کینویں
تیڈے رازاں دا تھی سگدے بھلا کُئی رازداں کینویں
تیڈے وانگوں ہے تھی سگدا بیا کُئی وچ جہاں کینویں
تیڈی حکمت دا یا رب کُئی بھلا پاوے نشاں کینویں
حَکَم ، حق تے صمد توں ہئیں ، تیڈا کئینی کوئی ہمسر
تیڈے محتاج ہن سارے کوئی ادنیٰ ہے یا برتر

☆☆☆

مناجات

شکر تیڈا ہے لکھ مالک جو بخشی ہئی میکوں عزّت
ہے ابتر دور دے وچ وی ملی میکوں چنگی شہرت
کرم تیڈا وڈا اے ہے ڈِتی دُنیا دی ہر نعمت
ڈِتا ہئی رزق سئے میکوں نی منگدا ڈھیر مَیں دولت
برائی ہر کنوں میکوں پنہ اپنْی عطا کر ڈے
کرم دے نال اپنْے معاف میڈی ہر خطا کر ڈے
میڈے اللہ کرم کر تے میکوں ایمان ڈے کامل
کراں نِت ذکر میں تیڈا نہ تھیواں ہِک گھڑی غافل
میڈے ہر حال وچ یا رب کرم تیڈا رہے شامل
رہے ہر کم دے وچ مقصد رِضا تیڈی کرنْ حاصل
عمل مَیں توں کرا اپنْے تُو ہر فرمان تے یا رب
کریں چا خاتمہ مخفیؔ دا بس ایمان تے یا رب

☆☆☆

دعا

کرم تیڈے دے طالب ہئیں کرم ہووے عطا مالک
اساکوں ماف کر ڈے توں اساڈی ہر خطا مالک

ہے تیکوں واسطہ اپنٹی رحیمی تے کریمی دا
اساں قاصر تے مجرم ہئیں نہ ڈے ساکوں سزا مالک

نہ ہے تیڈے کرم دی حد ، نہ حد ہے مہربانی دی
خزانے تیڈی رحمت دے سبھے ہِن بے بہا مالک

اَساں ہیسے تیڈی خلقت تیڈے محبوب دی اُمّت
نبی اکرمؐ دے صدقے توں اساڈی سڻ دُعا مالک

اساں اے تاں منیندے ہئیں خطائیں ڈھیر ہن ساڈیاں
مگر تیڈے کرم دی وی تاں کئینی انتہا مالک

غنی ، واحد ، احد وی توں ، قوّی ، قادر ، صمد وی توں
سِوا تیڈے کروں کیندے اگوں ونج التجا مالک

اساڈیاں التجائیں سݨ توں کر مشکل کُشائی ہݨ
تو ہی فریاد رس ہئیں بس تو ہی مشکل کُشا مالک

تیڈی سرکار ہے عالی وَلا ساڈے نہ ہتھ خالی
تُو سب مرضاں کنوں مخفی اساکوں ڈے شِفا مالک

☆☆☆

نعت شریف

نہ ہے بکھ نہ ہے ڈکھ رب ڈتن سارے سُکھ صرف دیدار دی ہے طلب سوہنا سئیں
میڈے کرلاٹ سݨ میکوں سڈ گھن توں ہݨ دیس وچ اپݨے مٹھڑے عرب سوہنا سئیں

میڈا اماہی مِٹھل ہݨ تاں لہہ میڈی گل لاج ہے کو جھی کملی دی بس تیڈے ڳل
میکوں روضہ ڈکھا میڈیاں موبخھاں لہا پئی رہاں نہ اِتھاں جاں بلب سوہنا سئیں

توں ہیں بحرِ سخا توں ہیں خیرالوریٰ، تیکوں رحمت لقب کیتا ہے رب عطا
توں ہی باعث ہیں تخلیقِ کینأت دا رب ڈتن رتبے تیکوں عجب سوہنا سئیں

توں ہیں عالی نسب تاجدارِ عرب دان کیتی ہے رب شان تیکوں عجب
بخش ڈیسی خدا مخفی دی ہر خطا تئیں جڈاں چولیے چا اپݨے لب سوہنا سئیں

☆☆☆

نعت شریف

سِک دِل وچ ہئی دیرینہ
ونج ڈیکھاں شہر مدینہ
رب آس پچئی ہے دل دی
آ ٹھاریم سڑدا سینہ
تھی بگئی ہے دل مُضطر کوں
اج حاصل انت سکینہ
لاحول دی کثرت کوھوں
نس بگئے شیطان کمینہ
نہ حرص ہَوس ہے مخفی
نہ بغض ریہے نہ کینہ

☆☆☆

نعت شریف

جو حبیبِ ربِّ اَنام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے
جئیں پچایا رب دا کلام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جہڑا ڈِوں جہاں دا ہے بادشہ، ہے بلند تر جیندا مرتبہ
جئیں مِٹایا جگ توں ظلام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جو رسول رب دا ہے آخری، جیندی ہے مسلّم برتری
جہڑا داعئِ اسلام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جیندے عِلم دی کوئی حدوی نئیں جیندے حِلم دی کوئی حدوی نئیں
جہڑا انبیاء دا اِمام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جئیں ڈِکھایا چمن کوں تروڑ ہے جئیں ڈِکھایا سجھ کوں وی موڑ ہے
جیندی سروری کوں دوام ہے اُوندیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جو ہے انبیاء وچ معتبر جو ہے بعد رب دے عظیم تر
جیندا جبرائیل غلام ہے اُونڈیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جئیں ڈِتا جہاں کوں ہے علمِ دیں جو ہے رحمتُ اللّلعالمیں
جیندا فیض خَلق تے عام ہے اُونڈیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جئیں تے تھیا وحی دا ورود ہے جئیں تے پڑھدا رب وی درود ہے
جیندا رُتبہ وَدھدا مدام ہے اُونڈیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جیندی پاک ذات کریم ہے جیندا خُلق ، خُلقِ عظیم ہے
جیندے نال بغض حرام ہے اُونڈیاں عظمتاں کوں سلام ہے

جیندی شان مخفی عجیب ہے جہڑا سب توں رب دے قریب ہے
جیندا عرش اُولیٰ مقام ہے اُونڈیاں عظمتاں کوں سلام ہے

☆☆☆

قسم خدا دی خدا ڈِتی ہے عجب مٹھے مصطفٰےؐ کوں عظمت
طفیل ایندے تھیا ہے سارا جہان روشن ٹلی ہے ظلمت
تمام عالم دے کیتے اینکوں خدا ہے بھیجا بنٹا تے رحمت
جو اُمّتی ہے میڈے نبیؐ دا ہے قابلِ رشک اوندی قسمت
پڑھے نبیؐ تے درود جو کُئی درود اُوندا قبول تھیندے
خداوی رُتبے ودھیندے اُوندے تے راضی اوں تے رسولؐ تھیندے

خدا کوں بھاندا ہے آدمی او ادب کریندے جو پیو تے ما دا
کڈاہیں مخفی او تھُر نی سگدا جو حق نی کھاندا کہیں بِھرا دا
کرم خدا ہے کریندا اوں تے جو ہووے پیکر شرم حیا دا
حرام دوزخ دی بھا ہے اوں تے بشر جو رکھدا ہے ڈر خدا دا
نبیؐ پیارے توں جندڑی اپنٹی توں کیتی ہر دَم فدا ریہا کر
ایمان کامل دی اپنٹے رب توں ہمیش منگدا دُعا ریہا کر

اگر توں چھندیں تھی ونجے تیڈی طلب دا کاسہ پُر
تاں کر عمل ایندے اُتے ڈسیندا تیکوں ہاں میں گُر
حسینؑ دا توں بݨ محبّ حسینیت دے رَہ تے ٹُر
حسینؑ دا غلام بݨ دِلوں بجانوں وانگ حُر
حسینؑ دا غلام بݨ تے جے ریہوں جہان وچ
تاں رَہسیں نِت خدا اَتے رسول دی امان وچ

کہیں مُغالطے دے وچ وَدا تُوں ہوویں جے اجݨ
تاں کر عمل میڈی ایں گال دے اُتے میڈا سجݨ
حسینیت دی راہ دے اُتے ٹرݨ دا مار تݨ
حسینؑ دے غلام دے غلام دا غلام بݨ
حسینؑ دے غلام دا مقام ہے بلند تر
حسینؑ دے غلام کوں نہ خوف ہے نہ کُئی خطر

❁❁❁

غلامِ حسینؑ وچ ہمیش دا قرار ہے
غلامِ حسینؑ وچ بلندیٔ وقار ہے
غلامِ حسینؑ وچ عروج بے شمار ہے
غلامِ حسینؑ دا چمن سدا بہار ہے
حسینؑ دے تُو ذِکر وچ ہمیش مخفی مست رَہ
نجات اپنْی دا ایہو کریندا بندوبست رَہ

❁❁❁

غلامِ حسینؑ دے سِوا نہ بنْدی بات ہے
غلامِ حسینؑ دے بناں عبث حیات ہے
غلامِ حسینؑ وچ سکون تے ثبات ہے
غلامِ حسینؑ وچ رکھی خدا نجات ہے
حسینؑ پاک دی تُوں حُب دے وچ عمر گزار ونج
حسینؑ دا غلام بنْ تے عاقبت سنوار ونج

❀❀❀

بلاشبہ کربلا دی جنگ وچ ،حسینؑ جِت گیے یزید ہَر گیے
حسینؑ کنبہ کُہا تے زندہ کریم نانے دا دین کر گیے
مثال جیندی نی مِلدی کوئی ،حسینؑ ایجھا ڈکھا صبر گیے
حسینؑ زندہ ہے زندہ رہسی ، یزید مِٹ گیے یزید مر گیے
حسینؑ کوں نِت خراجِ تحسین ڈیندی مخفی ہے خَلق ساری
یزید تے وَسدی روز لعنت ہے بے شبہ بے شمار واری

❀❀❀

حسینؑ ہے معرفت دی منزِل دا بے شبہ کامیاب پاندھی
حسینؑ کوں رہنما تے رَہبر منیندی ہے سب اُبھردی لاندھی
حسینؑ دے غم دیوچ بشر خوش نصیب دی اَکھ توں ہنج ہے واندھی
حسینؑ دی حُب تاں قلبِ مومن دے وچ ہمیشہ ہے ودھدی راندھی
حسینؑ وانگوں بیا کوئی وی نہ ہے نہ ہا تے نہ تھیوݨا ہے
حسینؑ دے رَہ تے مرݨے مخفی حسینؑ دے رَہ تے جیوݨا ہے

☆☆☆

سلام بحضور امام عالی مقام حضرت حسین علیہ السلام

-----(صنعتِ لزوم مایلزم)----

حسینؑ پاک دینِ حق دا ڈے ڳیا پیام ہے
حسینؑ کیتا دینِ حق توں گھر فدا تمام ہے
حسینؑ وانگ رب دا کُئی نہ پڑھ سڳیا کلام ہے
حسینؑ تے خدا بھیجیندا رحمتاں مدام ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ حد مُکا ڈِتی ہے صبر تے سریر دی
حسینؑ پال تے ڈِکھئی ہے لاج ما دے کھیر دی
حسینؑ کر ڈِتی فِدا ہے جاں پسر صغیر دی
حسینؑ پاک پا گھدی رضا ہے رب قدیر دی
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ وانگ کُئی بیا نہ پِیت پال پیر ہے
حسینؑ کیتا دین توں فِدا عباسؑ وِیر ہے
حسینؑ پاک صبر دی ڈکھا ڈتی اَخیر ہے
حسینؑ بے نظیر ہے ، حسینؑ بے نظیر ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ دے صبر دی کل جہان وچ مثال نئیں
حسینؑ وانگ کہیں ڈتے خدا دے رَہ تے لال نئیں
حسینؑ وانگ کئی بیا امیر باکمال نئیں
حسینؑ نال بغض کہیں شکل دے وچ حلال نئیں
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ پاک تاں میڈے نبیؐ دا نورِ عین ہے
حسینؑ ذی وقار تاں علیؓ دے دل دا چین ہے
حسینؑ پاک تاں مجاہدینِ حق دا زَین ہے
حسینؑ دا ہمیش کیتے ہر کہیں تے دَین ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ بِن نی سگدا کُئی بیا زمیں زمان وچ
حسینؑ اپنٹر آپ ہے مثال ایں جہان وچ
حسینؑ پاک ودھ ہے سب توں آن بان شان وچ
حسینؑ ہے خُدا اَتے رسولؐ دی اَمان وچ
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ حق شناس ہے ، حسینؑ باوفا وی ہے
حسینؑ مردِ حق اتے مجاہدِ خدا وی ہے
حسینؑ دینِ حق توں کیتا گھر دا گھر فدا وی ہے
حسینؑ دینِ مصطفیٰ کوں ڈِتے ڈِتی بقا وی ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ ذی وقار پنجتن دے وچ شمار ہے
حسینؑ کارزارِ کربلا دا شہسوار ہے
حسینؑ پاک دینِ حق توں تھی گیا نِثار ہے
حسینؑ کامیاب ہے ، حسینؑ کام گار ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ تاں نواسۂ حبیبِ ذوالمنن وی ہے
حسینؑ ابنِ مرتضٰی برادرِ حسنؑ وی ہے
حسینؑ سیݨ فاطمہؓ دا لال صف شکن وی ہے
حسینؑ چھوڑیا دینِ حق دے واسطے وطن وی ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ دا مقام ہے بلاشبہ بلند تر
حسینؑ دینِ حق توں کر ݙتے نثار گھر دا گھر
حسینؑ دا ہے تذکرہ ڳلی ڳلی ، نگر نگر
حسینؑ ݙو جہان وچ ہے کامیاب سربسر
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ سچ کوں فوقیت ݙتی ہے جان ، مال تے
حسینؑ اپݨے صبر کوں پچا ݙتے کمال تے
حسینؑ ما دے کھیر دی ݙکھئی ہے لاج پال تے
حسینؑ سرخرو تھیا ہے ݙیوا حق دا بال تے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ دینِ حق دا بے مثال پاسدار ہے
حسینؑ کیتا دینِ مصطفیٰؐ کوں استوار ہے
حسینؑ دینِ حق توں کیتا گھر دا گھر نثار ہے
حسینؑ دا خدا دے عاشقاں دے وچ شمار ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ دا غلام بݨ ، حسینؑ دا نہ چھوڑ دَر
حسینؑ دا غلام بݨ تے کر سدا عمر بَسر
حسینؑ دے مُحب کوں ڈیندا ہے خدا بہوں اَجر
حسینؑ دے غلام کوں بہشت وچ ہے مِلدا گھر
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ حق دا رہنما حسینؑ حق پرست ہے
حسینؑ دین دی بقادی دھن دے وچ ہی مست ہے
حسینؑ دے اگوں تاں فوجِ اشقیا وی پست ہے
حسینؑ تاں یزیدیت کوں ڈے ڈتی شکست ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ کوں ملیے سبق وفا دا مصطفیٰؐ کنوں
حسینؑ کوں بہادری ملی ہے مرتضیٰؑ کنوں
حسینؑ جیت تے ڈِکھئی ہے جنگ اشقیا کنوں
حسینؑ پاک تھی گیا ہے سرخرو خدا کنوں
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ تاں بلند تر مقام تے مُقیم ہے
حسینؑ پاک تاں نواسۂ نبی کریمؐ ہے
حسینؑ دینِ حق دا ہک مجاہدِ عظیم ہے
حسینؑ پاک پا گھدی رِضائے رب رحیم ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ پاک تے سدا بھیجیندا میں سلام ہاں
حسینؑ دا ہی تذکرہ کریندا صبح شام ہاں
حسینؑ دی ہی شان وچ لِکھیندا نِت کلام ہاں
حسینؑ دے غلام دے غلام دا غلام ہاں
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

☆☆☆

سلام بحضور امام عالی مقام حضرت حسین علیہ السلام

حسینؑ تے سلام جو بھیجیندا صبح شام ہے
بہوں ہی خوش نصیب او حسینؑ دا غلام ہے
اوندے عمل دا رب کنیں عظیم تر انعام ہے
حسینؑ نال بغض ہر شکل دے وچ حرام ہے
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ رب دی راہ دے اُتے ڈِتے جو لال ہِن
مثال کُئی اُنھاں دی نئیں او لال بے مثال ہِن
اُنھاں دے مرتبے وَدھیئے خدائے ذوالجلال ہِن
بہادری دے وچ ڈِکھیئے اُنھاں عجب کمال ہِن
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

کمان جیویں کیتی ہے ایں لشکرِ جرار دی
مثال مِلدی نئیں کتھئیں کُوئی ایں شہسوار دی
ڈِکھا ڈِتی ہے شان ایں علیؓ دی ذوالفقار دی
رکھی ہے لاج بے شبہ ایں حیدرِ کرّار دی
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

حسینؑ پاک دا غلام ہوندا ہے جہڑا بشر
نی ہونداا وندے دل دے وچ کہیں طرح دا کوئی ڈِر
حسینؑ دی ہی کر تے پیروی اوندا غلام ہر
ہے ڈِیندا حق دے واسطے نِثار اپنٹی جان کر
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

توں چہندیں بے حساب جے کرم خدائے پاک دا
تاں الحسینُ مِنّی دی حدیث پاک نہ بُھلا
حسینؑ بادشہ دے دَر دا بݨ غلام باوفا
حسینؑ دے غلام دی جزا ہے مخفی بے بہا
حسینؑ پاک تے کروڑ مرتبہ سلام ہے

☆☆☆

علم دی فضیلت

رکھیں یاد بچڑا ہمیشاں اے گاٖل
فضیلت ہے انسان دی علم نال
تو کر علم حاصل جتی کر سگیں
ہے دولت اِیہا علم دی لازوال
کرو خرچ تاں علم وَدھدے ہتھوں
اتے خرچ دے نال گھُٹ ویندے مال
بِناں علم دے کئی سمجھ سگدا نئیں
جو مُردار کیا ہے اَتے کیا حلال
گیا بچ ہے اِنسان جو چندر تے
ایہو وی تاں ہے علم دا سب کمال
کرے علم حاصل جیڑھا دین دا
جہالت دا ٹل ویندے اُوں توں وبال
سنجاݨے خدا کوں کوئی آدمی
بِناں علم دے مخفی ہے اے محال

☆☆☆

اہلِ مجلس دے نال خطاب

شروع پاک اللہ دے ناں نال کر تے تساں نال ہاں صاحبو ہمکلام
ایں محفل دے مہمان ذیشان سارے اَتے صاحبِ صدر، ذی احتشام
جِتی بیٹھے موجود محفل دے وچ ہِن او قابل قدر دے مشائخ عِظام
پیا دُور نزدیک دے آ بٹھے ہِن ایں محفل دی زینت جو شعراء کرام
سبھے اہلِ مجلس معزز ، مکرّم میڈے واسطے واجبُ الاحترام
اکھیندا ہاں میں سب تساں دوستاں کوں محبت بھریا مخلصانہ سلام
مبارک اُنھاں کوں میڈی طرفوں ہووے ایں محفل دا کیتے جنھاں اہتمام
دُعا ہے اُنھاں دوستاں کیتے رکھّے اُنھاں کوں خدا ہر گھڑی شاد کام
سجیندے رہن محفلاں نِت ادب دیاں جواں جذبے دے نال سنگتی تمام
اُنھاں دے ایں جذبے کوں شالا او مالک عطا چا کرے تا قیامت دوام

گزارش اِیہا ہے توجہ کرو سب توجہ دا ہے دوستو اے مقام
سٹو غور کر تے سڻاواں تساکوں میں جھڑھا وی مخفی لکھیڻڑاں کلام
میڈا اکم ہے نت حق دا پرچار کرناں میں چھنداں وطن وچ نہ ہووے ظلام
میں چھنداں اِتھاں عدل وانصاف ہووے میں چھنداہاں اسلام دا اِتھ نظام
میڈے شعر ہوندے نی مقصدتوں خالی میڈے شعراں وچ ہوندے مخفی پیام
میڈے شعراں تے جے تُساں غور کیتا تاں ڈیسن تساکوں اے فیدہ مُدام

کریندا پیاں پیش لفظاں دے موتی اے بے مُل سمجھ تے سٹا ہے نہ تلّے
اے نایاب گوہر بہوں قیمتی ہن ، ونجا ہے اِنھاں کوں تساں بدھ تے پلّے

☆☆☆

O

زَبَر بݨ تے رَہندے جو بنڈا نی زِیر
اوکوں پیش پوندیں وی لگدی نی دیر

مناسب اِیہو ہے تُو شارک سڈّا
خدا تیکوں بھانویں بݨایا ہے سیر

او کنگال تھی ویندے آخر بشر
کریندا ہے جو خرچ آمد توں ڈھیر

طلب توں وی گھٹ کھاندا ہے عقل مند
مگر ویندے بے عقل ہر شئے نکھیر

گنجائش جِتی ڈیکھیں چادر دے وچ
اوہو جتنے مخفی دگھیریں توں پیر

☆☆☆

O

بے دی گاں دا آلھا وڈّا
بھانویں ہووے نِکّا چڈّا

او بندہ نی ہوندا چنگاں — ہر ہِک نال جو پاوے پھڈّا
جھڑی پیر لکھاوے پٹکے — اُوندا چاوو منڈھوں تڈّا
مرد سیاٹا اُتھ نئیں ویندا — ہووے نہ جِتھ اونکوں سڈّا
دشمن کوں کمزور نہ سمجھیں — لولھا ہووے بھانویں جڈّا
غافل نہ تھی آ سگدا ہے — کہیں ویلے وی موت دا سڈّا

اپنی خیر جے چہندیں مخفی
کہیں دے رَہ وچ کھٹ نہ کھڈّا

☆☆☆

O

نہ گرمی ہے چنگی نہ چنگاں ہے پالا
بچاوے ڈُوہاں توں خدا پاک شالا

سزا رب اُنھاں کوں بہوں سخت ڈیسی
جھڑے نئیں لگیݨ ڈیندے ڈوئی نال ڈاالا

اَجر ڈیسی خالص عبادت دا مالک
تے مونہہ تے مریسی جو ہوسی ڈکھالا

نبیؐ پاک فرمائے بُرے نال بھلاؔ
توں کر چھوڑ اوندا سمجھ تے مُکالا

کوئی شخص پُچھدا نی منزل تے مخفی
نہ پورا جڈݨ تئیں کرے او کِشالا

☆☆☆

O

تیڈا جیونڑ کیڑھے کم دا نہ توں نڑّی نہ تُوں ڈِٹّا
جتھ حق آکھنڑ دی جا ہووے توں بنڑ بہندیں گھُنّوں گھٹّا

ہِک تاں ہوندا ہے او بُرّا حق دی گاِل کوں جو نہ منّے
ڈُوجھا بُرّا او ہوندے جو پے دی شئے کوں مارے چٹّا

اوکوں محض دَنا نہ سمجھیں او ہوندا ہے عقلوں فارغ
جیڑھا مورکھ بندہ گھندے اپنڑی دھی تے بھینڑ دا وَٹّا

ایندے وچ کئی شک نی بالکل ویندی ہے ہر چیز اصل تے
کالی بھیڈ تاں کالا لیلا ، کالی منجھ تاں کالا کٹّا

وڈّے ٹھیک اکھیندے ہِن جو لُچّے توں لنگھ پرّے تھی تے
کیونجو کپڑے گلدن ہُوندے مارے جیڑھا گند وچ مارے وٹّا

ہِک تاں ڈِتّھا ہے مَیں ہر کَئی جھل کھڑدا ہے چڑھدی کَنّی
ڈُوجھا اپنٹی ڈِہی کوں مخفی ہرگز کئی نی آہدا کھٹّا

☆☆☆

O

سال پچھوں وَل آ گئے ساونڑ
میڈے ہاں کوں بھاہیں لاونڑ

اِت واری وی توں نہ آیوں
میڈے روندے نین رہاونڑ

رات ڈینہاں میں گاندی ہاں بس
تیڈے ہجر فراق دے گاونڑ

سینگی سرتی لنگھ نی آندی
ڈُکھ سُکھ میڈے نال ونڈاونڑ

یاد تیڈی نِت آ ویندی ہے
خون کوں پیوݨ ، ماس کوں کھاوݨ

ڳال اوہا توں ڈس چا میکوں
چھوڑ ڈِتی جئیں ڳاھوں آوݨ

تِکھیاں تِکھیاں نیناں والے
چھوڑ ڈے سانول تِیر چلاوݨ

ڈُھوتیاں دا تاں کم ہے مخفی
ایڈوں سُݨ تے اوڈے لاوݨ

☆☆☆

O

جیندی فرقت نہ دل پل گوارا کرے
اوندے ٻن کیویں کوئی گزارا کرے ؟

میں تاں حاضر ہاں جند وار ڈیساں مگر
او کڈاہیں تاں میں دو اشارا کرے

ایڑوں میں ہاں فقط اوڑں سارا جہاں
جیکوں چاہے او دلبر پیارا کرے

رب دی قدرت دے جلوے بہوں ہِن مگر
بے بصر آدمی کیا نظارا کرے ؟

رب کنوں کر طلب علم توں نِت اُوہو
دُور دِل دا جو تیڈڑے اندھارا کرے

موت کوں یاد رکھدا ہے نِت جو بشر
کیوں نہ دُنیا کنوں او کنارا کرے ؟

پچدا منزل تے مخفی اُوہو ہے فقط
وقت ضائع چھڑا نہ آوارا کرے

☆☆☆

O

جیندی قربت نہ جھٹ دِل گوارا کرے
نال اوندے کتھوں کئی گزارا کرے ؟

ڈُکھ تاں سو سال دے بعد پیندا ہے ڈُند
ڈُکھ وِسردا نی کُئی لکھ وِسارا کرے

اوکوں مل ویندی شہرت ہے جلدی جھڑا
کم زمانے دے وچ کئی نیارا کرے

او نی تھیندا پشیمان ہرگز جھڑا
پہلوں ہر کم کنوں استخارا کرے

او بہوں عقل مند آدمی ہوندے جو
بے وقوفاں کنوں نت کنارا کرے

امن تھیندا نی قائم اُتھاں ظلم جتھ
ہر اسمبلی اَتے ہر اِدارا کرے

اَے خدا بھیج حاکم کوئی اِے جیہاں
آ تے سچ کوڑ دا جو نِتارا کرے

غسل واجب دے وچ کر کلولی گھنے
کوئی صائم نہ ہرگز غرارا کرے

تیڈی مدحت سرائی دا یا مصطفیٰ
حق ادا کیویں مخفی نکارا کرے ؟

☆☆☆

O

کیا ڈسوں کیا کھٹیا ہے حیاتی دے وچ نال تیڈے سجݨ لا تے یاری اساں
سُکھ ونجا تے ہتھوں ڈکھ نبھئے ہِن بھوں تیڈی فرقت دیوچ عمر ساری اساں

مہٹیں سٹھٹیں تیڈے خلق ڈیندی رہی مونجھ مارو وی من کوں منجھیندی رہی
تانگھ توٹیں ترامݨ تپیندی رہی وَل وی بازی وفا دی نی ہاری اساں

کون ہے ساڈا جگ وچ پیا تیئں بناں، تیڈا گھندے ہئیں ناں ویندے ٹھر ساڈا ہاں
تیڈے ناں دی جھڑی تسی پڑھدے ودوں، وِرد رکھسوں ہمیشہ اے جاری اساں

سک سدا ساڈا سینہ سڑیندی رہی ، یاد سانگاں سنگولے مریندی رہی
سول صدمے سبھے سہہ تے وَل وی سجݨ ناں تیڈے توں ریہے جند ہئیں واری اساں

ساڈے کرلاٹ سݨ وچھڑیاں کونجاں ہیسے، مونجھ من کوں مُنجھئے ماہی مونجھاں ہیسے
ساکوں پاتی ہے چھک تیڈے درشن دی سِک تاہوں ماری ہے لمبی اُڈاری اساں

مہٹیں سٹھنٹیں تیڈے ناں دے مِلدے رہیے ،ساڈی حالت اُتے لوک کھِلدے رہیے
کیا خبر ہے تیکوں کینویں تیڈے بِناں اوکھی ہک ہک گھڑی ہے گزاری اساں

کول رکھ ساکوں آسوں تیڈے کم اساں ،بݨ تے پانھے تیڈے رہسوں ہر دم اساں
پاݨی تیڈا بھریسوں اساں جیندیں تئیں، ڈیسوں در تے تیڈے نت پوہاری اساں

کوئی تکلیف تیکوں نہ ڈیسوں اَساں ہر طرح دا سدا سُکھ پچیسوں اَساں
جاݨ تے فرض تیڈی کریسوں وَدے زندگی ساری خدمت گزاری اساں

تیڈے قدماں دے وچ رہسوں تھی تے جھِکے چھوڑ ویسوں نہ در بھانویں ڈیسیں دھکے
تیڈا دیدار کر کر تے سوہݨا سجݨ رہسوں سِکدیاں اکھیں اپݨیاں ٹھاری اساں

مہٹیاں سٹھݨیاں کنوں جگ دے ڈردے نِسے سُول صدمیاں کنوں بازی ہردے نِسے
ساکوں ہے ماݨ اپݨی وفا دے اُتے جھاگ ویسوں اے نئیں ڈکھ دی باری اساں

جیویں جگ وچ سدا خوش اَدا دِل رُبا، اَے سخی ساکوں درتوں نہ خالی وَلا
قرب کر چا عطا سݨ ایہا اِلتجا ڈیسوں مخفی دُعا عمر ساری اَساں

☆☆☆

O

جتھوں پیدا ہے تھئی دُوری ، خطا تیڈی ہے یا میڈی ؟
طلب نکھڑن دی تھئی پوری ، ڈسا تیڈی ہے یا میڈی ؟

میڈا دستور ہے اُلفت ، تیڈا شیوہ ہے پَر نفرت
بھلا آ کرٹ تے مغروری ، اَدا تیڈی ہے یا میڈی ؟

میڈا کم ہے وفا داری ، تیڈا کم ہے جفا کاری
دغا ڈیوݨ دی مجبوری ، بھلا تیڈی ہے یا میڈی ؟

نہ وَل سکھیوں نبھاوݨ دا ، نہ کھِل ہس تے اَلاوݨ دا
جو ہے درپیش مہجوری ، عطا تیڈی ہے یا میڈی ؟

جتھاں یاری لَویندی ہے اُتھاں مخفی نبھیندی ہے
اے جگ عاشق دی مشہوری ، مِٹھا تیڈی ہے یا میڈی ؟

☆☆☆

O

تیڈے رستے تکیندیں گزردا ہاڈینہہ رات نبھدی ہئی تیڈے خیالاں دے وچ
ہݨ اوہے ڳالھیں نی رہ ڳیاں دوستا ، او ہیا دَور ہا اے ہیا دَور ہے

نہ ہے جذبہ اُوہو نہ جوانی اُوہا ، کر ڈِتے ساڑ تے ہجر تن مَن سُوا
اپڑوں تئیں بے وفا میڈی فریاد تے ، کر ڈِتا ترک ہر قسم دا غور ہے

نہ او خوشیاں نہ خوشیاں دے ویلے رِیہن ، نہ او منجھیاں نہ چھیڑو نہ بیلے رِیہن
نہ اوہے ناز نخرے تے انداز ہِن ، نہ ہے بھَل بھَل اوہا نہ اوہا ٹَور ہے

بُھل ڳئی ہݨ کجل دی او ٹِک ٹول ہے ، یاد بُولا نہ بینسر نہ رَجھول ہے
سِک مریندی ہے نِت سانگ سینے دے وچ ،مونجھ مارو کریندی سدا جَور ہے

بھانویں کر کر تے مِنتاں ہے نبھ ڳئی عمر ،تیڈے دِل دے اُتے نئیں تھیا کُئی اَثر
تیڈا کم ہے جفا تُو جفا کر وَدا ، مَیں وفا مخفی کرنٹی بَہر طَور ہے

☆☆☆

O

توں آ کھیے نفسِ اَمّارہ دے بھُل تے وی نہ لگ مخفی
بُرے رَستے کنوں ہٹ ونج اِے ہئی دوزخ دا دگ مخفی

خدا جے نال ہے تیڈے تاں وَل کئی خوف نہ کر توُں
نسنگ دشمن بنڑے تیڈا پیا سارا اے جگ مخفی

سمجھ سگدا کوئی بے درد نی دردی کہیں دا ڈُکھ
ہے آندا سیک ہوں جا کوں جتھاں بلدی ہے اگ مخفی

جڈاں ڈیدھاں اِتھوں دے ٹھگ وپاری تاں سُچیندا ہاں
اجئ بدنام ہن ملتان تے دِلّی دے ٹھگ مخفی

کہیں منڈے اَتے ٹنڈے بشرکوں بھُل تے نہ چھیڑیں
اِنھاں وچ فالتو ہوندی ظرافت دی ہے رگ مخفی

رہے کیویں سلامت پگ بھلا اوندی سدا جگ وچ
لہاوے نِت شریفاں دی جیڑھا انسان پگ مخفی

☆☆☆

O

خزاں رسیدہ چمن میڈے وچ خدا کرے جو بہار آوے
مِٹن سبھے دل دے درد تے غم سکون راحت قرار آوے

ہلھا تے دلبر کوں نال اپنے سنڑیساں درداں دے حال اپنے
خدا کرے جو میڈا پُنل اج اڈاہیں موڑی مَہار آوے

سجنڑ میڈے نال بولے کھِل تے لہاواں سِک مَیں سجنڑ کوں مل تے
مِڈی حیاتی دے وچ خدایا کوئی تاں اَجھی ڈینہوار آوے

ڳیا جو ہے رول یار بَن وچ ریہا جو نئیں خون اصلوں تن وچ
قدم قدم تے اُجڑ ڳئی کوں نہ کیویں سَو سَو سنوار آوے

عمر خوشی وچ نبھاویں ماہی ، سدا صحت دی ہنڈھانویں شاہی
نہ تھک ہہیں توں کڈاہیں سانول نہ تیکوں کوسا بخار آوے

نہ تانگھ تن کوں میڈے تپاوے نہ مونجھ من کوں میڈے منجھاوے
مُکِن ہجر دے ڈیہاڑے ساڑو تے وصل دی رُت ملھار آوے

میں حال ہر وچ سجݨ کوں مِلساں ،میں آس اللہ دی کر تے ٹھِلساں
ایہو جہیں بھانویں راہ وچ پئی ، ہزار نَیں تارو تار آوے

سدا سکھاں وچ عمر وِہاوی کڈاہیں وی ڈکھ نہ پیش آوی
دُعا ہے تیڈی حیاتی دے وچ بہار دی رُت ہزار آوے

میں بھانویں ہاں ڈکھ پئی نبھیندی، میں تیڈی پارت ہاں رب کوں ڈیندی
میڈی تاں وَل وی ہے خیر تیکوں نہ کوئی تکلیف یار آوے

نظر دی مَے ایں پلا اے ساقی ، طلب رہے کجھ نہ مخفی باقی
نشہ حشر تک لہے نہ جیندا تے چڑھدا جوں جوں خمار آوے

☆☆☆

O

جشن مناوو جو آ ڳیا ہے بہار دا دِل نشین موسم
نصیب تھیندا ہے سال دے بعد جانفزا اے حسین موسم

سرُور سُکھ تے قرار آ ڳئے ، چمن چمن وچ نِکھار آ ڳئے
فِضا کوں ہے کر ڈِتا معطّر بہار دے عنبرین موسم

جِتی وی موسم بنڑائے خدا ہِن افادیت وچ جُدا جُدا ہِن
مگر ہے سب موسماں توں ودھ تے بہار دا بہترین موسم

نہ گرمی ہے ہنڑ تے نہ ہے سردی ، بہار ہے ہر طرف نظر دی
اُداس چہرے خوشی توں کِھل پِن ، جڈڑں دا اَئے اے رنگین موسم

ہوائیں مہکِن تے پھُل وی ٹہکن تے مَست تھی تے پرندے چہکن
جتھاں ڈِ یہاڑیاں دے وچ او ہوندے بہار دا بالیقین موسم

☆☆☆

O

جے ہوندے ایں پلّی نماݨی دے پر
تاں چیڑیاں دی جد ݙیندی اے ختم کر

جے مل ویندے کھوتے کوں سنگھ ݙاندے
نہ لنگھ سگدا کئی ایندے نالوں بشر

نہ کمزور ہوندی جو منڈے دی جنگھ
تاں کر ݙیندا دنیا کوں زیر و زبر

اگر دید اندھے کوں بخشی نی رب
تاں ہوسی کوئی راز ایندے اندر

خدا کوں تاں ہے علم ہر چیز دا
او ہر شئے کوں رکھدا ہے مدِّنظر

کمینہ ڈِکھا ڈیندے اپݨی اصل
ونجے مل جڈاں رُتبہ یا سیم و زر

فلاطون آکھیے کویلی اوہا
چنگی ہوندی ہے جیندے ہووِن نہ پر

جو مخفی چلیندا پے کئینات کوں
اوہو جاݨدے مصلحت خوب تر

☆☆☆

O

ہوش دا نہ چھوڑ دامن چھوڑ ڈے کاوڑ تے جوش
جوش میں انسان کا ہو جاتا ہے مغلوب ہوش

کرنی سگیدا راج کہیں دے دل تے کئی تلوار نال
لطف کُن مخفی کہ بیگانہ شود حلقہ بگوش

چپ ہے بولݨ توں بھلیری چپ کوں ہے پردہ ہزار
دار پر منصور کیوں چڑھتا اگر رہتا خموش

عشق دے ہِن کم نرالے عشق دی مستی عجیب
عشق میں سر بھی کٹاتے ہیں خوشی سے سرفروش

عشق وچ سوہݨی ، سسی تے ہیر ہاری زندگی
قیس دیوانہ ہوا ، رانجھا بنا خانہ بدوش

☆☆☆

خواجہ فرید تے عظمتِ انسان

جے سمجھناں چھندا ہئیں توں عظمتِ انسان کوں
تاں وَلا پڑھ توں فریدؒ پیر دے دیوان کوں

نہ توں خود کوں فرد سڈ وا نہ توں خود کوں جزو آکھ
توں ہئیں کلّی توں ہئیں کل رکھ یاد ہیں فرمان کوں

باغِ جنت دا توں مالک توں ہئیں بلبل توں ہئیں گل
کیوں ڳیا ہئیں بھُل توں ایں فرمانِ عالیشان کوں

دنیا عقبیٰ برزخ اندر عالی تے انمول توں
احسنِ تقویم پڑھ گھن کھول تے قرآن کوں

پیدا کیتے ہِن خدا عالم ڈوہیں تیڈے کیتے
نہ تاں مخفی کیا ضرورت ہئی اوں رب رحمان کوں

☆☆☆

فریدمَت

مت پیر فریدؒ دی مَن تے ، سِکھ ریت رَوِش منصوری
رَکھ دَم دَم سِک توں ہِک دی ، ہُݨ ٹھپ رَکھ کنز قدوری

جڈاں عشق دے مکتب ویسیں ، وچ صدقوں سِیس نِویسیں
وَل عارف تھی کر پیسیں ، سب رَمز حقیقت پوری

جے چھندیں عِلم حقائق ، سب سمجھݨ کشف دقائق
تھی اپݨے آپ دا شائق ، سٹ گھت نزدیکی دُوری

جڈاں سبق یقین دا پڑھسیں ، وچ سوز کڑھا دے کڑھسیں
لا نعرہ دار تے چڑھسیں ، وَل پیسیں جھلک ظہوری

جڈاں کیتو ترک امیری ، جڈاں لدھڑو رمز فقیری
ٹل ویسی سب دلگیری ، آ وڑسی گھر مسروری

جڈاں مست تھیوں وچ مستی ، جڈاں مار مُکایو ہستی
اَئی سمجھ بلندی پستی ، وَل ملسی شرف حضوری

جڈاں رمز حقیقی پاتو جڈاں آپ کوں آپ سنجاتو
جڈاں حق باطل کوں جاتو ، مُک ویسی وَل مہجوری

جے کرنی مقصد حاصل ، ہک لحظہ نہ تھی غافل
بنڑ عاشق صادق کامل ، کر شرط وفا دی پوری

ہمہ اُوست ہے راز انوکھا ، نہ کھاویں مخفی دوکھا
نِت قدم ودھاویں چوکھا ، کر کر تے اِکّی پُوری

☆☆☆

فریدمت

مت پیر فریدؒ دی نہ بھُل
ٻگنڈھ یدھ گھن گاٖلھیں اٹ مُل

توں فرد تے جزو سڈا نہ
توں آپ ہئیں کُلّی تے کُل

توں باغ بہشت دا مالک
توں بُلبل ہئیں توں خود گُل

ہے عرش تے فرش وی تیڈا
توں عالی ہئیں توں اٹ مُل

توں روح مثال شہادت
اِے محض حقیقت نہ بُھل
وچ دُنیا ، عقبیٰ ، برزخ
تھی سگدا تیڈا نئیں تُل
ہے یار تیڈے خود کولھوں
توں مخفی مفتا نہ رُل

☆☆☆

فریدمَت

مت پیر فریدؒ دی نہ بھُل — رکھ یاد اُوندا اِرشاد
بٹھ گھت سب کوڑ نکمڑے — نِت ہِک حق کوں کر یاد
بس اَحد حقیقی باجھوں — ہے محض خراب اَباد
نہ تھی گاٖلھا رَت پُوں تے — نہ کرتُوں دھاں فریاد
ہے حسن مجازی کُوڑا — سب فانی تے برباد
کتھ ہے مجنوں کِتھ لیلیٰ — کتھ ہے شیریں فرہاد
ہر ہک شئے باجھ خدا دے — ہے ہالک بے بنیاد
ہے باجھ محبت ذاتی — سب کوجھا شور فساد
ڳنڈھ بدھ اے ڳال توں مخفی — رَہ غیر کنوں آزاد

☆☆☆

خواجہ فریداَتے عشق

جڈاں لگیڑا عشق فرید کوں غم ویڑھ ڳے گھر بُھل ڳیا
ڈکھ درد مُوڑی دِل دی تھئی زر وَر تے جوہر بھُل ڳیا

سُکھ چین جھوکاں لڈ ڳیا ہر ہک خوشی ڳئی رُخ وَٹا
ترٹ ماݨ ڳئے سب حُسن دے ہر زیب زیور بھُل ڳیا

آ پیش ڈکھ ڈوڑے ڳیے رُل ریشمی جوڑے ڳیے
سُرخی بُھلی مہندی رُلی ، بُولا تے بینسر بھُل ڳیا

کجلے دی بھُل ٹِک ٹول ڳئی پیراں دی رُل رجھول ڳئی
کنگݨ اَتے کانٹے بھُلیے متھڑے دا جھومر بُھل ڳیا

کھیڈاں ڳیاں ہاسے بھُلیے کمخواب تے خاصے بھُلیے
ہر وقت دا پاوݨ نواں جوڑا معطّر بھُل ڳیا

سہرے تے گاوݨ بھُل ڳیے، پاوݨ ہنڈھاوݨ بھُل ڳیے
چُنری تے چولی رُل ڳئی بیور تریور بھُل ڳیا

برہوں ݙتا کر دَربدر آ پیش ڳیے اوکھے سفر
چیتا تھیا گردان ایں جو کُجھ ہا اَزبر بھُل ڳیا

رُتّاں ڳیاں من بھانوݨیاں عیداں ریہاں نہ سانوݨیاں
پردیس وچ ونڄ تے سبھے قسماں او دلبر بھُل ڳیا

جڈݨاں عشق آ سنگت پیا وکھری ݙکھا رنگت ڳیا
وعظ و نصیحت بھُل ڳئی مسجد تے منبر بھُل ڳیا

دِل وچ جڈاں ہک وَس ڳیا وَس رَس تے دلڑی کھس ڳیا
ہر قسم دی بھُل خیر ڳئی ہر قسم دا شر بھُل ڳیا

جڈاں لگ نظر دی نوک ڳئی دِل بݨ غماں دی جھوک ڳئی
وَل عشق بݨ رہبر ڳیا پچھلا سبق ہر بھُل ڳیا

جڈاں مِٹ مِٹا ہستی ڳئی چڑھ عشق دی مَستی ڳئی
وَل خود کوں کمتر جاݨ تے خود میچݨاں بَر بھُل ڳیا

ہمہ اوست دا پڑھ تے سبق ، روشن تھیسے چوڈاں طبق
دَیر و حرم وی چھُٹ ڳیا ، گِرجا تے مندر بھُل ڳیا

ہِک نال جاں تھی ہِک ڳیا ، ہِک نال جاں دِل ہِک ڳیا
دِل ہِک دے در تے ٹِک ڳیا ، ہر ہِک بیا در بھُل ڳیا

تن من ہجر وچ سڑ گیا ڈکھ دَر کوں مَل تے کھڑ گیا
وعدے وفا دے کر تے سب وعدے سِتم گر بھُل گیا

چھِک پئی جڈاں ہس کیچ دی ، مخفی سفر پُر پیچ دی
وَل ٹُر پیا بدھ تے کمر سنج بر دا وی ڈر بھُل گیا

☆☆☆

پاک فوج کیتے

بلند پاک فوج دا جہان وچ مقام ہے
قیام سرحداں اُتے کریندی اے مدام ہے
ایں پاک فوج نال ہی تاں ملک دا دوام ہے
تمام پاک فوج کوں سلام ہے سلام ہے

اساڈی پاک فوج دی کتھئیں نہ کُئی مثال ہے
اساڈی پاک فوج تاں نڈر تے باکمال ہے
کرے ایندا مقابلہ کہیں دی کیا مجال ہے
تمام پاک فوج کوں سلام ہے سلام ہے

ایں پاک فوج دی اساس عزم تے یقین ہے
اے پاک فوج ہر لحاظ نال بہترین ہے
ایں فوج تے کریندی ماݨ پاک سرزمین ہے
تمام پاک فوج کوں سلام ہے سلام ہے

ہے پاک فوج بے مثال بے شبہ جہان وچ
ہے پاک فوج سب توں ودھ تے آن بان شان وچ
ایندی بہادری دی دھاک ہے زمیں زمان وچ
تمام پاک فوج کوں سلام ہے سلام ہے

ہے مخفی پاک فوج واسطے سدا ایہا دُعا
کرے ہیا وی جذبۂ جہاد اینکوں رب عطا
ہمیش دی فتح لکھے نصیب ایندے وچ خدا
تمام پاک فوج کوں سلام ہے سلام ہے

☆☆☆

O

پاکستانی فوج دا ہر ہک فوجی شیر جوان ہے
پاکستانی فوج ہمیشہ ماریا ہر میدان ہے

پاکستانی فوج دی وکھری ہیبت حشمت شان ہے
ایندیاں دُھماں ہِن کُل جگ وچ اے رب دا احسان ہے

پاکستانی فوج دی جرأت ڈیکھ تے جگ حیران ہے
بے کھیں مُلک دی فوج نی اَتجھی اے ساڈا ایمان ہے

پاکستانی فوجی ڈیندا گھول وطن توں جان ہے
ایہا گال منیندا سچّی سارا جُمل جہان ہے

پاکستانی فوج دا ہر دم جذبہ جوش جوان ہے
پاکستانی فوج دا مخفی حامی رب رحمان ہے

☆☆☆

O

اُٹھّو مسلم قوم دے شیر جیوو جگ وچ عمراں ڈھیر
رَل تے سب کشمیر چھڑاوو لاوو نہ ہݨ اصلوں دیر

غازی پاکستان دے اُٹھّو شام عراق ایران دے اُٹھّو
مُسلم جمل جہان دے اُٹھّو ہِک مُٹھ تھی تے چاوو پیر

سنھیا ڈیوو گھر گھر اُٹھّو بڈھڑے اُٹھّو نینگر اُٹھّو
شاعر اُٹھّو لیڈر اُٹھّو مالک ڈیسی قسمت پھیر

اُٹھّو ہمّت ہݨ نہ ہارو حق دی خاطر تن من وارو
ٹلسی رات ڈکھاں دی کالی تھیسی سُکھ دی اَنت سویر

اُٹھو عزت آن دی خاطر اُٹھو دین ایمان دی خاطر
نعرہ پیر علیؓ دا سݨ تے تھیندا ویسی دشمن زیر

اُٹھو سر دی بازی لاوو مشکل ہے تاں نہ گھبراوو
رب جئیں ویلے کرم کریندے پچھے تھیندن ککروں پیر

اُٹھو حق دی گال ہے اُٹھو قدرت حق دے نال ہے اُٹھو
ظلم کوں اَنت زوال ہے اُٹھو دیر ہے پر نئیں محض اندھیر

مخفی رحم خدا فریسی مِل کشمیر اساکوں ویسی
صدقہ پیر مُعینُ الدین دا دیرے لئی پے جو اجمیر

☆☆☆

O

میڈے دل نایاب دا ڈھول سجݨ نِوھی پاتا مُل اجاں توں رُسدیں
میڈی خدمت گاری عمراں دی ڳئیں پل وچ بھُل اجاں توں رُسدیں

تیڈے نام توں ہر شے واری ہِم تیڈے نال نبھئی ایں یاری ہِم
جیڑھے سنگ ماریے ہِن تیئں سنگ دل میں سمجھن پھُل اجاں توں رُسدیں

میڈا وسدا گھر کر بر چھوڑی حد ظلم ستم دی کر چھوڑی
ڈے مار مرݨ دی ڳئیں اِتنی نمھ سگدی چُل اجاں توں رُسدیں

جتی کیتی ہے میں ڈھول وفا اُتی تھئی ہے میڈے نال جفا
میڈیاں آساں دے سب ڈیوے تیں کر چھوڑین گُل اجاں توں رُسدیں

میکوں رستے دے وچ رول ڈِتی ، کر گھر توں بے گھر ڈھول ڈِتی
تیڈے اُتلے ہوُں دے وعدیاں دے، گِن پردے کھُل اچاں توُں رُسدیں

کر ترکہ سب قربان ڈِتم تیڈا پورا ہر فرمان کیتم
جتھ آ کھی چلنڑے ہیں پاسے ، میں آکھیے جُل ، اچاں توُں رُسدیں

تیڈیاں کیتیاں ہاں چن چا پیٹھی ، ہاں بھیم بھرم لُٹوا پیٹھی
ہَن ہاکھیں جیرڑھیاں چنڈ، گٹھ دیاں، گِن جگ وچ ہُل اچاں توں رُسدیں

تیکوں لاتی نئیں میں خس دی گِس، گئیں چھوڑ وَلا کیوں ماہی ڈِس
توں خوش وَسدا پئیں گھر مخفی اساں گے ہئیں رُل اچاں توں رُسدیں

☆☆☆

O

کیوں رُس تے ٹر ڳئیں پار وے

کئی ݙوہ تاں ݙے دلدار دے

تیں باجھ ہن ݙکھ تار وے ہنجواں دے ہِن ڳل ہار وے

بھل ڳین ہار سنگار وے تھیندے نی بند ݙسکار وے

موبجھاں نہ ݙیون مار وے جلدی کرا دیدار وے

بھاندا نی ہݨ گھر بار وے آندا نی چین قرار وے

اے تاں ݙسامن ٹھار وے رِکن گئے تیڈے اقرار وے

ݙکھ ویڑھ ڳن چودھار وے آ لہہ تتی دی سار وے

ہݨ چھوڑ ݙے اِنکار وے لنگھ آ سجݨ اُروار دے

سٹ مخفی سب تکرار وے

وطناں تے موڑ مہار وے

☆☆☆

O

اج میکوں سچ ڈِسا گال ہک تئیں کنوں پُچھدی ہاں ڈھولٹاں
کیڑھی گاٖلھوں ٖگیا چھوڑ ہئیں نال میڈے سجݨ بولٹاں

ڈِس میکوں جرم کُئی تاں میڈا   جیندی ڈِیندا پیا ہئیں سزا
لگ نہ آ کھیے کہیں دے اجئی   جیویں لاتی ہئی اُونویں نِبھا
کیتا ہاوی ڈِسا پیار کیوں   رَہ دے وچ ہاوی جے رولٹاں

ہوندے لجپال ہن جو سجݨ   سوچ چھوٹی رکھیندے او نی
ہتھ پکڑ تے کہیں دا کڈِیں   راہ دے وچ چھُڑیندے او نی
پھِر دے نی اپݨے وعدے کنوں   پئے ونجے بھانویں سِر گھولٹاں

ٹھیک ݙے گن مثالاں وݙے پھاڑیے آخر سِویندن سیجݨ
رُس رُسیمیں جِتی ودھ وِنجن رُٹھڑے آخر منیندن سیجݨ
ٹھیک ہوندانی کہیں دے اگوں راز آپس دا کُئی کھولݨاں

ہے جو غلطی میکوں بخش ݙے ترس کر چا میڈے حال تے
لاج رکھ اپݨے وعدے دی توں قول مخفی ݙکھا پال تے
ٹھیک ہوندانی ترکڑی دے وچ پیار دیاں ڳالھیں کوں تولݨاں

☆☆☆

O

موڑ مہاراں تئیں ٻن میڈی ہے اوکھی ہݨ جال وے
تئیں ٻن کینکوں یار سݨاواں درد بھریا اے حال وے

کلہڑی چھوڑ تے ٹر ڳئیں تیکوں ٹھہندی نہ ہئی ایویں
اینکوں اَہدے نی لج پالی کیتی ہے تئیں جیویں
نہ تاں پایو بھُل تے پھیرا نہ نیتا ہئی نال وے

کیتے قول وِسار تے سانول تُو تاں تھی ڳئیں راہی
مونجھ تیڈی اِتھ پیتی ویندی ہے رَت میڈی ماہی
ویڑھ ڳیے ہن ڈُکھ چودھاروں سُکھ دے پئے ڳن کال وے

سینے وچ ہے لیندی سانگاں یاد تیڈی ہر ویلے
رب جانڑے جو ہنڑ کئیں ڈینہہ وَل تھیسن ساڈے میلے
ڈکھڑیں ماری کوں سُکھ مِلسن مُکسی مونجھ ملال وے

ہجر تیڈے من کیتے ماندا ، چین ذرا نی آندا
تیڈے باجھوں ہے ہنڑ مخفی ویڑھا میکوں کھاندا
روندیں روندیں یاد تیڈی وچ تھی گین اکھیاں لال وے

☆☆☆

O

آ وطناں تے تیئں بِن ماہی ہے اَوکھی گزران وے
درد وچھوڑے دا رَت پیندے مونجھ کڈھیندی جان وے

سہہ نی سگدی مَیں تاں تیڈی ہک پَل ڈھول جُدائی
مٹھیں سٹھیں تیڈے ڈِیندی پئی ہے یار خُدائی
سُکھ دے بدلے کر گئیں میکوں تُو کیوں ڈُکھڑے دان وے

روندیں روندیں یاد تیڈی وچ ہے ماہی ڈِینہہ لاندھا
تڑپ تڑپ تے رات ہے نبھدی چین ذرا نی آندا
تیئں بِن سنج بر ڈِسدے ماہی میکوں جمل جہان وے

جئیں ڈِینہہ دا ہے تیئں مونہہ موڑیا سئیت سنجی دی ہَر گئی
مونجھ منجھاری میڈے گھر وچ یار بسیرا کر گئی
خوشیاں نال گھدی گئیں مخفی کر تے گھر ویران وے

☆☆☆

O

ویندا تاں پئیں وے ماہی فرقت دا روگ لا تے
وسیں کڈݨ اِتھاں وَل اتنا تاں ونج ڈسا تے

تیکوں سجݨ بݨایُم تیئں نال پیتاں لایُم
سارا جہان سٹ تے تیئں نال دِل وٹایُم
اج توں وی ٹریا ویندیں وعدے سجݨ بھُلا تے

کیا ویر ہاوی لانڑھاں ، ڈس میں کنوں پراٹاں
کیوں نال میڈے رُک تے ڈھولݨ نوھی الاٹاں
آکھیں ہا الوداع چا ہک وار ہتھ ہلا تے

دلدار یار جانی تھیویں ہزار جانی
دل دے میڈے چمن دی توں ہئیں بہار جانی
نہ ونج وے ڈھول نہ ونج تتڑی کوں رت رُوا تے

غیراں دی لگ تے بولی ، ویندا ہئیں میکوں رولی
تیڈی جدائی وچ میں، رُل ویساں تھی تے بھولی
ہَن ماݨ ڈٖاڈھے مخفی میکوں تیڈی وفا تے

☆☆☆

O

ڳے ہِن ڈُکھ دَر مَل وے ماہی
ہݨ تاں واپس وَل وے ماہی

چین قرار نی آندا دِل کوں
باجھ تیڈے ہِک پَل وے ماہی

رب جاݨے جو مُکسی کئیں ڈِینہہ
نِت دی اے اڄ کل وے ماہی

تانگھ تنگھیندیں میں اُجڑی دی
ڳئی ہے عمراں ڳل وے ماہی

ہجر تیڈا رَت پیندے ہر دَم
مونجھ لَہیندی کھَل وے ماہی

جئیں ݙینہہ توں آ وڑسیں ویڑھے
ویسن سب غم ٹَل وے ماہی

رب جاݨے کیوں ڳئی ہے مَیں توں
دِل تیڈی ہٹ چل وے ماہی

عشق تیڈے وچ سُکھ دے بدلے
ݙکھڑے پے ڳن ڳل وے ماہی

یاد تیڈی دے بھانبھڑ دل وچ
ویندن پَل پَل بل وے ماہی

جئیں ݙینہہ دی کنڈ کر تے ٹُر ڳئیں
بخت میڈا ڳے ڈَھل وے ماہی

ڈُکھ جو لیکھاں دے وچ ہوون
کُٹئی نی سگدا جھل وے ماہی

میڈیاں آساں دے سنج تھی گن
تیئں بِن تاج محل وے ماہی

تُو آسیں تاں تھیسی ہر ہک
مشکل میڈی حل وے ماہی

ڈیسی مخفی میکوں وی رب
اَنت صبر دا پھل وے ماہی

☆☆☆

ہز ہائنس سر صادق محمد خان خامس عباسی دے نانویں

بھوں غمخوار تے مشفق بھوں ہا مہرباں صادق
رعایا دے اُتوں قربان ہا جنت نشاں صادق

رعایا دے اندر ویندا ہا گھُل مِل کھیر کھنڈ وانگوں
رکھیندا ہا کوئی دوری نہ ہرگز درمیاں صادق

مدّبِر ہا مخیّر ہا ، خدا دے خوف والا ہا
عدل انصاف دے وچ ہا مثالی حکمراں صادق

اوندے دورِ حکومت وچ امن ہا سَست واہنڑ ہئی
مثالی طرز دا حاکم ہا بیشک دَر جہاں صادق

ادارے عِلم دے قائم گیا ہے کر مثالی سب
ادیباں شاعراں دا وی بھوں ہا قدرداں صادق

سخاوت وچ وی یکتا ہا شجاعت وی وی لاثانی
سمندر علم تے عرفان دا ہا بیکراں صادق

اوں ضم کیتا ہا پاکستان وچ اپنڑی ریاست کوں
ہا مذہب ملک تے ملّت دا سچّا پاسباں صادق

مُوَحِّد ہا منیندا ہا خدا دی واحدیّت کوں
ہا پروانہ رسالت دی شمع دا بے گماں صادق

کرا تے فیصلہ ختمِ نبوّت دا ریاست وچ
رقم کر گیے زمانے وچ نرالی داستاں صادق

کریندا ہا ہمیشاں حق دی مخفی او حمایت پس
نہ ڈِہدا مصلحت ملکی کوں ہا جنت مکاں صادق

☆☆☆

ہز ہائنس سر صادق محمد خان خامس عباسی دے ناں

تیڈی خوبی بھلا کیویں کراں ہر ہک بیاں صادق
توں عادل بادشہ ہاویں جہاں وچ بے گماں صادق

تیڈے دورِ حکومت وچ کوئی ڈر خوف کیناں ہا
تیڈی شاہی دے وچ ہر ہک بشر ہا شاداں صادق

حفاظت نِت رعایا دی کریندا ہانویں توں اینویں
کریندے باغ دی جیویں حفاظت باغباں صادق

جڈاں تاریخ پڑھداں تاں ایہو معلوم تھیندا ہے
جو صدیاں بعد جمدا ہے کوئی ونج تیئں جیہاں صادق

جیڑھے کم کر گیا ہئیں توں حیاتی وچ بھلائی دے
رکھیسن کم اوہے زندہ تیڈا نام و نشاں صادق

عباسی خانوادے وچ نظر میں جاں بھنویندا ہاں
نظر آندا نی کُئی تیڈے مقابل تیئں سنواں صادق

دعا مخفی دی ہے بخشش کرے تیڈی حشر وچ رب
تیڈے سر تے کرے سایہ نبی آخر زماں صادق

☆☆☆

حضرت خواجہ محکم الدینؒ سیرانی دے حضور

ہے ذی شان ولیّاں اندر محکم دین ولی اللہ دا
ہے لاثانی مرد قلندر مُحکم دین ولی اللہ دا
لکھّاں لوک جِتھوں ہِن مخفی حاصل فیض کریندے او ہِک
فیض دا ہے بے اَنت سمندر محکم دین ولی اللہ دا

O

وقت ڈِتا تبلیغ کوں لمبا بے شک محکم دین وَلی ہے
دین مبین دا محکم تھمبا بے شک محکم دین وَلی ہے
ہند سندھ توڑیں حق دا ہوکا ڈِے تے رکھیا ہے جئیں مخفی
کفر نِفاق دی چڑھ تے رَمبا بے شک محکم دین وَلی ہے

☆☆☆

حضرت رشید الدینؒ حقّانی دے حضور

مجاہد دینِ حق دا ہے رشید الدّین حقّانی
محدّث ہے ، مفسّر ہے ، مبلّغ وی ہے لاثانی
وَلی ابنِ وَلی کوں رب ، پیا اعزاز اے بخشے
ایندی اماّں دے والد دا ہے والد شاہِ جیلانی

O

رشید الدّین حقّانی دی عظمت وچ کوئی شک نئیں
اُنھاں دے زُہد تے فقر و وِلایت وچ کوئی شک نئیں
عمر ساری گزاری ہے اُنھاں تبلیغ وچ مخفی
اُنھاں دے نیک جذبے تے سخاوت وچ کوئی شک نئیں

نصیر الدّین توں تعلیم حاصل کر تے قرآنی
پڑھے ہَن باعمل عالِم رشید الدّین حقّانی
وَلا ہمدان دے سیّد علی کر تے مہربانی
وَلی کامل بݨایا چا اُنھاں کوں جگ تے لاثانی
اُنھاں دے ہِن فضائل جو بھلا کینویں ڈِساواں سب
کہیں کوں نئیں مِلیا رُتبہ جو حقّانی کوں بخشیے رب

☆☆☆

نواب مظفّر خان شہید دے نانویں

تُوں ہئیں مسلم قوم دا ہیرو تُوں ہئیں ساڈے دیس دی شان
زندہ باد مظفّر خان ، زندہ باد مظفّر خان

تئیں تے ہووے کرم خدا دا قوم کوں ڈے ڳئیں درس وفا دا
تیڈی جُرأت ، غیرت اُتّے دُنیا ہے اج تئیں حیران

تیڈا ہے کِردار مثالی ، تئیں اَسلاف دی ہے لڄ پالی
وچ میدان دے کیتے ہن تئیں دیس توں پُتر پنج قربان

ہمّت ہرگز تئیں نہ ہاری ، رکھّی مردیں تئیں جنگ جاری
مَرداں وانگ فدا کر ڳئیں توں اپݨی ما دھرتی توں جان

تیڈی ہے بے مِثل شجاعت ، رَہسی تیڈی یاد شہادت
صدیاں بعد کوئی ہِک جمدے تیڈے وانگ دِلیر جوان

مونجھ ملال نہ آندو دِل تے سر قربان کیتوئی کھِل تے
ڈے گئیں سبق ایہو توں ساکوں ڈے تے جان بچاوو آن

دُشمن لئے ہَن بیحد چارے ، ورتیے ہاں سِ حربے سارے
پر تیئں جیندیں جی نہ ڈِتّا کاٹے کافر کوں ملتان

تُوں ہئیں مومن مرد جِیالا ، تیڈا ہے کِردار نرالا
تیکوں رب اکبر ہے کیتی وَکھری عزّت عظمت دان

اپنٹی طرفوں تیئں پنج ہاریے، دیس اُتوں ہَن بچڑے واریے
ایندا ڈیسی بدلہ تیکوں محشر دے وچ رب رحمٰن

تُوں ہئیں پیکر عزم وفا دا ، تُوں ہئیں پُتلا شرم حیا دا
تیڈی تُربت اُتّے ہووے رحمت مالک دی ہر آن

تُوں ہئیں سچّا مرد مجاہد ، مومِن ، کامل ، عابد ، زاہد
تیڈیاں صفتاں ساریاں مخفی تھی نی سگدیاں محض بیان

☆☆☆

سئیں صوفی تاج گوپانگ دے نانویں

صوفی تاج دی موت دا صدمہ قوم سرائیکی بھُل نی سگدی
اُوندے خلق خلوص وفا دا محض ادا کر مُل نی سگدی

دُھن دا پکّا ، قول دا سچّا ، ہا بے شک او مرد قلندر
کینہ بغض حسد تے نفرت رکھدا نہ ہا دِل دے اندر

عزّت دار دی عزّت کرنٹی فرض سمجھدا ہا او بندا
خیر سدا ہا منگدا سب دی نہ منگدا ہا کہیں دا مندا

علم، ادب دے نال رکھیندا صوفی تاج ہا ڈھیر محبت
خود وی کر گیے اپنٹے حصے دی او شخص ادب دی خدمت

ساری عمراں لکھدا رہ گیے او بختاور شعر سوادی
اوندی قسمت دے وچ ازلوں لکھی ہئی اے ڈات خدا دی

صوبے دی تحریک دا مخلص لیڈر ہا او مرد بہادر
سچ آکھݨ توں ہرگز کیناں رُکدا ہا او شخص دلاور

عاشق خاں دے نال کریندا صوفی تاج پیار ہا سچّا
عاشق خاں وی صوفی تاج دا دلدادہ دلدار ہا سچّا

ہئی لعلاں دی ایں جوڑی دی ہک بے نال مثالی یاری
ساری عمراں ہے گڈ صوفی تاج تے عاشق خان گزاری

ہک بے دے ہن عاشق ڈِوہیں ہک بے توں ہن پل نہ وِسدے
صوفی تاج بِناں ہݨ میکوں عاشق خان ادھورا ڈِسدے

ساکوں کلھڑا چھوڑ تے ٹر گیے دنیا توں او مرد قلندر
اوندے نکھڑ ونجݨ دا ڈکھ ہے ہر سنگتی دے دِل دے اندر

روندا ہے ہر سنگتی اوندا یاد وفائیں اوندیاں کر تے
دل دا بوجھ کریندے ہلکا ٹھڈڑے ساہ ہر ویلے بھر تے

پر کُجھ کہیں دے وَس وچ کینی ہن اوں قادر دے کم سارے
موت کہیں توں ٹل نی سگدی لاوے بندہ جتنے چارے

اَوہݨ اوندے حق وچ رَل تے سارے یار دُعا منگدے ہئیں
کر ڈیوے رب اُوندا مخفی پیڑا پار دُعا منگدے ہئیں

☆☆☆

صوفی تاج گوپانگ دا نوحہ

جھوک لڈا گے تاج گوپانگ
لا گے ساکوں ہجر دی سانگ

نیسوں نال قبر وچ اَسّاں
اُوندے ہجر فراق دا دانگ

پل پل آن مریندا ہے ڈنگ
اُوندی مونجھ دا مُشکی نانگ

بھانویں ہے جگ موتیاں بھریا
پر کُئی ڈِسدا نئیں اوں وانگ

جے تئیں تاج ریہا ہے جیندا
ڈِیندا رہ گے حق دی بانگ

رووݨ دھووݨ بند کر مخفی
ولڻاں نئیں ہݨ تاج گوپانگ

☆☆☆

بیرسٹر تاج محمد خان لنگاہ

دے نانویں

جئیں سب کجھ اپݨاں وار ڈِتا ہا اپݨی قوم سرائیکی توں
کر مالک رحمت ہر ویلے سئیں تاج لنگاہ دی تُربت تے
جیڑھا حالت بدلݨ چہندا ہا لاوارث قوم سرائیکی دی
جیڑھا مخفی کُڑھدا رہندا ہا ہر ویلے قوم دی غُربت تے

جیڑھا دانشور ہک لیڈر ہا جیڑھا عالی ہمّت مرد وی ہا
جیکوں عشق ہا قوم دی خدمت دا جیندے دل وچ قوم دا درد وی ہا
ہر کیویں تاج لنگاہ سئیں دا میں مخفی وَصف بیان کراں
جیندا شیوہ ہا سچ بولݨ دا جیڑھا جرأت دے وچ فرد وی ہا

اڄ تاج لنگاہ دی برسی ہے ، جیڑھا ماݨ سرائیکی قوم دا ہا
غمخوار جیڑھا اݨ پڑھ بھولی اَݨ جاݨ سرائیکی قوم دا ہا
اوندی قبر اُتے اَے پاک خُدا مینہ رحمت دا ہر وقت وَسا
جیڑھا مخفی مرد بہادر ہک اڳواݨ سرائیکی قوم دا ہا

☆☆☆

بیرسٹر تاج محمد خان لنگاہ

دے نانویں

اڄ تاج لنگاہ دی برسی ہے جیڑھا پُتر سرائیکستان دا ہا
جیکوں فِکر ہئی اپݨی دھرتی دی جیکوں جھورا تھل دامان دا ہا
جیڑھا ماݨ ہا روہی رُل ڳئی دا جیڑھا وارث چولستان دا ہا
جیڑھا حق سچ دا پرچارک ہا جیڑھا دُشمن ہر بیٔمان دا ہا
جیڑھا مخفی مرد مجاہد ہا جیڑھا لیڈر ہا ہِک لاثانی
جئیں سُتّی قوم سرائیکی کوں تحریک ݙتی ہئی لافانی

جیڑھا شخص سرائیکی صوبے دی تحریک دا مخفی بانی ہا
جیڑھا خادم اپݨی قوم دا ہا جیڑھا سچّا پاکستانی ہا
جیندی سوچ سمندر وانگوں ہئی جیڑھا قائد ہک لاثانی ہا
جیڑھا فخر سرائیکستان دا ہا جیڑھا مخلص مرد گیانی ہا
نئیں اوندے وانگ نظردا کئی ، میئں ماری ہے چودھار نگاہ
میکوں پک تھی گئے کئی صدیاں وچ ونج جمدا ہے ہک تاج لنگاہ

☆☆☆

قاسم خان لشاری دے نانویں

توں ہاویں کھاݨ وفا دی سئیں قاسم خان لشاری
ہے ماݨ کریندی تیئں تے اے قوم سرائیکی ساری

رب ڈیوی جنت شالا تیڈا ہے کردار نرالا
تیئں قوم دی خدمت دے وچ ہے ساری عمر گزاری

تیئں ڈاڈھے ہِن پنج ہارے تیئں قوم توں تن من وارے
ہَئی قوم سرائیکی تیکوں جند جان کنوں ودھ پیاری

تیڈیاں کر تے یاد وفائیں　　سب ڈیندن لوک دُعائیں
تیڈی ہک ہک ڳال وفا دی　　نئیں ویندی محض وِساری

تیئں باجھ وسیب نی وِسدا　　ہر شخص ہے موںجھا ڈِسدا
پے روندے ہن ڳل لگ تے　　ہک ٻے دے وارو واری

تیکوں آ گئے موت دا سڈّا　　ارمان ایہو ہے وڈّا
محروم تیڈی شفقت توں　　ہُن ہے اولاد پیاری

لائے سنگت ہن سئے چارے　　تیڈے نال رِہیے ہن سارے
ہر سنگتی کیتی تیڈی　　دل نال ہے خدمت گاری

تیئں باجھ اُداس ہے سنگت　　نئیں رہ ڳئی اڳلی رنگت
مغموم ہے عبدالخالق　　دلگیر نذیر لغاری

مشتاق فریدی ہر دم ہے مونجھ تیڈی وچ پُرنم
نت آہیں سرد بھریندے ہِن نیر اکھیں توں جاری

تیڈے سنگتی سجݨ پیارے بے چین بہوں ہِن سارے
غمگین ہے محفی خاور پئی پیٹھے مونجھ مُنجھاری

رب تیڈی آس پچیسی تیڈی قوم دے ڈکھ کٹ ڈیسی
ٹل ویسی دَور خزاں دا گھل پوسی باد بَہاری

☆☆☆

الحاج نواب حیات اللہ خان ترین دے نانویں

تیڈی خیر خدا توں ہر ویلے میں منگداں خان حیات اللہ
تئیں وانگ ہے جمداصدیاں وچ کئی ہک انسان حیات اللہ

تئیں چھوڑ تے ریت امیراں دی ہے پالی پیت فقیراں دی
ایندا ڈیسی اَجر عظیم تیکوں خود رب رحمان ، حیات اللہ

میڈے نال نبھئی تئیں یاری ہے میڈی خوب کیتی دِلداری ہے
میکوں یاد کھڑے ہن اج توڑیں تیڈے سب احسان حیات اللہ

او وقت بھلیرے نئیں بھُلدے جڈاں ہاسے سنگتی سب جلدے
سئیں پیر چنڑ دے میلے تے وچ چولستان حیات اللہ

نھ آ سگدا مجبوری ہے دِل سہندی محض نہ دُوری ہے
میڈا جِسم بہاول پور وچ ہے پر دِل ملتان حیات اللہ

☆☆☆

سئیں احمد خان طارقؔ دے نانویں

کریندی پیٹھی ہے تیڈی سنگت دُعا ایہا اج تمام طارقؔ
نزول رحمت دا رکھّے تیڈی قبر تے مالک مدام طارقؔ

کرے خدا پاک درجے تیڈے بلند توں وی بلند تر نِت
تے روزِ محشر ہتھوں نبیؐ دے توُں پیویں کوثر دا جام طارقؔ

نصیب تیکوں وی تھیوے دیدار شالا رب دا بہشت دے وچ
نبیؐ دی قربت دیوچ عطا رب کرے چا تیکوں مقام طارقؔ

کلام اپݨے دے وچ محبت اتے اَمن دا پیام ڈِیّے تے
کلام اپݨے کوں ڈے ڳیا ہئیں جہان وچ توُں دوام طارقؔ

ایہو جیہاں تاں اثر ہے کوئی کلام تیڈے دیوچ نرالا
جو سنڈے تھی ویندے یاد اونکوں لکھیٹاں تیڈا کلام طارقؔ

تُوں وَسداہئیں ایں وسیب دے ذی شعور ہر ہک بشر دے دل وِچ
وفا ، محبت تے خلق تیڈا بُھلا نی سگدی عوام طارقؔ

وتیرہ تیڈا نیازمندی تے سادگی ، سچ تے عاجزی ہا
چلاوے ساکوں وی تیڈے نقشِ قدم تے ربِّ اَنام طارقؔ

تُوں ہانویں درویش بے بدل ہک تُوں ہانویں میڈے وطن دا ہیرو
میں تیڈی عظمت ،وفا تے فن کوں کراں نہ کینویں سلام طارقؔ

او کینویں تیکوں دِلوں بُھلاوِن او یاداں تیڈیاں نہ کیوں مناوِن
تُو کر گیا ہئیں وچھوڑا اڈے تے جنھاں دیاں نندراں حرام طارقؔ

تُوں ڈُکھ ونڈیندا ریہا ہئیں ہر دے تُوں سُکھ پچیندا ریہا ہئیں سب کوں
خدا ایں نیکی دا تیکوں ڈیسی حشر دے اندر انعام طارقؔ

تُوں ماݨیں موجاں بہشت دے وچ دُعا اے مخفی فقیر دی ہئی
ہزاراں حوراں ہزاراں غلمان تیڈے ہووِن غلام طارقؔ

☆☆☆

سئیں مشتاق سبقتؔ دے نانویں

ہر ہک شخص حقیر نی ہوندا ہر بندہ ذیشان نی ہوندا
ہر پتھّر بیکار نی ہوندا ہر پتھّر مرجان نی ہوندا
ہر کم وچ نی ہوندا فیدہ ہر کم وچ نقصان نی ہوندا
ہر بندہ نی ہوندا بے زر ہر بندہ دَھنوان نی ہوندا
ہر بندہ بے زور نی ہوندا ہر بندہ پلھوان نی ہوندا
پر بندہ پچھلگ نی ہوندا ہر بندہ پردھان نی ہوندا
ہر بندہ محکوم نی ہوندا ہر بندہ سلطان نی ہوندا
ہر بندہ نی ہوندا زیرک ہر بندہ نادان نی ہوندا
ہر بندہ نی ہوندا شاعر ہر کئی نکتہ دان نی ہوندا
ہر شاعر نی ہوندا سبقتؔ، سبقتؔ بنڑ اَسان نی ہوندا

سبقتؔ وانگوں ہر شاعر دا علم اَتے عِرفان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر ہک شاعر رکھدا سوچ دِھیان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر ہک شاعر دا پُر درد بیان نی ہوندا
سبقتؔ وانگ نِرالا بُلبُل وچ ہر ہک بُستان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر ہک بندہ ہر محفل دی جان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر بندے کوں تھیندا رتبہ دان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر ہِک بندہ درداں دا درمان نی ہوندا
سبقتؔ وانگ جہان دے اندر مخلص ہر انسان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر ہک شاعر خوش رُو، خوش اِلحان نی ہوندا
سبقتؔ وانگوں ہر شاعر کوں چھندا اجُمل جہان نی ہوندا

سبقتؔ دی اے سبقت ہے جو سبقتؔ وانگوں جگ دے اندر
صدیاں دے وچ ہک تھیندا ہے پیدا مخفی مرد قلندر

☆☆☆

امیر بخش دانشؔ دے نانویں

ہے اِسم ایندا امیر جیویں ہے اونویں دِل دا امیر دانشؔ
نظیر ایندی نی مِلدی کہیں جا ہے آدمی بے نظیر دانشؔ

عطا خدائے کریم اینکوں ہے کیتا اَیجھا دماغ عالی
ہے اُمّی وَل وی لکھیندے پُختہ کلام روشن ضمیر دانشؔ

جہڑا ہا دلچسپ شہ سخن داہے جاٹدی جیکوں خلق ساری
اوں بادشاہ دا ریہا ہے بݨ تے حیاتی ساری وزیر دانشؔ

حیاتی ساری کریندا رہ گئے سرائیکی بولی کوں اے اُجاگر
سرائیکی بولی دا ماݨ وی ہے سرائیکی دا ہے سفیر دانشؔ

کلامِ دانش کوں پڑھ تے ڈیکھو کلامِ دانش دے وچ اسا کوں
ڈکھئی ہے دانشوری تے حکمت دے نال فن دی اَخیر دانشؔ

جھڑے دراڑی اناڑی شاعر وِدن تیڈے نال قد کچھیندے
کمالِ فن وچ اوتھی نی سگدے تیڈا تاں عشرِ عشیر دانشؔ

قبول کر چا توں اینکوں بھانویں اے تیڈے شایانِ شان کینی
جو چار شعراں دا لِکھ تے تحفہ میں پیش کیتے صغیر دانشؔ

دعا ہے مخفی توں جگ تے جیویں تے وانگ تاریاں دے ڈھیر تھیویں
عمر وی شالا دراز ہووی تے رِزق ہووی کثیر دانشؔ

☆☆☆

سئیں نجیب اللہ نازش دے نانویں

ہمیشہ جیویں نجیب نازشؔ
ہے اُنس تیڈا عجیب نازشؔ

توں وَسدیں جتنا پرے اساں توں
اُتی ہیں دِل دے قریب نازشؔ

تُوں میڈے دِل دی خوشی دا باعث
تُوں میڈے ڈُکھ دا طبیب نازشؔ

مقام پاتا ہے تیئں نرالا
ہے نیک تیڈا نصیب نازشؔ

ادب کریندا ہے تیڈا ہر کئی
امیر ہے یا غریب نازشؔ

رہن تیڈے خیرخواہ سُکھے نِت
ہلاک ہووِن رقیب نازشؔ

سلام مخفی دا مُخلِصانہ
قبول کر اَے حبیب نازشؔ

☆☆☆

استاذ الشعراء سئیں ندیم سمیجو دے ناویں

توں ہاویں درویش صفت ہک مرد سچار ندیم سمیجو
توں ہاویں ہک شخص گیانی تے خوددار ندیم سمیجو

دامے درمے قدمے سخنے کیتی ہے تیئں قوم دی خدمت
اپݨی قوم دا ہاویں بیشک توں غم خوار ندیم سمیجو

سانجھ سرائیکی ادبی سنگت کوں توں چالھی سال چلا ڳئیں
علم ادب دا بݨ تے سچا خدمت گار ندیم سمیجو

ݙو دیوان سرائیکی دے وچ لکھ تے توں چھپوا ڳئیں جیڑھے
ہک ہے توں ہن ودھ تے ݙوہیں او شہکار ندیم سمیجو

اوندی رِیس کریسی کیڑھا ڈِے ڳئیں ساکوں تحفہ جیڑھا
اُردو وچ توں لکھ تے 'من کے نین ہزار' ندیم سمیچو

علم عروض دا ماہر ہاویں تُوں ہِک قومی شاعر ہاویں
اپݨی بولی دا تئیں کیتے نت پرچار ندیم سمیچو

ہر پاسے ہِم دید بھنوائی کھیں پاسوں نئیں نظریا کائی
فن وچ ماہر کامل شاعر تیڈی کار ندیم سمیچو

تیڈا حُسن جمال ہا وکھرا ، تیکوں ہا رب پاک بݨایا
خوش قامت خوش دل تے خوش رُو خوش گفتار ندیم سمیچو

تیڈی ہئی اے ریت نرالی ، رکھدا ہاویں پیتاں پالی
بے شک ہاویں یاراں دا توں مخلص یار ندیم سمیچو

قائم رہ تے مخلص پݨ تے میڈے فن تے کم کوں من تے
میکوں ہتھیں نال پوائی ہئی تئیں دستار ندیم سمیچو

لقب سرائیکی دے بابے دا میکوں ڈے تے تیئں کیتا ہا
مخلص پن تے اعلیٰ ظرفی دا اظہار ندیم سمیچو

سچ دی نت تائید کریسن ، شیشہ منکر کوں ڈکھلیسن
میڈے درحق لکھیے ہن تیئں جو اشعار ندیم سمیچو

ساکوں ڈے تے دردنشانی توں تاں ونج تھئیں خلد مکانی
تیر ہجر دا کر ڳئیں ساڈے ہاں دے پار ندیم سمیچو

ہووی پاک نبی رکھوالا ڈیوی مالک رُتبے اعلیٰ
برزخ دے وچ پانویں شالا چین قرار ندیم سمیچو

منگدا اں مخفی روز دُعائیں ، ماݨیں جنت وچ توں جائیں
محشر دے وچ تھیوے تیڈا بیڑا پار ندیم سمیچو

☆☆☆

سئیں امان اللہ کاظم دے نانویں

ہنر تیڈے کراں کینویں بھلا سارے بیاں کاظم
ہنر تیکوں خدا بخشیے بہوں ہن بے گماں کاظم

توں ہک ماہر محقّق ہئیں توں ہک ماہر معلّم ہئیں
گرائمر وچ وی نئیں کیتا کہیں کم تیئں سواں کاظم

توں ہئیں تاریخ داماہرتوں وکھرے ڈھب داہئیں شاعر
تیڈا اپٹا انوکھا ہِک ہے اندازِ بیاں کاظم

بھنوائی ہے نظر میں وی چدھاروں دیس دے وچ پر
کتھئیں میکوں نظر آیا کوئی نی تیئں جیہاں کاظم

تیڈی عظمت کوں من تے مَیں علی الاعلان اَہدا ہاں
ادب تے علم دا ہئیں توں سمندر بے کراں کاظم

جھڑیاں نحوی اتے صرفی لکھیاں ہن ڈ وں کتاباں تئیں
انھاں دی اہمیّت کوں من گیا ہے سب جہاں کاظم

میڈا دعویٰ ہے تھی سگیسی مکمل نہ نصاب او تئیں
جڈاں تئیں ڈوں کتاباں اے نہ وچ شامل تھیاں کاظم

توں ہئیں محسن سرائیکی دا ایہو ہے فرض میڈا جو
زمانے کوں تیڈے بارے ڈسیندا رہ ونجاں کاظم

توں حق رکھدیں کوئی تمغہ حکومت تیکوں ڈیوے پر
جتھاں انصاف نہ ہووے اُتھاں شکوہ کیہاں کاظم

دعا منگدا ہاں میں وی نِت اتے توں وی دعا منگ جو
خدا حاکم اِتھاں بھیجے ادب دے قدرداں کاظم

جڈاں بے وزن تے نااہل لوکاں کوں نصاب اچ میں
تھیا ڈیہدا ہاں شامل تاں ہے سڑدا میڈا ہاں کاظم

سرائیکی دے نصاباں کوں جنھاں کیتا مرتّب ہے
ہے ونڈ کیتی چا آپس وچ انھاں سب ظالماں کاظم

عدل جو کول کیئناں ہا اُنھاں بے عدل لوکاں دے
اُنھاں میرٹ کوں آوݨ نی ݙتا خود درمیاں کاظم

دُعا مخفی ایہا ہے جو تیکوں رب خیر کر ݙیوے
تے وَل ہر اَٹھویں ݙینہہ تیکوں چوا گھندا رَہاں کاظم

☆☆☆

فقیر عبدالرحمٰن اختؔر دے ناں

گجرات دے شاعر اختر کوں شہباز لِکھاں تاں حق بنڑدے
ایں رمز شناس قلندر کوں ہمراز لِکھاں تاں حق بنڑدے

اے ماݨ سرائیکستان دا ہے، اے بلبل ایں بستان دا ہے
ایں بھاگ بھریے من موہݨے کوں پُرناز لِکھاں تاں حق بنڑدے

ایندا ہے پُر جوش کلام عجب آغاز عجب انجام عجب
ایندے ٹھیٹھ کلام سرائیکی کوں اعجاز لِکھاں تاں حق بنڑدے

ہے شاعر مست فقیر عجب ، ایں شعر کیتن تحریر عجب
ایندے ہر ہک شعر کوں فطرت دا غمّاز لِکھاں تاں حق بنڑدے

اے دیس میڈے دا غازی ہے ایں جیت ڈِکھائی بازی ہے
اینکوں علم ادب عرفان دے وچ ممتاز لِکھاں تاں حق بنڑدے

اینکوں ذہن ڈِتے رحمان عجب ہس سوچ عجیب دھیان عجب
ایندا وکھرا ہیں ہر شاعر توں انداز لِکھاں تاں حق بنڑدے

اے مرد مبارک عامل ہے ایندا رہبر مرشد کامل ہے
ایں شخص دی مخفی دُور تلک پرواز لِکھاں تاں حق بنڑدے

☆☆☆

فقیر عبدالرحمٰن اختر دے ناں

عمر ہنڈھانویں دراز شالا جہان دے وچ فقیر صاحب
رہیں ہمیشہ تُوں پاک رب دی امان دے وچ فقیر صاحب

بلاشبہ اے سبھو زمانہ کلام تیڈے دا ہے دِوانہ
اثر خدا ایں رکھیا ہے تیڈے بیان دے وچ فقیر صاحب

شمار تیڈا ہے تھیندا پہلوں وی معتبر شاعراں دے اندر
کری اضافہ بیا وی یزدان شان دے وچ فقیر صاحب

ہے قصبے گجرات وچ وی مخفی سرائیکی بولی دا ہیرا اختر
اے گال پہلوں نہ ہئی اساڈے دھیان دے وچ فقیر صاحب

نظر بھنویندا ہاں میں جڈاں وی وسیب دے شاعراں اُتے تاں
نظر دا ہئیں سب کنوں تو برتر گیان دے وچ فقیر صاحب

عطا خدا پاک تیکوں کیتے جو وصف ہِن میں اُنھاں کوں کیویں
شمار کر تے بیاں کراں ہک دِوان دے وچ فقیر صاحب

ہے سوچ تیڈی دی مخفی پرواز تاں فلک توں وی پار ڈسدی
توں آپ رہندا ہئیں بھانویں چھوٹے مکان دیوچ فقیر صاحب

☆☆☆

سئیں عاشق خان بزدار دے نانویں

عاشق خاں بزدار اساڈی دھرتی دا ہے مرد جیالا
علم ادب وچ کیتا ہے رب اینکوں دان مقام نرالا

نکتہ دان سیاسی رہبر شعر سخن کوں سمجھݨ والا
خود وی لکھدا ہے بختاور شعر سرائیکی دے وچ اعلا

خوش اخلاقی وچ نئیں رکھدا عاشق خاں کئی اپݨا ثانی
نال خوشی دے پیش کریندے مہماناں دے روٹی مانی

ہے ایندی اے صفت نرالی فنکاراں دی قدر کریندے
فنکاراں کوں سڈ تے سڈے داد مراد وی پوری ڈیندے

ظلم کہیں تے کہیں جا تھیوے ڈیکھ تے عاشق خاں نی سہندا
ظالم کوں حق آ کھݨ کوں کہیں صورت وچ اے نی رہندا

محنت کش مزدور غریب دے حق دی ہر دم گاٖل کریندے
ہر ظالم غاصب کوں سچّی گاٖل دھڑّلے نال کریندے

کالی رات اچ ڈیوا بال تے کیتے عاشق خان اُجالا
صوبے دی تحریک دا بݨ گئے عاشق خاں ہک خاص حوالا

قوم دا ہے اِے سچّا عاشق دل وچ قوم دا درد رکھیندے
ہیں گاٖلھوں تاں عزّت ایندی ہر بندہ دل نال کریندے

قوم پرستی دا ایں جیوݨ جوگے نت پرچار ہے کیتا
''قیدی تخت لہور دے'' لکھ تے قوم کوں ایں بیدار ہے کیتا

ٹھرٹھر ویندا ہے دِل میڈا ڈیکھ تے ایندی قوم پرستی
قوم پرستی دے وچ ہے ایں ضم کر چھوڑی اپٹی ہستی

دھرتی بولی علم ثقافت نال مثالی پیار کیتا ہِس
تن من دھن سب اپٹا اپٹی قوم دے ناں توں وار ڈِتا ہِس

ڈیندا ہاں دِل نال دُعائیں عاشق خان ہمیشاں جیوے
رزق خدا سَے ڈیوے اینکوں بخت بلند نِت ایندا تھیوے

مالک اینکوں نِت سُکھ ڈیوے شالا خضری عمراں مانڑے
مونجھ خدا نہ ڈیوس مخفی بھریے رہن ایندے نِت بھانڑے

☆☆☆

سئیں سیّد قاسم جلال دے نانویں

عمراں دراز ہووی قاسم جلال سائیں
ہر صنف وچ ہے تیکوں حاصل کمال سائیں

تیں نال قد کچھاوے کُئی مَئی دا لال سائیں
پیدا اے تھی نی سگدا ہرگز سوال سائیں

تن٘ جتنے کوئی مارے پنج بھانویں جتنے ہارے
کہیں جا نہ مِلسی اونکوں تیڈی مثال سائیں

کیتی ہے شاعری تئیں انداز وچ انوکھے
وکھری ہے سوچ تیڈی وکھرا خیال سائیں

ماٹیں خوشی ہمیشاں آوے نہ تیڈے نیڑے
ہِک پل دے کیتے ہرگز ہِک تِل ملال سائیں

رکھّے تیڈا ستارہ مخفی عروج تے رب
آوے نہ زندگی وچ تیکوں زوال سائیں

☆☆☆

سئیں سید تابش الوری دے نانویں

مقام تابش دا بے شبہ ایں وسیب دے وچ بلند تر ہے
نڈر صحافی عظیم شاعر سیاسی لیڈر وی معتبر ہے
ہے صاف شفّاف ایندا ماضی ایہو وڈا ءگن ایندے اندر ہے
تہوں تاں ہر جاتے ڳال ہر دم کریندا حق دی اے بے خطر ہے
ایہو جہیں مردِ حق تے مخفی نہ قوم کوں کیویں ناز ہووے
بہار ݙیکھے ہزار شالا حیاتی ایندی دراز ہووے

☆☆☆

سئیں نادرؔ لاشاری دے ناویں

سرائیکی دا ہے سنگار نادرؔ
ہے بندہ یاراں دا یار نادرؔ

کریندا ہے جان توں زیادہ
سرائیکی دے نال پیار نادرؔ

ادب دی دھرتی تے ہاڑ موسم
دیوچ ہے ٹھڈڑی ملھار نادرؔ

ہے ہر سرائیکی دی اکھ دا تارا
ہے ہر دے دِل دا قرار نادرؔ

بغیر نقطے کتاب لکھ تے
ودھا گے اپݨا وقار نادرؔ

ادب دے گلشن دے وچ نرالی
ڈکھیئی ہے ساکوں بہار نادرؔ

سرائیکی بولی دا بے شبہ ہِک
ہے پُتر خدمت گزار نادرؔ

سرائیکی دیوچ عظیم شاعر
ہے تھیندا مخفیؔ شمار نادرؔ

☆☆☆

ناموَر فلسفی شاعر

سئیں ساجدؔ علی پوری دے نانویں

نرالی طرز دا شاعر ہے سئیں ساجدؔ علی پوری
عروضی علم دا ماہر ہے سئیں ساجدؔ علی پوری

ایندے ہر شعر وچ ہوندے نمایاں فلسفہ ایندا
تھوں تاں ودھ ڳیا ہے شاعری وچ مرتبہ ایندا

پڑھو جے نظم ایندی تاں جگر کوں ٹھار ݙیندی ہے
ݙکھیندی ہے عجب منظر، نظر کوں ٹھار ݙیندی ہے

غزل، کافی تے ݙوہڑے وچ بھوں رکھدا مہارت ہے
بناں مقصد نہ ہرگز اے کوئی لکھدا عبارت ہے

ایندے شعراں دے اندر وانگ دریا دے روانی ہے
تہوں تاں خلق ساری ایں گیانی دی دِوانی ہے

اِیہا دِل نال منگداں ہاں خدا کولھوں دُعا ہر دَم
سدا جیوے پیا ساؔجد تے کئی نیڑے نہ آوِس غم

ڈِکھایا قوم اپݨی کوں ہے مخفی ایں نواں ہک دگ
ایندی عظمت اَتے فن کوں منیسی اَنت سارا جگ

☆☆☆

نواب بہاول خاں صاحب عباسی دی نذر

ہر وقت خدا توں خیر تیڈی میں منگداں خان بہاول خاں
تیڈی عمر ہزاراں سال کرے میڈا رب رحمان بہاول خاں

کئی شخص وِسار وی نئیں سگدا کر محض شمار وی نئیں سگدا
تیڈے پیو ڈاڈے دے قوم اُتے ہن جو اِحسان بہاول خاں

ایں ملک اُتے احسان بہوں کر گیے سر صادق خان تہوں
مقروض تیڈے اسلاف دا ہے کُل پاکستان بہاول خاں

تیڈا نام نشان ودھاوے رب، تیڈی عزت شان ودھاوے رب
تیڈے نال اساڈی عزت ہے تیڈے نال ہے شان بہاول خاں

توں قوم دی اکھ دا تارا ہئیں، توں قوم دا راج دُلارا ہئیں
تیڈے نام اُتوں ایں قوم دا ہے تن من قربان بہاول خاں

تیکوں روز دُعائیں ڈیندا ہاں اگوں رب دے عرض کریندا ہاں
تیڈا جیت مقدّر بݨ ونجّے وچ ہر میدان بہاول خاں

منظور کرے رب بول میڈے، تیڈا بخت رہے نت کول تیڈے
ہر مونجھ توں مخفی ڈیوی نت رب پاک امان بہاول خاں

☆☆☆

مخدوم یوسف رضا گیلانی دے نانویں

عمراں دراز ہووی یوسف رضا گیلانی
ایں توں زیادہ ہووی مالک دی مہربانی

تیڈے نصیب دیوچ ہووے خوشی تے راحت
ڈیوی خدا ہمیشاں پَل پَل دی شادمانی

صورت خدا پیاری کیتی عطا ہے تیکوں
جادو اثر ہے تیڈی بے مثل خوش بیانی

ہیبت جلال حشمت قد کاٹھ خوب تر ہے
رنگ روپ ہے نرالا مکھڑا عجب نورانی

عالی نسب ہے تیکوں بیشک خدا بݨایا
سادات دا ہیں وارث سادات دی نشانی

نِت نِت کریندا کئیں پیدا خدا جہاں وچ
صدیاں دے بعد جمدے تیڈے جیہاں ڳیانی

توں ہیں سُنجاݨ ساڈی توں ماݨ ہیں اساڈا
محشر تلک ہنڈاویں شالا توں زندگانی

اخلاق ہے نرالا کردار ہے مثالی
ہووے نہ مخفی کیویں دُنیا تیڈی دِوانی

☆☆☆

سرائیکی اڳواݨ سئیں ظہور دھریجہ دے نانویں

قوم سرائیکی دا ہئیں سچّا توں غمخوار ظہور دھریجہ
اپݨا تن من تے دھن چھوڑی قوم توں وار ظہور دھریجہ

قوم تیڈڑی کوں ہوش وی نہ ہا اے جذبہ تے جوش وی نہ ہا
قوم سرائیکی کوں ہے کیتا تئیں بیدار ظہور دھریجہ

گھر دا تئیں نقصان کیتا ہے قوم تے پر احسان کیتا ہے
اپݨی بولی وچ ہے چھاپیا تئیں اخبار ظہور دھریجہ

تیکوں ہے رب ہمّت بخشی طاقت بخشی جُرأت بخشی
بھولی گالھی قوم کوں کیتے تیئں ہُشیار ظہور دھریجہ

شاعر ہوون بھانویں لیڈر دانشور ہِن بھانویں ورکر
ہر بندے توں وکھرا تیڈا ہے کردار ظہور دھریجہ

ہمّت جیکر تیئں نہ ہاری ٹل ویسی اے رات اندھاری
پیڑا تیڈی قوم دا تھیسی ہک ڈینہہ پار ظہور دھریجہ

محنت کوں رب رنگ لیندا ہے محنت دا رب پھَل ڈیندا ہے
منزل ہے بس نیڑے ہُنڑ نہ ہمّت ہار ظہور دھریجہ

ڈُکھ آ ویگن تاں نہ گھبراتوں قدم اگوں نہاں روز وَدھا توں
سُکھ دا تاں ہے ہر کئی، ڈُکھ دا کئی نی یار ظہور دھریجہ

محنت رب منظور کریسی ہر ڈُکھ مالک دُور کریسی
لہہ ویسن اے سِر توں سارے بارے بار ظہور دھریجہ

توں ہیں ساڈی اکھ دا تارا توں ہیں ساکوں جان توں پیارا
ساڈے دِل دا توں ہیں مخفی چین قرار ظہور دھریجہ

☆☆☆

سردار نجیب اللہ خان دے نانویں

ہِنت ہووی بخت عروج اُتے جند جیویں خان نجیب اللہ
میڈا پاک خدا ہر وقت رکھے تیکوں نال اَمان نجیب اللہ

تیڈا ہے سب توں انداز جُدا تیکوں بخشے ہِن کئی وصف خدا
تیئں وانگ جہاں وچ جمدے ہِن بہوں گھٹ انسان نجیب اللہ

تیئں خوب چَھکئی سرداری ہے تیکوں چھندی خلقت ساری ہے
نئیں ڈِسدا کئی تیئں وانگ بیا میکوں وڈ پردھان نجیب اللہ

تیکوں ڈیندا ہاں ہر وقت دُعا رب رکھّی ہر ہِک دُور بلا
تیکوں تھیوے جیت نصیب سدا وچ ہر میدان نجیب اللہ

ہنڑ مخفی قلم رُکیندا پیاں تیڈے ذہن دے وچ اے پیندا پیاں
تیڈیاں صفتاں دے لکھ سگدا ہاں مَیں کئی دیوان نجیب اللہ

☆☆☆

عارف ملغانڑی دے نانویں

سُکھ ماڻیں نِت جگ تے شالا توں ہر دم عارف ملغانڑی
تیڈے نیڑے آوے نہ کئی ہر گز غم عارف ملغانڑی

سچ پچھدیں تاں کہیں ہئے نینگر ایجھا کم نی کر ڈکھلایا
جیویں کر ڈکھلایا ہے تیئں وکھرا کم عارف ملغانڑی

قوم دی ہر محرومی ڈس تے قوم کوں ہئی بروقت جگایا
آزادی دا چاتی ویلے نال علَم عارف ملغانڑی

دھرتی دی نت گاٖل کریندیں گاٖل دھڑتے نال کریندیں
دھرتی دا توں دِل وچ رکھدیں درد اَلم عارف ملغاݨی

تیئں وانگوں تاں صدیاں دیوچ جمدا ہے ہک مرد مجاہد
ساڈے کاݨ غنیمت ہے بس تیڈا دَم عارف ملغاݨی

تیکوں مخفی کیوں نہ آکھے اج دے دور دا مرد مسیحا
ساڈے زخماں تے توں لیندیں روز مَلَم عارف ملغاݨی

☆☆☆

قاسم رضا دے نانویں

میڈے لباں تے ہے ایہا ، ہر دم دُعا قاسم رضا
خضری عمر ڈیوی خدا جیویں سدا قاسم رضا

توں خوب رُو توں خوش ادا ، لہجہ وی ہے تیڈا مٹھا
میکوں نظردا نئیں بیا ، تیڈے جیہا قاسم رضا

توں با سمجھ توں با وفا ، توں با ادب توں با حیا
اے گال کیوں نہ برملا ڈیواں ڈسا قاسم رضا

بھانویں ہے جگ موتیاں بھریا، ہر ہک دی ہے وکھری ادا
تیکوں مگر تھے ہن عطا ، ڳن بے بہا قاسم رضا

ڈے تے ادب کوں تیئں جلا ، وکھرا ڈتا ہے کم ڈکھا
مخفی تیکوں ڈیسی خدا ، ایندی جزا قاسم رضا

☆☆☆

منظوم افسانہ پکّر پانڑی

(سئیں میاں نذیر پنوار ہوریں دے ناتویں)

سوجھل کوں جو مِل پئی ہک ڈِینہہ ٹوبھے اُتّے گُلّاں
آکھیُس میڈا دِل اَہدے مَیں گھر تیکوں گھِن جُلّاں

تیئیں بِن گُلّاں ہک پل وی ہُنڑ مُول نہیں دِل وِسدا
بِن تیڈے ہے جگ وچ میکوں سخت اندھارا ڈِسدا

بے وَس ہاں مَیں نال تیڈے بس اَڑ گِن میڈیاں اکھیّں
میکوں محض وِساریں نہ توں لاج پیار دی رکھیّں

کل گھر واپس وَل ویساں پر دِیر اُتھاں نہ لیساں
تیڈڑا ساکھ منگݨ ماء پیو کوں جلدی نال بھیجساں

سُݨ تے گُمّ صُم تھی ڳئی گلّاں پہلے کُجھ شرمانٹی
جذبیاں والے جھول کنوں جاں تار تھیوسی پانٹی

کھول ݙتونس چُپ دے جندرے وَل اے لفظ اَلانٹی
سوجھل میڈی لوں لوں وچ ہے تیڈی پیت سمانٹی

میڈے وَس جے ہووے تیکوں ڳل دا ہار بݨانواں
نین میڈے نت ݙیکھن تیکوں پَل نہ دید ہٹانواں

رَل تے جیسوں رَل تے مرسوں قول قرار کتونے
چنّݨ پِیر دا اَٹاّ گھٹاّ مَنّت طور منیونے

ہک ہے توں مُکلایا ڈُوہاں اَکھیں رِم جِھم لائی
ٹُر پیا سوجھل گھر اپڻے دو کر تے ڈھیر تِکھائی

رُجھ ڳیا وِچ کم کار دے سوجھل کئی ڈِینہہ گُزر ڳیونس
تھی بیمار ڳیوسی پیو ڈُکھ ڈُوڑے پیش پیونس

ہک ڈِینہہ گوپے ڈِیکھ تے کھوہ تے یاد ''سُھب'' جو آیُس
چوبھاں مار تے سِک گلّاں دی ڈاڈھا سخت ستایُس

ریمل رام کنیں ڳیا سوجھل پوتھی ونج پھُلوایُس
کر کانیاں دے گھوڑے جلدی ریمل اے سمجھایُس

کھوہ تے سُتّے سوجھل کوں جو نندر گھڑی پَل آئی
خواب وچالے آ تے اونکوں گلّاں شکل ڈِکھائی

اُٹھیا سوجھل تھوری کولھوں کسٹاں آن کرایُس
چڑھ مَارھے تے پیٹھا جلدی دِیر ذرا نہ لایُس

لاٹ پلاٹاں ڈِیہنہ اونکوں وچ کول میراٹے تھِیّا
گھِن گے اونکوں جت گھر اپنٹے رات اُتھاں ٹِک پیّا

کانے ڈِیہنہ کوں ٹُر پیا سوجھل محض اُتھاں نہ رُکیّا
ڈِیڑے دا منہ کُھل پیا رَہ وچ سوجھل تِھتھوں چُکیّا

مارھے کوں او مارے چھیکیاں جنیں ویلے تریہہ تاوے
تاں جو جلدی نال کتھاہیں تِرڑ تاڈے وچ لاوے

لتھّا جاں ہک ٹبّی توں تاں ڈِہر اِچ نظریُس پاٹی
خوش تھی تے اُتھ آکھیا سوجھل بچ گئی جان نماٹی

پر او پاݨی نہ ہا او تاں ڈہر دا ہا چمکارا
تھی بیتاب سُتا ونج سوجھل جال تلے بیچارا

سُݨ تے گاج بدل دی اُٹھیا پڑھیُس لکھ شکرانہ
پیتُس پاݨی بارش دا وَل تھی پیا تُرت روانہ

پیشی ویلے ہِک ٹبے تے جاں سوجھل پج گیا
ڈہر دے وچ کجھ چردا ہویا مال اوکوں ڈِس پیا

ڳول گھِدی ہم جاہ ڳلّاں دی دِل وچ سوچ رِکتوسی
ونج ٹوبھے دی پالھ تے پُنّاں منظر عجب ڈٹھوسی

پَلّر پاݨی سُک ڳئے ہَن سب سُکا چِٹ نظریوسی
کھیں پاسوں نہ نظریُس ڳلّاں دید چُدھار مریوسی

سوجھل اُچّی جا تے کھڑ تے کھوہ دو دید جو ماری
چڑّھے نال چھکیندی پئی ہئی پاݨی وستی ساری

اِتنے وچ چڑھ مارھے تے آ گھوٹ کنوار جو گزریے
سوجھل دے دِل دی ڈاڑھی وچ پھیل دے پھُل سئے کھِلریے

کیا بختاور ڈینہہ ہوسی جڈݨ گُلّاں کوں پرنیساں
ڳانے بدھ تے اُٹھ تے اینویں آن سوار میں تھیساں

پُچھیا چھیڑو چھوہر توں اوں گھوٹ کنوار دے بارے
حال گُلّاں دی شادی دے اوں کھول سݨائے سارے

ستّو واڑے تے اج گانمن اَئے گُلّاں کوں گھِن تے
سُݨ تے سوجھل تھیا بے واہا آکھے ونجاں رِکن تے

ہک دم تھتھوا تھی ڳیا سو جھل سمجھ کوئی نہ آیُس
باجھ اندھارے نظریُس کُجھ نہ جن تے دید بھنوایُس

سنڑ تے ڳالھیں پیراں تلّوں نِکل زمین ڳیوسی
خواب خوشی دا ہر ہِک مخفی چکنا چور تھیوسی

تھی بے آس ڳیا بیچارا آس دے پُھل کملائے
آکھیُس دِل وچ ٹھیک اکھیندے ہِن اے لوک سیانے

مرد تاں کھوہ ہوندن ، کھوہاں دا سومہ سُک نی سڳدا
چھوہریں پکّر پانڑی جو کہیں تریہے کانڑ نی تڳدا

☆☆☆

ڈوہڑے

*****

نوِھی پالی چا کہیں وعدے دی میڈا دلبر پچ اجاں توں رُسدیں
ڈِتے سکھ دے بدلے ڈکھ مخفی ہن تئیں رچ رچ اجاں توں رُسدیں
ہر واری کر تے قول نویں وَل ویندیں بھج اجاں توں رُسدیں
نویں روز بٹیندیں ڈھول سجنڑ ہر موڑ تے پچ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر دے وچ دلدار سجنڑ ودا روندااں رَت اجاں توں رُسدیں
کر حال کنوں بے حال ڈِتی مُک ءگئی ہے ست اجاں توں رُسدیں
کڈھی کاوڑ ہے میڈے ہر کم وچ تئیں مارتے لت اجاں توں رُسدیں
تیڈی یاد تپیندی ہے ہر دَم میڈی مخفی اَت اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ڈھول وچھوڑا پِیندا ہے میڈی پل پل رَت اجاں توں رُسدیں
تیڈیاں موںجھاں مار مُکا چھوڑیے نی رہ ءگئی ست اجاں توں رُسدیں
تیڈے صدمے سُول تپئی رکھدن میڈی ہر دم اَت اجاں توں رُسدیں
ہر وقت نویں میڈے ءگل دے وچ ڈکھ ڈیندیں گھت اجاں توں رُسدیں

*****

ہر قول وفا دا تروڑ ڈِتی میڈا ڈھول سجݨ اجاں توں رُسدیں
میکوں بھُل گِئے نازنواز دے ہن سب ٹول سجݨ اجاں توں رُسدیں
میں آپ کوں رول تے ڳولی ہے تیڈی ڳول سجݨ اجاں توں رُسدیں
ڈِتا تئیں توں تن من دھن مخفی ہم گھول سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں مخفی سخت وچھوڑے دا لئی روڳ سجݨ اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر فراق اچ بھوڳیے ہن میں بھوڳ سجݨ اجاں توں رُسدیں
ڈِتی مونجھ تیڈی کوں ماس دی ہم نت چوڳ سجݨ اجاں توں رُسدیں
ساری عمر منیٔے تیڈے وچھڑݨ دا میں سوڳ سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ہر ہک امر قبول کیتم نھی کیتی ناں اجاں توں رُسدیں
جتی ظلم کیتی ڈِتی کہیں کوں نی میں اج تئیں دھاں اجاں توں رُسدیں
ڈے ڈے تے ساڑے ساڑ ڈِتی میڈا نازک ہاں اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں ہے نت مخفی میڈی سر تے باں اجاں توں رُسدیں

*****

نمھیں بولیا بھانویں ظلم کیتن تیئں رچ رچ تے اجاں توں رُسدیں
نوِھی لایا، گل گس جُتیاں، گن میڈیاں بجھ بجھ تے اجاں توں رُسدیں
تیکوں بُھل، گن ڈالیاں پٹھیاں ہم جیڑھیاں کچ کچ تے اجاں توں رُسدیں
ہتھ ڈِے ملساں ہتھوں آ کھیے تیئں میکوں گج وچ تے اجاں توں رُسدیں

*****

پھٹ پھٹ تے مرچاں سٹ سٹ تے لئی پھٹ توں پھٹ اجاں توں رُسدیں
ڈِٹ باز سجن لئی وَٹ وَٹ تے میکوں ڈِٹ توں ڈِٹ اجاں توں رُسدیں
وَٹ دِل وچ رکھ تے چاتی ہے تیئں غیر دی وَٹ اجاں توں رُسدیں
سٹ ہجر دی لا تے مخفی کوں، گئیں بر وچ سٹ اجاں توں رُسدیں

*****

دل نال ڈِتا ہم دل تیکوں نوہی سانبھیا دل اجاں توں رُسدیں
کھِل کھِل وچ لٹ تے دل میڈا گھدی کھس ہئی کھِل اجاں توں رُسدیں
ڈھل چھوڑ تے ہاویں مل سگدا نوھی چھوڑی ڈھل اجاں توں رُسدیں
گھل مخفی تیڈی اُکھڑی نیں میکوں اَئی نی گھِل اجاں توں رُسدیں

*****

ککھ تیڈے کوں دلدار سجݨ میں سمجھے لکھ اجاں توں رُسدیں
لکھ تھیویں میڈے لکھ کوں وی نوھی سمجھیا ککھ اجاں توں رُسدیں
رکھ قدماں وچ لکھ آکھیم پر رکھی وَل وی وَکھ اجاں توں رُسدیں
وَکھ آپ توں رکھ تے مخفی کوں ڳئیں غیر دی رکھ اجاں توں رُسدیں

*****

غم تیڈا ہے ہݨ ہر ویلے پیا کیئی کم اجاں توں رُسدیں
کم کار سبھے ڳن بھُل میکوں لئی ایجھا غم اجاں توں رُسدیں
غم تیڈے وچ لئی رکھدیاں ہِن اکھیں نِت چھم چھم اجاں توں رُسدیں
چھم چھم ہِن اکھیں مخفی دیاں دل ہے پُرغم اجاں توں رُسدیں

*****

ڈُکھ دان کتین تیئں ڈھول میکوں نئیں بخشیا سُکھ اجاں توں رُسدیں
سُکھ میڈا اکھس تے روز ڈِتی نواں ڈُکھ توں ڈُکھ اجاں توں رُسدیں
ڈُکھ تیڈے رکّھیم اکھّیں تے نت مانگیں سُکھ اجاں توں رُسدیں
سُکھ لُٹ تے چن میں مخفی دا پیا ماری ڈُکھ اجاں توں رُسدیں

*****

سکھ ماڑتیے ہن تیں ساری مُد میں بھوگین ڈکھ اجاں توں رُسدیں
ڈکھ ڈے تے کر برباد ڈتی میڈا ہر ہک سُکھ اجاں توں رُسدیں
سُکھ ماٹیں کیا ڈکھ ہاوی جو ڈتی ڈکھ توں ڈکھ اجاں توں رُسدیں
ڈکھ نانویں لا تے مخفی دے تیئں مانڑین سُکھ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر دے صدمے سہہ سہہ تے میں مَل بگیاں کھٹ اجاں توں رُسدیں
مَیں بے وَس تے کُجھ ظلم ستم نوھی کیتا گھٹ اجاں توں رُسدیں
بن عذر بگیا ہئیں ڈھول میڈا اِتھوں جھوکاں پٹ اجاں توں رُسدیں
نوھی کہیں ڈٹھا مخفی لنگھ آیا اینویں جھٹ دا جھٹ اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی لحظہ چین سکون ڈتا رکھی دھاندل تئ اجاں توں رُسدیں
نوھی ترس کیتا جتھ وس لگب پے وَس پورا لئی اجاں توں رُسدیں
پنڈ درداں دی جیڑھی ڈھول چوائی وداں سر تے چئی اجاں توں رُسدیں
تیڈی بدنامی دا دول وداں بگل مخفی پئی اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں جا جا تے دلدار سجنڑ بدنام کیتی اچاں توں رُسدیں
میڈی شہرت شان تے بھیم بھرم نیلام کیتی اچاں توں رُسدیں
میڈی وصل وصال دی ہر کوشش ناکام کیتی اچاں توں رُسدیں
میڈے دل دیاں مخفی آساں دا قتلام کیتی اچاں توں رُسدیں

*****

میڈے حال تے نظر کرم دی ہک نوہی یار کیتی اچاں توں رُسدیں
میکوں جا جا تے بدنام وَدا دِلدار کیتی اچاں توں رُسدیں
نت ظلم نواں میں بے کس تے من ٹھار کیتی اچاں توں رُسدیں
میڈا جیونڑ دُنیا وچ مخفی دشوار کیتی اچاں توں رُسدیں

*****

میکوں رَہ وچ راول رول تے وَل نوھی لدھڑی کل اچاں توں رُسدیں
میکوں آ کھ تے چن وَل آ نونڑ دا نوھی آیا وَل اچاں توں رُسدیں
نوھی رُخ ڈکھلا تے کیتی چا میڈی مشکل حل اچاں توں رُسدیں
ڈھل عمر ڳئی ہے مخفی دی نوھی لایا ڳل اچاں توں رُسدیں

*****

میڈا ماہی میڈی مشکل کئی نوھی کیتی حل اچاں توں رُسدیں
میڈی سکدیں عمراں ڳل ڳئی ہے نوھی لایا ڳل اچاں توں رُسدیں
میکوں صدیاں توں ودھ لگدا ہے تیئں باجھوں پل اچاں توں رُسدیں
تیڈی تانگھ تنگھیندیں مخفی دا ڳے جوبن ڈھل اچاں توں رُسدیں

*****

جیڑھی ڳال دا ڈر ہا ڳال اوہا ڈتی پوری کر اچاں توں رُسدیں
ڈتی آخر درد وچھوڑے دا میڈا چن دلبر اچاں توں رُسدیں
تیڈیاں یاداں آن ستیندیاں ہِن میکوں شام سحر اچاں توں رُسدیں
ہݨ تیئں بن مخفی گھر وچ وی میکوں لگدے ڈر اچاں توں رُسدیں

*****

تیڈا وَل آوݨ دا وعدہ ہا نوھی آیا وَل اچاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں ہے ہنجواں دی نت جاری چھل اچاں توں رُسدیں
تیڈے رَہ تے دیداں لا بہنداں ہر دم ہر پل اچاں توں رُسدیں
نوھی لایا ڳل میں مخفی کوں ڳے جوبن ڈھل اچاں توں رُسدیں

*****

میڈے حال تے کرم نوازی کئی نوھی کیتی چن اجاں توں رُسدیں

تیڈے ناں توں گھول گھما چھوڑیے میں تن من دھن اجاں توں رُسدیں

میڈی گال نِوھی کُئی ہک منّی ڳیں غیر دی من اجاں توں رُسدیں

میڈی آس دا مخفی کر چھوڑی ویران چمن اجاں توں رُسدیں

*****

نمھیں ٹالیا تیڈا آکھیا کُئی میڈا دلبر چن اجاں توں رُسدیں

میکوں درد جدائی دا دان کیتی وچ چھوٹے سن اجاں توں رُسدیں

تیڈے ہجر دے تیراں کر چھوڑیے میڈا زخمی تن اجاں توں رُسدیں

تیڈی مونجھ توں مونجھا رہندے نت میڈا مخفی من اجاں توں رُسدیں

*****

تیکوں یاد کریندیں نبھدا ہے میڈا ہر ہک پل اجاں توں رُسدیں

تیڈا ہجر لَہیندے ہر ویلے میڈی مخفی کھَل اجاں توں رُسدیں

ول آنونڑ دا میکوں آکھ تے چن پیا ٹِک ہیں وَل اجاں توں رُسدیں

تیڈے لاریاں وچ ہے یار میڈی ڳئی عمراں ڳل اجاں توں رُسدیں

*****

ڳئیں سانول بھُل میں رُل ڳئی کوں نوھی لدھڑی کل اڄاں توں رُسدیں
میکوں پل پل آن ستیندی ہے تیڈی سک وَل وَل اڄاں توں رُسدیں
میڈے اندر بھانبھڑ درداں دے نت ویندن بل اڄاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے سیک توں مخفی دا ڳئے زیرا ڳل اڄاں توں رُسدیں

*****

تیئں قسماں چا تے تروڑ ڈِتن میڈا چین وَل وَل اڄاں توں رُسدیں
نِوھی کیتی چا میڈے نال کوئی ہک ڈِینہہ اُلبھل اڄاں توں رُسدیں
ہتھوں صدمے دان کریندا ہئیں نویں روز مِٹھل اڄاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے سیک توں دل میڈا ڳئے مخفی جل اڄاں توں رُسدیں

*****

تیڈی خاطر ڈھول اجاڑ ڈِتے میں اپݨا گھر اڄاں توں رُسدیں
جتی ظلم کیتی نیں چھوڑیا میں چین تیڈا در اڄاں توں رُسدیں
میڈی آس اُمید دے گلشن کوں کر چھوڑی بر اڄاں توں رُسدیں
نوھی کیتی مہر دی مخفی تے ہک وار نظر اڄاں توں رُسدیں

*****

تیڈے عشق اندر میڈا چن دلبر میکوں بُھل گیے گھر اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں لئی رکھدیاں ہِن اکھیں ہِت بر بر اجاں توں رُسدیں
تیڈیاں یاداں آن ستیندیاں ہِن میکوں شام سحر اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے صدمیاں مخفی کوں ڈِتے کملا کر اجاں توں رُسدیں

*****

میڈا وسدا گھر خود تیئں دلبر کر چھوڑیے بر اجاں توں رُسدیں
نت ہجر دے ساڑے ڈِے ڈِے تے سٹی ساڑ جگر اجاں توں رُسدیں
تیڈی تانگھ ترامݨ تیندی ہے ہر شام سحر اجاں توں رُسدیں
ہر قسم دا کیتی مخفی تے ہِت ظلم قہر اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی کِھل تے ہک ڈِینہہ گال کیتی میڈا دلبر چن اجاں توں رُسدیں
جیڑھی گال رقیب اکھیندے ہِن توں گھندیں من اجاں توں رُسدیں
بے رُخیاں دے ڈِکھلیندا ہئیں ہِت سو سو ون اجاں توں رُسدیں
نوھی عید تے مخفی لنگھ آیا ہک لحظہ کھن اجاں توں رُسدیں

✽✽✽✽✽

نت ویندااں ہاں تیڈے درتوں میں چن جھنڑکاں جھل اجاں توں رُسدیں
ڈے دھکّے ٹوری کئی واری آ کھڑداں وَل اجاں توں رُسدیں
میکوں صدیاں توں ودھ لگدا ہے تیں باجھوں پل اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر فراق اچ مخفی دا گیے چیتیا رَل اجاں توں رُسدیں

✽✽✽✽✽

تیکوں قول وفا دے ڈھول سجنڑ ڳن سارے بھُل اجاں توں رُسدیں
تیڈی لاغرضی نی ختم تھئی اساں گئے ہئیں رُل اجاں توں رُسدیں
تیڈے ناں توں کر قربان ڈتے میں ترکہ کُل اجاں توں رُسدیں
نوھی پاتا چا میڈی خدمت دا کجھ مخفی مُل اجاں توں رُسدیں

✽✽✽✽✽

نوھی ترس کیتا میڈے حال اُتے میڈا دلبر چن اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر فراق دے سوز ڈتے میڈا جال بدن اجاں توں رُسدیں
جیویں لوک اکھیندے ہن تیکوں اونویں گھندیں من اجاں توں رُسدیں
تیڈے ناں توں مخفی گھول ڈتے مَیں تن من دھن اجاں توں رُسدیں

*****

نویں کر کر تے نِت ظلم ستم ڈِتی جگر جلا اچاں توں رُسدیں
نت نِکیاں نِکیاں گالھیں توں ویندیں بھڑکیاں کھا اچاں توں رُسدیں
نوھی پُچھدا پچھدا گال کوئی ڈِیندیں دھاندل تا اچاں توں رُسدیں
بے جرم سزا نت مخفی کوں ڈِیندیں ڈھول سٹا اچاں توں رُسدیں

*****

ہر قسم دا کیتے مخفی تے تیئں ڈھول غضب اچاں توں رُسدیں
نت ہاں وچ سانگاں لیندی ہے تیڈی تانگھ طلب اچاں توں رُسدیں
کیتی خدمت گاری ہم تیڈی نِت نال اَدب اچاں توں رُسدیں
تیڈا جھنڑک تے بولٹ کر ڈیندے میکوں جان بلب اچاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ذکر دیوچ مصروف سدا میڈے رَہندن لب اچاں توں رُسدیں
کر ختم ڈِتن تیئں آوٹ دے سب سانگ سبب اچاں توں رُسدیں
میڈا دلبر کوڑے نکتے ہِن تیڈے وعدے سب اچاں توں رُسدیں
تیڈی تانگھ طلب وچ ہے مخفی ہنڑ جان بلب اچاں توں رُسدیں

*****

میڈے حسن شباب دے گلشن کوں برباد کیتی اجاں توں رُسدیں
میکوں بے گھر کر تے اپݨاں گھر آباد کیتی اجاں توں رُسدیں
میڈی خدمت گاری عمراں دی نوھی یاد کیتی اجاں توں رُسدیں
کر کر تے مخفی ظلم ستم ناشاد کیتی اجاں توں رُسدیں

*****

ہَم خوشیاں دے وچ شاد میکوں ناشاد کیتی اجاں توں رُسدیں
میڈی نگری چھوڑ تے ہئی نگری آباد کیتی اجاں توں رُسدیں
تھیا سر دے بھرنے حاضر ہاں جتھ یاد کیتی اجاں توں رُسدیں
لگ آکھے غیر دے مخفی کوں برباد کیتی اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ذکر بناں دلدار میڈا نئیں نبھدا جھٹ اجاں توں رُسدیں
تیڈے ناں دی دلبر لئی رکھداں ہر ویلے رَٹ اجاں توں رُسدیں
ڈکھ ڈے تے امن سکون میڈا تیں کیتے چَٹ اجاں توں رُسدیں
بے جرم سجݨ میں مخفی کوں لئی پھٹ تے پھَٹ اجاں توں رُسدیں

*****

سٹ ہجر دی ہاں وچ مار تے ڳئیں میکوں بر وچ سٹ اجاں توں رُسدیں
سٹ دھوتی جو کڈھوائی ہے چا ڳئیں دیرا پٹ اجاں توں رُسدیں
پٹ پاڑ امن دی ڈھول ڈِتی سُکھ کیتی چٹ اجاں توں رُسدیں
چٹ کر تے مخفی عیش میڈا لئی پھٹ توں پھٹ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈی مونجھ کنوں اُڈ نندراں ڳن نئیں آندی کِھل اجاں توں رُسدیں
نت کر تے وعدہ آونڑ دا کر ویندیں ڈِھل اجاں توں رُسدیں
نوھی ترس کیتا میں مخفی تے کہیں ڈینہہ ہِک تِل اجاں توں رُسدیں
میکوں تڑپدا ڈیکھ تے تڑپیا نئیں تیڈا پتّھر دِل اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈی تانگھ دی وچ کُملاندے ہِن میڈی آس دے پُھل اجاں توں رُسدیں
تیکوں وعدے یار وفا والے ڳن سارے بُھل اجاں توں رُسدیں
میڈی ساری عمر دی خدمت دا نوھی پاتا مُل اجاں توں رُسدیں
تیڈی لاغرضی وچ ڈھول ڳیاں میں دَر دَر رُل اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے عشق اندر میڈا دلبر چن گئے سبھ کجھ رُل اجاں توں رُسدیں
تیئں قسماں چا تے تروڑ ڈِتن گئیں وعدے بھُل اجاں توں رُسدیں
جتھ آ کھی چلنٹیں ہیں پاسے میں آ کھیے چل اجاں توں رُسدیں
میڈے صبراں دا ہِک تِل مخفی نوھی پاتا مُل اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں بر وچ دلبر چھوڑی گئیں نوھی نیتا گڈ اجاں توں رُسدیں
سٹی گال نوھی چا کھڑ تے ہک جِتی ماریم سڈ اجاں توں رُسدیں
میکوں خون رُوائی بے جُرم ستئی گئیں جھوکاں لڈ اجاں توں رُسدیں
گِن موجھاں ماس کوں چر مخفی ہٹ نچ گِن ہڈ اجاں توں رُسدیں

*****

میں سودھ کیتے نِت نال تیڈے تیں کیتن ڈِڈ اجاں توں رُسدیں
میکوں چھوڑ تے دلبر غیراں کوں رکھی اپنے گڈ اجاں توں رُسدیں
میڈے سر تے غم دے بار ڈِتن تیئں مخفی لڈ اجاں توں رُسدیں
تیڈے حق وچ ڈھول دُعا دے ہتھ نِت کھڑ داں اڈ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ہر ہک اَمر قبول کیتم نمھیں کیتی تڈ اجاں توں رُسدیں
تھیا سر دے بھرنے حاضر ہاں جتھ ماری سڈ اجاں توں رُسدیں
جتھ حُکم ڈتی میں دھو کیتے ہئی کھوہ یا کھڈ اجاں توں رُسدیں
میڈے دشمن لوک بلھا ہندیں نت اپنے گڈ اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں ہجر فراق دا لایا ہے تیئں مخفی دھک اجاں توں رُسدیں
کر کر تے ڈھیر طبیب دَوا پِن آخر تھک اجاں توں رُسدیں
تیڈے لاریاں تے اِتبار کیتم ایں ٹئیم تلک اجاں توں رُسدیں
نوھی آن ڈکھئی رُخ انور دی ہک وار جھلک اجاں توں رُسدیں

*****

جڈاں ٹُر آیاں نوھی لاتا گل ہتھوں چھوڑی تھُڈ اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں میڈا ہاں مخفی ویندے وَل وَل پُڈ اجاں توں رُسدیں
تیڈی سِک دیاں سانگاں سینے وچ نِت ویندین پُڈ اجاں توں رُسدیں
میڈی آس دے مخفی گلشن کوں کر چھوڑی ڈُڈ اجاں توں رُسدیں

*****

میں فرض سمجھ تے کیتی ہے تیڈی لکھ داری اجاں توں رُسدیں
ڈتی شابش نی چا ڈھول سجݨ تیں ہک واری اجاں توں رُسدیں
ڈتے سُکھ دے بدلے ڈکھ ہن تیں میکوں مُد ساری اجاں توں رُسدیں
نئیں چھوڑی مخفی وَل وی میں تیڈی چن یاری اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر دے وچ میں رہنداں نت بے چین سجݨ اجاں توں رُسدیں
میڈی کھل مُسکار تے لا چھوڑیے تیں بین سجݨ اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں رَت روندے ہن میڈے نین سجݨ اجاں توں رُسدیں
رکھیا ظلم روا ہئی مخفی تے دن رین سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

بھانویں رولیے دَر دَر تیں دلبر نمھی چھوڑیا دَر اجاں توں رُسدیں
ہم سگدا پھر تیڈے نال مگر نمھی میچا بر اجاں توں رُسدیں
میکوں شام سحر ہِن پیش سفر توں خوش ہئیں گھر اجاں توں رُسدیں
کر کر تے مخفی ظلم قہر ، ڈتی ساڑ جگر اجاں توں رُسدیں

✻✻✻✻✻

گُئی کیتا فرق نی تِل جتنا تیڈے نال اساں اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہر ڈکھ سکھ وچ رہ گے ہئیں بھئیوال اساں اجاں توں رُسدیں
جیویں تیئں آکھیے اونویں کیتا ہے ہر حال اساں اجاں توں رُسدیں
کیتی ردنئیں اج تیئں کئی مخفی تیڈی گال اساں اجاں توں رُسدیں

✻✻✻✻✻

تیکوں بھل ڳن قول وفا دے سب دلدار سجݨ اجاں توں رُسدیں
میڈے ہاں وچ تیر وچھوڑے دا ڳئیں مار سجݨ اجاں توں رُسدیں
ڳئیں خون رُوا تے مخفی کوں لڈ پار سجݨ اجاں توں رُسدیں
نوھی پاتا پھیرا بھُل چک تے ہک وار سجݨ اجاں توں رُسدیں

✻✻✻✻✻

تیڈاناں گھندیں ہنجوں ویہہ پوندین میڈیاں نت ٹُک ٹُک اجاں توں رُسدیں
تیڈیاں مونجھاں ماس کوں چونڈھ گھدے رَت ڳئی ہے سُک اجاں توں رُسدیں
تیکوں یاد کریندیں ویندا ہے ڈینہہ سارا مُک اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ توں ویندیاں ہِن مخفی میڈیاں نبضاں رُک اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی گاٖل سنٹی بھانویں رڑ رڑ تے میڈا ابہہ گے سنگھ اجاں توں رُسدیں
میڈے ہر کم وچ ہے آن اڑائی تیں مخفی جنگھ اجاں توں رُسدیں
توں ٹے عید شوال دی گزری ہے نوھی آیا لنگھ اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے تیراں کر چھوڑین میڈے ہاں وچ منگھ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر فراق اچ زخمی ہے میڈا ہک ہک انگ اجاں توں رُسدیں
ہک ہک ڈینہہ وچ ڈکھلئے ہن تیں میکوں سو سو رنگ اجاں توں رُسدیں
تیڈی خاطر ڈکھ گل پاتے ہم، سُکھ نال ہے جنگ اجاں توں رُسدیں
نمھیں کیتا مخفی کُئی شکوہ جتی کیتی تنگ اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے دل کوں ساڑ پچال ڈتے تیڈے ہجر دی اگ اجاں توں رُسدیں
میڈے پیار دے دشمن لوکاں دے گئیں آ کھیے لگ اجاں توں رُسدیں
میڈے حال اُتے کھلوایا ہے تیئں سارا جگ اجاں توں رُسدیں
ہر شخص دے پیراں وچ رُلوائی میڈی مخفی پگ اجاں توں رُسدیں

*****

ودا ٹرداں ٹیکاں گھن گھن تے لئی اتجھی ڈِنج اجاں توں رُسدیں
نوھی اچ توٹیں اے حال ڈِتا کیوں تھی ڳئیں رنج اجاں توں رُسدیں
لگ آ کھیے مخفی غیراں دے توں تھی ڳئیں انج اجاں توں رُسدیں
تیڈا اناں گھندیں وَیہہ پوندی ہے میڈی سَو سَو ہنج اجاں توں رُسدیں

*****

میڈی دلبر اچ تیئیں گال کوئی نوھی منّی ہِک اجاں توں رُسدیں
نئیں رکھدی ہوش ٹکاٹے تے تیڈی دید دی سِک اجاں توں رُسدیں
میڈے ہاں وچ سانگاں لیندی ہے تیڈی مخفی چھک اجاں توں رُسدیں
تیڈا اناں گھندیں ویندی نِکتی ہے میڈی سوسو ڈِھک اجاں توں رُسدیں

*****

تیئیں ماریے بھانویں کوڑ سجن میں سمجھے سچ اجاں توں رُسدیں
کل ترکہ تیئیں توں وار ڈِتم ڳیا کجھ نی بچ اجاں توں رُسدیں
تیڈا عشق ڳیا ہے ڈھول میڈی رگ رگ وچ رچ اجاں توں رُسدیں
میڈے دل وچ مخفی درداں دے ڳن بھانبھڑ مچ اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی اج تئیں دل دا حال ڈِتا ودیں ماری مپ اجاں توں رُسدیں
جتی ظلم کیتی چُپ رہ ڳیا ہاں ریہاں سِیتی چپ اجاں توں رُسدیں
کیتی پیش تیڈے ہم تن وچ ہئی جیڑھی خون دی لپ اجاں توں رُسدیں
ہتھ نال ڈِتے ہن ہتھ تیکوں میں مخفی کپ اجاں توں رُسدیں

*****

ساری عمراں وچ نمھی کیتا کُئی تیڈا آکھیا رَد اجاں توں رُسدیں
تیڈا ہر جا ڈھول وَدھایا ہے میں مخفی قد اجاں توں رُسدیں
نمھی اُف کیتی رکھی نت بھانویں وچ ظلم دی زد اجاں توں رُسدیں
تیڈے ظلم توں وَدھ ہے ڈھول ڈکھئی میں صبر دی حد اجاں توں رُسدیں

*****

کنڈ کر تے سانول کیتی ڳئیں میڈا ویڑھا سنج اجاں توں رُسدیں
ڈے ڈے تے ماراں ہجر تیڈے میکوں کیتے منج اجاں توں رُسدیں
تیڈی ڳول دے وچ ہن میں مخفی سئے ہاریے پنج اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں کجھ بھاندائیں میکوں کئی کئی جنج اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی کیتا سنگ دل ڈھول کرم کیتی ظلم ستم اجاں توں رُسدیں
تیکوں بھُل ڳن قول وفا دے سب بے درد صنم اجاں توں رُسدیں
نوھی کیتا ڈھول رُسیماں چا میڈے نال ختم اجاں توں رُسدیں
ڈِتی مخفی توڑ نبھاوݨ دی ہر تروڑ قسم اجاں توں رُسدیں

*****

تیکوں جگر دا خون پلایا ہم میڈا یار سجݨ اجاں توں رُسدیں
توں تروڑ تے قول وفا دے ڳئیں لڈ پار سجݨ اجاں توں رُسدیں
میڈے قاصد آخر بھج بھج تے ڳن ہار سجݨ اجاں توں رُسدیں
نوھی مخفی کوں ڈِکھلایا منہ ہک وار سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

نھی رکھّی دل تے ڳال کوئی بھانویں کیتی سَو اجاں توں رُسدیں
تیکوں سڑ سڑ تے سنگھ بہہ ڳیا ہے نوھی کیتی گو اجاں توں رُسدیں
اونکوں سَو سمجھا ہے میں مخفی جیڑھا بخشی جَو اجاں توں رُسدیں
تیڈے عشق اچ ڈھول بھُلا چھوڑیم سنج بر دا بھَو اجاں توں رُسدیں

*****

میڈا سانول سوہنٹا لگیاں دی نوھی پالی لج اجاں توں رُسدیں
نت کر تے قول قرار نویں وَل ویندیں بھج اجاں توں رُسدیں
ہتھوں کر کر تے نویں ظلم ستم پیا کیتی رج اجاں توں رُسدیں
میں مخفی سمجھے سچ اونکوں جیڑھا کیتی چج اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر فراق اچ ڈھول میڈا اگے تن من سڑ اجاں توں رُسدیں
تیڈیاں بے پروائیاں ڈیکھ تے ڈکھ ئگن گھر وچ وڑ اجاں توں رُسدیں
میڈے سر تے ڈھول وَسئے ہِن تیں نت غم دے جھڑ اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ توں مخفی ویندیاں ہِن میڈیاں نبضاں کھڑ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ناں توں تن من دھن اپٹاں میں گھول ڈِتے اجاں توں رُسدیں
نھی اُف کیتی جتی ڈکھ مخفی تیئں ڈھول ڈِتے اجاں توں رُسدیں
تیڈی خاطر اپٹے آپ کوں چن میں رول ڈِتے اجاں توں رُسدیں
تیڈے عشق میڈے گل سٹ مخفی کشکول ڈِتے اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں بروچ رول تے ڈھول سجݨ ،گئیں آپ توں پھُٹ اجاں توں رُسدیں

ڈِتے ہجر تیڈے دے تیراں چِن میڈا سینہ چُٹ اجاں توں رُسدیں

ڈِکھ ڈِے تے عمراں ساری دے سکھ،گئیں توں لُٹ اجاں توں رُسدیں

میڈے دشمن مخفی بݨ گے ہِن تیڈے اجکل جُٹ اجاں توں رُسدیں

*****

اساں گے ہیسے دِلدار مِٹھا تیڈے رَہ تے وِک اجاں توں رُسدیں

نوھی کیتی یاد وفا ساڈی کُئی دلبر ہِک اجاں توں رُسدیں

جتھ یاد کیتی اُتھ پہنچا ہاں ڈِٹھا نئیں اُچ جھِک اجاں توں رُسدیں

میڈے ہاں وچ سانگاں لیندی ہے تیڈی مخفی سِک اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی گھنݨ ڈِتا کئی سُکھ دا ساہ ڈِتی ڈِکھ رچ رچ اجاں توں رُسدیں

میڈے نال جو وعدے ہن تیڈے،گئیں سب توں بھج اجاں توں رُسدیں

ہر جاتے ڈھول وَدھئی ہے رَت میں تیڈی دھج اجاں توں رُسدیں

گھر پھوک تے مخفی پالی ہِم تیڈی پیت دی بج اجاں توں رُسدیں

*****

ساری عمراں وچ پل سُکھ دا کُئی نوھی دان کیتا اجاں توں رُسدیں
ہتھوں آس میڈی دا گلشن ہئی ویران کیتا اجاں توں رُسدیں
نوھی بھُل تے کہیں ڈینہہ تِل جتنا احسان کیتا اجاں توں رُسدیں
ہتھوں ظلم نواں ہئی مخفی تے ہر آن کیتا اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی گھنڑ ڈتا میکوں سُکھ دا ساہ نِت کیتی زچ اجاں توں رُسدیں
ہر کم وچ تیڈی رہ گئی ہے ہر دم کھچ کھچ اجاں توں رُسدیں
تھی کوڑا گئیں ہر جا مخفی ہر گال دے وِچ اجاں توں رُسدیں
میڈا دل ہے شیشے وانگ صفا تیڈا میلا کچ اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ہر ہک امر قبول کیتم نمھی کیتی کنڈ اجاں توں رُسدیں
ودا چاتی ہاں جیڑھی یار چوائی میکوں ڈکھ دی پنڈ اجاں توں رُسدیں
نمھیں بولیا بے انصافی دی بھانویں کیتی ونڈ اجاں توں رُسدیں
کھِل کھِل تے مخفی چاتی ہم تیڈی ہر ہِک ڈنڈ اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے نازک دل کوں کیتا ہے تیئں چور چُرنگ اچاں توں رُسدیں
تیڈے روز دے لاریاں وچ تھی ڳئے میڈا اچیتا دنگ اچاں توں رُسدیں
ہر کٹھ دے وچ تیئں پاتی ہے نت رنگ وچ بھنگ اچاں توں رُسدیں
جتھ وار لگے لا چھوڑیا ہے تیئں مخفی ڈنگ اچاں توں رُسدیں

*****

ڈکھ ڈے تے امن سکون دی ڳئیں پٹ منڈھ توں جڑھ اچاں توں رُسدیں
سٹ ڳرڑا کر برباد ڈتی میڈی آس دی رڑھ اچاں توں رُسدیں
ڈے مخفی ماراں مرݨ دیاں سٹی انگ انگ سڑھ اچاں توں رُسدیں
تیکوں آکھیم لہہ ہک مونڈھے توں یہہ بے تے چڑھ اچاں توں رُسدیں

*****

بے درد صنم ڈتی درد الم نوھی بخشا سُکھ اچاں توں رُسدیں
نھیں اُف کیتی ڈتی قربت دی بھانویں جتنی بُکھ اچاں توں رُسدیں
جھٹ صبر دے نال گزار ڈتم ڈتی جتنا ڈکھ اچاں توں رُسدیں
نوھی عید دے ڈینہہ چا مخفی کوں ڈکھلایا مُکھ اچاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ناں توں تن من دھن مخفی میں وار ڈِتے اجاں توں رُسدیں
نمھیں اُف کیتی ڈکھ جتنا تیئں دلدار ڈِتے اجاں توں رُسدیں
ہر موڑ اُتے زک روز نواں تیئں یار ڈِتے اجاں توں رُسدیں
جتھ وار لگے تیئں ڈھول اُتھاں ڈنگ مار ڈِتے اجاں توں رُسدیں

*****

جیڑھی گال کراں میڈی گال اوہا کر ڈیندیں رد اجاں توں رُسدیں
میکوں نیواں کر تے ڈھول وَدھئی نت اپݨاں قد اجاں توں رُسدیں
میڈے گھر کوں مخفی بر کر تے پٹ سُکھ دی جد اجاں توں رُسدیں
کر مخفی پار گیا ہئیں توں ہر ظلم دی حد اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ناں توں تن من کر چھوڑیم قربان سجݨ اجاں توں رُسدیں
نمھیں کیتا اج تیئں رد تیڈا فرمان سجݨ اجاں توں رُسدیں
نت کیتے ہِن تیئں قتل میڈے ارمان سجݨ اجاں توں رُسدیں
ہک رات تھیا نوھی مخفی دا مہمان سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

ساری عمراں وچ نوھی کیتی کئی میڈے نال چنگیئی اچاں توں رُسدیں
تیڈے لاریاں دیوچ ڈِگل ڈِگئی ہے میڈی عمرا جئی اچاں توں رُسدیں
نوھی یاد رکھی میں مخفی دی کئی یار بھلئی اچاں توں رُسدیں
ہتھوں بروچ سٹ تے بے وس کوں ڈِگئیں جھوک لڈئی اچاں توں رُسدیں

*****

ہر ڳال دے وچ تیئں کیتی ہے میڈا چن کُر کُر اچاں توں رُسدیں
ہرکٹھ دے وچ بے بھرم کیتی میڈی تروڑ تے پُر اچاں توں رُسدیں
سُکھ لُٹ تے ڈُکھڑیں نال کیتی میڈا دامن پُر اچاں توں رُسدیں
نوھی آکھیا ہک ڈِینہہ مخفی کوں ہہ اُر تے سُر اچاں توں رُسدیں

*****

ہتھ ڈِے تے وی نوھی راضی ہٹ چھک گھندیں ہتھ اچاں توں رُسدیں
ہتھ نال ڈِتے ہن کپ تیکوں میں مخفی ہتھ اچاں توں رُسدیں
ہتھ ڈِے ہتھ وچ تیئں آکھیا ہے ڈِے ملساں ہتھ اچاں توں رُسدیں
ہتھ جیڈی نکل زبان پئی اے لئی اجھا ہتھ اچاں توں رُسدیں

*****

تیڈی خاطر ہن میں ڈکھ وبنجے سُکھ نال ہے جنگ اجاں توں رُسدیں
ہک ہک ڈینہہ وچ ڈکھلئے ہن تیئں میکوں سوسو رنگ اجاں توں رُسدیں
نوھی کیتی چا میڈی پوری کئی ہک آس اُمنگ اجاں توں رُسدیں
کر مرنڑ وسوکا مخفی کوں ودیں آپ اٹنگ اجاں توں رُسدیں

*****

جتی کیتی مخفی ظلم ستم نمھیں کیتی چُوں اجاں توں رُسدیں
ڈتی چپ وچ عمر گزار سجنڑ کیتی ہاں نہ ہُوں اجاں توں رُسدیں
نوھی چاتی اج تیئں کئی ہک وَٹ نہ ایں نہ اُوں اجاں توں رُسدیں
میڈا دل ہے شیشے وانگ صفا تیڈا کالا دُھوں اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈے ہجر دے صدمیاں وچ تھی گے میڈا اچیتا گم اجاں توں رُسدیں
تیڈے ظلم ستم دی ہر پاسے پئے گئی ہے دُھم اجاں توں رُسدیں
میں تڑپدا ہاں تیڈی یاد دے وچ توں ویندیں سُم اجاں توں رُسدیں
جیڑھے درد ڈتے ہن تیں مخفی میں چاتن چُم اجاں توں رُسدیں

*****

میں رکھّین چُم تے اَکھیں تے تیڈے ظلم ستم اجاں توں رُسدیں
تیڈے ناں توں مخفی گھول ڈِتم سب شان شرم اجاں توں رُسدیں
نوھی ترس کیتا میڈے حال اُتے بے درد صنم اجاں توں رُسدیں
نوھی کیتا ساری عمراں وچ ہک رات کرم اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی ظلم ستم دی کیتی چن اج توڑیں بس اجاں توں رُسدیں
ہتھوں ڈکھ ڈِے تے ڳئیں سُکھ میڈے میڈا دلبر کھس اجاں توں رُسدیں
میڈیاں دھاڑاں کوکاں سݨ سݨ تے ہتھوں گھندیں چس اجاں توں رُسدیں
کس کھادھی ہے میں مخفی پر تیکوں لئی نئیں کس اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ہجر فراق کڈھیندا ہے میڈی ہر دَم کُت اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ کنوں میڈی رہ نی ڳئی او پہلی رُت اجاں توں رُسدیں
جتھ مخفی تیڈا وار لڳے ڈِے چھوڑی گھت اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے تیراں نال میڈا پئے پوتا بُت اجاں توں رُسدیں

*****

تیکوں بھُل ڳئی ہے جیڑھی کیتی ہم تیڈے نال وفا اجاں توں رُسدیں
نوھی بخشا سُکھ ہتھوں ڈِے تے ڈُکھ کیتی ظلم جفا اجاں توں رُسدیں
نوھی ڳول ڈِتی میکوں درداں دی دلدار دوا اجاں توں رُسدیں
میں مخفی وَل وی نال تیڈے ڳیاں توڑ نبھا اجاں توں رُسدیں

*****

جئیں ڈینہہ دی لئی ہم نال تیڈے سب چھٹ ڳن کم اجاں توں رُسدیں
نوھی دان کیتا کئی سُکھ دا ساہ ہتھوں ڈِے گئیں غم اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ رکھیندی ہے مخفی میکوں نت پُرنم اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر میکوں بے تاب کیتے ہِن آخری دم اجاں توں رُسدیں

*****

ول اڳلے سال دا وعدہ ہئی ہر سال ڈِتا اجاں توں رُسدیں
میڈا ہر ہک آکھیا ہر واری ہئی ٹال ڈِتا اجاں توں رُسدیں
مَیں جوبن تیڈی تانگھ دے وچ ہے ڳال ڈِتا اجاں توں رُسدیں
تیئں اج تئیں دل دا کُئی مخفی نئیں حال ڈِتا اجاں توں رُسدیں

*****

جیویں حُکم ڈِتی اُونویں کیتا ہے میں ڈھول مِٹھا اجاں توں رُسدیں
جتھ سڈ ماری اُتھ پہنچا ہاں تیڈے کول مِٹھا اجاں توں رُسدیں
نوھی کھِل تے ہک ڈینہہ بولیا چا ہک بول مِٹھا اجاں توں رُسدیں
ہتھوں ہاں وچ کیتی مخفی دے سو پول مِٹھا اجاں توں رُسدیں

*****

نوھی آندا آ کھ تے آوݨ دا میڈا چن ڈھولا اجاں توں رُسدیں
ڈِتے ہجر تیڈے دے تیراں کر میڈا تن پولا اجاں توں رُسدیں
میڈی پیت پریت دا کئی واری گھدی بھن بھولا اجاں توں رُسدیں
ہتھوں مخفی ساڑ تے کر چھوڑی میڈا من کولا اجاں توں رُسدیں

*****

جیرھا حکم ڈِتی ہم پورا او فرمان کیتا اجاں توں رُسدیں
تیڈے ناں توں تن من دھن ہم سب قربان کیتا اجاں توں رُسدیں
میڈے درد فراق دا دارو کئی نوھی آن کیتا اجاں توں رُسدیں
نوھی وصل وصال دا مخفی کوں جھٹ دان کیتا اجاں توں رُسدیں

*****

تیڈا ہجر میڈی نِت پیندا ہے میڈا سانول رَت اجاں توں رُسدیں
نہ رہ گئے ماس بدن تے کجھ نہ بُت وچ ست اجاں توں رُسدیں
تیڈے صدمے سُول تپئی رکھدن میڈی ہَر دم اَت اجاں توں رُسدیں
تیڈے درداں دے، گرڑ دھال میڈی ڈِتی مار ہے مت اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں بر وچ کلھڑا چھوڑی ڳئیں دلدار سجݨ اجاں توں رُسدیں
نوھی پاتا پھیرا بُھل چُک تے ہک وار سجݨ اجاں توں رُسدیں
ہر ڳال دے وچ تھی کُوڑا ڳئیں غمخوار سجݨ اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ توں مخفی بُھل ڳن سب کم کار سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

ڈِتے سُکھ دے بدلے نِت ڈُکھ ہِن تیئں ڈھول سجݨ اجاں توں رُسدیں
لاوارث کر تے بر وچ ڳئیں میکوں رول سجݨ اجاں توں رُسدیں
تیڈی مونجھ ڈِتے کر شول کنوں بے شول سجݨ اجاں توں رُسدیں
نوھی رات گزاری ہک مخفی میڈے کول سجݨ اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں جیندیں جی میڈا چن ماہی کر چھوڑی وَکھ اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دے وچ دلدار میڈی نئیں لگدی اَکھ اجاں توں رُسدیں
نوھی منّی ہک بھانویں کیتن میں تیڈیاں منتاں لکھ اجاں توں رُسدیں
رکھی لاج نوھی میں مخفی دی گئیں غیر دی رکھ اجاں توں رُسدیں

*****

لکھ مِنتاں کیتم نہ ونج توں نوھی منّی ہِک اجاں توں رُسدیں
میڈے ہاں وچ سانگاں لیندی ہے تیڈی ظالم سِک اجاں توں رُسدیں
جتھ یاد کیتی تھیا حاضر ہاں ہئی اُچ یا جھک اجاں توں رُسدیں
بھانویں وکتاں پے تیڈی خاطر چن گئے مخفی وِک اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے دِل نایاب دا ڈھول سجن نِوھی پاتا مُل اجاں توں رُسدیں
میڈی خدمت گاری عمراں دی گئیں پل وچ بھُل اجاں توں رُسدیں
جیڑھے سنگ ماریے ہن تئیں سنگدل میں سمجھن پھُل اجاں توں رُسدیں
توں خوش وَسدا پئیں گھر اپنے، گئے مخفی رُل اجاں توں رُسدیں

*****

ہر قول وفا دا تروڑ ڈِتی رکھی ظلم روا اجاں توں رُسدیں
تیڈے پیار دے وچ سُکھ چین میڈا اتھئے لوٹ سُوا اجاں توں رُسدیں
میڈی سوچ کنوں ودھ کیتی ہے تیئں ڈھول جفا اجاں توں رُسدیں
بے جُرم ڈِتی مخفی کوں سزا ڳئی عمر وِہا اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے نال وَلا ایں سال سجݨ نِوھی عید کیتی اجاں توں رُسدیں
بݨ کُوڑا کُوڑے لوکاں دی تقلید کیتی اجاں توں رُسدیں
میڈے حال تے ہک ڈینہہ ترس بھری نِوھی دید کیتی اجاں توں رُسدیں
ہتھوں غیراں وچ بہہ مخفی تے تنقید کیتی اجاں توں رُسدیں

*****

نِت کر تے وعدہ آنوݨ دا نِوھی آندا وَل اجاں توں رُسدیں
تیڈی تانگھ تنگھیندیں ڈھول میڈا ڳیے جوبن ڈھل اجاں توں رُسدیں
میکوں مدت کنوں نِوھی آن ڈِکھئی دلدار شکل اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر دیوچ ڳئی مخفی دی ہے عمراں ڳل اجاں توں رُسدیں

*****

میکوں روندا چھوڑ تے چن ماہی لڈ پار ڳیوں اجاں توں رُسدیں
لگ آ کھیے دھوتیاں لوکاں دے دلدار ڳیوں اجاں توں رُسدیں
میڈی آس دے کر سب شیش محل مسمار ڳیوں اجاں توں رُسدیں
بھُل مخفی توڑ نبھاوݨ دے اِقرار ڳیوں اجاں توں رُسدیں

*****

سدھے منہ ہک ڈینہہ وی نال میڈے کیتی ڳال نِوھی اجاں توں رُسدیں
کیتا ہک وعدہ وی کئی پورا میڈے نال نِوھی اجاں توں رُسدیں
ڈِتا دِل اپݨے دا کئی مخفی میکوں حال نِوھی اجاں توں رُسدیں
تیڈے ہجر نے ساڑ کباب کیتے کیتی بھال نِوھی اجاں توں رُسدیں

*****

میڈے حسن شباب دے غنچے کوں پامال کیتی اجاں توں رُسدیں
ہک ڈینہہ وی کِھل تے نال میڈے نِوھی ڳال کیتی اجاں توں رُسدیں
ہر قول وفا دا کُوڑا نِت میڈے نال کیتی اجاں توں رُسدیں
نی ہوش ٹکاݨے مخفی دا اے حال کیتی اجاں توں رُسدیں

*****

تیئں سانول ساڑ تے کر چھوڑیے میڈا دل کولا اجاں توں رُسدیں
نِوھی پالیا قول وفا دا کئی میڈا چن ڈھولا اجاں توں رُسدیں
ہر وقت جُدائی دا پئی رکھدیں میڈے گل رولا اجاں توں رُسدیں
ہتھوں ڈیکھ تے آندا مخفی کوں ویندیں کر اولا اجاں توں رُسدیں

*****

نِوھی کھل تے ہک ڈینہہ گال کیتی میڈا چن دلبر اجاں توں رُسدیں
میکوں رَت دے نیر رُوائی رکھدیں ہر شام سحر اجاں تُوں رُسدیں
نِوھی ترس بھری میڈے حال اُتے کیتی ڈھول نظر اجاں تُوں رُسدیں
ہتھوں مخفی صدمیاں نال ڈِتی میڈا ساڑ جگر اجاں تُوں رُسدیں

*****

تیڈی سُکھ وچ عمر وہانی ہے میڈی عمر نبھی ہے جُھر جُھر تے
تیڈی ڳول دے وچ ڳن پیر پچھل نت ریت گرم تے ٹُر ٹُر تے
ڈکھ ماس بدن دا چونڈھ گھدے ہڈ کھوکھے تھی ڳن کھُر کھُر تے
میڈی آس دے تاج محل مخفی تیڈی تانگھ اچ ڈھہہ ڳن بھُر بھُر تے

*****

تیڈے دل وچ ہے کیوں کھوٹ بھریا اِتی دلبر جانی کُٹ کُٹ تے
لُٹ لُٹ تے نئیں تھیا رج تیڈا الُٹی بھانویں لوٹیاں لُٹ لُٹ تے
میڈا تن من زخمی کیتا ہے تیڈے ہجر دے تیراں چُٹ چُٹ تے
نوھی بھاندا اج منہ مخفی دا کل ملدا ہاویں گھُٹ گھُٹ تے

*****

ڈٹ باز سجݨ ڈٹ لیندا ہیں کیوں روز نویں توں وٹ وٹ تے
وَٹ وَٹ تے لیندیں ڈٹ اتھے لگ پھٹ ویندن وَل پھٹ پھٹ تے
پھٹ پھٹ وچ مخفی بھر ڈیندیں ہر ویلے مرچاں ڈٹ ڈٹ تے
ڈٹ ڈٹ تے کیتی ظلم ستم نِت لوݨ پھٹاں تے سٹ سٹ تے

*****

میڈے پیار دے وچ کئی کھوٹ نوھی میڈا دلبر چن نہ بھولے بھن
تیڈے ناں توں سانول گھول ڈتے میں تن من دھن نہ بھولے بھن
میڈا ہاں لہندے توں نہ نظریں جے لحظہ کھن نہ بھولے بھن
میڈے پیار تے شک نہ کر مخفی ایہو آکھیا من نہ بھولے بھن

*****

میں سادہ دل دا دل پہلوں ہئی مِٹھیاں گالھیں نال مُٹھا
وَل پُٹھیاں کاتیاں نال میکوں بہہ مرضی تے ہئی ڈھول کُٹھا
بن عذر دے مدت مدید کنوں ودا ہئیں کیوں میڈے نال رُٹھا
ہے ڈھول جفا تیڈی فطرت وچ یا میں مخفی دا لیکھ پُٹھا

****

ڈکھ ڈے ڳئیں ڈس کیا ڈکھ ہاوی ڈکھ ڈے تے جیڑھا ماری ڈکھ
ڈکھ ڈے تے ڳئیں ڈکھ مار کوئی جیڑھے ڈے ڳئیں اتنے کاری ڈکھ
ڈکھ ڈے گئیں تاں ڈکھ نبھ ویسن نئیں رہنڑے عمراں ساری ڈکھ
ڈکھ ڈیونڑ مخفی بھُل ویسیں پئے پیش جڈاں ہک واری ڈکھ

*****

میڈا حال جیڑھا اڄ کیتا ہئی تیڈا حال ایہو کل تھیوٹا ہے
میں وانگ میڈا چن ہر ویلے تیئں زہر غماں دا پیوٹا ہے
نت زخم توں لگیسی زخم نواں کھیں آ تے پھٹ نہ سیوٹا ہے
وَدا تیئں وی مخفی یار اِتھاں بے کھوندا تھی تے جیوٹا ہے

*****

میڈے نال سلوک جو کیتی اج تیڈے نال ایہو کل ہووٹا ہے
میں وانگوں تیڈے ڳل دے وچ اے ڳیڑ ڈکھاں دا پووٹا ہے
نئیں رہنٹا بخت عروج تے نِت منہ نال ہنجوں تیئں دھووٹا ہے
وَدا تیئں وی مخفی یار اِتھاں لا ڳل ونڄ ونڄ کوں رووٹا ہے

*****

ہر عید برات دے موقعے تے سب کھلدے ہن میں روندا ہاں
جگ ہار پھُلاں دے پیندا ہے میں ہار ہنجوں دے پوندا ہاں
مسرور خوشی وچ ہوندن سب میں وات ڈکھاں دے ہوندا ہاں
نت مخفی دانگ وچھوڑے دا بہہ نال ہنجوں دے دھوندا ہاں

*****

کئی کہیں دا ہے کئی کہیں دا ہے میڈا کئی کیئنی کیا ناز کراں
میڈے حال تے کرم نوازی گئی اوندی تھئی کیئنی کیا ناز کراں
نت ڈکھ وچ ہاں کئی رات سُکھی ہک اَئی کیئنی کیا ناز کراں
دل مخفی لئی ہِم نال جیندے اُوں لئی کیئنی کیا ناز کراں

*****

ہر عید برات دے موقعے تے ڳل یاد تیڈی کوں لا ٻہنداں
جگ ہار پھُلاں دے پیندا ہے میں ہار ہنجوں دے پا ٻہنداں
ہر شخص خوشی وچ خوش ہوندے میں غم دی راند رَسا ٻہنداں
بھانویں مخفی خون رُویندا ہئیں ݙے وَل وی روز دُعا ٻہنداں

*****

اَئی عید شوال ہے سال پچھوں تیڈا حق ہا عید تے آنویں ہا
میں اجڑ ڳئی دے حال اُتے آ نظر کرم فرماویں ہا
ایں ظالم سِک سکرات کنوں میڈی دِلبر جان چھڑاویں ہا
لگ مخفی آکھیے غیراں دے نہ اتنے ظلم وَساویں ہا

*****

سُکھ ماݨیں ساری مُد سانول نہ تھیوی ݙکھ مہمان کوئی
نِت ہووی بخت عروج اُتے کڈیں آوی نہ نقصان کوئی
جیویں آکھیا ہئی اُونویں کیتا ہم تیڈا رَد نی تھیا فرمان کوئی
پر تیئں بے من مَیں مخفی دا منیا اج تک نئیں احسان کوئی

*****

جیڑھی کیتی ہئی واہ واہ کیتی ہݨ آ کھیا من بس چُپ کر بہہ
تھی کُوڑا بھسیں ہر پاسوں میڈا دلبر چن بس چُپ کر بہہ
نئیں پالیے قول وفا دے تئیں جیڑھے کیتے ہَن بس چُپ کر بہہ
تیڈے روز دے لارے سݨ سݨ تے میڈے تھک ڳن کن بس چُپ کر بہہ

*****

جیڑھی کیتی ہئی واہ واہ کیتی نِوھی کیتی گھَٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ
میڈا عیش اَرام سکون سبھو کر چھوڑی چَٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ
کھڑے ہجر تیڈے دے ساوے ہَن اجاں ہاں وچ پھَٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ
ہر موڑ تے مخفی چاتی ہے تئیں غیر دی وَٹ ، ہُݨ چُپ کر بہہ

*****

جیڑھی کیتی ہئی واہ واہ کیتی میڈا سانول ہُݨ بس چُپ کہ بہہ
میکوں یاد کھڑا ہے جند جیویں تیڈا ہک ہک ڳݨ بس چُپ کر بہہ
اے وقت نی مہٹیاں سٹھٹیاں دا جگ گھنسی سݨ بس چُپ کر بہہ
سِر گھِن ویسی مَیں مخفی دا جیڑھا لاتی گھݨ بس چُپ کر بہہ

*****

جیڑھی تھی ٹِھگئی ہے واہ واہ تھئی ہے ہݨ پھول نہ پھولا چُپ کر بہہ
تھی کوڑا بہسیں ہر گاٖلھوں بݨ ڈھیر نہ بھولا چُپ کر بہہ
تیڈے ناں دے طعنے سݨ سݨ تے دل تھی ڳے کولا چُپ کر بہہ
کن ہوندن مخفیؔ کندھیاں کوں میڈا دلبر ڈھولا چُپ کر بہہ

*****

ہݨ بند کر جور جفا ماہی بے ظلم نہ کر میڈی مِنّت من
نہ بَر وچ سٹ تے تھی راہی کجھ رَب توں ڈر میڈی مِنّت من
نہ تیر جدئی دا لا جاہی میں ویساں مَر میڈی مِنّت من
نئیں سٹ سگدی میں بے واہی تیڈا مخفیؔ دَر میڈی مِنّت من

*****

تیڈی مست نظر ایں مست کیتے نِت مست وَدے ہئیں مستی وچ
ساکوں اپݨی وَستی بھُل ٹِھگئی ہے جڈاں اَئے ہیئں تیڈی وستی وچ
میڈی سوچ فکر وچ توں ہوندیں ہر وقت بلندی پستی وچ
اساں مخفیؔ اپݨی ہستی کوں ضم کر چھوڑیے تیڈی ہستی وچ

*****

جیڑھی ڳال کنوں دلدار سجݨ بس کر ڳئیں ڈس او ڳال میکوں
لگ آ کھیے کیڑھے دشمن دے نِوھی نیتا اپݨے نال میکوں
کئیں دُھوتی چا بِرمایا ہئی اج کھول سݨا سب حال میکوں
ڈس لاریاں وچ میڈا چن مخفی اجاں رکھسیں کتنے سال میکوں

*****

بھوں مُدلئی چا پردیس اندر ہݨ دیس تے وَل میں نچ پوواں
تیڈی مونجھ میکوں بے تاب کیتے آ مِل اج کل میں نچ پوواں
جیڑھی بھُل پئے ڳئی ہے بخش میکوں ہݨ لاگھن ڳل میں نچ پوواں
ہے جان لباں تے ہݨ مخفی کُئی کر اَٹکل میں نچ پوواں

*****

بھوں مُد لاتی پردیس دے وچ ہݨ دیس تے آ میں نچ پوواں
جھڑی ڳال کنوں رنج تھی ڳئیں توں او ڳال ڈسا میں نچ پوواں
میڈی مرض طبیب نی بجھ سڳدے کر آپ دوا میں نچ پوواں
ہے جان لباں تے مخفی دی آ رُخ ڈکھلا میں نچ پوواں

*****

میکوں دلبر اپنڑا حال سنڑا میڈا درد بھریا کُئی حال نہ پُچھ
جیویں گزری ہے تیں باجھ میڈی بس چُپ کر ہِیہ اے گال نہ پُچھ
تیڈی سک سکرات کواہ کیتن جیڑھے رات ڈینہاں میڈے نال نہ پُچھ
تیڈے ہجر فراق اچ میں مخفی جیڑھے بھوگیے ہن ڈکھ ڈھال نہ پُچھ

*****

جڈاں قاصد ڈھول دو پہنچ ونجیں اونکوں ادب دے نال سلام کریں
ہتھ جوڑ تے نال نیازاں دے میڈا پیش ایہو پیغام کریں
اونکوں آکھیں وَل آ وطن اُتے نہ ڈھیر طویل کلام کریں
میڈا دلبر مخفی نازک ہے اونکوں محض نہ بے آرام کریں

*****

جڈاں ہووے بخت عروج اُتے وَل دُشمن مِلدن جھُک جھُک تے
جڈاں سیت بشر کوں چھوڑ ونجے پچھے اپنڑے لنگھدن لُک لُک تے
پئی رَہ تے بھانویں میّت رَہے نئیں ڈیدھے چا منہ بھُل چُک تے
اونئیں آندا تھی تیلا ڳئیں جیندی مونجھ توں مخفی سُک سُک تے

*****

جند جیویں جھیڑے جھگڑے وچ توں خود چا ڈس ہے کیا فیدہ
اساں آپس وچ تکرار کروں جگ پووے ہَس ہے کیا فیدہ
یا کہیں گاِلھوں ہِک بے کولھوں کر ونجوں بس ہے کیا فیدہ
ونجے مخفی جگ تے جیوݨ دی مُک جیکر چس ہے کیا فیدہ

*****

جئیں میل دے وچ سڈ نہ ہووے اُوندے وچ آوݨ دا کیا فیدہ
جیڑھی چیز موافق نہ آوے او شے کھاوݨ دا کیا فیدہ
جتھوں آخر ہِک ڈینہہ ٹُر ونجݨے اُتھ دِل لاوݨ دا کیا فیدہ
جتھ مخفی لگ نہ زور سگے اُتھ ہتھ پاوݨ دا کیا فیدہ

*****

جتھ آپس دی اَٹ کٹ ہووے اوں جا تے رانڑھاں نی چھیدا
جتھ حق آ کھݨ دی جا ہووے چپ کر تے بانڑھاں نی چھیدا
جیڑھا رکھدا ہے تِل غیرت دا اونکوں طعنہ سانڑھاں نی چھیدا
جیڑھا مخفی اُلٹا گِن چیرے ساکوں ایجھا گانڑھاں نی چھیدا

*****

ہݨ آوݨ دی کُئی اَٹکل کر تیݙی مونجھ کنوں ہاں مردا
تیکوں عِلم تاں ہے میڈا چن ماہی نئیں باجھ تیݙے جھٹ سردا
اَکھ نال لڑی اَکھ جئیں ݙینہہ دی نئیں ہوش ریہا گھر در دا
یا مخفی کوں دیدار کرا یا ݙے پٹھ جام زہر دا

*****

جیویں نال تیݙے میں پیار کیتے تُوں پیار کریں تاں چس آوے
میکوں نال بلھا تے نت اکھّیں بہہ چار کریں تاں چس آوے
ہر اپݨے ظلم ستم دا خود اقرار کریں تاں چس آوے
اج منصف بݨ تے خود مخفی نروار کریں تاں چس آوے

*****

کئی جرم نہ ہا میڈا چن ماہی میکوں چھوڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳے ؟
لگ آ کھیے دشمن لوکاں دے منہ موڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳے ؟
میݙی آس دے سارے شیش محل بھن تروڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳے ؟
میݙی پڑی مخفی اَدھ دریا وچ بوڑ ڳیوں میڈا کیا رہ ڳے ؟

*****

تیڈے ہجر فراق دے رودھیاں وچ ہم یار حیاتی جال ڈِتی
تیڈے رستے سانول تک تک تے ہم تانگھ اچ عمراں گال ڈِتی
جند مُکدی نی ہنج سُکدی نی سٹ گل وچ عجب جنجال ڈِتی
کھَس مخفی چین قرار میڈا کر حال کنوں بے حال ڈِتی

*****

اَساں تیڈے ہئیں دلدار سجݨ رَکھ نال اساکوں دُور نہ کر
رکھ ہر ویلے وچ قدماں دے لجپال اساکوں دُور نہ کر
ساڈے حال اُتے چا نظر کرم دی بھال اساکوں دُور نہ کر
من گھن مخفی دی گال ایہا ہر حال اساکوں دُور نہ کر

*****

بھُل پئے گئی ہے بھُل بخش میکوں بھُل تھیندی ہے اِنسان کنوں
بھُل چُک دے وچ بھُل تھئی ہے مَیں انجاݨ اَتے نادان کنوں
بھُل ونج ہݨ ہر ہِک بھُل میڈی میکوں ڈے معافی دِل جان کنوں
بھُل کھیں دی ویندے بھُل جیڑھا پیندے اَجر بھوں رحمان کنوں

✲✲✲✲✲

میں توں چھُٹ ٻگن ہے کم کار ہجن نت رَہنداں تیڈی بھال دیوچ
تیڈا ذکر زبان تے رَہندے نِت ہوواں جتنی مونجھ ملال دیوچ
کر بحث نہ کوڑا تھی ہسیں میڈا چن مخفی ہر ڳال دیوچ
چلو عید تے مونہہ ڈِکھلاویں ہا آ ہک واری تاں سال دیوچ

✲✲✲✲✲

میڈا ماہی چھوڑ رُسیمیں سب ہن وَل آ گھر میں نِچ پوواں
میں اُجڑی مونجھاں ماری تے کُجھ ترس چا کر میں نِچ پوواں
کئی غلطی ہے تاں بخش میکوں میڈا چن دلبر میں نِچ پوواں
میڈے حال تے مخفی کرم دی ہن چا بھال نظر میں نِچ پوواں

☆☆☆

قطعات

❁❁❁

گال میڈی دے اُتے اِتبار کر اَے دِل رُبا
رُخ تیڈے کوں ڈیکھ تے تھی ویندا ہے دِل باغ باغ
رُس ونجݨ دے نال تیڈے دِل میڈے تے اَے سجݨ
ہر گھڑی لگدے نویں ہِن داغ بر بالائے داغ

❁❁❁

ہے بے مثال جگ وچ سوہݨا وطن اساڈا
بُلبُل اساں ہئیں ایندے ، اے ہے چمن اساڈا
عزّت ہے ساڈی مخفی ایندی سلامتی وچ
ایندے اُتوں فِدا ہے تن من تے دھن اساڈا

ساڈے وطن دی جگ وچ مِلدی نہ کُئی مثال ءِ
ہر چیز نال ساڈا اے مُلک مالامال ءِ
ایندی سلامتی وچ مخفی بقا ہے ساڈی
قائم وقار ساڈا ایندے وجود نال ءِ

پیارا پیارا پیارا ساڈا سارا پاکستان ہے
ایندا حُسن مثالی ایندی سب توں وکھری شان ہے
اینکوں ہر ہِک نعمت مخفی بخشی رب رحمٰن ہے
ایندے نال اساں ہئیں سوہنے ایں توں جند قربان ہے

ہے ساکوں جان توں پیارا سرائیکستان دا خطّہ
اَکھیں ساڈیاں دا ہے تارا سرائیکستان دا خطّہ
ہے تھل دامان وی ساڈا ، ہے چولستان وی ساڈا
اساں چھُڑواوݨے سارا سرائیکستان دا خطّہ

فداتن من تے دھن کر تے اساں کشمیر َ گھن گھِنسوں
جو کرنٹے پئے جتن کر تے اساں کشمیر گھِن گھنسوں
جھڑے غاصب ایں وادی دے اُتے قابض تھیے بیٹھن
اُنھاں سب کوں دفن کر تے اَساں کشمیر گھِن گھنسوں

آ گیے بہار دا وَل موسم عجب سُہانا
جاری خوشی دا تھی گیے ہر لب اُتے ترانا
بادل غماں دے ٹل ڳن وارے خوشی دے وَل پِن
وجدا پیا ہے گھر گھر ڈینہہ رات شادیانا

ایندے وچ کئی کوڑ کیئنی گاٖل ہے بالکل کھری
اُتلے ہتھ کوں بخشی ہے رب تلویں ہتھ تے برتری
صدقہ مخفی ٹھار ڈیندا ہے خدا دے قہر کوں
ہے سخاوت نال ملدی آدمی کوں سروری

❁❁❁

کر ہمیشہ سچ دا رستہ اختیار
تے سخاوت کوں بݨا مخفی شعار
صاف کر گھن دل کوں پہلوں بغض توں
وَل کریں توں آپ کوں مومن شمار

❁❁❁

جو اِلتفات کرے خاکِ پا توں بݨ اوندی
جو اِختلاف کرے سٹ اوندے توں منہ وچ خاک
نہ کر توں سخت طبیعت دے نال کئی نرمی
نی تھیندی باجھ رڳڑ زنگ زدہ کوئی شے پاک

❁❁❁

اِنھاں سوہݨیاں تے اِتبار نہ کر اِنھاں سوہݨیاں نال پیار نہ کر
ہے ناز انھاں کوں صورت دا ، اے قول وفا دے بھُل ویندن
اے یاری لیندن بھج بھج تے وَل خون رُویندن رج رج تے
وَل چیخ پکار نی سݨدے کُئی پچھے عاشق مخفی رُل ویندن

خوش عیش امن وِچ ہَم ، سکھ چین وی حاصل ہا
ایں عشق کنوں واقف جے تک نہ تھیا دِل ہا
ارمان ایہو ہے جو سنگ مارے جیڑھے میکوں
ہَن خلق اُنھاں وچ ہِک پھُل یار دا شامل ہا

میڈا نام نشان توں کیا پُچھدیں میکوں پک ہے تیئں اُتھ آوٹا نئیں
توں سُکھ دے مُلک دا میر تھیوں میں ڈکھ دے شہر دا واسی ہاں
جڑ سگدے جوڑ بھلا کیویں ہِک دھرتی تے اسمان دا ڈس
تیکوں دھن دولت دا ماݨ تھیا میں مفلس اللہ راسی ہاں

کیا شان ڈساں اوں دھرتی دی جیندی جنّت رِیس کریندی ہے
جتھ پاک نبیؐ دا روضہ ہے جتھ رحمت دے دریا واہندن
جتھ مخفی سب غم ٹَل ویندن جتھ ہر مشکل حل تھیندی ہے
جتھ کم نی کچّے عاشقاں دا جتھ صاحب صِدق صفا راہندن

کیا عشق نگر دے رَہ پُچھدیں اُتھ پہنچݨ سوکھا کم کینئی
اُتھ سُول ستم دی شاہی ہے اُتھ ہنجواں دے دریا وہندن
اُتھ ہجر فراق دے پہرے ہِن اُتھ وصل وصال نصیب دا ہے
اُتھ کم نی مخفی ہر ہک دا اُتھ صاحب صدق صفا رہندن

کیا حال ڈساں ایں نگری دا اے نگری اندھی نگری ہے
اِتھ ظلم دے بھانبھڑ بلدے ہِن، ہئے رَت دے نِت دریا واہندن
ہے راز جو مخفی سمجھ گیاں جھڑی گالھوں اے بھِڑ نی تھیندی
دِل آہدے کئی ڈو چار اجاں اتھ صاحب صدق صفا راہندن

رزق نصیب دا کھاندے وَدّوں
سجݨاں نال سُہاندے وَدّوں
خوش قسمت ہئیں پاک نبیؐ دے
سہرے مخفی گاندے وَدّوں

ہر جا ہوکا ڈیندا وَدّاں
اپݨا فرض نبھیندا وَدّاں
قوم سرائیکی دے ڈُکھ مخفی
لِکھ لِکھ تے سٹویندا وَدّاں

جہڑا امن کوں مار چھڑیندا ہے سر دِین توں وار چھڑیندا ہے
او مرد مجاہد ہِک مخفی وِنج جمدا ہے کئی صدیاں وچ
اُونویں دعویدار زمانے وچ ہر کلمہ گو ہے دین دا پر
ہے منہ وچ ٻگڑ تے دِل وچ لُڑ سر سجدے وچ من بدیاں وچ

جیڑھا ڈیندے درس اخوّت دا پٹ بوٹا ڈیندے نفرت دا
او مرد قلندر ہِک مخفی وِنج جمدا ہے کئی صدیاں وچ
اونویں دعوے اَمن محبت دے ہر شخص کریندے ڈھیر مگر
ہے منہ وچ ٻگڑ تے دل وچ لُڑ سر سجدے وچ من بدیاں وچ

❁❁❁

جیڑھا فرض سمجھدے خدمت کوں خوش رکھدے رب دی خلقت کوں
او مخلص لیڈر ہک مخفی ہے جمدا ونج کئی صدیاں وچ
اونویں دعوے قوم دی خدمت دے ہر لیڈر ڈھیر کریندے پر
ہے منہ وچ بگڑ تے دل وچ لُڑ سر سجدے وچ من بدیاں وچ

❁❁❁

دنیا داری دے نشے وچ رَہ نہ ونج توں دُھت سدا
ہوش کر بے ہوش نہ تھی رہندی نی ہک رُت سدا
کم اوہو کر نال جیندے تھی ونجے دل مطمئن
اوجھا کم ہرگز نہ کر جو رَہ ونجے کھُت کھُت سدا

❁❁❁

نہ تاں شاعری تے عبور ہے نہ اثر ہے خاص بیان وچ
تیڈی حمد دا کرے حق ادا اِتی تاب کیئی زبان وچ
توں جلال ہئیں توں جمال ہئیں توں تاں وسدا شہ رگ نال ہئیں
توں ہئیں پاک مثل مثال توں نہ ہے جوڑ تیڈا جہان وچ

اتھ کجھ تے مور برابر ہِن
ابلخ تے بور برابر ہِن
اے اندّھی نگری ہے مخفی
اِتھ سادھ تے چور برابر ہِن

سچ خلقت کوں بھاندا کینی
شیر کڈیں گھا کھاندا کینی
تریہا کھوہ تے ویندے مخفی
کھوہ تریہے کن آندا کینی

عشق بزار وِکاندا کینی
بخت ڈِسا تے آندا کینی
خدمت وچ ہے عظمت مخفی
ناز خدا کوں بھاندا کینی

کھوٹا پیسہ چلدا کینی
گذریا ویلا وَلدا کینی
سوچ تے پیر اُٹھاویں مخفی
دشمن وار توں ٹلدا کینی

دنیا دے وچ ہے تیڈا بس عارضی بسیرا
ونجنا ہے پٹ اِتھوں تیئں ہک وقت اَنت دیرا
فانی جہان دے وچ رہنا کہیں نی مخفی
بھانویں ہے کئی وڈیرا بھانویں ہے کئی چُھٹیرا

ہر شخص چھندے میکوں سارے سڈن وڈیرا
ہر آدمی توں ہووے رُتبہ میڈا اُچیرا
حیران تیئں تے مخفی خلقِ خدا ہے ساری
کھوٹے زمانے وچ توں سڈویندا ہئیں چُھٹیرا

پہلوں گال کوں تولݨ سِکّھو
سوچ سمجھ تے بولݨ سِکّھو
عزت آن دی خاطر مخفی
تن من دھن کوں گھولݨ سِکّھو

اُتھ ہوندے بولݨ بے فیدہ جتھ بدنظمی تے شور ہووے
اوندے نال لڑائی نئیں بݨدی جہڑا بے زر تے کمزور ہووے
بس مخفی مُکدی گال مُکا خود سمجھ تے وَل بے کوں سمجھا
او بے کوں حق سچ کیا آکھے جیندے اپݨے اندر چور ہووے

دولت نال پیار نہ کرّیں
جیوݨ دا اِتبار نہ کرّیں
دین دی خاطر سب کُجھ مخفی
ڈے ڈیویں اِنکار نہ کرّیں

جو راز دِل دا کہیں کوں ڈیندے بشر او کملا دِوانہ ہوندے
بگانی شے تے نی زور ہوندا بگانہ ترکہ بِگانہ ہوندے
ہے گاِل سچّی اے سولھاں آنے جو سچ ہے کوڑا تے کُوڑ مِٹھّا
جو گاِل سچّی کریندے مخفی اُوندا مخالف زمانہ ہوندے

عشق لُکایاں لُکدا کیئنی
وقت کڈٖاہیں رُکدا کیئنی
تیر کمان دا چُکدے مخفی
تیر نِگہ دا چُکدا کیئنی

جیڑھا رب اپنٹے توں ڈر ویندے
اوندا مخفی بیڑا تر ویندے
اونکوں موت کنوں ڈر نئیں لگدا
جیڑھا مرنٹ توں پہلوں مر ویندے

فانی جگ وچ نِت کئیں رہنٹیں
نہ تیئں رہنٹیں نہ مَیں رہنٹیں
سجدہ اونکوں لائق ہے بس
قائم دائم نت جئیں رہنٹیں

مخالفاں تے ریہا جو غالب
وفا دا پیکر امن دا طالب
مثال اپنٹی ہا آپ مخفی
او مردِ حق گو حبیب جالب

جندڑی جیوے راز جتوئی
مرد ہے مایہ ناز جتوئی
نظم نثر وچ رکھدے مخفی
وکھرا ہِک انداز جتوئی

❀❀❀

سارے مسلے حل کر ڈیسوں لیڈر اَہدن راتیں ڈینہاں
خوشحالی کوں عام کریسوں دَور اَنیسوں ایہوجیہاں
پر کئی عملی کم نی ڈِٹھا چھڑیاں گالھیں سنڈ ے پے ہئیں
سچ اَہدے ہِن وڈّے مخفی پھاتھی پئی دا پھتکݨ کیہاں

❀❀❀

مال دولت اَنت ویسیں ہک ڈیہاڑے سٹ میاں
مال دی خاطر نہ کر ایمان کوں تُوں چٹ میاں
جگ اُتے زندہ رہیں بھانویں ہزاراں سال توں
ہک نہ ہک ڈینہہ تیئں اِتھوں ونجݨاں ہے دیرہ پٹ میاں

❀❀❀

کوئی ہے کیں طرح کوئی ہے کیں طرح
ڈیندا ہے رب شکل چھندا ہے جیں طرح
کہیں کوں مفلس بݨیندے کہیں کوں غنی
اپݨی قدرت ڈکھیندا ہے رب ایں طرح

ایہا گالھ سمجھیں توں پتھّر تے لِیک
منگݨ کولوں بُکھ مر ونجݨ ہوندے ٹھیک
منگݨ دے بِناں موتی مِلدن ، مگر
منگݨ نال بندے کوں مِلدی نی بھیک

سچ کہیں کوں کئی نی اَہدا ہے ایہا اِتھ رِیت عام
" بامسلماں اللہ اللہ با برہمن رام رام "
سچ اکھیندا ہے کہیں کوں جو بشر ایں دور وچ
اوں مجاہد مرد دی عظمت کوں ہے مخفی سلام

گال صفا ہے ہر کہیں مرݨے
اَنت فنا ہے ہر کہیں مرݨے
حاصل پاک خدا کوں مخفی
صرف بقا ہے ، ہر کہیں مرݨے

❁❁❁

سچّی گال کریندے جیڑھا
کندھی لگدے اوندا پیڑا
سب دی خیر سدا منگ مخفی
وَسدا رہسی تیڈا ویڑھا

❁❁❁

مشکل دے وچ نہ گھبراویں
محفل دے وچ نہ شرماویں
بولیں تاں کجھ سوچ تے بولیں
بول تے مخفی نہ پچھتاویں

❁❁❁

بولݨ کوںھوں پہلوں تولو
سوچ سمجھ تے مخفی بولو
گِلہ گوئی سخت گنہ ہے
عیب کہیں دے محض نہ پھولو

❁❁❁

کہیں مشکل وچ رب کوں نہ بھُل
کہیں محفل وچ رب کوں نہ بھُل
دُور نی مخفی رب تاں وَسدے
تیڈے دل وچ رب کوں نہ بھُل

❁❁❁

بُرا وقت آندے کہیں تے جڈݨ
وٹا ویندے ہن اُوں کنوں رُخ سجݨ
اِتھاں یار مطلب دا ہے ہر کوئی
ایہو نکتہ مخفی سمجھسیں کڈݨ

❁❁❁

قسمت والا مخفی کھاندے
صورت والا پیٹھا رہندے
ٹھیک دَناواں آکھیا ہے جو
بٹھّے بھنّیں وَیری نی لَہندے

شادی شادی نہ کر لالا
شادی دا ہے ڈھیر کِشالا
وانڈھا ہوندے سب توں اعلیٰ
جیندا سورھا تے نہ سالا

ہک تاں بٹھ گھت لالچ دھن دی
ڈِوجھا لگب نہ بولی رَن دی
سنّی رکھیں ہر ہک دی پر
مرضی کرّیں اپنْے من دی

میں نمانْے دے حال اُجڑ یے تے
ہک مہر دی چا دید کر ماہی
عید میڈی کرا چا ایں واری
کول میڈے چا عید کر ماہی

مسافر دے وانگوں بسر کر عمر ، نہ رکھ مخفی دل وچ اُمیداں طویل
ہوس حرص کولھوں بچا خود کوں توں عمل آخرت کیتے کر اَے عقیل
قناعت کریندی ہے رُتبہ بلند اتے حرص وچ تھیندے بندہ ذلیل
جڈاں پیش مشکل کوئی آ ونجے ، پڑھیں حسبنا اللہ و نِعم الوکیل

سُکھ وچ پڑھ اَلحمدُ لِلّٰہ
ڈُکھ وچ پڑھ اَلحمدُ لِلّٰہ
رج وچ پڑھ اَلحمدُ لِلّٰہ
بُکھ وچ پڑھ اَلحمدُ لِلّٰہ

دُعا اُوندی تھیندی ہے منظور بس بشر کھاندا ہے رزق جیڑھا حلال
کریندا ہے جتنی ریاضت کوئی اُتی تھیندا ہے اونکوں حاصل کمال
پریشان تھیندا نی او شخص جو کریندا نی آمد کنوں ودھ نِکال
نہ ہے بخت رَہندا سلامت سدا ، نہ رہندا ہے دائم کہیں دا جمال

بقا مخفی حاصل ہے رب کوں فقط ہے دنیا دی ہر شئے کوں آخر زوال
سمجھدار ہوندے جیڑھا آدمی اولیندا انی دِل بھُل تے دُنیا دے نال
توں کر آخرت دی فکر کجھ میاں، اتے چھوڑ دنیا دے ڈِے سب خیال
نوِھی پُل بٹاوݨ دی ہستی اگر تاں کہیں آستانے تے ڈِیوا چا بال

آسوں پاسوں وَدّا وسّے
گھر والے پئے مرّن تسّے
پہلوں اپݨیاں دا حق ہوندے
بے عقلاں کوں اے کُئی ڈِسے

جیڑھا سر کوں رکھدے جھِکّا
اونکوں آندا محض نی دھِکّا
جھکّے اگّوں ہر کُئی جھِکّا
گاٖل ہے سَو دی مخفی ہِکّا

❁❁❁

اوندی شئے کوں چیندے بِلاّ
جیڑھا شئے کوں رکھّے وِلّھا
بِلاّ تاں ہے آخر بِلاّ
بِلّے اُتے کتھ دا گلاّ

❁❁❁

پاݨی جھِکّے پاسے وَہندے
قرضہ آخر ڈِتّیں لَہندے
سچّے سر کٹوا ڈیندن پر
سچ آکھݨ توں کینئی رہندے

❁❁❁

ہوون تھوک ڈو ہیں جتھ راضی
اُتھ کجھ کر نی سگدا قاضی
صحبت وچ ہے برکت مخفی
ایہو سبق سکھیندے ماضی

❁❁❁

ہر بندہ رنجور نی ہوندا ، ہر بندہ مسرور نی ہوندا
ہر بندہ مختار نی ہوندا ہر بندہ مجبور نی ہوندا
دھرتی ما دا درد رکھیندے مخفی نیک نصیباں والا
ہر کُئی عاشق خاں نی ہوندا ، ہر بندہ دِلنور نی ہوندا

❁❁❁

فقط ہک خدا کوں ہے حاصل بقا
ہے دنیا دی ہر شئے کوں آخر زوال
کتھاں ہے سکندر ہے دارا کتھاں
کتھاں ہݨ اُنھاں دا ہے جاہ و جلال

❁❁❁

غریب کوں جو امیرزادہ ستیندے اوں تے ہزار حیف ءِ
ضمیر اپݨا جیرڑھے وچیندن اُنھاں اُتے وار وار حیف ءِ
نبیؐ اساڈے ڈسئے اسا کوں ہے مادے قدماں دے ہیٹھ جنت
کرے ادب نہ جو پیو تے ما دا اوں شخص تے بے شمار حیف ءِ

❁❁❁

ہے عقل منداں دے باعث ملک دا بے شک جمال
دین دی ہے سربلندی متّقی بندیاں دے نال
گاہے جیکر ہل وہیندے ڈانداں کوں پُچھدا نہ کُئی
یاد رکھ داناواں دا اے قول مخفی بے مثال

❁❁❁

ہر آدمی بلاشبہ صاحب شعور ہے
تھوڑا یا ڈھیر علم وی رکھدا ضرور ہے
لیکن جو شاعری کرے سکھّیں پڑھیں بِناں
سمجھو اوندے دماغ دے اندر فتور ہے

❁❁❁

ہر شخص زمانے تے وفادار نی ہوندا
ہر شخص دغا باز تے مکّار نی ہوندا
ہر شخص کوں ہر شخص توں نفرت وی نی ہوندی
ہر شخص جو ہتھ ڈِے تے مِلے یار نی ہوندا

جیڑھا شخص شیطان دا ہوندے چیلا
کریندے گناہاں دے وچ صَرف ویلا
توں غافل نہ تھی یاد کر نِت خدا کوں
اے دُنیا ہے مخفی گھڑی پل دا میلا

ایہو حُکم ڈِتا ہے اللہ
سوچو ہک ڈِوجھے دا بھلاّ
جے تک اپݨی رَت نہ پھِٹے
او تیئیں بݨدا کیئنی مَلاّ

بندہ جتنا رووے پِٹّے
لِکھّی مخفی محض نہ مِٹّے
او تک پھوڑا بݨدا کیئنی
جے تک اپݨی رَت نہ پھِٹّے

❁❁❁

بٹھ گھت لالچ بݨ نہ بھولا
ڳل وچ گھت نہ حرص دا رولا
ہیرا پھیری سٹ گھت مخفی
ٻئی مانی دا پندھ ہے تھولا

❁❁❁

علم دے ڈیوے ٻالی رکھّو
بغض کنوں دِل خالی رکھّو
کاوڑ کینہ چھوڑ تے مخفی
پیت پریت دی پالی رکھّو

❁❁❁

کئی چہرہ وی خوش نی ڈِسدا
کئی بندہ نی کہیں تے وِسدا
ظلم دی چکّی دے وچ مخفی
ہیٹاں شودا پے نِت پِسدا

❁❁❁

ووٹ ہمیشہ اونکوں ڈیویں ووٹ دا ہوندے او حقدار
ہووے نیک نمازی جیڑھا قوم دا سچّا خدمت گار
اوندے نیڑے محض نہ لگّیں اوں توں مخفی پرّے بھجّیں
ہووے جیڑھا شخص شرابی ، لُچّا ، دوکھے باز ، مکّار

❁❁❁

اَساں گاِل کریسوں کھرّی
کہیں دی رَئی نی رکھٹی ذرّی
پئے دی عزّت جو نہ کرّے
بٹھ پئی اتجھی حور تے پرّی

❁❁❁

مار ڈیندا ہے من کوں جیڑھا آپٹے وار ڈیندا ہے سر دین توں جو بشر
من پسند زندگی جو نبھیندا انہیں زندگی بندگی وچ کریندے بسر
اے جیہاں مردِ مومن تاں ہِک جمدا ہے بعد صدیاں دے مخفی زمانے دیوچ
اونویں دعویٰ کریندن سبھے دین دا کلمہ گوہن جتی وی جہاں دے اندر

❁❁❁

جو ہوندے بشر اہلِ دل نت اوہو کریندا ہے خلقت دے سکھ دی سبیل
ستیندا ہے خلقِ خدا کوں اُوہو بشر فطرتاً ہوندا ہے جو رذیل
کریندے نوازش او ہر شخص تے جیڑھا مرد ہوندے اصل دا اصیل
نی بُھلدے کہیں دا جو احسان او زمانے دے وچ مخفی ہوندن قلیل

❁❁❁

تو کھا گھن اوہا شے نہ انکار کر جو ہتھ نال تیکوں کھواوے خلیل
وڈے آکھدے ہِن جو بیمار کُئی طبیباں توں وَدھ تے نی ہوندا عقیل
جو انسان خواہش دا ہوندے غلام کریندین اونکوں خواہشاں نت ذلیل
اگر زیر کرتا ہے تیں نفس کوں تاں سٹ اینکوں تقوے دی مخفی نکیل

❁❁❁

اُوندی گال من گھندا ہے بے عقل ڈکھاوے چا اونکوں جیڑھا سبز باغ
مگر کم کریندا ہے سب سوچ تے جیڑھا آدمی ہوندے عالی دماغ
نہ ولدی ہے وَل ڳئی ہوئی آبرو نہ بدنامی دا مخفی لہندا ہے داغ
نہ ٹردی ہے پیسے بناں دوستی نہ ڈیندا ہے اندھے کوں فیدہ چراغ

کوئی منّے اَتے بھانویں نہ منّے ہے اوندی مرضی
مگر میکوں اکھیندا ہے میڈا اے تجربہ ذاتی
نہیں ہوتا کسی بھی آدمی کے بس میں دِل مخفی
'' محبت ہو ہی جاتی ہے محبت کی نہیں جاتی ''

زر نال تھیندے ہن سب کم ایں جہاں دے اندر
بے زر ہے اینویں مخفی جینویں پرندہ بے پر
سچ آکھ ڳن سیانڑے کر گھن اے ڳال اَزبر
'' زردار مرد ناہر گھر میں رہے کہ باہر''

عمل نیک مخفی توں کر گھن کوئی بہوں مختصر ہے تیڈا اِتھ قیام
ہے فانی جہاں اِتھ کہیں چیز کوں خدا کئینی بخشا کوئی وی دوام
نہ ڈے نفسِ امّارہ کوں ڈِھل کوئی اینکوں اپنڑے قبضے دیوچ رکھ مدام
ہمیشہ ہے تھیندا او ہر جا ذلیل جو انسان خواہش دا ہوندے غلام

❁❁❁

جیڑھا شخص ہوندا ہے مردم اَزار
اوندا اوکھ وچ کُئی وی بݨدا نی یار
اُو بدبخت ہوندا ہے سب توں غریب
نسنگ ہووے مخفی جِتی مالدار

❁❁❁

راز نہ ڈٖے توں کہیں کوں ہووے جتنا گہرا یار
یار بݨدے یار دے دشمن ڈٖٹھن میں بے شمار
ڈٖے مخالف کوں اِتی تکلیف جے کل بݨ ونجے
او مخالف یار تاں تھیون اکھیں نہ شرمسار

❁❁❁

خداوندا حیاتی دے سفر دے وچ حفاظت کر
میڈی پیڑی نہ پڑ ونجے بھنور دے وچ حفاظت کر
اڈٖوں ہے نفسِ اَمّارہ اڈٖوں مردود شیطاں ہے
ڈٖوہاں پاسوں ہاں دشمن دی نظر دے وچ حفاظت کر

عمل کر گھن چنگیں کئی زندگی وچ
نہ رہ غفلت دے وچ ہر وقت غافل
ہوا کوں ڈانگاں مارݨ نال مخفی
نہیں تھیندا کہیں کوں کجھ وی حاصل

ہے تیکوں فقط سجدہ یا رب رَوا
نہ ہے کوئی معبود تیڈے سوا
نہ کئی باجھ تیڈے ہے فریاد رَس
نہ ہے بِن تیڈے کوئی مشکل کُشا

ایہو گُر توں رکھ یاد شاہی دا بس
تو کس کھانویں پر بے کوں لانویں نہ کس
وڈے مخفی سچ تاں اکھیندن اِیہو
جو ہوندی ہمیشہ ہے کس نال چس

عبادت وچ تیڈی زاہد رِیا ہے
تیڈا ظاہر بیا باطن بیا ہے
ہوا وچ ڈانگاں مارݨ نال مخفی
کہیں کوں کُجھ کڈݨ حاصل تھیا ہے

سخی دا نہ سمجھیں تُوں گھٹ مرتبہ
سخی ہوندا مخفی خدا دا ہے یار
سخی کیتے کم ہوندا مشکل نی گئی
سخی دا کریندے خدا بیڑا پار

پاݨی وچ ہے مست ہٹھاڑی
روہی وچ ہے مست روہیلا
ڳئیں منجھیں دا کیہاں میلا
او جھنگ چردیاں تے او بیلا

❁❁❁

جُدا ہر بشر دا ہے بیشک مقدّر
خدا پنج انگلیں رکھیاں نئیں برابر
ہے تقسیم رازق دی مخفی نرالی
کوئی ہے تونگر کوئی ہے گداگر

❁❁❁

لمبی ڈھیر دگھیر نہ تانڑی
پانڑی وچ نہ مار مدھانڑی
ڈو پیسے دی بگئی بس ہانڈی
کُتّے دی بگئی ذات پچھانڑی

❁❁❁

بوری دے وچ میخ نہ ہووے
لشکر دے وچ شیخ نہ ہووے
اُتھی جا ٹُر جلّوں مخفی
جھگڑے دی جتھ نیخ نہ ہووے

❁❁❁

توں بُکھ مردا مر ونج مگر منگ نہ بھیک
منگݨ توں ہے بُکھ مروݨ مخفی ٹھیک
جو غیرت رکھیندے او مر سگدے پر
لوَیندا کڈاہیں وی نی ناں کوں لِیک

❁❁❁

ضائع جے کیتو وڈیاں دا نیک ناں
ضائع تھی ویسی تیڈا ناں ہک ڈینہوار
توں وڈیاں دا نیک ناں ضائع نہ کر
تاں جو تیڈا وی رَہے ناں برقرار

❁❁❁

کیا ڈسوں نال تیڈے اڑاتے اکھیں کیویں رورو تے عمراں نبھائی اساں
ہک تاں ڈس جانیاں جیڑھی کیتی ہووے نال تیڈے کوئی بے وفائی اساں
سچ سیانڑے اَکھیندن ایہو سانولا کُنّی چکھ تے چڑھیندا نی کوئی بشر
کرتے اِتبارتیں بے وفا دے اُتے گال بیٹھے ہیں عمراں اجائی اساں

❁❁❁

تیڈے رستے تکیندیں گزردا ہاڈینہہ رات نبھدی ہئی تیڈے خیالاں دے وچ
ہݨ اوہے گالھیں نی رہ ڳیاں دوستاہݨ تاں پھس ڳئی ہے جندڑی جنجالاں دے وچ
نہ او جذبے ریہے نہ جوانیاں ریہاں ، نہ او قصّے ریہے نہ کہانیاں ریہاں
تُو تاں سُکھ وچ وَدامخفی مسرورہئیں ، میں ہاں رنجورڈکھدیاں دھمالاں دے وچ

❁❁❁

عجب رنگین منظر ہِن تے دِلکش آبشاراں ہِن
کرشمے رب دی قدرت دے جیڈے ڈہداں ہزاراں ہِن
ہِکا رُت نِت نی رہ ویندی ، خدا جوڑیے نظام ایجھا
جتھاں کل ہئی خزاں مخفی ، اُتھاں وَل اج بہاراں ہِن

❁❁❁

لُکئی ویسی نہ تیڈی کئی بھلائی تِل جِتی یارا
ڈکھیسی رب تیکوں تیڈی بُرائی تِل جِتی یارا
نبیؐ دا ہے ایہو فرمان جنّت وچ نہ ویسی او
جو رکھدا ہے بشر دِل وچ وَڈائی تِل جِتی یارا

تیڈے آوݨ دا مقصد ہے جھڑا پورا او کر مخفی
عبادت کر عبادت دے کیتے پیدا تھیا ہئیں توں
عمل دے باجھ دُنیا دی کہیں شئے نال نئیں ونجݨا
اَجئ دُنیا دیاں چیزاں تے ودا شیدا تھیا ہئیں توں

توں کم نیکی دے کیتی رکھ صِلہ ڄاݨے خدا ڄاݨے
نمازِ عشق نیتی رکھ صِلہ ڄاݨے خدا ڄاݨے
سخاوت مخفی رکھ جاری تے کر ہر ہک دی دلداری
توں پھٹ ڈُکھیاں دے سیتی رکھ صِلہ ڄاݨے خدا ڄاݨے

او بندہ بختور ہوندے جو رب اپݨے توں ڈر ویندے
بُرائی توں بچا تے خود کوں کم نیکی دے کر ویندے
حیاتِ جاوِداں پیندے کڈاہیں وی او نی مردا
جو من کوں مار تے مخفی مرݨ توں پہلوں مر ویندے

❁❁❁

ہر اسمبلی ہر ادارے وچ نِری لُٹ مار ہے
کئی نی سُنڑدا دھاں اساڈی دھاڑ پِٹ بیکار ہے
بدنصیبی ڈیکھ مخفی ہے معزز اُو اِتھاں
ڈاکواں تے قبضہ گیراں دا جھڑا سردار ہے

❁❁❁

ڈُکھ جھڑے ہوون مقدّر وچ او پوندن بھوگنڑے
چل نی سگدا زور کئی انسان دا تقدیر تے
اِتنا پتھر دِل ہے تیڈا اے نہ ہئی میکوں خبر
میں تاں مخفی مُس پیاں تیڈی مِٹھی تقریر تے

❁❁❁

کم دے نال ہمیشاں کم رکھ نال کہیں دے کر نہ دنگا
زوریں نال کہیں دا جھیڑا ڳل وچ پاونڑ کئینی چنگا
تیئں وچ ہن خود عیب ہزاراں ہے تے ڳال کریندا کیوں پئیں
پہلوں اپنڑا تن تاں کَج توں پچھے ہے کوں آکھیں ننگا

❁❁❁

توں چڑھ او تک چڑھائی تے جتھوں ول لہہ سگیں مخفی
کہیں تے ظلم کر اتنا جتی خود سہہ سگیں مخفی
اے دُنیا اپنٹی دَلدَل وچ پھسا گھِندی ہے بندے کوں
پرے رہ ونج ایں دُنیا توں جتی وی رہ سگیں مخفی

❁❁❁

مسلماناں کوں ویندا ہئیں دھماکیاں نال توں ماری
مروّت ہے تیڈے وچ کئی نہ تِل جتنی روا داری
مسلمانی دا دعویٰ توں کریندیں کیوں اَجئ کیتے
مسلمانی دا مقصد تاں ہے ہمدردی تے غمخواری

❁❁❁

ڈاڈھے وڈّے مارِن ٹپّے سنجیں پیٹھے ڈیون گیتاں
سُنجیاں دے حصے اَستاوے ڈاڈھے بھج تے مِلن مسیتاں
وڈے ٹھیک اکھیندن مخفی سو ونجے پر ساہ نہ ونجے
جے تک تیڈے تن وچ ساہ ہے اوں ویلے تئیں ٹور پریتاں

❁❁❁

گھوڑے کیتے تلّا بھلّا
لُچی رَن کوں کھلّا بھلّا
اوجھڑ دے وچ نہ پئے مخفی
اوجھڑ توں ہے وَلّا بھلّا

❁❁❁

اُوں تے راضی تھیندے اللہ
جہڑا بے دا سوچے بھلّا
سدّھا رَہ نہ چھوڑیں مخفی
بھانویں ہووے جتنا ولّا

❁❁❁

گذریا ویلا کیئنی وَلدا
چور دے گھر نی ڈِیوا بلدا
دشمن تے اِتبار نہ کریں
دشمن وار توں کیئنی ٹلدا

سݨ تے ایہا ڳال نرالی
کھا ڳے میڈا ہوش بھنوالی
جئیں ویلے منجھ آ کھیے ڳاں کوں
پرّے تاں تھی کھڑ پُچھ کالی

سچّݨ او جو کھِل تے ٻولے
کول ٻِلھا تے ݙُکھ سُکھ پھولے
اے تاں نہ جو تھی ٻہہ سچّن
لخطے ماسے لخطے تولے

روز دے نویں اِتھ ہِن رولے
سڑ سڑ تے ہاں تھی ڳے کولے
گندی ریت اِیہا ہے اِتھّاں
جہڑا ٻولے او در کھولے

سنجیں نال نہ لاویں یاری
نہ تاں ویسی پھیر بُہاری
لگّی نالوں تُرٹّی بھَلّی
ہوندی ہے بے فیض دی یاری

ویلے کوں ڈِے مخفی ٹھیلا
نِت نی رہندا ہِکّو ویلا
جیندے کول نہ ہووے دھیلا
اونکوں سُنجاں لگدے میلا

ویلھا نہ بہہ کر کئی دھندا
دھندے نال ہے سوہݨا بندا
وڈّے ٹھیک اَکھیندن مخفی
ویلھا بندا جاہ جاہ گندا

تیڈا جیوݨ کیڑھے کم دا نہ توں نڑّی نہ توں ڈٹّا
سچ آ کھݨ دی جتھ جا ہووے توں بݨ ویندیں گھُنوں گھٹّا
لُچّے بندے نال کھِڑا نہ وڈیاں دا اے قول بھُلا نہ
اُوندے اپݨے کپڑے ڳلدن جہڑا گند وچ مارے وَٹّا

اپݨے آپ کوں شیر سمجھدے ہر او کُتّا ہے جو شینڑھاں
نال شریف دے لڑدے زورے لُچّا تھی تے ہتھوں ہینڑاں
ہݨ اے پتّہ لگّے مخفی کیوں اَہدے ہن لوک سیاݨے
رَنڈِّڑ رَن دا پُتر لکھیٹاں کھاوے کݨک تے ہنگے چیٹاں

چھندا ہئیں رب دی رضا تاں کر عمل ایں ڳال تے
فیض مخفی رکھ خدا دی خلق تے ہر وقت عام
خدمتِ انسانیت کر تُو بِلا تفریق بس
با مسلماں اللہ اللہ با برہمن رام رام

❁❁❁

مشکل جیجھی وی کئی ہووے ہوندے اوندا حل بسم اللہ
جے تک مشکل حل نہ تھیوے او تک پڑھ وَل وَل بسم اللہ
لب اپنے تے رکھ توں مخفی ہر لحظہ ہر پل بسم اللہ
کم ڈیسی ہر جا تے تیکوں اِچ بسم اللہ کل بسم اللہ

❁❁❁

تھیندے مخفی دِل ارمانی
ڈیکھ تے جگ دی رِیت اَوَلّی
گڈڑاں اُتے لوک ہلھاوے
ناں پُچھّو تاں قوّت علی

❁❁❁

اجّاں ظلم دی رات نی ڈھلّی
کھڑی ہے بھا اونویں بلّی
گوڈیاں تلّے دِید نی پوندی
ناں پُچھداں تاں روشن علی

سائیاں باجھوں مال ڈٖوہیلا
ہتھ نی آندا گزریا ویلا
چنگا اوہو رہندے مخفی
چھوڑ ونجے جو تھیندا میلا

سچ کوں مخفی محض لُکا نہ
لُچّے بندے نال کھِڑا نہ
کہیں بدذوق کوں شعر سنٹا تے
منجھ دے اگّوں بین وَجا نہ

ٹلّن کینویں راتیں ڈٖکھّیاں
آوِن کینویں گھڑیاں سُکھّیاں
ہر بندے دا ہے اِتھ مخفی
ڈٖڈھ رجّا تے اکھّیں بکھّیاں

غربت ساکوں ڳولی رَہ ڳئی
قسمت ساکوں رولی رَہ ڳئی
ہمّت ہار نہ ہمݨ توں مخفی
ڈھیر گذر ڳئی تھولی رہ ڳئی

کھوٹے سکّے کیئنی چلدے
گنگے ڳے ہڑ کیئنی وَلدے
وڈے ٹھیک اکھیندن مخفی
اڄ دے تھپے اڄ نی ٻلدے

چھجّاں تلّے یار نی لُکدے
اَئی دے تیر کڈیں نی چُکدے
سچّے سُولی چڑھ ویندن پر
سچ آکھݨ توں محض نی رُکدے

عشق تے مُشک نی بُجھے رَہندے
یاراں نال نی لیکھے ٹھہندے
کہیں کوں اِڈے کہیں کوں بِڈے
گُوڑا ہر دم گُوڑ کماندے

چھوڑ ڈے فرعون تے قارون والی چال کوں
رب دے ناں تے خرچ کر رب دے ڈِتے ہوئے مال کوں
گھن سبق ماضی کنوں تے سوچ مستقبل دا کجھ
ناسمجھ انسان ضائع کر نہ اپنڑے حال کوں

دِل دے وچ رکھڻاں تکبّر تھیوٹا دھن توں فدا
ہے اَدا کیندی سِوا فرعون تے قارون دے
نِچ تے رَہ مخفی اِنھاں توں گِھن لہن تیکوں متنڑ
اِتھ ودّن جو وی بھرا فرعون تے قارون دے

❁❁❁

بے سروسامانی دے وچ تھی گیے ہَن او کامیاب
جاں کرم رب دا تھیا موسیٰ اتے ہارون تے
فوج تے دھن کم نہ ڈِتا غرق ڈُوبیں تھی گیے
قہر جاں رب دا پیا فرعون تے قارون تے

❁❁❁

وِکناں وی نہیں چھیدا جھکناں وی نہیں چھیدا
حق گالھ کرݨ کولوں رُکناں وی نہیں چھیدا
بولݨ توں ہے چُپ بہتر اے گالھ بجا ہے پر
بولݨ دی کہیں جا توں چُکناں وی نہیں چھیدا

❁❁❁

کھاوݨ دا طریقہ سِکھ پیوݨ دا طریقہ سِکھ
سر اپݨا اُچا رکھ تے جیوݨ دا طریقہ سِکھ
گُس کھا توں سدا مخفی کس لا نہ کہیں کوں پر
مقبول زمانے وچ تھیوݨ دا طریقہ سِکھ

سکون کہیں جا نظر نی آندا قرار کہیں جا نظر نی آندا
ہے زور زوراوری دا اج کل وَپار کہیں جا نظر نی آندا
نہ پیو ہے پُتراں دے نال مخلص، نہ پُتراں کوں ہے خیال پیو دا
بھرا ہے مخفی بھرا دا دشمن پیار کہیں جا نظر نی آندا

ساکوں سِکھا گیا ہئیں سوہنٹی توں رِیت خواجہ
جیندیں تلک پلیسوں تیڈی اے پیت خواجہ
نقشِ قدم تیڈے تے ٹُرسوں حیاتی ساری
لکھسوں سرائیکی کافیاں غزلاں تے گیت خواجہ

رکھیندی ہے اثر بے حد دُعا ہِک مردمومن دی
دُعا خالی وَلیندا نئیں خدا ہِک مرد مومن دی
تیڈی ناقص عقل مخفی بھلا کیا سوچ سگدی ہے
قیامت وچ جھڑی ہوسی جزا ہِک مردمومن دی

نہ بولݨ ڈھیر ہے چنگاں نہ چنگی ڈھیر چُپ مخفی
نہ چنگی ڈھیر چھاں ہوندی نہ چنگی ڈھیر دُھپ مخفی
تیکوں ختمِ نبوّت دا ٹکر پووے جتھاں منکر
اُوں کافرکوں ونجیں پیروں لہا تے فٹ تُوں جُپ مخفی

جھکݨاں وی نہیں چھیدا وِکݨاں وی نہیں چھیدا
حق ہیٹے کنوں اوندا چِھکݨاں وی نہیں چھیدا
دعوت جو کوئی ڈیوے منظور کرو مخفی
پر ڈھیر اُتھاں ونج تے ٹِکݨاں وی نہیں چھیدا

بشر اوبھروسے دے قابل نی ہوندا کرے ہر کہیں دے اگوں جیرھا مݨ مِن
اوندی گال دے وچ اثر کئی نی ہوندا مچیئی رکھدے گیلھڑ دے وانگوں جو ٹݨ ٹݨ
خموشی وتیرہ ہے شہبازاں دا پر ہے مشہور دنیا تے ہیڑیاں دی پِݨ پِݨ
جو مخفی اَلا وو عمل کرڈِ کھاوو نہ ہے ہے نہ کِل کِل نہ ہِݨ ہِݨ نہ چِھݨ چِھݨ

کھیکھے کُجھ ہِن جیندے رَلّے
اُوندی ہے اتھ بلّے بلّے
سچ ہے کئی شئے ڳنڈھ نہ پلّے
سکھڻاں کھیسہ پِیّا ہلّے

اساں مست اَلست فقیراں کوں زر دنیا دی کئی لوڑ نئیں
اساں تقوا رکھدوں رازق تے رب ڈیندا لوڑ دی تھوڑ نئیں
جیڑھا کرتے آس خدا دی ہے ڈُھو کر ڈیندا النگھ پار ویندے
جیڑھا شخص یقین توں عاری ہے او پُجدا مخفی توڑ نئیں

ڳال کریجے مخفی اوہا جیڑھی ہر دے من کوں بھاوے
رزق خدا جے وافر ڈیوے بندہ جوڑِ رجور تے کھاوے
کرجی والے کوں جی ہر دَم پر نہ کرتُوں اصلوں اوکم
سئیں تاں مُنڈھوں موہنہ نہ لاوے بی بی ودّی شکر ونڈاوے

رَہ سدّھا ہرگز چھوڑیں ناں
مہمان کنوں مونہہ موڑیں ناں
رکھ یاد نصیحت مخفی دی
دل یار کہیں دا تروڑیں ناں

بھلائی کنوں مونہہ کڈاہیں نہ موڑیں
سخاوت کوں مردیں تیئں توں نہ چھوڑیں
کرنڑ چھندیں مخفی خدا کوں جے راضی
تاں دِل اوندی مخلوق دا تُوں نہ تروڑیں

رستہ نہ چھوڑ سچ دا سچ وچ ہے کامیابی
سچ دے بغیر ہے ہر رستے دے وچ خرابی
سچ دی ڈِسا فضیلت ہر آدمی کوں مخفی
سچ دا پیام ڈِے ونج صورت دے وچ کتابی

❁❁❁

عمل وچ رِیا دا نہ رکھ توں دخل ، اگر اپنٹی نیکی دا چہندیں ثواب
حسد بغض غیبت کنوں بچ تے رَہ ، نہ سٹ اپنڑے گل وچ اجئی دا عذاب
ادا کر نمازاں توں بروقت سب پچھیسی ایہو سب توں پہلوں حساب
نہ کھا حق بیاں دے قیامت دے وچ تُو کیا ڈیسیں مخفی خدا کوں جواب

❁❁❁

جیڑھے شخص دا بنڑ ونجے بخت یار
اوہو شخص بنڑدے اطاعت گزار
اطاعت کوں توں وی بنڑا گھن شِعار
اطاعت ودھیندی ہے مخفی وقار

❁❁❁

تیکوں رب اکبر انسان بنڑائے ہِس سوہنٹی شکل ملیح ڈِتی
تھئی اَحسن ہے تخلیق تیڈی قرآن ہے کر تشریح ڈِتی
توں اشرف ہئیں مخلوق وچوں توں ہئیں مسجود ملائک دا
افسوس ہے مخفی دین اُتے ودیں دُنیا کوں ترجیح ڈِتی

چھندا ہئیں مخفی بھلئی جے قوم دی
قوم کوں توں ڈے شعورِ خواندگی
خواندگی دے نال مِلسن سُکھ سبھے
خواندگی دے نال ٹلسی ماندگی

عقل ملدی جیکر دُکاناں تے مُل تاں بݨ ویندا ہر آدمی عقلِ کُل
نکلدے جے دُر ہر سپی دے وچوں تاں پیندا نہ موتی کوئی اِتنا مُل
بھلا ڈیندا رومیؔ تے سعدیؔ کوں جگ اگر کر دے ہر شخص دے موںہہ توں پھُل
جگر دے لہو نال اشعار لِکھ ونجے تیکوں جگ تا کہ مخفی نہ بھُل

ملک توں قربان اپݨی جان کر گئی بے نظیر
اُچّی مسلم عورتاں دی شان کر گئی بے نظیر
آپ تاں ونج تھئی ہے مخفی بخت ور جنت نشیں
غم اساکوں عمر بھر دا دان کر گئی بے نظیر

❁❁❁

ہوندی ہے کم اصّل بندے وچ اے مخفی وڈّی خامی
اوندی اَکھ وچ دید نی ہوندی او بدنسلا ہوندے عامی
وڈّیاں دیاں ہِن وڈّیاں ڳالھیں وڈّے سچ فرمیندن بے شک
مرد حلالی لوݨ نی بُھلدے ، پر بُھل ویندن کھیر حرامی

❁❁❁

ادا صدقِ دل نال کر ہِت نماز ہے جنّت دے در دی اے مخفی کلید
جو بدبخت بندے نی پڑھدے نماز اُنھاں کیتے دوزخ دی اَئی ہے وعید
ادا جو کریندے خدا دا شکر خدا اونکوں ڈیندا ہے نعمت مزید
ڈُکھیندا ہے پیو ما دا دِل جو کوئی او خود آپ دوزخ کریندے خرید

❁❁❁

اگر سرفرازی دی رکھدیں طلب تاں وَل توں تواضع کوں ہرگز نہ چھوڑ
تواضع تکبر اتے بُعد کوں ختم کر تے پیدا کریندی ہے جوڑ
تواضع کوں اپݨاں وتیرہ بݨا تواضع کنوں بھُل تے وی منہ نہ موڑ
تواضع دے وچ کامیابی ہے بس تواضع بشر کوں پچیندی ہے توڑ

گئی ہوئی عزّت کیئنی وَلدی
لکّھی شامت محض نی ٹَلدی
ہوندی دیر اچ خیر ہے مخفی
نہ کر توں کھیں کم وچ جلدی

جھڑے کم نال آوے پیش کل کوں کُئی پریشانی
کوئی عاقل بشر بھُل تے کریندا نی او کم ہرگز
جھڑا پڑھدا رہے لاحول ہر دَم نال کثرت دے
اوندے نیڑے کڈیں مخفی کوئی آندا نی غم ہرگز

جھڑے کم نال آوے پیش کل کوں کُئی پشیمانی
کریں نہ کم کوئی ایجھا حیاتی دے اندر بالکل
جو ہووے گال دِل دیوچ زباں تے وی اوہا رکھ نِت
نہ رکھ تُو بر زباں تسبیح و در دل گاؤ خر بالکل

جو نہ اُستاد دی سہے سختی
سِکھ نی سگدا کوئی وی بال ہنر
آکھدے ہِن دَنا تہوں مخفی
'' جورِ اُستاد بہ زِمہرِ پدر ''

ترجمہ:۔''استاد کی سختی باپ کے پیار سے اچھی ہے''

ابیــــــــات

سکھ ہووے یا ڈکھ ہر ویلے کر شکرانہ رب دا
رج ہووے یا بکھ ہر ویلے کر شکرانہ رب دا

دِل وچ اپنڑے رکھ توں مخفی ہر دَم خوف خدا دا
کول تیڈے نہ آنوݨ ڈیسی کئی غم خوف خدا دا

ذکر زبان تے رکھ توں مخفی رب اکبر دا ہر پل
کیوں جو دُنیا دے وچ بندہ آندا کیئنی وَل وَل

موت کوں محض بُھلا نہ مخفی نہ بُھل روز جزا کوں
بھیج درور نبیؐ تے ہر دَم کر نِت یاد خُدا کوں

ذکر خدا دا کر نِت مخفی یا کر بات نبیؐ دی
بعد خدا دے ہے وَل سب توں برتر ذات نبیؐ دی

جے توں چھندیں تھیوے مخفی تیڈی منشا پوری
ہِمّت ہِمّت ہِمّت کر ، ہے ہِمّت کرݨ ضروری

ماڑیاں محل بݨا تے مخفی اپݨے دِل وچ خوش نہ تھی
اپݨی خاطر ہر کُئی جیندے توں ڈُوجھیاں دی خاطر جی

جے توں چھندیں تیڈے نیڑے غم نہ آوے کوئی
دِل نہ تروڑ کہیں دا مخفی سب دی کر دِل جوئی

نیک عمل کجھ کر گھن مخفی بہہ نہ غافل تھی تے
یاد خدا کوں کر ہر ویلے بھیج دورد نبیؐ تے

رب دی طرفوں فرض تھیسے ہِن وچ قرآن دے روزے
بخشش اپنٹی چھندیں تاں وَل رکھ رمضان دے روزے

رب دے رستے اُتّے مخفی جہڑا خرچ کریندے
ہِک دے ڈِا اِتھ ستّر اونکوں آخر وچ رب ڈِیندے

رُل ویندا ہے اَدھ وچ مخفی ہر ہِک طالب مال تے زر دا
اوڑاں والی کُتّی وانگوں نہ ایں گھر دا نہ اُوں گھر دا

زور مَسئیں بݨ پہندن مہتر سڈڑے بھانویں کُئی نہ سڈڑے
ٹھیک سیاݨے اَہدن ہِک تاں کوجھا پیا ڈھاک تے پَڈّے

چور کوں پوندی ہے ہِک لازم بھانویں چٹی بھانویں ٹِگّی
جیڑھی اپنٹے ہتھّوں پھٹّی اوندی مَلّم تے نہ پٹّی

رجدا شخص حریص نی اصلوں جتنا ہووِس زر تے مال
شیخ چنڈال دے وانگ چھڑیندا نی کئی مکھّی نہ کئی وال

شرم حیادا چھوڑ تے دامن نہ بݨ توں بےشرم تے ڈھیٹ
چنگی رادھی ڈیندی ہے کم ڈھینگراں تے نہ اٹّا ویٹ

جیندے جتّیں ہئی نہ کنّیں سختی ہے ہݨ ہوندی بل ڳئی
سچ ہے مُڑس تاں کیتا نانی چٹی ڈوتریاں اُتّے وَل پئی

ڳالھیں نال جیڑھاہاں ساڑے رہ مخفی نت اوں توں پرّے
بھانویں بندہ ڳڑ نہ ڈیوے پر ڳڑ سوّیں ڳال تاں کرّے

ہک او احمق ہے جو رکھدے بار اُٹھاں دے توڈیاں اُتے
ڈوجھا اُٹھّی آپ نہ سڳے لعنت بھیجے گوڈیاں اُتے

ملدی ہے انسان کوں مخفی بے شک منّݨ نال مراد
بے من شخص مراد نی پیندا قول وݙیاں دا رکھ نِت یاد

سٹ تے جھگڑے جھیڑے سب کر فکر توں روز جزا دی
ہک ݙینہہ مخفی مر ونجݨیں ہے آخر جھوک فنا دی

تن ہے تیݙا خاکی پُتلا بھُل نہ مخفی تُو اے گال
ہک ݙینہہ ایجھا آسی مِٹی رَل ونجݨا ہے مِٹی نال

ہک تاں یاد رکھیں اے مخفی چیز بُری ہے ݙاڈھی طیش
ݙوجھا رب دی یاد توں غافل کر ݙیندے انسان کوں عیش

موت کوں ویندا بھُل ہے جیڑھا تھی ویندے دِل اوندا فوت
فوت اوندا دل محض نی تھیندا یاد رہے نت جیکوں موت

توڑ پجڻ جے چھندیں مخفی تاں وَل حق دا رَہ نہ چھوڑ
چھوڑ تے حق دا رَستہ بندہ پچ نی سگدا ہرگز توڑ

خیر خدا توں منگ ہر ہِک دی اپڻا ہے یا بھانویں غیر
غیر دی خیر منگی کر پہلوں چھندیں جیکر اپڻی خیر

شاد رکھڻ جے چھندیں دل کوں کر ہر وقت خدا کوں یاد
یاد کرے نہ رب کوں جیڑھا رہندا نی دل اوندا شاد

آن تے حرف نہ آنوڻ ڈِے توں جے تئیں تن وچ ہے پئی جان
جان ہے صدقہ آن دا مخفی ڈِے تے جان بچا گھن آن

دھی تے بھیڻ تے لازم ہے جو رکھّے پیو تے ویر دی لاج
پیو تے وِیر وراثت ڈِیون خوش نہ کرن ڈِے تے ڈِاج

سخّی مَرد وَلیندا کئینی سائل کہیں کوں دَر توں خالی
کیتے قول پلیندے اوہو ہوندے جھڑا مرد حلالی

ترئے دِھیّاں کوں پال پڑھاتے جیڑھا مومن وی پرنیسی
پاک نبیؐ فرمایا ہے ، رب اوکوں جنّت وچ گھر ڈیسی

جھڑے گھر وچ ہووِن دِھیّاں ہوندی ہے اُتھ رب دی رحمت
ہوندا ہے بدبخت بشر او دِھیّاں کوں جو سمجھے زحمت

عزت ذلّت رب دے وَس ہے یاد ایہا رکھ مخفی گاِل
تھیندا محض پلیت نی دریا کُتّے کہیں دے لکّڑ نال

ہک تاں یار بناویں نہ کُئی رب اکبر دا محض شریک
ڈوجھا وقت جوانی دے وچ کرگھن کم ڈِو جگ دے ٹھیک

پاک نبیؐ دا ناں جتھ آوے پڑھدا ہے خوش بخت درود
جو بدبخت درود نی پڑھدا ہوندے بزدل تے مَردُود

اونکوں صرف بخیل نہ سمجھو ہوندے بندہ او مرَدُود
سݨ تے اِسم نبی اکرمؐ دا پڑھدا نی جو شخص درود

یاد ہمیشاں رکھّیں اینکوں ، وݙیاں ہے اے سچ فرمایا
ہِکّی جا تے رُکدے کیئنی ہک سرمایہ ݙوجھا سایا

بدھ گھن اینکوں پلّے مخفی ایندے اندر شک نی کائی
ڳال وݙیاں ہے سچ فرمائی ما مترئی تے باپ قصائی

ایندے وچ کُئی شک نی مخفی ڳال وݙیاں ہے سچ فرمائی
ہووے ٹوپا تھیوے پائی اونکوں جا نہ جھلّے کائی

عادت توں او رہ نی سگدے ہن جو عادت توں مجبور
اپݨی گچھ وچ بے دی ہتھ وچ جگ دا مخفی ہے دستور

اینڈے وچ کُئی شک نی مخفی سچ آ کھیا ہے آکھݨ والے
بٹھ پے اتجھے چندرے سالے اندر دے جو ہوون کالے

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا دِل کوں ہے اَرمان
توّے وانگوں رنگ ہے جیندا ناں سڈ ویندے روشن خان

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا بے حد ہے اَرمان
کُتّا دَرتوں بھج تے لنگھدِس ناں سڈ ویندے سخّی خان

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا مخفی ہے اَرمان
ذری غیرت جئیں وچ کینئی ناں سڈ ویندے ہیبت خان

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا دِل کوں ہے اَرمان
گوݙیاں تلّے دِیدنی پوندی ناں سݙویندے سوجھل خان

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا مخفی ہے اَرمان
لوکاں کیتے ہے جو زحمت ناں سݙویندے رحمت خان

اُلٹی چال جہان دی ݙیکھ تے لگدا مخفی ہے ارمان
ناانصافی کم ہے جیندا ناں سݙویندے عادل خان

کھیکھے چار نہ ہوونِ جے تیئں بنڈی نی کوئی اوتیئں گاٻل
وݙے سچ فرمیندن مخفی چرچے تھیندن خرچے نال

بھانویں کھڑّے کہیں دا نوکر بھانویں کرّے ونڄ مزدوری
پیٹ دا حق ہے ذال کوں ݙیوے گھر وچ مخفی ہر شے پوری

وڈے سچ فرما ڳن مخفی سچ کوں بندہ نہ جھٹلاوے
جیندا اکم ہے ہونکوں آوے ڈ وجھا کرّ ے سڈّاں کھاوے

ویندی ہے ہر چیز اصل تے یاد وڈ یاں دی رکھا اے بات
بُوّا تے بھتریجی ہِکّا ، ماواں دھیّاں ہِکّ ہِکّ ذات

ایندے وچ کُئی شک نی مخفی ڳال وڈ یاں ہے سچ فرمائی
وٹّے سٹّے دی کُڑمائی ، گنجی ڳئی تے کانڑی آئی

ایندے وچ نی کوڑ کُوئی وی ، وڈ ے ڳے ہِن سچ فرما
وٹّے دے وچ دھی پرنا تے وَلدی دَر تے آن بلھا

وڈے سچ فرما ڳن مخفی ٹور اُنھاں دی تُوں وی رِیت
لائق بندے نال رکھیجے وَیر ، وِہار تے پِیت پریت

دَور نرالا آ ڳئے مخفی رہ نی ڳئی کَئی محض سُنجاݨ
اُٹھّاں اُتّے آ تھر آ ڳن گیڈواں تے آ ڳئین پلاݨ

وڈے ٹھیک اکھیندن مخفی ، وڈیاں دے نہ قول وِسار
اپݨے کیتے کمڑے ہینی بہہ تے خود ہݨ آپ وِچار

آ کھݨ سوکھا ، کرݨ اوکھا وڈیاں دی ہے سچ اے ڳال
ڳالھیں نال نی تھیندا کُئی کم ، تھیندا ہے کم کرّݨ نال

ہِک او بندہ ہوندے احمق حق دی ڳال کوں جو نہ منّے
ڈوجھا احمق او ہے جیڑھا بدّل ڈیکھ تے گھڑّے بھنّے

ہِک تاں ہوندا ہے او بُرّا سائل کوں جو ڈیوے دَڑ کے
ڈوجھا بُرّا او ہے جیکوں ہتھ ڈیوو تے بانہہ چا رَڑ کے

ہِک او بندہ ہوندے احمق کُشتی ڈھہہ تے جو نہ منّے
ڈِ وجھا او جو وَیر لہاوݨ کیتے کہیں دے بھٹّے بھنّے

قائم جگ دی رونق مخفی ہے ہِک عورت دے دم نال
عورت ما ہے عورت دھی ہے عورت بھیݨ ہے عورت زال

ݙُکھ داڈُکھ پُچھ اُوں توں جیندی ہے نِت ݙُکھ دے نال گزار
سچ تاں ہے جو رجّا مخفی ݙُکّھے دی کیا جاݨے سار

سرائیکی اُردو، سرائیکی ہندی ابیات

اتجھی دولت بٹھ پئی مخفی جیڑھی تیڈے کم نہ آوے
''رتّی بھر دھن ساتھ نہ جاوے جب تو مرکر جیو گنواوے''

خرچ فضول کرے جو اوندے گھر وچ برکت کینویں پووے
''رتیوں جوڑے تولوں کھووے وا کولابھ کہاں سے ہووے''

وڈے سچ فرما ڳن مخفی ایندے وچ ڳُئی کیئنی رولا
'' رتّی دے کر مانگے تولہ وا کو کون بتاوے بھولا ''

عاقل ہے او بندہ جیڑھا جھگڑے وچ نہ وقت ونجاوے
''گانٹھ کھلے جو ہاتھ سے مخفی تو کیوں اُس کو دانت لگاوے''

تروٹا بُری شئے ہے مخفی تروٹا رب نہ ڈیوے شالا
'' ٹوٹا کر دے منہ کو کالا ، ٹوٹے والا جگت کا سالا ''

بُرّے توں نئیں تھیندا بھلا وڈیاں ہے اے سچ فرمایا
'' ٹکڑوں پہ جو بچھڑا پالا سینگ لگے جب مارن آیا ''

ایندے وچ کئی شک نئیں مخفی دام کوں ہے ہر وقت سلام
''ترت پھرت سب کام ہوجاویں مُٹھی میں جب ہوویں دام''

خاصاں دی کر عزّت مخفی خاصاں نال نئیں رَلدے عام
'' گدّھے جیتیں گر سنگرام تو تازی پر کیوں خرچیں دام''

اتھے پُتراں توں سنج بھلّی ہوون جھڑے نافرمان
'' بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان ''

اتجھے دھن توں غربت بھلّی جو دھن گھنّے تیڈی جان
'' بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان''

اتجھے دھن توں غربت بھلّی دین کوں ڈیوے جو نقصان
'' بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان''

اتجھی سنگت کوڑھوں ہٹ ونج ڈیوے تیکوں جو نقصان
'' بھاڑ میں جائے ایسا سونا جس سے مخفی ٹوٹیں کان''

گنڈی پکڑی ہے بس رب دی ٹالن نال نی ٹلدا لیکھ
سچ کہتے ہیں کہنے والے ووں بھی دیکھا یوں بھی دیکھ

اتجھی چوسل عورت شالا کہیں دے پیش خدا نہ پاوے
'' ٹک ٹک کر کے من بھر کھاوے ناجو بیگم نام بتاوے''

اوں دھن دا کیا فیدہ مخفی جئیں وچ چین قرار نہ ہووے
سچ ہے کوٹھے والا رووے چھپّر والا چین سے سووے

ہمت ہار نہ آخر دم تئیں ہمتِ مرداں دی ہے رِیت
من کے ہارے ہار ہے مخفی من کے جیتے سے ہے جیت

او کئی کم نی محض کریندی فطرت ہے کم چوری جیندی
''ہاتھوں مہندی پاؤں مہندی اپنے لچھّن اوروں دیندی''

جھگیاں دے وچ رہ تے ڈیکھے شیش محلّاں دے جو خواب
اُس پر مِثل یہی ہے صادق باپ ہے بنیا پوت نواب

بُھکا پیٹھا رہ پر نہ گھن بنیے کہیں توں محض اُدھار
سچ ہے جس کا یار ہو بنیا اُس کو دشمن کیا درکار

قسمت وچ جو ہوندن مخفی او تاں سہنے پوندن گھاٹے
سچ ہے جب کم بختی آوے اونٹ چڑھے کو کتا کاٹے

نہ لگ غیر کہیں دے آکھے نہ وَت چا کئی پھٹکی رن دی
''ہاں جی ہاں جی سب سے کیجو مرضی کریو اپنے من کی''

اپنے عیب لُکاونڑ کیتے عذر بیاں تے ڈیوے جیڑھا
اُس پر مثل یہی ہے صادق ناچ نہ جانے آنگن ٹیڑھا

ڈیر ڈیرانڑی سس تے سورھا مطلب دے ہِن سارے مِیت
کون کِسی سے جگ میں مخفی رکھتا ہے بے لوث پریت

صوبہ اپنڑا انج بنڑواوو کر تے مخفی ہک ڈینہہ رات
کب تک کھاتے رہ جاؤ گے اُٹھتے جوتی بیٹھتے لات

نسل وَدھئی ہے پیدا کر تے رب ہر جنس دا جوڑا جوڑا
'' ماں پہ پوت پِتا پہ گھوڑا بہت نہیں تو تھوڑا تھوڑا ''

یار اوہو تیئں بنْدے ہر کُئی جے تیئں ہووے پیسہ ٹکّا
''تھال میں جب تک بھات ہے رکھّا تیرا میرا ساتھ ہے پکّا''

ہووے راج جتھاں وی رَن داپَے دی اُتھ نی ڳلدی دال
'' ٹُک ٹُک دیدم دَم نہ کشیدم'' ڈِیندن وڈِے ٹھیک مثال

وڈِے ٹھیک اکھیندن مخفی یاد اُنھاں دی رکھ اے ڳال
مقصد حاصل کرنا ہے تو آج کا کام نہ کل پر ٹال

غفلت دے وچ رَہندے جیڑھا پڑی اپنْی ٻہندے ٻوڑ
مقصد حاصل کرنا ہے تو آج کا کام نہ کل پر چھوڑ

فردیات

پالݨ دے ذریعے ہِن ، مارݨ دے بہانے ہِن
ہر شے دے خدا کوھوں بے اَنت خزانے ہِن

بندے خدا دے ہِن ڈ وہیں پر قسمتاں وچ فرق ہے
کئی مست ہے نیکیاں دے وچ کئی وچ گناہاں غرق ہے

بے عمل عالم ہے او اندھا جیڑھا چا تے چراغ
نت ٻُگلیندے ڳول پر سڳدا نی منزل دا سراغ

تقدیر تے چلدا نی وَس عاقل بہوں بھُلدے ڈُھم
نازک بدن شہ تاجور دَر دَر اُتے رُلدے ڈُھم

جیڑھی قوم کریندی ہے نِت اپݨی ٻولی نال پیار
او نئیں کھاندی ہرگز مخفی دُنیا وچ کہیں قوم توں مار

جیڑھی قوم نہ ہووے مخفی مخلص ما ٻولی دے نال
رُل ویندی ہے جگ وچ آخر تھی تے حال کنوں بے حال

جیڑھی قوم پیار نہ کرّے اپݨی ما ٻولی دے نال
اتجھی قوم اُتے آ ویندے مخفی جلدی نال زوال

اپݨی ٻولی توں مونہہ موڑے مخفی جیڑھی قوم ندان
ککھّاں وانگوں رُل ویندی ہے تھی تے آخر خِلّو خان

ویندی نئیں کہیں پاسے ہرگز فطرت کہیں دی ہووے جیڑھی
سچ ہے کتّے دی پُچھ رہندی بعد مرݨ دے وی ہے ٹیڑھی

☆☆☆

سئیں خادم حسین مخفی سرائیکی شاعری دے
نامور شاعر ہن۔ محقق ہن۔ انہیں سرائیکی
زبان دی بہوں خدمت کیتی ہے۔
آپ شعر دیاں بحراں علم عروض تے مکمل
دسترس رکھدن۔ انہیں دی شاعری
تمام تر نصیحت ہے۔ آپ سئیں سرائیکی
شاعری وچ تھوڑی مشہور تے سئیں
لطف علی دے بعد ایہہ سئیں ہن جنہاں بہوں تک رسائی
انہیں کوں بابائے سرائیکی دا لقب ڈتا گیا ہے۔
امان الحق ہاشم